

307

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**BEYOĞLU,
İSTİKLÂL CADDESİ'NİN
(TAKSİM-GALATASARAY AKSI)
GELİŞİMİ, DEĞİŞİMİ VE REHABİLİTASYONU**

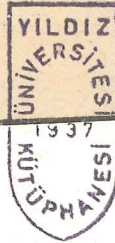
YÜKSEK LİSANS TEZİ

MİM. MEHMET ERDEVECİ

İstanbul — 1988

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ
GENEL KİTAPLIĞI

Kot : R 151³⁰⁷.....
Alındığı Yer : Fen Bil. Ens. ....
Tarih : 16/6/1989.....
Fatura : .....
Fiatı : 7000TL.....
Ayniyat No : 1/15.....
Kayıt No : 46289.....
UDC : 378.242-72.025.....
Ek : .....

+

YILDIZ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

BEYOĞLU,
İSTİKLÂL CADDESİ'NİN
(TAKSİM-GALATASARAY AKSI)
GELİŞİMİ, DEĞİŞİMİ VE REHABİLİTASYONU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MİM.MEHMET ERDEVECİ

İSTANBUL - 1988

ÖNSÖZ

Yakın dönemlerden itibaren, İstanbul'un en çok ilgi çeken yerlerinden biri Beyoğlu ve İstiklâl Caddesi'dir. Geliştiği dönemlerin sonrasında Batılı bir yaşam tarzının olduğu bölge, uzun seneler Batı'ya açılan bir kapı olmuştur. Yaklaşık 30 yıl önce bu özelliğini yitirmeye başlaması sonucu bir süre terk edilmiş, günümüzde yeniden gündeme gelerek, sorunlarının çözülmesi ve canlandırılması için çalışmalar başlamıştır.

Bölge, son dönemin Osmanlı imparatorluğu ve Cumhuriyet tarihinin siyasi bakımdan izlerini taşımakla beraber aynı zamanda, dönemin ilginç mimari örneklerini de içermektedir. Ülkemizde çevre koruma kavramı yerleşmeye başladıkça bu örneklerin önemi, değerlendirilmesi belirginleşmekte, buna "Eski Beyoğlu"nu yaşamış kişilerin dilekleri de eklenmektedir.

Bu araştırmada önce Beyoğlu'nun oluşumu üzerinde durulmuş, "Eski Beyoğlu" gözler önüne serilmeye çalışılmış, günümüzün koşullarında bölgenin sosyo-ekonomik ve fizikî verileri bölgenin ana damarı olan İstiklâl Caddesi'nin Taksim-Galatasaray aksı üzerinde incelenmiştir. Eldeki veriler doğrultusunda, uygulanacak olan düşünceler de aktarılarak, bölgede olması gereken koruma ve yenileme çalışmaları, yönelimleriyle beraber vurgulanmıştır. Amaç geçmişteki ve günümüzdeki Beyoğlu'nun değişimlerini verirken, mimari açıdan gelecekteki Beyoğlu'nu da çizebilmektir. Burada, değerli eleştirileriyle beni yönlendiren hocam Sayın Nevzat İlhan'a içten teşekkürlerimi sunmak isterim.

Mehmet Erdeveci

ÖZET

Beyoğlu coğrafi bakımdan İstanbul'un en önemli noktalarından birinde konumlanmıştır. Önceleri önemli bir ticaret merkezi olan Galata ile başlayan gelişimi de bunu göstermektedir. Fakat gerçek Beyoğlu'nun gelişimi 18.yy.dan itibaren hareket kazanır. Bağlık bölge, Batılı yaşam tarzının simgesi haline gelir. Bu yaşam tarzı, Cumhuriyet döneminde birtakım değişikliklere uğrayarak yakın zamana kadar ulaşır. Özellikle II.Dünya Savaşı ile beraber tam bir değişim gerçekleşir. Sosyo-ekonomik ve fiziki bakımdan önemli sonuçlar yaratan bu etkileşim günümüzün sevilmeyen Beyoğlu'nu da yaratır. Araştırma kapsamındaki İstiklal Caddesi, Taksim-Galatasaray aksı tespit çalışmaları bu ortamı sergilemekte, ilginç noktalar yaratmaktadır.

Ülkemizde de etkili olmaya başlayan koruma kavramı, özellikle bu aks üzerini merkez alarak bölgeye yansır. Yapılar korumaya alınır. Fakat yörenin günümüz koşullarına ayak uydurması, hayat kazanması için yapılan çalışmalar bugünlerde ağırlık kazanmaktadır. Çalışmaların bir sistematiğe dayanması zorunludur. Koruma yönünden tarihi yapıların strüktürü, işlev özellikleri, üslupları üzerinde durulması gereken önemli noktalardır. Yeni yapılaşma ise denetim altında olmalı ve çevreye uymalıdır. Cadde geçmişi, günümüzü birarada yansıtırken geleceğe de hazırlıklı olmalıdır.

Sonuç olarak şu söylenebilir. Zaman içinde bir bölge, bir cadde değişip gelişecektir. Önemli olan gelişimin tarihe saygılı olması ve geleceğin ihtiyaçlarına uygun olmasıdır. Problem geçmişi günümüzü ve geleceği birarada yaşatabilmektir. Cevap ise kültür ve korumadaki bilinçlenmenin gerçekleşmesidir.

SUMMARY

To geographical viewpoint, Beyoğlu had located important points of the Istanbul. The development of the place, who started with a very important trade center Galata, shows this. But real development of the Beyoğlu becomes warm from 18. century. The vineyard place, starts to be a symbol of the west kind life. This style of life, changes in Republic period of time and comes until the near past. Especially, a variation becomes to true with the World War II. This variation creates important results to socio-economical and physical viewpoint and creates the today's Beyoğlu who doesn't love too. İstiklâl Street, Taksim-Galatasaray line establish works, who contains with the research, is showing this environment, creating interesting points.

Protection concept, who starts to be effectual in our country, reflects the zone which takes center this line. Buildings was taken to protection but who works to conform of the zone today's life, and to become active, is getting weight in these days. This works must be a systematic. To protection angle, the structures, functional characteristics, styles, is very important points which must interest. The New buildings must be check and must be agree to the surroundings. The street, must be ready for the future when reflecting past, today all together.

This can say as a result. A zone, a street will change and develop in time. The important thing is being respectful to the history and being agreeable to the future needs. The problem is keeping alive the past, today and the future together. The answer is materializing to become the conscious about culture and protection.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
I. GİRİŞ	1
1. BEYOĞLU'NUN İSTANBUL'DAKİ KONUMU VE İSTİKLAL CADDESİ	1
2. BEYOĞLU'NUN COĞRAFİ DURUMU	2
a) Topoğrafik Durumu	2
b) Ulaşımı	7
c) İklimi	12
d) Nüfusu	14
II. TARİHÇESİ	
1. BİZANS DÖNEMİ	18
2. FETİH SONRASI DÖNEMİ	19
3. 17.yy.da BEYOĞLU	27
4. 18.yy.da BEYOĞLU	29
5. 19.yy.da BEYOĞLU	30
6. 20.yy.da BEYOĞLU	37
III. GÜNÜMÜZDE BEYOĞLU	
1. SOSYO-EKONOMİK YAPISI	53
2. İMAR DURUMU VE YAPILAŞMA	58
3. GÜNÜMÜZ ŞARTLARINI OLUŞTURAN NEDENLER	62
4. KORUMA AMAÇLI KARARLAR VE ÇALIŞMALAR	66
IV. TESPİTLER	
1. Fotoğraflar	73
2. Anketler	81
3. Analizler	90
V. ARAŞTIRMA BÖLGESİNDEKİ ÖNEMLİ YAPILAR	
. TAKSİM MAKSEMİ	97
. FRANSIZ KONSOLOSLUĞU	104
. AĞA CAMİSİ	106
. ÇİÇEK PASAJI	108
. GALATASARAY LİSESİ	112
VI. BÖLGEDE KORUMA VE YENİLEME	
1. FONKSİYONEL YAKLAŞIM	114
2. MALZEME AÇISINDAN YAKLAŞIM	119

	<u>Sayfa</u>
a) Özellikleri	120
b) Bozulma Nedenleri	122
c) Temizleme Yöntemleri	125
3. ÇEVRESEL YAKLAŞIM	
a) Bölgedeki Mimari Üsluplar	129
b) Çevreye İlaveler	142
c) Yenileme ve Yapılaşma	165
VII. SONUÇ VE ÖNERİLER	172
KAYNAKLAR	175
ÖZGEÇMİŞ	181

EKİ: 15 Adet Harita

1. Tarihi Değer Analizi
2. Mimari Değer Analizi
3. Tescil Durumu Analizi
4. Yapıların Bünyesel Analizi
5. Strüktür Analizi
6. Kat Adedi Analizi
7. Asma Kat Analizi
8. İlave Kat Adedi Analizi
9. Yapıların Zemin Kat Fonksiyon Analizi
10. Yapıların Asma Kat Fonksiyon Analizi
11. Yapıların Üst Katlar Fonksiyon Analizi
12. Restorasyon Analizi
13. Görülmesi Gerekli Noktalar
14. Yeni Trafik Düzeni, Fotoğraf Yerleri,
Sokak Lambalarının Konumu
15. Silüetler

I. GİRİŞ

1. BEYOĞLU'NUN İSTANBUL'DAKİ KONUMU VE İSTİKLÂL CADDESİ

İstanbul, 19 ayrı ilçeden oluşur. Bu ilçelerin 6 tanesi bütünüyle İstanbul Belediyesinin sınırlarına girer. Söz konusu ilçelerden biri de Beyoğlu'dur.

Haliç'un kuzeyinde, doğuda Gazhane deresi, batıda Kasımpaşa deresi vadileri arasında kalan, kıyıda Galata ile başlayan ve yayla üzerinde uzanan Beyoğlu kuzey yönünde Şişli-Levent-Etiler'e doğru devam eder.¹

Beyoğlu iskân alanı tarihi yarımada Galata (467 m) ve Atatürk (471 m) köprüleri ile bağlanır. Haliç ile Boğaziçi arasındaki burnu güneye dönük bir üçgene benzer. Daha önce çizilen sınırların ötesinde kuzeybatıda Hasköy, Halıcioğlu, Sütlüce vb. Kuzeydoğuda da kıyı boyunca Tophane-Fındıklı-Beşiktaş üzerinden Boğaziçi iskân alanına bağlanır.² İç sınırları çizmek sürekli gelişen yeni mahalleler nedeniyle güçtür. İlçenin yerleştiği üçgenin uç kısmında ortaçağda surlar içinde ayrı bir şehir olan Galata, kuzey yönünde sonra gelişen gerçek Beyoğlu ile iyice kaynaşmıştır.

Başka bir deyişle açıklanırsa İstiklâl Caddesi'ni sınırları içinde bulunduran İstanbul'un Beyoğlu ilçesi, 29-30 doğu boylam, 41-28 kuzey enlemleri arasındadır ve Avrupa yakasında Boğazın güney kısmı ile Haliç arasında üç büyük

1. Meydan Larousse, s.484.

2. İslâm Ansiklopedisi, s.1138.

tepeyi kaplar.³ İlçenin yayıldığı üç tepeden birinin merkezi olan Galatasaray bölgesinde, bölgeye adını veren lise binasından kuzeydoğu yönünde Taksim'e çıkan cadde, ilçenin en popüler caddesi olan İstiklâl Caddesi'nin birinci kısmını; yine aynı binadan Tünel yönüne doğru uzanan ve eskiden Altıncı Daire denilen Beyoğlu Belediyesi binası ile sona eren cadde ise ikinci kısmını oluşturur (Bkz. Resim 1).

2. BEYOĞLU'NUN COĞRAFİ DURUMU

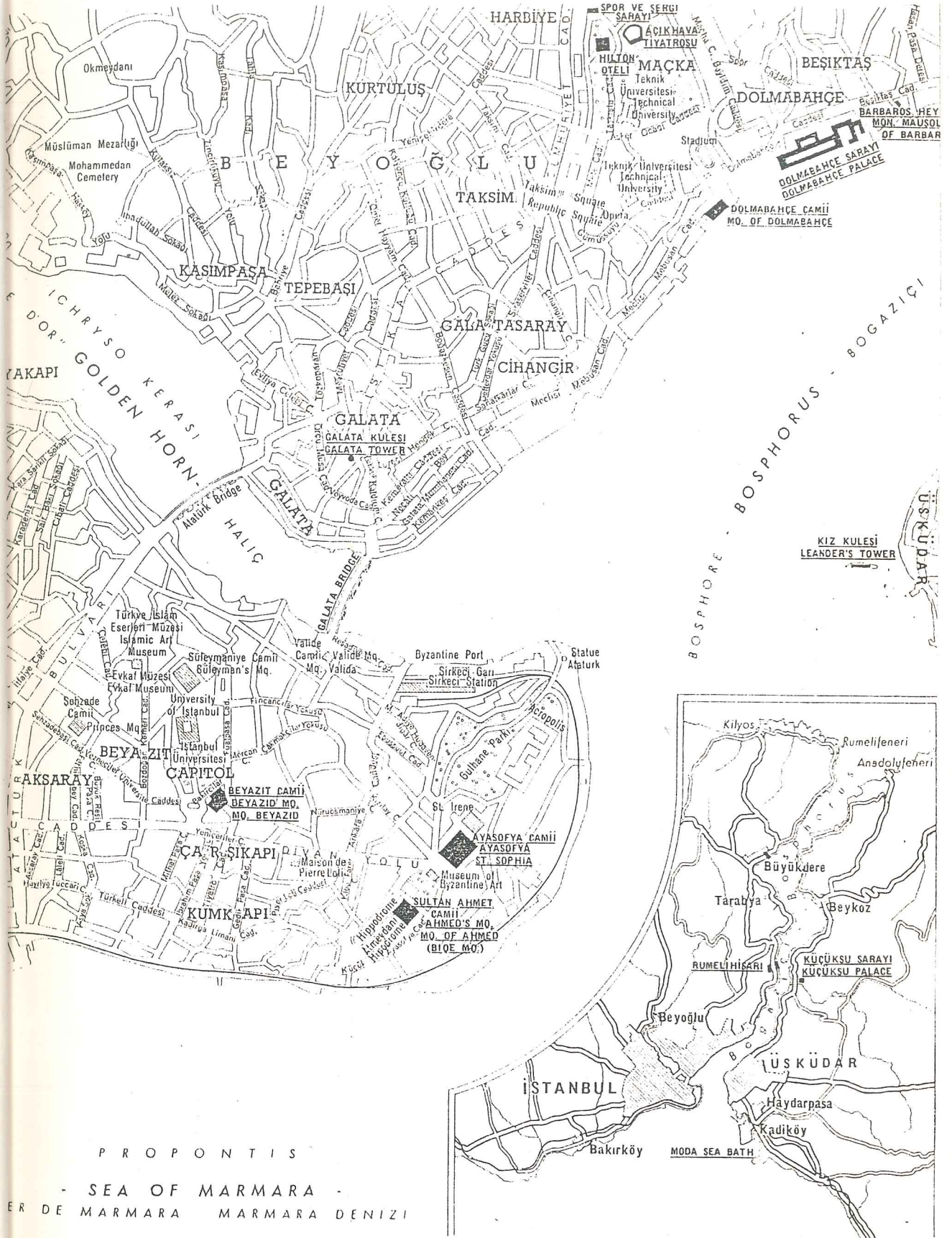
a) Topoğrafik Durumu

Beyoğlu iskân alanının esas zemini, güneyde Galata'nın adını verdiği köprüye yakın alçak kısmı olan Karaköy üzerinden dik yamaçlarla başlar ve kuzeye doğru yükselir. Haliç kıyısında Şişhane, Perşembe Pazarı, Karaköy; Boğaz kıyısında da Tophane, Fındıklı, Dolmabahçe bölgelerinde zemin yükselişi anidir. Bu tepenin en yüksek noktası olan Taksim Meydanı'nda yükseklik 78 m.yi bulur. Hafif bir bel oluşturarak yükselmesini sürdürür. Harbiye'de 88 m, Şişli'de ise 120 m.yi aşan bu sırt, düz bir sahanlık görüntüsü verir. Fakat iki yönden Boğaz ve Haliç'e inen dar ve kısa vadilerin yardığı dik yamaçlar nedeniyle bazı noktalarda genişlik çok azalır.⁴ (Bkz. Resim 4).

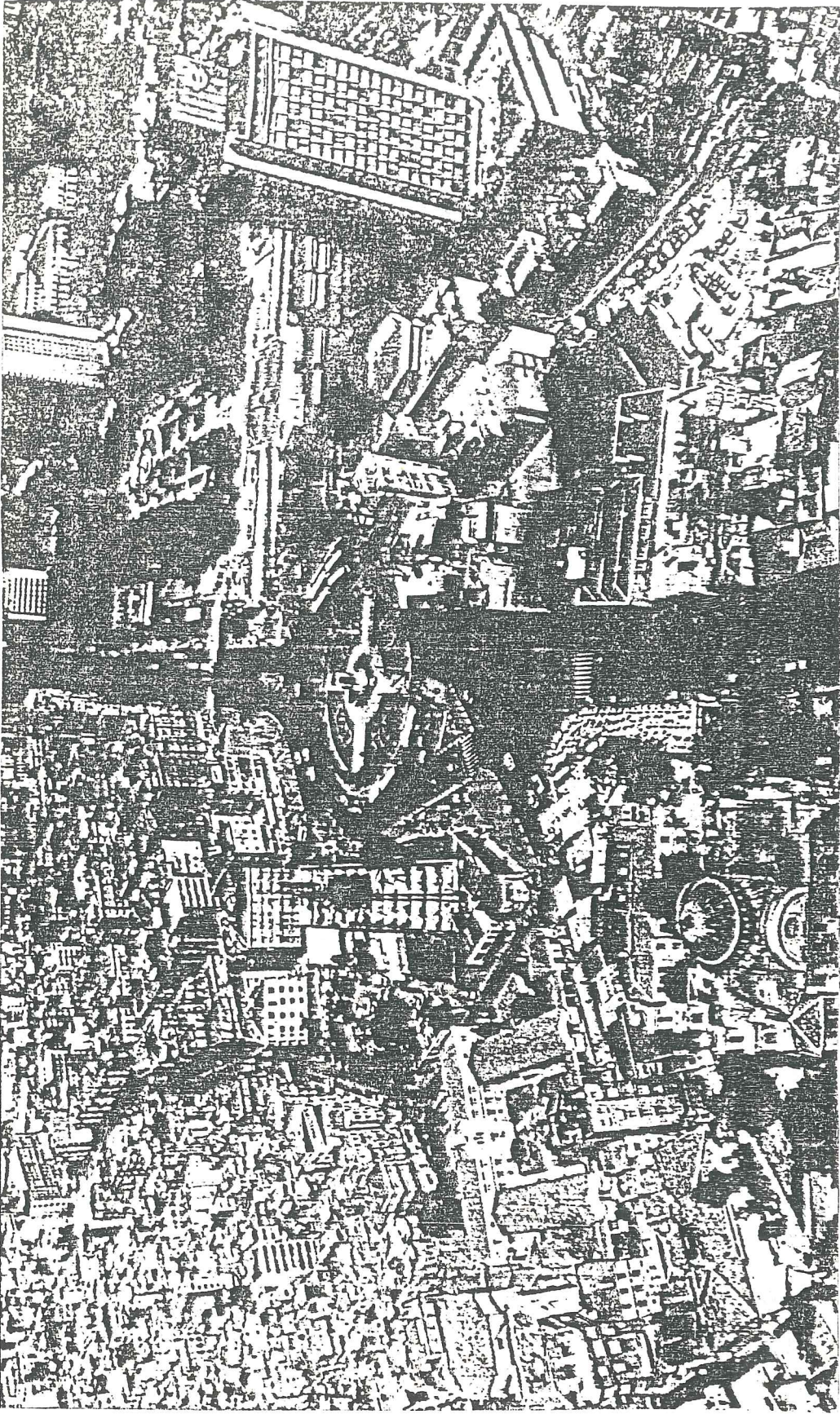
---

3. Ünüvar, İlçemiz Beyoğlu, s.5.

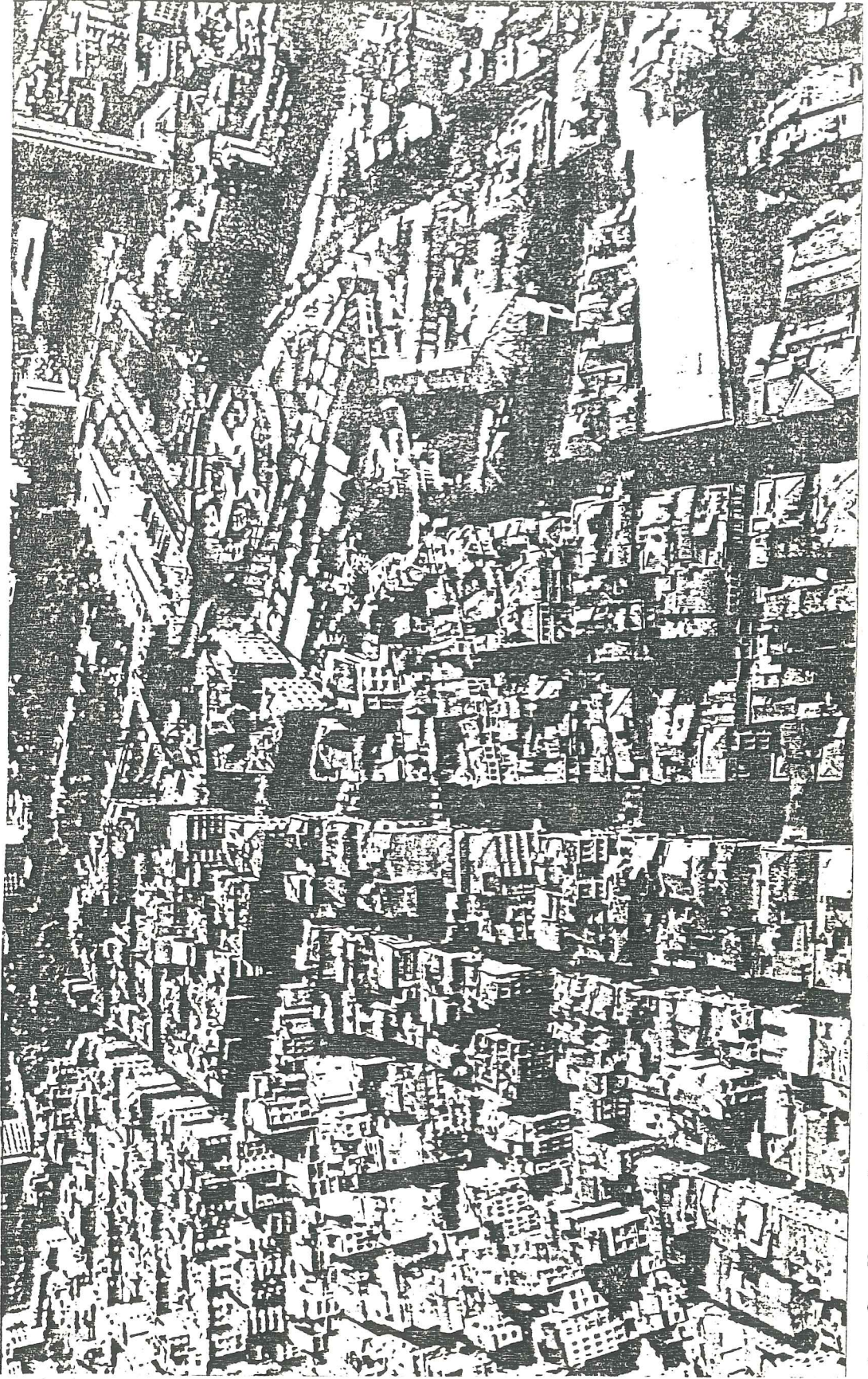
4. İslâm Ansiklopedisi, s.1138.

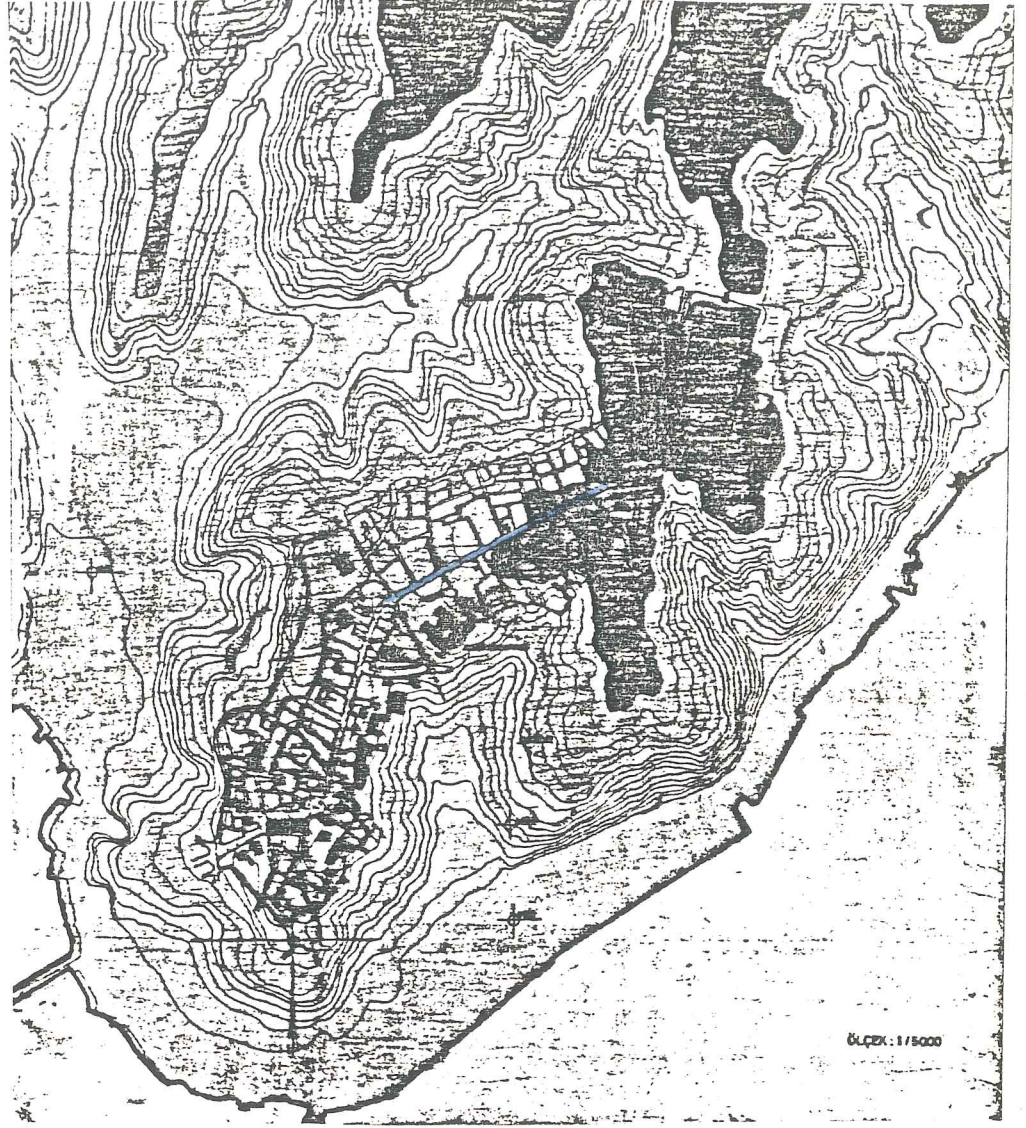
Resim 1- İstanbul, Beyoğlu ve İstiklâl Caddesi.

Resim 2- Hava fotoğraflarıyla Beyoğlu. Taksim Meydanı Sıraselviler Caddesi ve İstiklâl Caddesi.

Resim 3- Hava fotoğraflarıyla Beyoğlu. Taksim Meydanı, Tarlabası Caddesi ve İstiklâl Caddesi.

Resim 4- Beyoğlu'nun Topoğrafyası ve İstiklâl Caddesi. Eğim çizgileri 5 m.de bir geçmektedir.

Galata'yı Beyoğlu'nun yüksek sırtına bağlayan kes-tirme yollar, aniden dikleşen yamaçları tırmanır. Bir çoğu merdivenli olan bu tür yolların en tanınmış olanı Yüksek Kaldırım'dır. Bugün merdiveleri kaldırılmıştır. Taşıtların izlediği cadde ise, daha az bir eğimle Beyoğlu'nun yüksek sahanlığına ulaşmak için geniş bir kavis çizer (Bankalar

Caddesi-Okçu Musa Caddesi) Karaköy ile bu sahanlık arasında tali düzlükler bulunur.⁵ (47.m.de bulunan Galata Kulesi'nin yakın çevresi, Şişhane Meydanı gibi). Boğaz kıyılarından ve Kasımpaşa vadisinin kollarından gelen eğimli yollar ise Taksim meydanında toplanır.

Sözü edilen sahanlığın merkezinde, 1300 m. uzunluğundaki, zemin yüksekliği çok az değişen İstiklal Caddesi yer alır. Bu cadde, sırtın gidişine uyarak önce kuzey-güney doğrultusunda ilerler. Galatasaray'da eskiden tüm Beyoğlu'nu İstanbul'a bağlayan tramvayın izlediği Meşrutiyet Caddesi ile birleştikten sonra, hafifçe kuzeydoğuya dönerek Taksim Meydanı'na ulaşır. Yükseklik Tünel başında 65 m iken Taksim Meydanı'nda 78 m.dir.

b) Ulaşımı

Beyoğlu'nda ulaşım ile topoğrafya birbiriyle yakından ilgilidir. Ana trafik akımı kuzey-güney yolunu izler. Bu aks ile doğu-batı yönünde birleşen yollar işlek trafik için fazla yokuşludur. Yeni açılan caddeler de eğim nedeniyle geniş kavisler çizmişlerdir.

İlerde trafik odağı Taksim Meydanı, ana trafik yollarının en önemlisi sırt boyunca uzanan İstiklâl Caddesi'dir. Aksın devamı Şişli'de sona eren Cumhuriyet ve Halaskârgazi Caddeleri'dir. İstiklâl Caddesi, Yüksek Kaldırım ve Meşrutiyet Caddeleri ile Beyoğlu'nu aynı zamanda Galataya bağlar. Taksim'den Dolmabahçe'ye inen yol Beyoğlu ile Boğaziçi arasında ulaşımı sağlar.

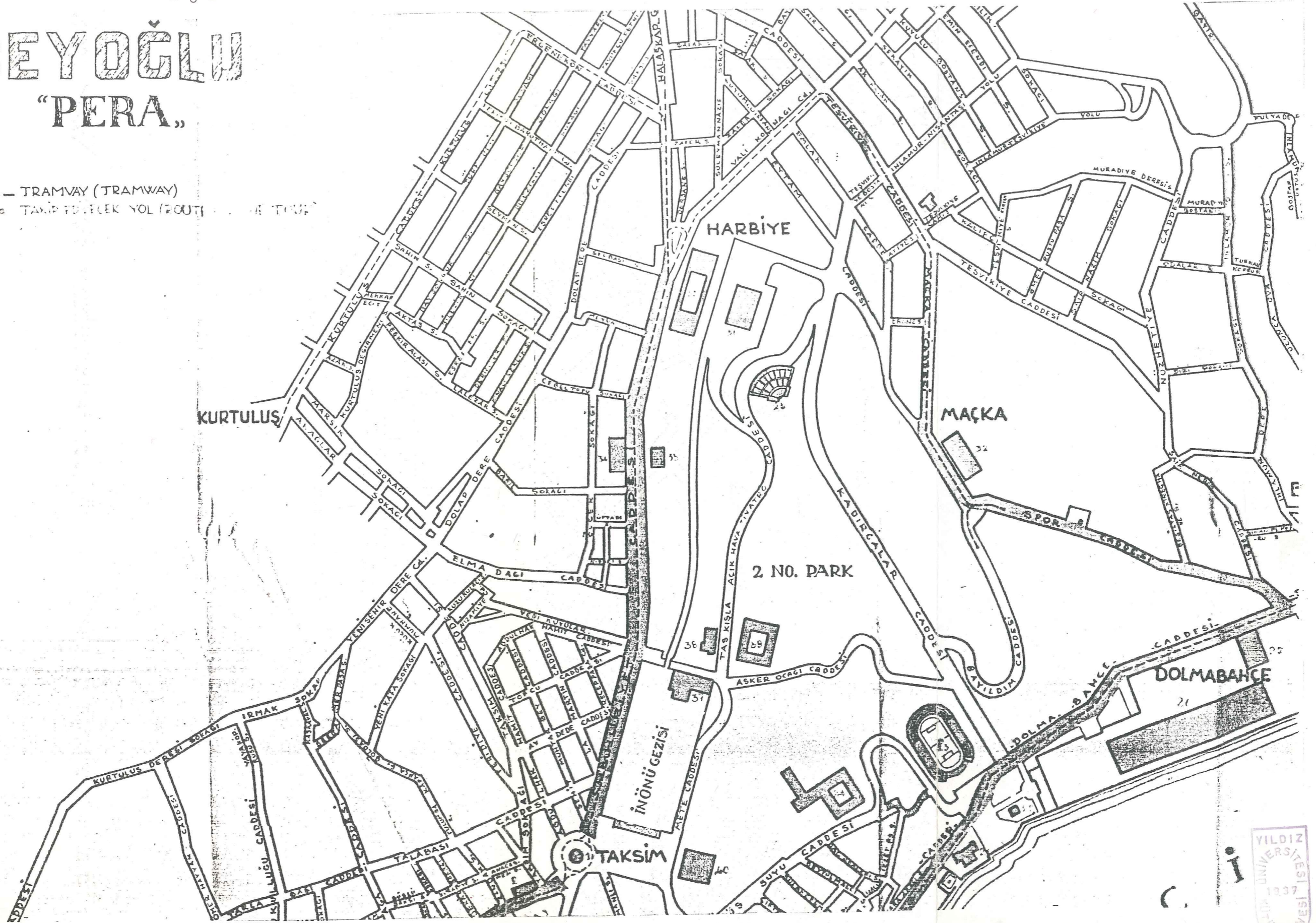
1800'lerde gelişmeyle beraber sokakların darlığı nedeniyle bölgede araba yerini tahtırevan'a (taht-ı revan: yürüyen taht) bırakır. Sonraları atlı tramvay kullanılmaya başlanır. Bu dönemlerde henüz elektrik yoktur. Elektrik

---

5. ibid, s.1139.

BEYOĞLU "PERA"

--- TRAMVAY (TRAMWAY)
— TAKIP EDİLEBİLİR NOL (ROUTE)

Resim 5- Beyoğlu'nda izlenen tramvay hattı

VILDIZ
ÜNİVERSİTESİ
1937
İSTANBUL

Resim 6-Beyoğlu'nda izlenen tramvay hattı.

gelişiyile yakın zamana kadar kullanılan tramvaylar ulaşım ağındadır (Bkz. Resim 5).

Beyoğlu'nda ulaşım söz konusu olunca Türkiye'nin tek metrosu olan ve Karaköy ile Beyoğlu arasında çalışan Tünel'e değinmemek mümkün değildir. Turistik amaçla İstanbul'a gelen Fransız mühendis R.Gavan tarafından düşünülen Tünel 1875 yılında hizmete girmiştir. 170.000 İngiliz Lirasına malolan, İngiliz ve Osmanlı Şirketleri tarafından 1939'a kadar işletilen sistem, halkın yeraltından gitmesinden korkması nedeniyle pek ilgi görmemiştir. Bu nedenle de önceleri hayvan ve eşya taşımacılığında kullanılmıştır. Tam otomatik olması nedeniyle dünyada da tektir. 1971 yılında buhar enerjisinden elektrik enerjisi kullanımına uyarlanan Tünel'in vagonları motorsuzdur. Binadaki elektrik motoru vagonların altındaki halatları 90 saniyelik periyodlarla döndürmekte ve sistem kendi kendine çalışmaktadır.⁶

Henri Prost İstanbul nazım planında Tünel'in eğimini azaltarak, Tarlabası Caddesi'nin altından Taksim Meydanına kadar uzatmayı planlamış, fakat bu düşünce uygulama ortamını getirmemiştir (Bkz. Resim 7 ve 8).

Daha sonraları yapılan metro önerileri de Karaköy-Beyoğlu hattını kapsamına almış, fakat bunlardan hiçbiri uygulanamamıştır (Bkz. Resim 9 ve Resim 10).

Günümüzde, kullanılan karayolu hattı iyice yetersiz kalmış, çözüm ise yolların genişletilmesinde aranmıştır. İleri tarihlerde yine yetersiz kalabilecek bu uygulamaya 100 yıldan fazla bir süredir kullanılan Tünel örnek olmalı, zor bir uygulama olmasına rağmen çözüm toplu taşımada ve özellikle metroda aranmalıdır.

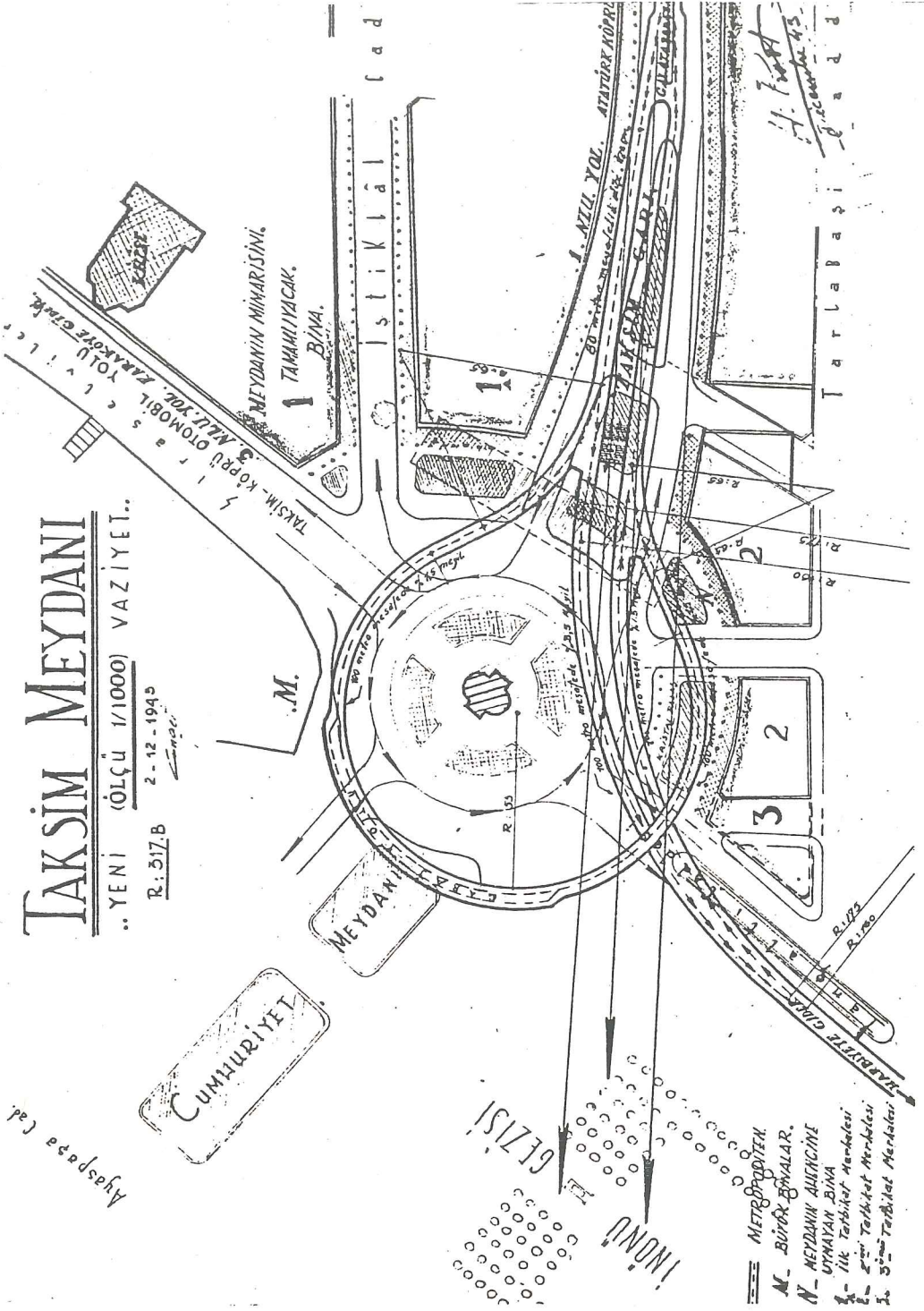
6. "Tünel, 112 Yaşında", Hürriyet, s.13.

TAKSİM MEYDANI

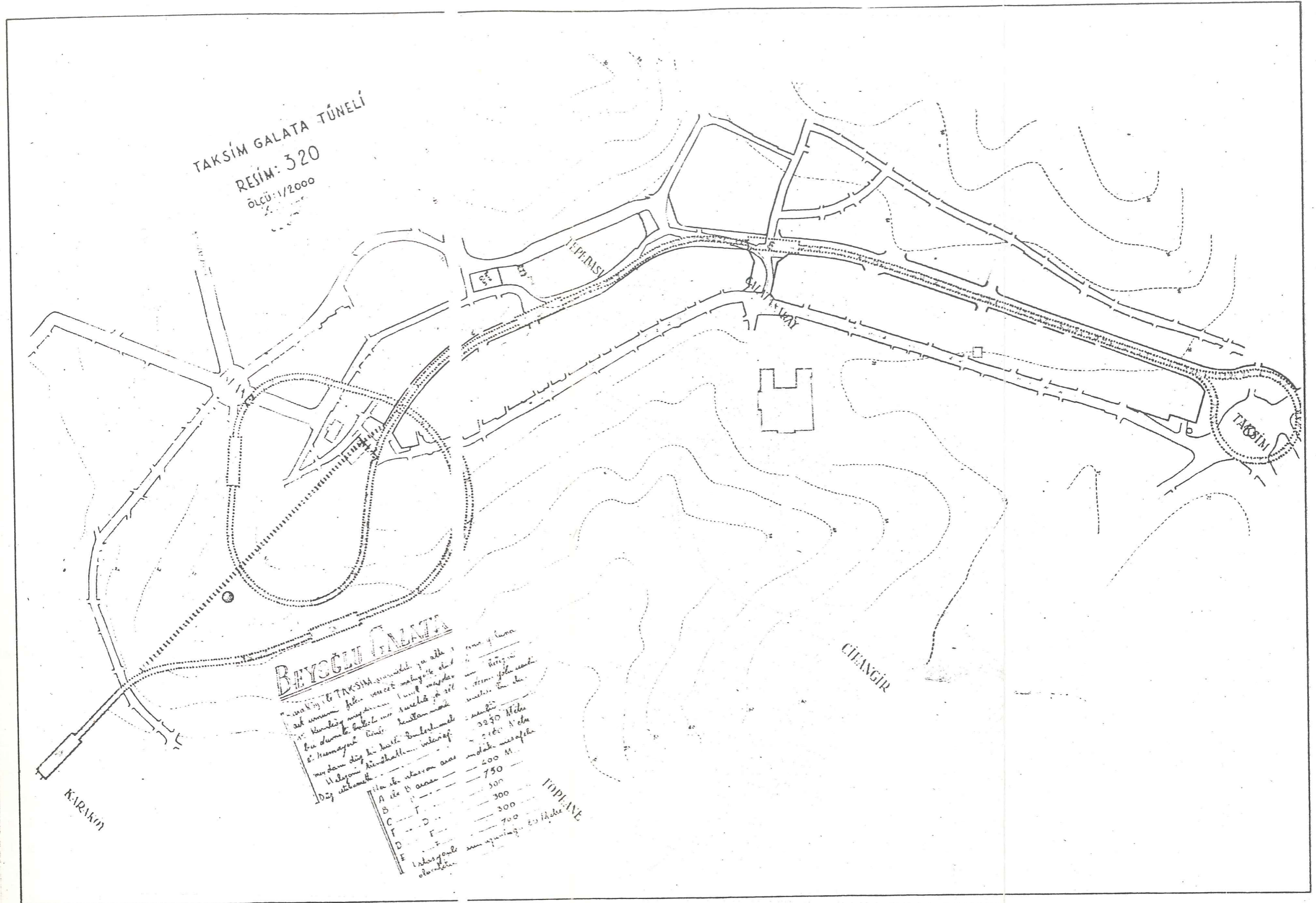
..YENİ (ÖLÇÜ 1/1000) VAZİYET..

R: 517.B 2-12-1945

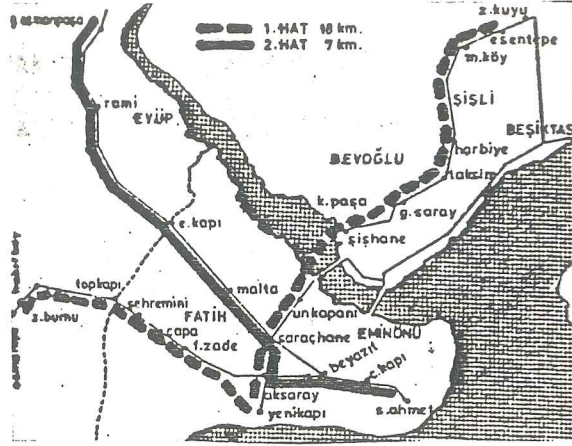
maç.

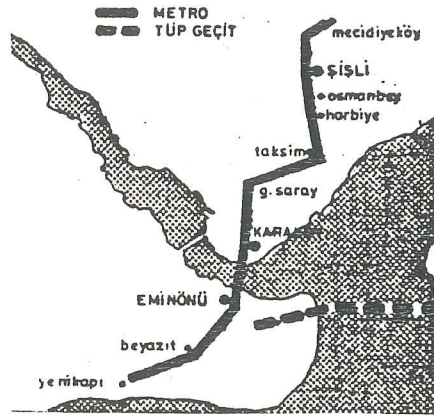
Resim 7- Prost'un Taksim-Galata Tüneli düşüncesinin Taksim Meydanı Detayı.

Resim 8- Prost'un Taksim-Galata tüneli düşüncesi.

Resim 9- 1972'deki Metro Önerisi.

Resim 10- 1985'deki Metro Önerisi.

c) İklimi

İstanbul gezici hava hareketlerinin etkisindedir. Bunun için iklimini belirli kalıplara sokmak mümkün değildir. Bazı dönemlerde karasal iklim gösterir. Fakat aslında Akdeniz ve Karadeniz iklimleri arasında geçiş sağlayan bir özelliği vardır. Marmara Bölgesinin kışları ılık ve yağışlı, yazları sıcak olan ikliminin niteliklerini gösterir. Genelde üç hava tipi vardır. Bunlar kuzey ve güneyden gelen

hava kitlelerine bağlı olanlar ile sakin nitelikli hava tipleri olarak sıralanabilir.

Beyoęlu ise Karadeniz'in yağışlı ve serin, Akdeniz'in lodoslu ve ılık iklimlerinin etkisindedir. Isı değerleri Anadolu yakasına kıyasla daha dūřüktür. İlkbahar ayları serin, yaz ayları sıcak, sonbaharları ılık, kış dönemi ise soğuk ve rutubetlidir.⁷ En sıcak aylar Temmuz, Ağustos, en soğuk aylar Ocak ve Şubat denilebilir.

En fazla yağış sonbahar ve kış mevsimlerinde görölür. Yıllık yağış ortalaması 788 mm.dir.⁸ Yağışların mevsimlere dağılımını ise şöyledir:

Kış	% 37,8
Sonbahar	% 30,5
İlkbahar	% 18,6
Yaz	% 13,1

Kar pek sık görölmez. Deniz nedeniyle nem oranı yüksektir.⁹

Beyoğlu aynı zamanda Balkanlardan gelen soğuk hava akımlarının, Karadeniz'in sert ve yağışlı rüzgarlarının etkisindedir.¹⁰ Bölgenin önemli rüzgarları ve etkileri şöyle sıralanabilir:

Kuzeybatı'dan Karayel	- Hava soğur. Yağmur ve kar görölür.
Kuzeydoğu'dan Poyraz	- Hava daha fazla soğur.
Güneybatı'dan Lodos	- Hava ılıklaşır. Deniz trafiğini olumsuz yönde etkiler. Bu rüzgarın sonrasında yağış gelir.

---

7. Dalkılıç, Galata-Beyoğlu..., s.5.

8. Ünüvar, op.cit., s.23.

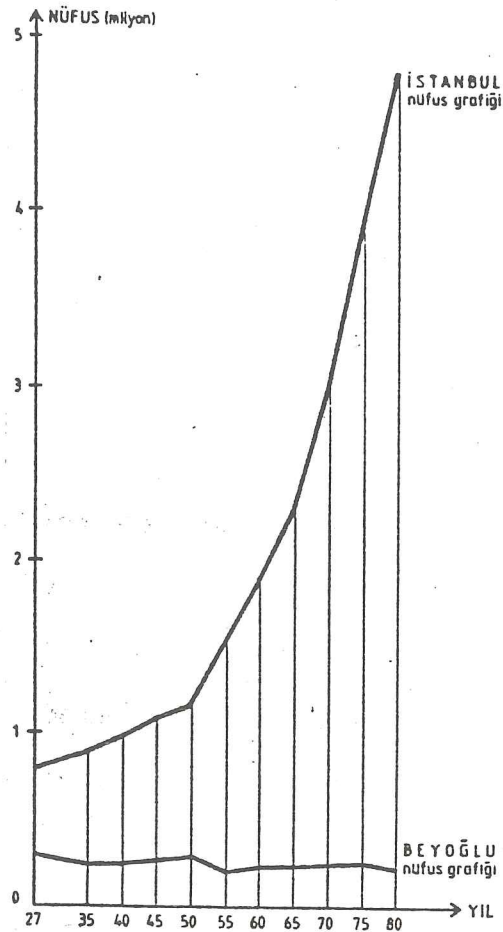
9. M.Larousse, s.505.

10. Dalkılıç, op.cit., s.7.

d) Nüfusu

Bilindiği gibi İstanbul, günümüzde yerleşik nüfus ve nüfus artış hızı yönlerinden Türkiye'de ilk sırada gelmektedir. Artışı bu kadar hızlandıran kentlere göç olayıdır. Bunun sosyal, ekonomik ve arz-talep dengesine dayalı çok çeşitli ve karmaşık nedenleri vardır.

Merkezi iş alanlarının yer aldığı ilçelerden biri de Beyoğlu'dur. Metropolün en yoğun yerleşme alanı olan ilçe 1980 verilerine göre nüfus büyüklüğü bakımından ilk 10 ilçe arasında 8., yoğunluk açısından 6. sıradadır.¹¹ Fakat bütün bunlara rağmen İstanbul ilinin nüfusu azalan tek ilçesidir (Bkz. Resim 11).

Resim 11- Beyoğlu ve İstanbul'un nüfus grafikleri.

11. ibid, s.9.

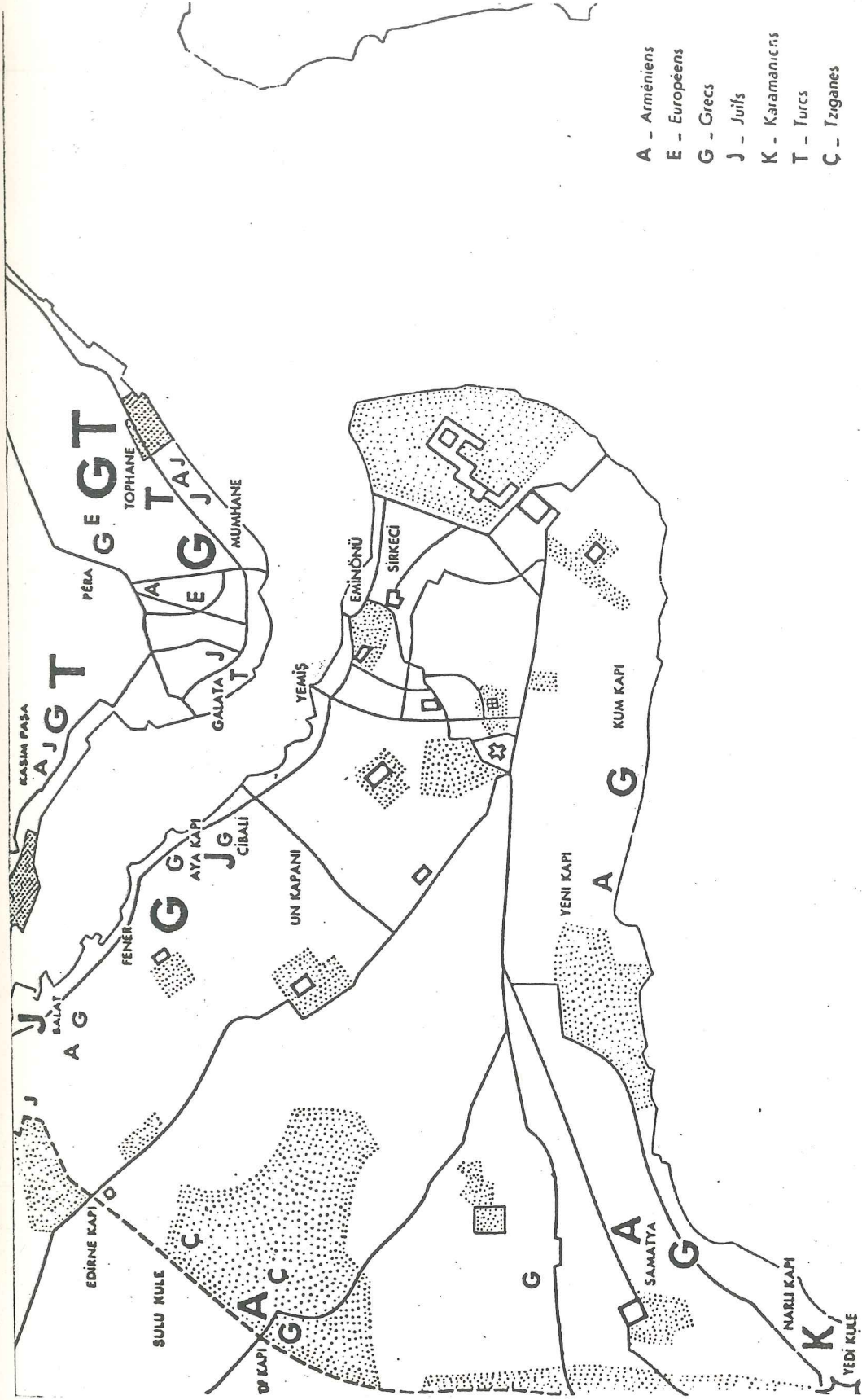
Bu hareketi daha net görebilmek için, İstanbul'da yapılan nüfus sayımlarının Beyoğlu ilçesinde nasıl bir görünüme verdiği bakmak gerekir.

<u>Sayımın Yapıldığı Dönem</u>	<u>İlçenin Nüfusu</u>
1927 sayımı	302.887
1935 sayımı	235.051
1940 sayımı	247.252
1945 sayımı	257.061
1950 sayımı	279.238
1955 sayımı	208.158
1960 sayımı	216.425
1965 sayımı	218.985
1970 sayımı	225.850
1975 sayımı	231.000
1980 sayımı	223.360

Görüldüğü gibi ilçenin nüfusu Cumhuriyet'in ilanı ile beraber bir düşüş göstermekte, II.Dünya Savaşı sonrasına kadar görülen artış, özellikle 1955 dönemlerinde tekrar düşmektedir. 1975 yılına kadar sembolik artışlar olan ilçe nüfusu, daha sonra yeniden bir düşüşe girmektedir.

Bu gelişmeleri açıklamak için, yakın zamana kadar ilçe nüfusunun önemli oranda Müslüman olmayanlardan oluştuğunu hatırlamak gerekir (Bkz. Resim 12). Başkent'in Ankara'ya taşınması elçilikleri de beraberinde götürmesi, azınlıkların da kısmen dağılmasına yol açar. 1955'deki 6-7 Eylül olayları bu dağılmayı toplu göçe çevirir. 1974'deki Kıbrıs Harekâtı da bu konuda etkili olur. Sonuç olarak ilçenin sosyal yapısı adım adım nitelik değiştirir. Konut kullanımı azalır. Bu etki-tepki olaylarına daha sonra ayrıntılı biçimde değinilecektir.

Bütün bunların yanında geniş mekân gereksinimi karşısında genişleme olanağı ve yeni yerleşmeler için boş alan bulunmayan bir bölge bulmaktadır. Ticari merkezlerde olu-

Resim 12- Mantran'a göre 1962'de İstanbul'da Türkler ve azınlıkların yerleşim bölgeleri.

şan bu gereksinim, zaman zaman dokunabildiği ölçüde tarihi dokuyu zedelemektedir. Yine ticari merkezlerde aranan bir başka ihtiyaç olan ulaşımın zamanla güçleşmesi de gelişmeyi olumsuz yönde etkilemiştir. Sayılan bu özellikler de Beyoğlu'nun her bakımdan çok değişik bir yapısı olduğunu göstermektedir. Problemlerinin çözümü de tüm bu özellikleri ele alınarak düşünülmelidir.

II. TARİHÇESİ

1. BİZANS DÖNEMİNDE BEYOĞLU

Bugünkü Beyoğlu'nun bulunduğu yerde kurulan ilk yerleşimler hakkında, elimizde çok ayrıntılı bilgiler olmamakla beraber, tarihi yarımada da yerleşmiş olan Bizans İmparatorluğu'ndaki tarihçilerin notlarından bazı noktaları öğrenebiliyoruz. Bizans'lı Dionysios ve Strabon, Haliç'in kuzeyinde, yöre adı Sykadis, Sykanea ya da Sykai olan bir yerleşimden söz etmektedir.¹² Latince Sycae: İncirlik demektir. Bölgede bugün de incir ağaçları görmek mümkündür. M.S.491'de Bizans İmparatoru Xenon bir gözetleme kulesi yaptırmıştır. Bu bilinen Galata Kulesi'dir. I. Constantin yöreyi surlarla çevirtir. Böylece bekçiler tarafından korunmaya başlayan bölge, II. Theodosius şehri bölgelerken 13. bölge olarak adı geçer. Halk buraya Grek diliyle "Peran en Sykais" demektedir.¹³ (Peran: karşı yaka, Peran en Sykais: karşı yakadaki incirlik). Pera adının kökeni buradan gelmektedir.

Çaças'a göre Galata adı, Galat denilen Galyalılarından gelmektedir. Galos, Galat denilen, Latin Hristiyanların yeri anlamında Galatia denmiştir. Bir görüşe göre bu isim, yöredeki süt elde edilen hayvanların ahırlarının bulunmasından kaynaklanmış; Rumca Galaktos: süt kelimesinden oluşmuştur. Bir başka görüşe göre de Genova dilinde Callado-Galadda: bayır, yokuş, yamaç anlamına gelen kelimelerden Galata adı türemiştir.¹⁴

---

12. ibid., s.63.

13. ibid.

14. Soysal, "Beyoğlu'nun Tarihçesi", s.8.

Bunların yanında 469 yılında İstanbul Haliç'ten Marmara'ya kadar yandığı; 1185'de Bizanslıların karşı kıyıdaki Venediklilerin evlerini yağmaladıkları, 1203 yılında Bizans-Latin çatışması sonucu Latin'lerin yangın çıkarıp çevreye zarar verdikleri önemli noktalar arasındadır.

Galata 13. yüzyıldan itibaren gelişir. Önemli bir ticaret merkezi olur. Osmanlılar da dahil olmak üzere tüm ülkelerle ticaret tekelindedir. Bu nedenle, yöreye yerleştirilmiş bulunan Venedik ve Cenevizlilerle beraber, artık her milletten insanı burada bulmak mümkündür. Daha önce Bizanslılarla olan çatışmalar ve dışarıdan gelebilecek saldırılara karşı, çoğunluğu oluşturan Cenevizliler, 1303 yılında Galata çevresinde hendekle sınır çizerler. 1304'de evlerinin aralarında kalın duvarlar örmeye başlarlar.¹⁵ Bu duvarlar, daha önce yapılan surlarla da birleşerek 1341 yılında tamamlanır. Böylece oluşan surların dışındaki bugünkü Beyoğlu, bağlar, bahçeler, ormanlarla kaplıdır.¹⁶ 1453 yılına, yani İstanbul'un Fatih Sultan Mehmet tarafından fethedilişine kadar da Pera bağlarında Cenevizlilerin kalesinden başka birşey olmayacaktır (Bkz. Resim 13).

2. FETİH SONRASI DÖNEMDE (15. ve 16. YÜZYILLARDA) BEYOĞLU

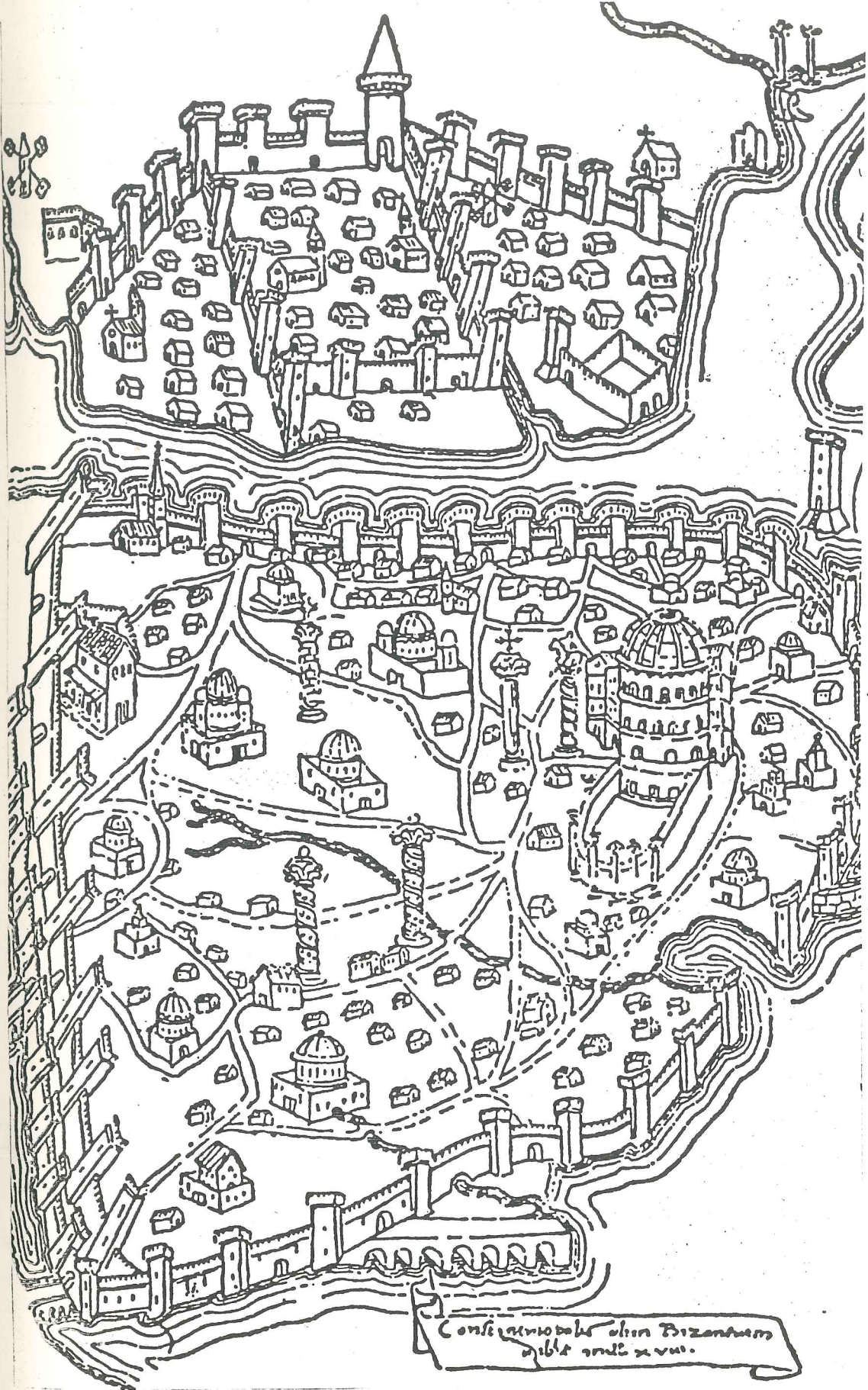
Fatih Sultan Mehmet İstanbul'u ele geçirip Bizans İmparatorluğu'na son verdikten sonra, 1461 yılında Trabzon Rum Pontus devletini topraklarına katar. Bu ülkenin İmparatoru olan David Komnenos'u da ailesiyle birlikte İstanbul'a sürer. Bu aileden olan Kaloyani Komnenos'un oğlu Alexias Taraktos bir süre sonra Müslüman olunca kendisine Tünel bölgesinde bir çiftlik bağışlanır. Burada oturduktan bir süre sonra İtalya'ya giden bu prens nedeniyle semt Bey Oğlu diye adlandırılmıştır.¹⁷ Türkler Pera adını hiç kullanmamışlardır.

---

15. ibid.

16. Dalkılıç, loc.cit.

17. Sosyal, loc.cit.

Constantinopolis olim Byzantium
sive ante xvii.

Resim 13- Buondelmonti'ye göre 1422 yılında İstanbul. Görüldüğü gibi surların dışında yerleşim bulunmamaktadır.

Bir başka görüş, Beyoğlu adını bugünkü İnönü gezisi civarında sarayı bulunduğu söylenen Aloisio Gritti'ye bağlar. Gritti 1497 yılında İstanbul'a Venedik elçisi olarak gelen Andrea Gritti'nin oğludur. Kânuni Sultan Süleyman döneminde, Osmanlı siyasi hayatında önemli bir rol alan Gritti. öldükten sonra varisleri İstanbul'da kalır. Bu dönemden itibaren Türkler bölgeye önce "Frenk Bey Oğlu" sonra yalnızca "Bey Oğlu" demişlerdir.¹⁸

Fetihten sonra kısa bir sürede Fatih, Anadolu'nun çeşitli yerlerinden getirttiği halkı, İstanbul'un çeşitli yerlerine yerleştirdi. Galata, Cenevizlilere rağmen hiçbir zaman tam İtalyan şehri olamamıştır. Burada fetih öncesinde bile büyük bir Rum topluluğu vardı. 1461'de Cenevizlilerin Karadeniz kolonisi Amasra'nın, 1471'de Kırım'daki Ceneviz kolonisi Kefe'nin Osmanlılarca alınması sonucu buradan göç edenler Galata'ya yerleştirildi. Fetihten bir asır sonra bu topluluğa Türkler, Anadolu'dan gelen Rum ve Ermeniler (İzmirli Rumlar Galata'ya, Samsun ve Sinop'tan gelenler Tophane'ye yerleştirilmişti.), İspanya'dan göç eden Sephardic mezhebine bağlı Yahudilerle Mağrîbiler eklenmişti.¹⁹

Beyoğlu'nda şimdiki Asmalı Mescid ile Kumbaracı sokağının birleştiği yere uzun süre "Dört Yol Ağızı" (Rumca: Stavro Dromi) denmiştir.²⁰ Bu bölgede Asmalı Mescid'i II. Bayezid yaptırmıştır. Yavuz Selim ise buraya bir Mevlevi Tekkesi kurdurdu. Fetihten 60 yıl sonra, II. Bayezid devrinde Dört Yol Ağızı'na kadar olan yerler Müslüman Türklerle doldu. Kanuni Sultan Süleyman'ın sadrazamlarından İbrahim Paşa ise bu sınırı geçerek, saraya iç oğlanları yetiştirmek amacıyla "Galata Sarayı" adlı okulu yaptırmıştır.

---

18. Dalkılıç, op.cit., s.64.

19. ibid, s.35.

20. İnciciyan, 18.Asırda..., s.92.

İstanbul'un Osmanlı İmparatorluğu'nun başkenti olduğu günlerde, yabancı ülkelerin elçilik binaları da, diğer yapılar gibi surlar içindeydi. 1492 yılında İspanya'daki Beni Ahmer devletinin yıkılması, bu nedenle Gırnata'dan göç eden Müslüman Arapların Galata'ya yerleşmesi ve başıbozuk kalabalıklar yüzünden sık olarak yangınlar çıkması elçilikleri rahatsız etti. Sonuçta Galata'daki elçilikler terk edildi. Peran Bağları içinde yeni elçilik binaları inşa edildi (Bkz. Resim 14,15,16 ve 17). Bu elçilikler arasında Fransa, İngiltere, Venedik, Lehistan, İsveç, İtalya, Hollanda, Prusya elçilikleri sayılabilir (Fransa'nın 1581'de yaptırdığı elçilik 1831 yılında yanar. Fakat çok geçmeden yenisi yapılır. İngiltere'nin bugün konsolosluk olarak kullandığı eski elçilik binası da Lord Elgin'in daha önce yaptırdığı elçilik binasının yerine kurulmuştur.)²¹

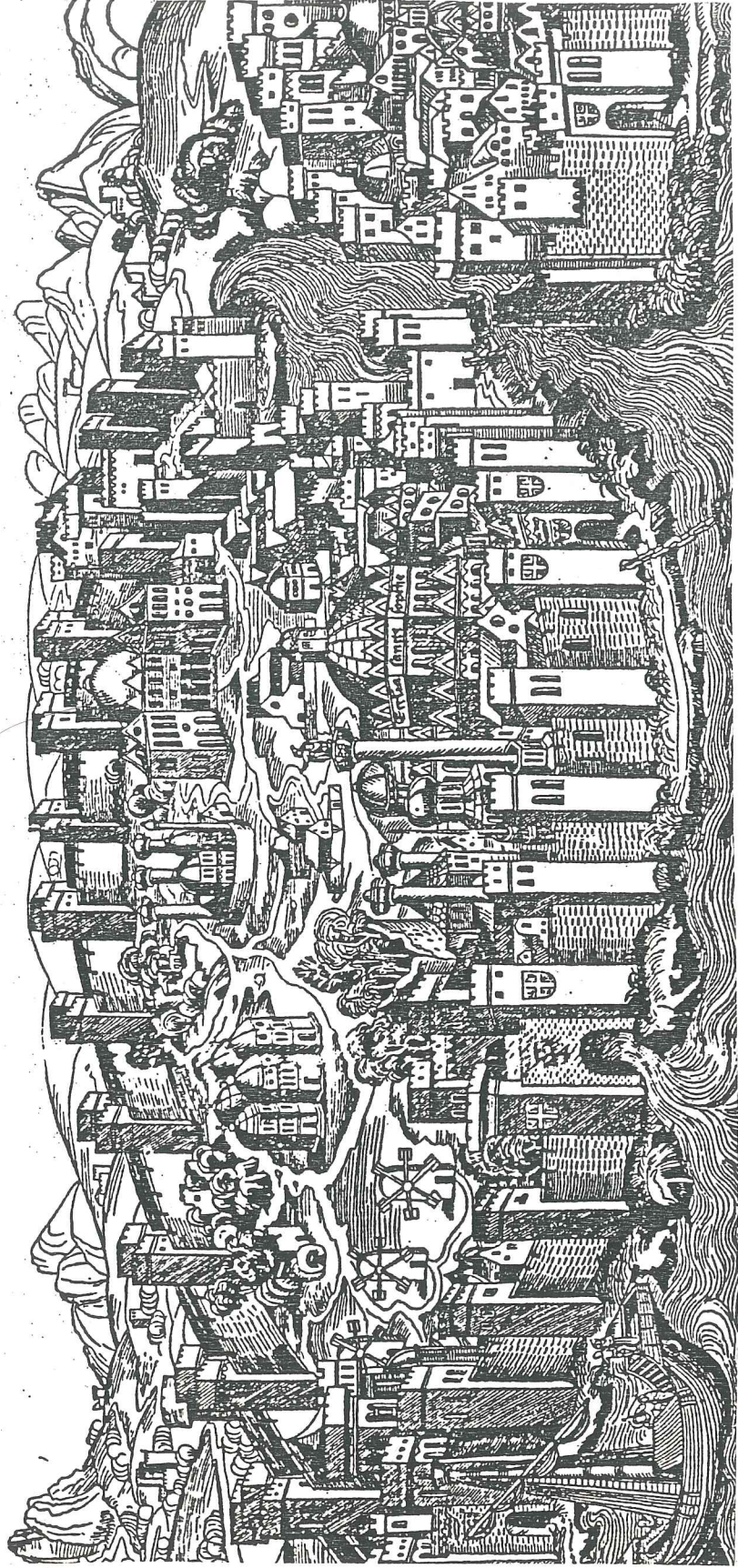
Elçilik binalarının Beyoğlu'na doğru sıralanması sonucunda, yerleşim sur dışına taşımaya başlamış, söz konusu elçiliklerin tebaası da elçilikleri etrafında evlerini konumlandırmışlardır. Bu durumun doğal sonucu olarak, cemaatlerin kiliseleri de elçiliklere yakın yerlere yapılmıştır. Elçiliklerin ve Avrupalıların bulunduğu, daha önce de sözü edilen Dört Yol Ağı denilen bölgede 3 Lâtin kilisesi vardı (1. Ste.Marie Draperis, 2. Fransız elçiliğindeki St.Louis des Français. 1628, 3. St.Antoine de Padoue.)²²

18. yüzyıl başına kadar durum hâlâ böyleydi. Doğuda Tophane binası, kuzeyde Galata Sarayı'nın yanında Vebalılar Mezarlığının oluşmaya başladığı Grands Champs: Büyük Meydan bulunmaktadır.Önemli ailelerin mezarları bugün de görülebilir.

---

21. Soysal, loc.cit.

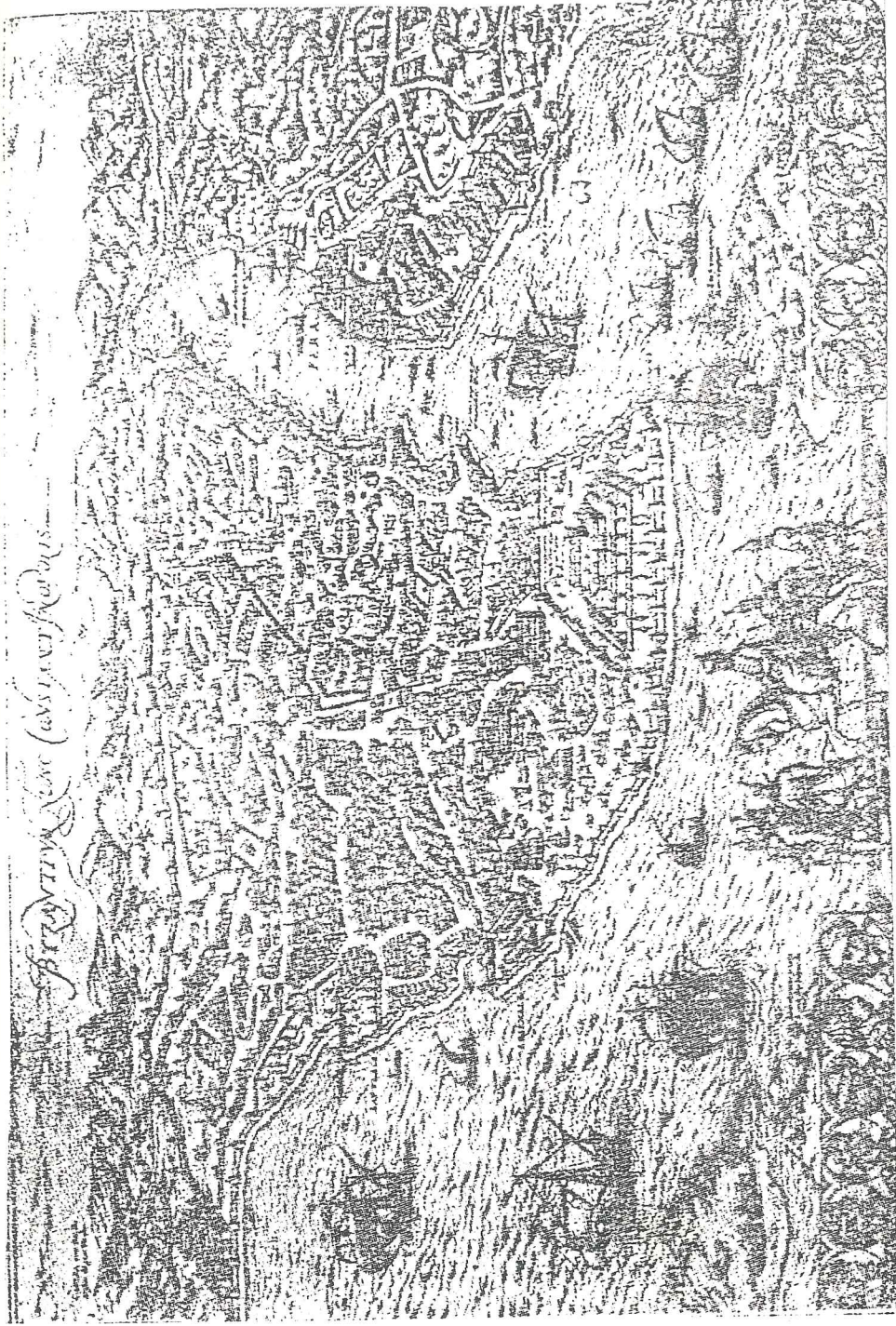
22. İnciciyan, loc.cit.

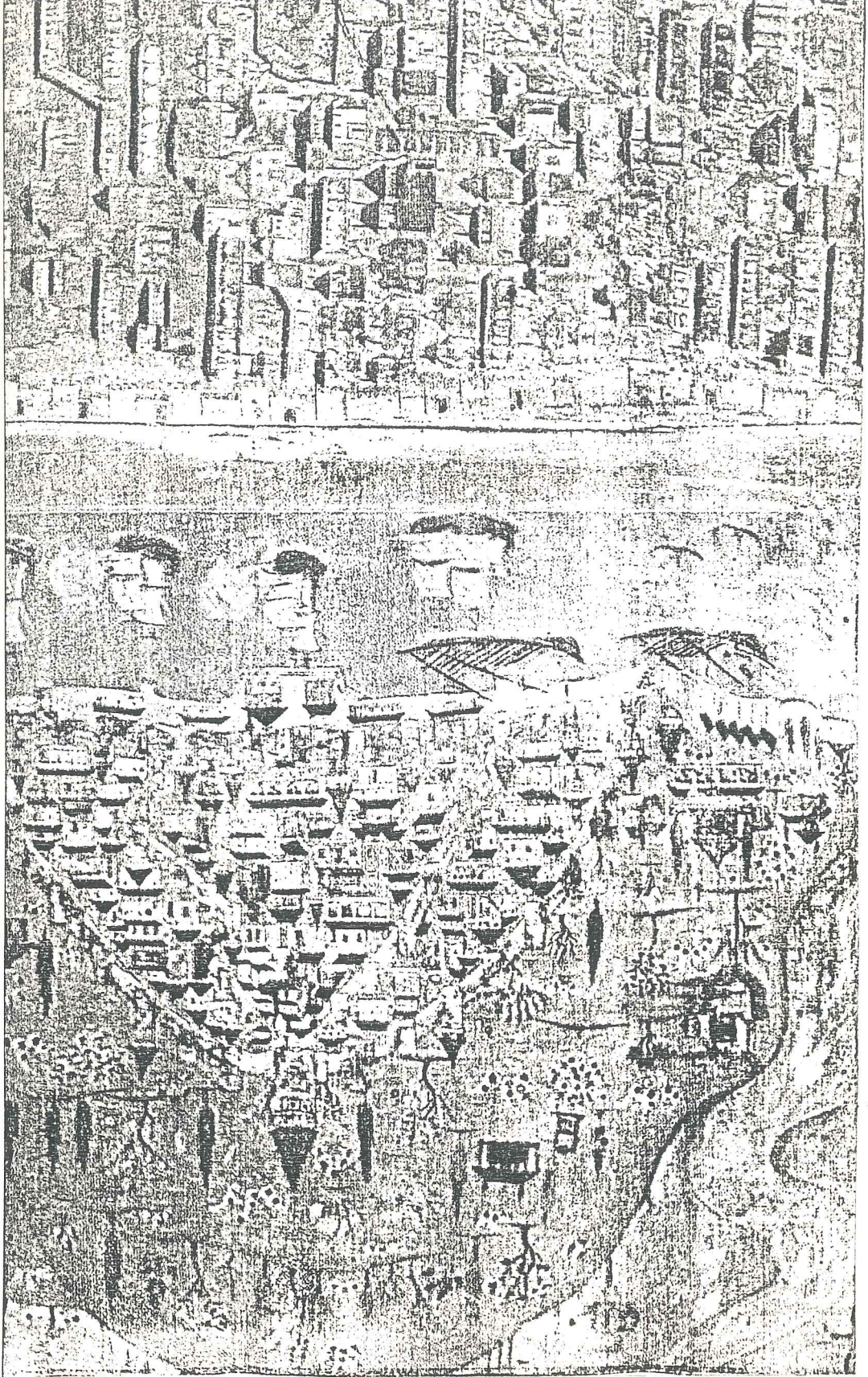
Resim 14- Hartman Schedel'e göre 1493'te İstanbul.

Resim 15- 1520 yılında İstanbul. A. Vaussore (Osmaniche Türki adlı eserden).

Resim 16- 1574 Yılında İstanbul'un genel görünümü. Braun Hogenberg'e göre (M.Schneider'-
in "Konstantinopel" adlı eserinden).

Resim 17- 16. yüzyılda İstanbul ve Galata. Mıtrakçı Nasûh'a göre. (Beyân-ı Memâzîl-i Sefer-i Irakayn adlı eserden.).

3. 17. YÜZYILDA BEYOĞLU

Galata'da bu yüzyıldan itibaren Türk nüfus çoğalmaya başladı. Lâtinlerin faaliyet merkezlerini Galatasaray'a taşımalarının nedeni biraz da bu artıştan rahatsız olmalarına bağlıdır.

Bölge 17. yüzyıl içinde önemli yangınlar geçirmiştir. 7 Nisan 1660'daki yangın Galata'daki Frenk, Rum ve Türk evlerini yok eder. 1687 yılının Mart ayındaki yangında Balıkpazarı etrafındaki Yahudilere ait evlerle, iki taraftaki Ermeni ve Rumlara ait dükkanlar yanar. 1696'da ise tamamıyla yanar.²³

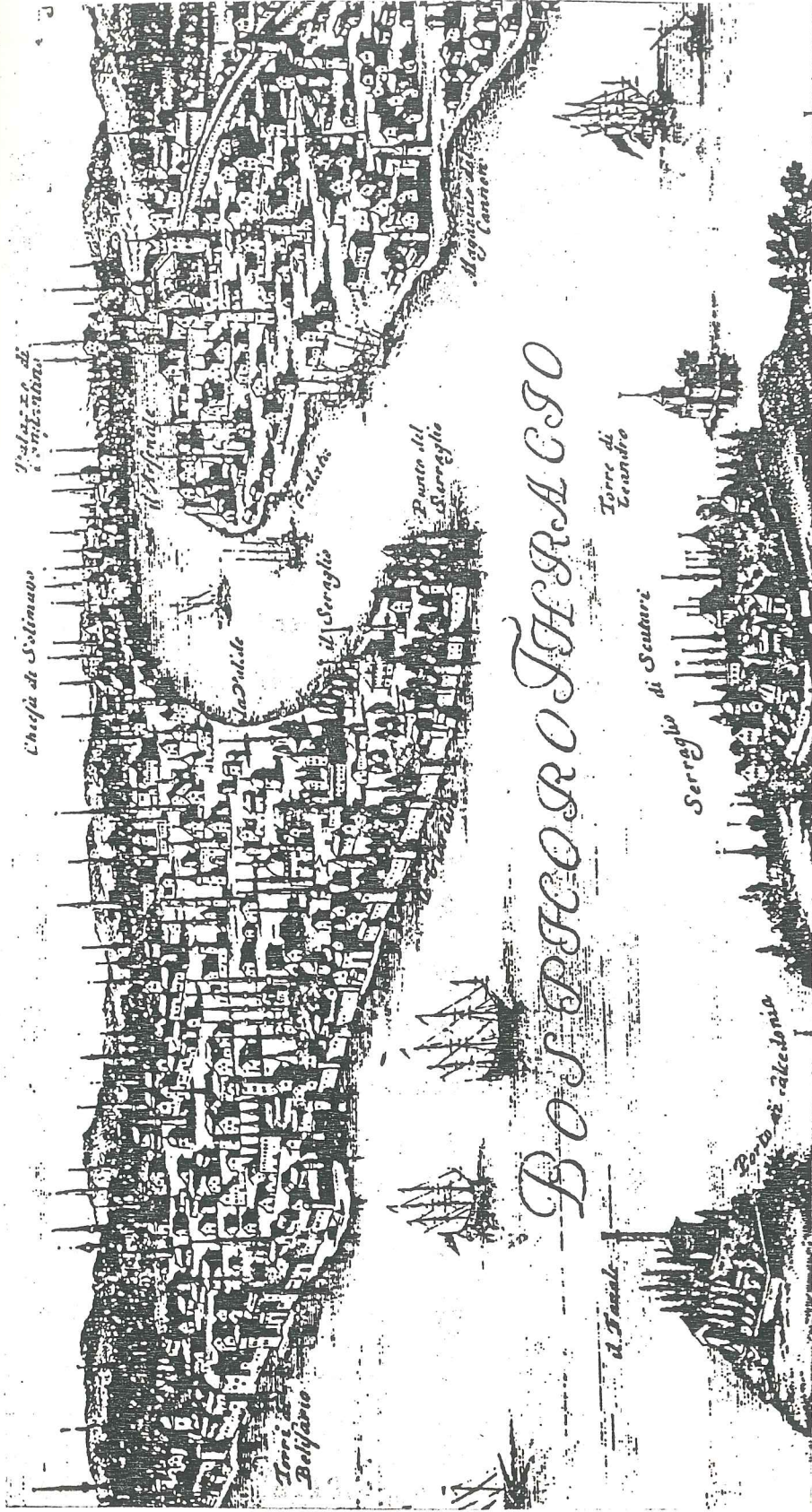

Resim 18- 1635 yılında Galata'dan İstanbul'un görünüşü.
(Fatih ve Fütuhâtı adlı eserden)

1700 yıllarına geldiğimiz zaman Beyoğlu, günümüzün Tünel-Galatasaray arasındaki cadde ve bunun yan sokaklarıyla sınırlıydı (16.yüzyıla kadar Galata adı Galatasaray'a kadar olan bölgeyi ifade ederken, 17. yüzyıldan itibaren güneydeki, deniz kenarında kalan kısma verilmiştir.) Cadde dar, kaldırımsız bir toprak yoldu.²⁴ Caddenin batı tarafında Tepebaşı Mezarlığı (Petits Champs: Küçük Meydan) doğu tarafında da incirlikler Beyoğlu'nu çevreliyordu. Elçilik binaları da sözkonusu olan incir bostanı boyunca sıralanıyordu.

23. Dalkılıç, op.cit., s.75.

24. Soysal, loc.cit.

Resim 19- 17. yüzyılda Cornelius de Bruijn'e göre Anadolu yakasından İstanbul ve Galata.

4. 18. YÜZYILDA BEYOĞLU

Yüzyılın başlarında Beyoğlu'nda yalnızca Dörtyol, Tomtom, Polonya, Asmalı Mescid ve Galatasaray mahalleleri vardı. Asmalı Mescid ve Galatasaray'da Müslümanlar, öteki semtlerde de Hristiyanlar çoğunlukta idi.

1780'li yıllarda Beyoğlu, Balıkpazarı ve Galatasaray olmak üzere iki büyük bölüm oluşturmuştu. Adına "Güzel Sokak" denilen büyükkelçiliklerin sıralandığı sokak ise güneyde kalıyordu. İkinci bir büyükçe sokağı, Halil Paşa'nın yaptırdığı Büyük Topçu Kışlası (Taksim ya da Beyoğlu Kışlası: Cumhuriyet döneminde yıkılarak yerine İnönü gezisi yapılır) ile Grands Champs mezarlığı sınırlıyordu (Bkz. Resim 20).

Resim 20- Beyoğlu Kışlası ve Mezarlığı (Petrusier'e göre).

Sokağın sol ucunda, 1719 yılında yapılan, Fransızların Veba Hastanesi²⁵ (Hôpital des Français de la Peste

25. ibid.

a Pera: Pera Fransız Veba Hastanesi) yer alıyordu. Bunun karşısında 1794'de bir Ermeni hastanesi açıldığı söylenir.²⁶ Taksim ve mezarlık arasındaki bölge, 1802'de Rumeli'den ve yangın sonrası Bursa'dan göç eden Ermenilerin evleri ile dolmuştur.²⁷

Taksim Meydanı adını, meydandaki su bölme terazisinden alır. Maksem, kapı üzerindeki kitabeye göre 1730 yılında I.Mahmud tarafından yaptırılmıştır. Bölgenin suyu çevreye buradan dağılırdı. Bahçeköy'den gelen su, Taksim'deki mermer havuzda toplanır, sonra Galata, Tophane ve Kasımpaşa'daki çeşmelere gönderilirdi.²⁸ Bugün de aynı yerde Maksem'le beraber Sular İdaresi'nin bir ünitesi bulunuyor. Bu yapı üzerinde daha sonra ayrıntılı şekilde durulacaktır.

18. yüzyılda bölge 1731 ve 1771'deki iki önemli yangına rağmen, surlar dışında, Tünel ve Galatasaray mahalleleri, Marmara yakasına doğru olan gelişmesini arttırmıştır. Taksim'den bakıldığında Aya Dimitri (Hagios Demetrios) tepeleri üzerinde yavaş yavaş gelişimini arttıran ve kalabalıklaşmaya başlayan Tatavla köyü (Kurtuluş) görülürdü.²⁹

5. 19. YÜZYILDA BEYOĞLU

Semtin gerçek gelişimi 19. yüzyılda, özellikle 2. yarısında olmuştur. Bu dönemde evler Kasımpaşa ve Tophane'den başlayarak Beyoğlu'nu kuşatmaya başlamıştı. Tünel-Taksim yolunun Tarlabası tarafında mahalleler oluşmuş; Kazancı Yokuşu'nun batısı dolmuş durumdadır.^{29a} Petits Champs ve Grands Champs mezarlıkları 1860-64 yılları arasında kaldırılır.³⁰ Yeni caddeler açılır, surlar yıktırılır, semtler

---

26. İnciciyan, op.cit., s.94.

27. ibid.

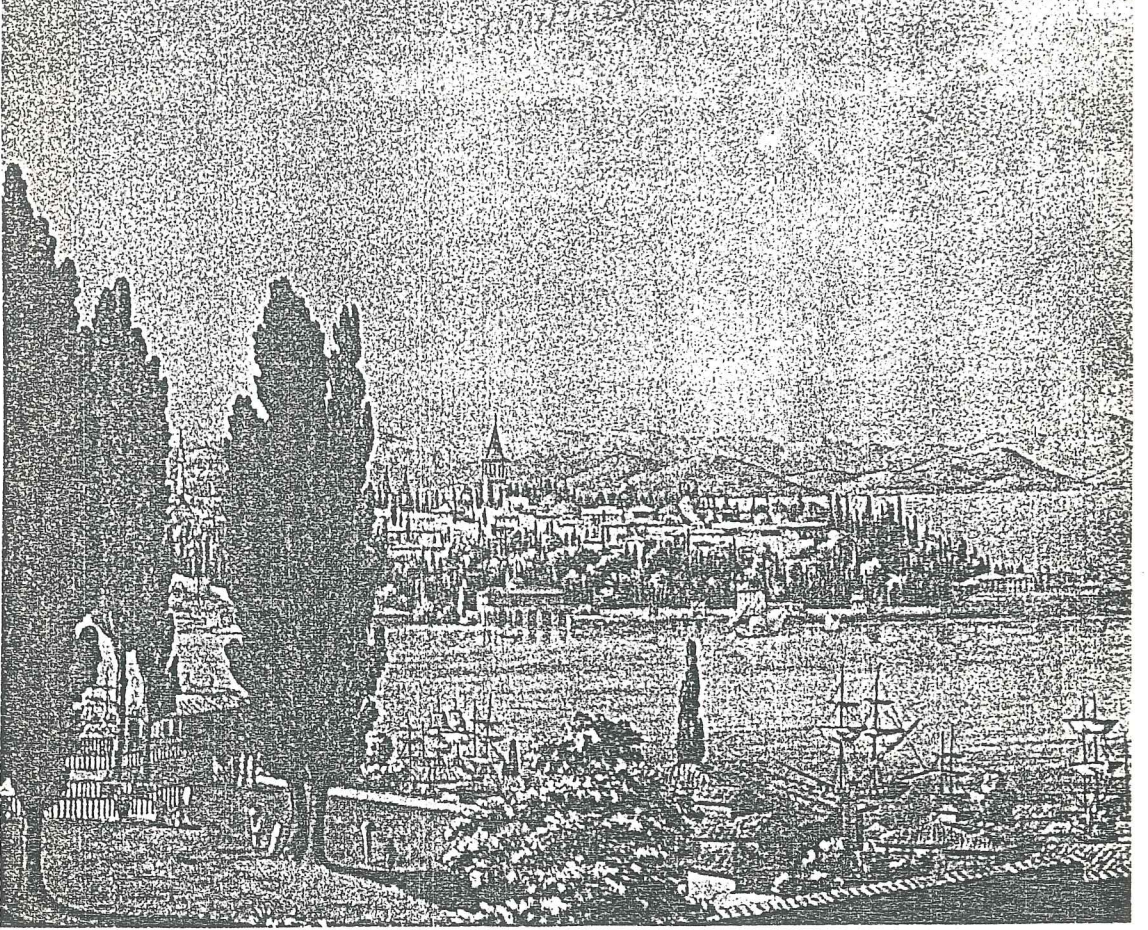
28. ibid.

29. Soysal, loc.cit.

29a. Dalkılıç, op.cit., s.48.

30. Soysal, op.cit., s.9.

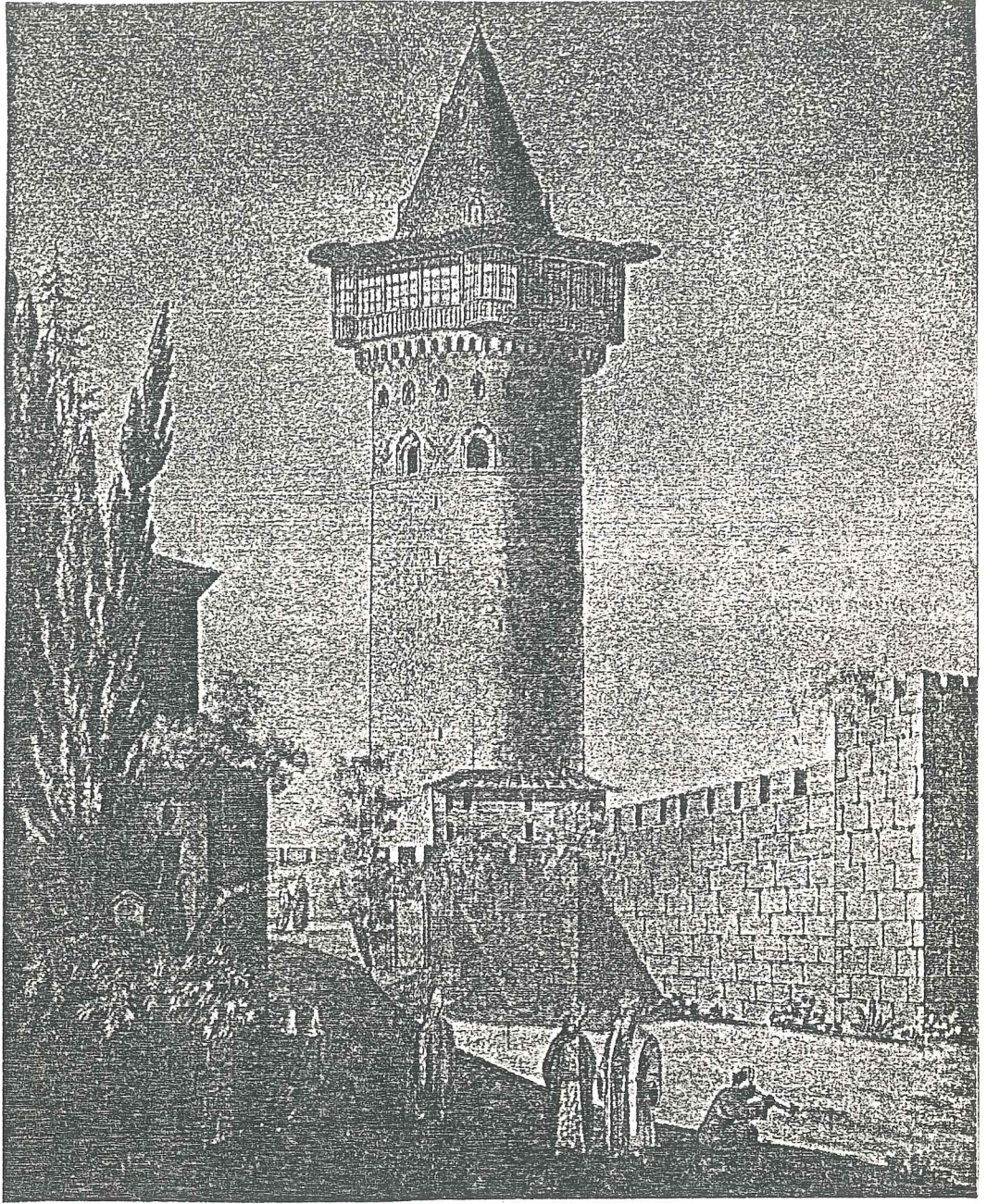
oluşur. 1831'deki yangından sonra cadde güneye doğru gelişme gösterir. Kuzey yönü ise 1871 büyük yangınından sonra genişletilmiştir.³¹. Bu tarih sonrasında devlet, bu kısımda ahşap ev yapımını yasaklamıştır. Günümüzdeki evler, bu tarih sonrasında aittir.

Resim 21 - 1820'lerde İsveç Konsolosluğundan İstanbul yakasına bakış (Carl Gustaw Löwenhielm'e göre).

1873 yılında Tünel'in yapımına başlanır. Tünel-Taksim arasında atlı tranvaylar çalışmaya başlar (Bu tarihte elektrik yoktur. Aydınlatma gaz lambası ile sağlanmaktadır. Elektrikli tranvay ise 1913 yılından itibaren kullanılmıştır.). 1871 sonrasındaki yıkım ve genişletme çalışmalarının bir nedeni de budur. Bu yüzyıldan itibaren yeni bir kent merkezi görürüz. Önceleri yalnız elçiliklerin olduğu

31. ibid.

Resim 22- Löwenhielm'e göre 1820'lerde Galata Kulesi ve surlar.

bölge, yabancı iş kuruluşları, büyük şirketler ve bu insanlara yönelik, klâsik ağırlıklı eklettik konutlar, döneme göre lüks boyutta, mağazalar, eğlence yerleri, lokantalar ve otellerle kuşatılmıştır. Dünyaca ünlü Rus coğrafyacısı Tchihatchef (1812-1890), 1864'de yayınlanan "İstanbul ve

Boğaziçi" adlı kitabında, İstanbul'da Tarabya, Büyükdere ve Beyoğlu gibi yerler dışında otel bulunmadığını söyler.³²

Dönemin yaşam tarzını biraz olsun kavrayabilmek için yazarlarımızın bu konuyu kapsayan eserlerini incelemek gerekir. Ahmet Hamdi Tanpınar "Beş Şehir" adlı eserinin İstanbul bölümünde Beyoğlu'nu şöyle anlatır:

"... İstanbul Yakası, eğlence merkezi olarak, Cumhuriyet'e kadar Beyoğlu ile rekabet etmiştir... Tanzimattan sonra (1839) insanlarla beraber kahve zevki de değişti. Viyana ve Paris usulü, duvarı aynalarla süslü, sandalye ve masalı kahveler açıldı...³³

... Piyasa denilen akşam gezintileri önce Beyoğlu'nda, III.Selim (1789-1807) ve II.Mahmut (1808-1839) devrinde başlar. Şimdiki Tepebaşı'ndan, tersane üstüne sarkan küçük mezarlık ile Ayazpaşa tarafındaki büyük mezarlık etrafındaki yollar, Taksim'i Şişli'ye bağlayan büyük yol gezinti yerleri idi. Yabancılar atlı araba ile, yaya, hanımlarla gezinti yaparlardı. Abdülmecit döneminde (1839-1861) Müslümanlar da bu gezilere başlarlar...³⁴

... Beyoğlu'ndaki gece hayatı, Abdülmecid devrinde bir iki ürkek teşebbüsle başlar. Yavaş yavaş tiyatrodan otele, Avrupa havasındaki lokantalara, biraanelere doğru genişler... Tiyatrosu ile birden parlayan semt (Naum Tiyatrosu), Abdülaziz devrinde (1861-1876) büyük otellerin, mağazaların, kibar Avrupa terzilerinin, hazır elbise mağazalarının ve her sınıf halk için Paris ve Avrupa ithalatı bir yığın eğlencenin alafranga konserlerin, şöhretsiz rakkaselerin göz alıcı köşesi olur... İstanbul'da ise yerli yaşayış yine sürüyordu...³⁵ Transitini ve istihsalini kay-

32. Belçil, "Yazı ve Yüzü...", s.360.

33. Tanpınar, Beş Şehir, s.205.

34. ibid, s.207-208.

35. ibid, s.217.

betmiş İstanbul, Dünya piyasasını avucuna geçirmiş Paris'i taklit ettikçe istikbalini tehlikeye atıyordu...³⁶

İlber Ortaylı ise "İstanbul'dan Sayfalar" adlı kitabında dönemi şöyle aktarıyor:

"...Beyoğlu ve Galata 19. yy.da Avrupa yaşam biçiminin Doğu Akdeniz'deki sallaş bir modeliydi. Kâğıt binalarıyla, karşıdaki ahşap İstanbul'a tepeden bakılan, sokaklarında farklı giyimde insanların gezindiği, değişik yemeklerin yendiği, farklı biçimde eğlenilen, özgün şivelerle yabancı dillerin konuşulduğu yabancı kitap ve gazetelerin satıldığı ve Osmanlı aydınınının Avrupa'ya gözlediği pencere bu semtti. Aslında bir Fransız veya İtalyan taşra şehrinin görünümünü andıran bu bölgede elçilikler, yabancı bankalar, yabancı okullar ve Osmanlı Hristiyanlarıyla ilgisi olmayan Hristiyan cemaatlerinin kiliseleri vardı. Sonra zenginleşen gayri Müslimler, buraya yerleştiler. Yabancı restoranlar, birahaneler, cafeler, 2.-3. sınıf gezginci Avrupalı grupların temsil verdiği tiyatrolar da buraya doldu. İmtiyaz dille ve dinle değil, servetle olurdu..."³⁷ (Bkz. Resim 23 ve 24).

İstanbul'un büyümesi, bu yüzyılın 2. yarısında yerel yönetimler kurulmasını zorunlu kılmıştır. Hovannesyan'a göre 1800'lerde İngiliz Konsoloslğu yakınında Galata ve Beyoğlu voyvodalık makamı vardır.³⁸ Aralık 1857'de ise İntizam-ı Şehir Komisyonu İstanbul'u 14 belediye dairesine ayırmış, Beyoğlu çevresinin 6. Daire-i Belediye olması ve uygulamaya buradan başlanması kararlaştırılmıştır.³⁹ Buna gerekçe olarak ise nüfusunun fazlalığı, binalarının itinalı

---

36. ibid, s.219.

37. Öcalır, "Peran Bağları'ndan...", s.6.

38. İnciciyan, op.cit., s.95.

39. Soysal, loc.cit.

betmiş İstanbul, Dünya piyasasını avucuna geçirmiş Paris'i taklit ettikçe istikbalini tehlikeye atıyordu...³⁶

İlber Ortaylı ise "İstanbul'dan Sayfalar" adlı kitabında dönemi şöyle aktarıyor:

"...Beyoğlu ve Galata 19. yy.da Avrupa yaşam biçiminin Doğu Akdeniz'deki satış bir modeliydi. Kâğıt binalarıyla, karşıdaki ahşap İstanbul'a tepeden bakan, sokaklarında farklı giyimde insanların gezindiği, değişik yemeklerin yendiği, farklı biçimde eğlenilen, özgün şivelerle yabancı dillerin konuşulduğu yabancı kitap ve gazetelerin satıldığı ve Osmanlı aydınınının Avrupa'yı gözlediği pencere bu semtti. Aslında bir Fransız veya İtalyan taşra şehrinin görünümünü andıran bu bölgede elçilikler, yabancı bankalar, yabancı okullar ve Osmanlı Hristiyanlarıyla ilgisi olmayan Hristiyan cemaatlerinin kiliseleri vardı. Sonra zenginleşen gayri Müslimler, buraya yerleştiler. Yabancı restoranlar, birahaneler, cafeler, 2.-3. sınıf gezginci Avrupalı grupların temsil verdiği tiyatrolar da buraya doldu. İmtiyaz dille ve dinle değil, servetle olurdu..."³⁷ (Bkz. Resim 23 ve 24).

İstanbul'un büyümesi, bu yüzyılın 2. yarısında yerel yönetimler kurulmasını zorunlu kılmıştır. Hovannesyan'a göre 1800'lerde İngiliz Konsoloslğu yakınında Galata ve Beyoğlu voyvodalık makamı vardır.³⁸ Aralık 1857'de ise İntizam-ı Şehir Komisyonu İstanbul'u 14 belediye dairesine ayırmış, Beyoğlu çevresinin 6. Daire-i Belediye olması ve uygulamaya buradan başlanması kararlaştırılmıştır.³⁹ Buna gerekçe olarak ise nüfusunun fazlalığı, binalarının itinalı

---

36. ibid, s.219.

37. Öcalır, "Peran Bağları'ndan...", s.6.

38. İnciciyan, op.cit., s.95.

39. Soysal, loc.cit.

oluşu, sakinlerinin Avrupa bağlantılı olması, dolayısıyla belediye hizmetlerinden anlayacakları gösterilir (Beyoğlu'nun 6. Daire olması Paris'e özentidir. Paris'in en seçkin semtinin belediyesi de 6. Daire adını taşımaktaydı. Hasköy 6. Daire olması gerekirken 7. Daire olmuştu). Bu dönemde Bab-ı Âli seçimi ve Padişah iradesiyle seçilen daire müdürlerini şöyle sıralayabiliriz: Hariciye Teşrifatçısı Kâmil Bey (İlk 6. Daire Müdürü), Emin Muhlis Paşa, Salih Efendi, Hayrullah Efendi, Server Paşa, Mehmet Efendi, Selahaddin Bey, Kadri Bey, Ohannes Çamıç Efendi, Muhtar Bey, Kadri Paşa. Bunların en başarılısı ise 1877-88 yıllarında görevli, Fransız ihtilâlinde kaçan avukat Blaque Bey'in oğlu Eduarde Blaque'dir.⁴⁰

Resim 23- 19. yüzyılda İstiklâl Caddesi-Galatasaray Kavşağı.

40. ibid.

oluşu, sakinlerinin Avrupa bağlantılı olması, dolayısıyla belediye hizmetlerinden anlayacakları gösterilir (Beyoğlu'nun 6. Daire olması Paris'e özentidir. Paris'in en seçkin semtinin belediyesi de 6. Daire adını taşımaktaydı. Hasköy 6. Daire olması gerekirken 7. Daire olmuştu). Bu dönemde Bab-ı Âli seçimi ve Padişah iradesiyle seçilen daire müdürlerini şöyle sıralayabiliriz: Hariciye Teşrifatçısı Kâmil Bey (İlk 6. Daire Müdürü), Emin Muhlis Paşa, Salih Efendi, Hayrullah Efendi, Server Paşa, Mehmet Efendi, Selahaddin Bey, Kadri Bey, Ohannes Çamıç Efendi, Muhtar Bey, Kadri Paşa. Bunların en başarılısı ise 1877-88 yıllarında görevli, Fransız ihtilâlinden kaçan avukat Blaque Bey'in oğlu Eduarde Blaque'dir.⁴⁰

Resim 23- 19. yüzyılda İstiklâl Caddesi-Galatasaray Kavşağı.

40. ibid.

Resim 24- 19. yy.da Galatasaray. Halkın da bakımına destek olduğu İstanbul'un ünlü sokak köpekleri burada da görülüyor.

Blaque, 1878'de ilk Kadın Hastanesi'ni açmıştır. 1857-66 yıllarında Taksim gezisindeki Lâtin mezarlığı Şişli'ye aktarılmış, yerine Beyoğlu'nun ilk parkı yapılmıştır. Yollar onarılmış, kâgir binalar teşvik edilmiştir. İlk kadastro çalışmaları yapılmış, bölgenin haritası çıkarılmış ve sağlık hizmetlerine ağırlık verilmiştir. 1864'de aydınlatma işleri yapılmış, 1865 yılında da ilk mezbaha kurulmuştur.⁴¹

Böylesine Avrupa'yı kendine örnek alan bir yerde, binaların mimarlarının da Avrupa kaynaklı olması normaldir. Özellikle sivil mimarimizin ahşap ağırlıklı olması, kâgir yapıların mimarlarının azınlıkların içinden çıkması ve bölgede kâgir yapıların zorunlu hale gelmesi de bu konuda önemli etkenler olmuşlardır. Dönemin tanınmış mimarlarından İstanbul'a gelerek Beyoğlu'nda yapıları bulunanları ve yapılarını kısaca şöyle sıralayabiliriz:

19. yy.da Beyoğlu'ndaki tiyatro ve diğer binaların

---

41. ibid.

yapım ve genişletme çalışmalarında bulunmuş olan Mimar Campanaki, Amphi tiyatroyu ve eski Dormen tiyatrosunu yeniden düzenlemiştir. 1882 yılında da Sıraselviler'deki Belçika konsoloslughunu ve Taksim Rum Trinite Kilisesi'ni yapmıştır.

Abdülhamit döneminin mimarlarından Valaury'nin devrin ileri gelenlerine ait pek çokyapısı vardır. Bunların bir kısmı Beyoğlu'ndadır. Kaymakamlık binası yakınındaki M. Pécugis'in evi, Union Française, onun yanındaki 225 no'lu kendi evi, Taksim'de bugün yerinde otel bulunan Osmanlı Bankası binalarını sayabiliriz.⁴²

Bir geçiş devri üslubu olan Art Nouveau'nun önemli temsilcilerinden biri olan Raimondo D'Aronco, Botter apartmanının da mimarıdır.

İtalyan asıllı İsviçre'li Gaspare Fosatti (1809-1883) Rus elçiliğini yapmak için İstanbul'a gelmiş ve 1838-47 yıllarında bu yapıyı tamamlamış, Ayasofya'nın onarımında çalışmış, Galata'da bir katolik kilisesi yapmıştır. İngiliz sefaretni yapan ve Fosatti ile İstanbul'a gelen W.J.Smith, yanmış olan Naum Tiyatrosunun da mimarıdır.⁴³ "6. Daire" binası ise Barburini'ye aittir.

Görüldüğü gibi bölge, pek çok konuda olduğu üzere mimaride de, şartların da etkisiyle Avrupa'yı taklit etmektedir. Üsluplarının bizlere aynı şeyleri aktardığı binalar ise, aynı zamanda İstanbul'un ilk çok katlı yerleşimine ait olma özelliğini beraberlerinde taşıyorlar.

6. 20. YÜZYILDA BEYOĞLU

20. yüzyılın Beyoğlu'na getirdiği en önemli yenilik

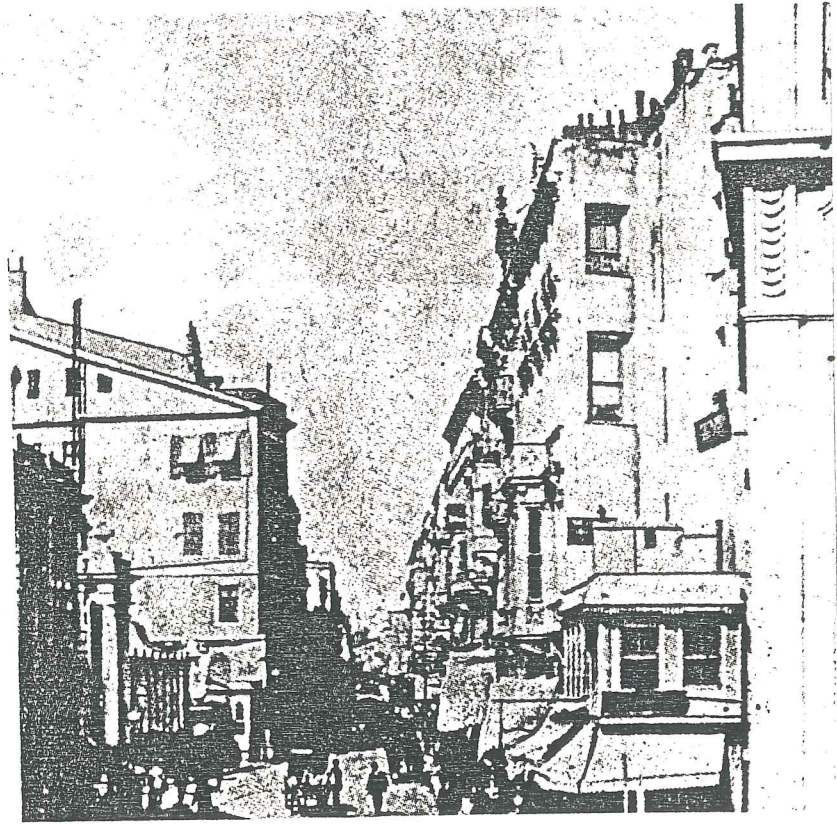
---

42. Sözen, Tapan; 50 Yılın..., s.55-58.

43. ibid.

1913'te kullanılmaya başlanan elektrikli tramvaylardır (Bkz. Resim 27,28,29,31,38,39). Artık Cadde-i Kebir adını almış olan İstiklâl Caddesi'nden geçen tramvay, Beyoğlu'nu Şişli'ye, Maçka ve Beşiktaş'ı da Taksim'e bağlamıştır.

Caddenin çevresi büyük mağazalar, sinema ve tiyatrolarla dolmuş, çevreye Avrupai bir hava vermiştir. Beyoğlu kentin eğlence merkezi olmakla beraber, aynı zamanda burjuva topluluğunun alış-veriş ve ticaret ihtiyacını karşılıyordu. Bu dönemde, yabancı isimler taşıyan, lokantalar, pastaneler, çay salonları, barlar açıldı. Cumhuriyetin ilânı bu ortamı değiştirmemiştir. Fakat uygulanan ekonomi politikaları sonucu ticareti elinde tutan azınlık tüccarlarının yaşantıları zorlaştırmıştır. Siyasi politikadaki değişiklik, Avrupa medeniyetinin hedef alınması ve insanımızın düşünce yapısındaki değişiklikler sonucunda ise Beyoğlu el üzerinde tutulan bir yer haline geldi. Yine aynı doğrultuda hareket eden sanatçı ve edebiyatçılarımızın, Cumhuriyet'le

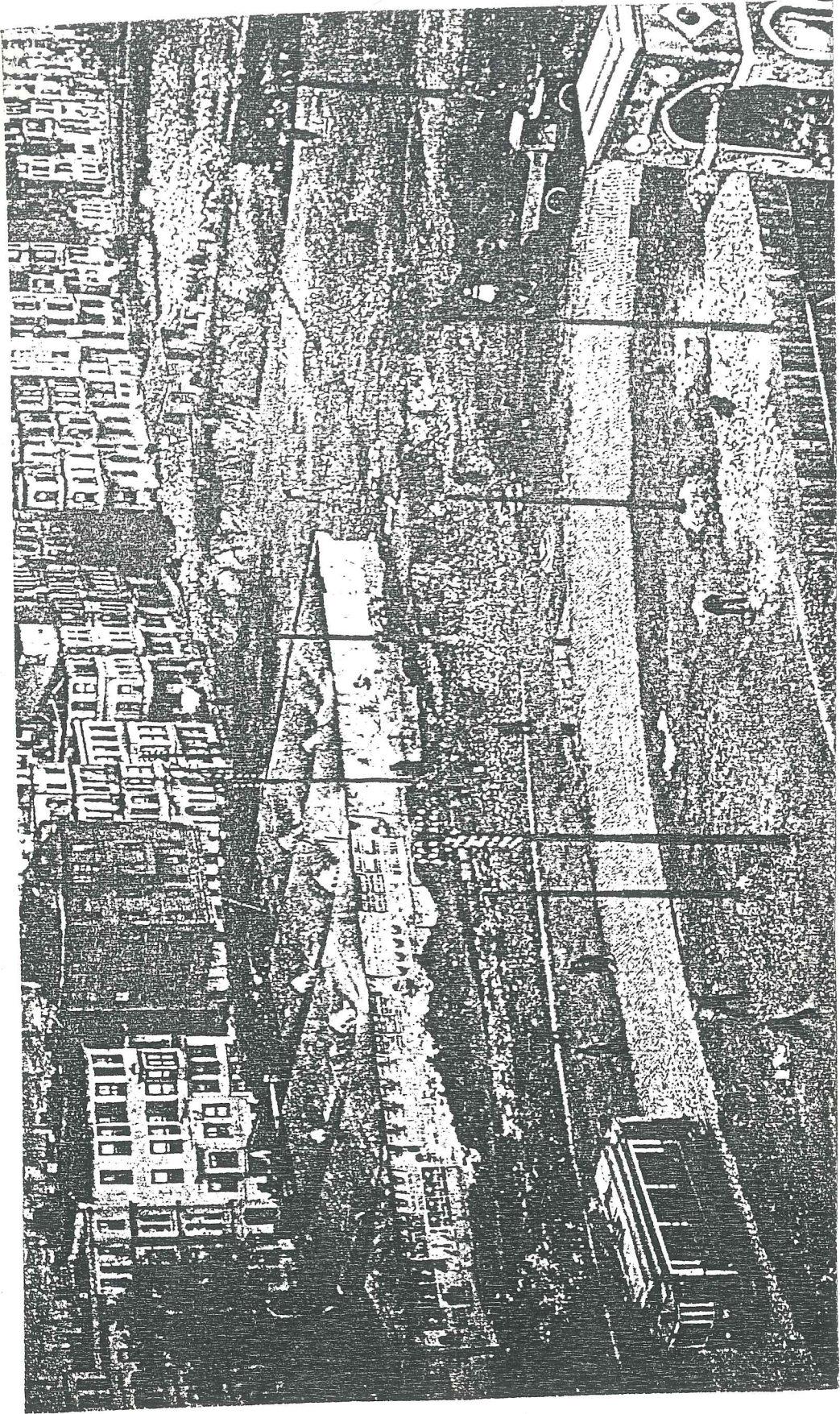

Resim 25- 20. yüzyılın ilk senesi; 1900 yılında İstiklâl Caddesi.

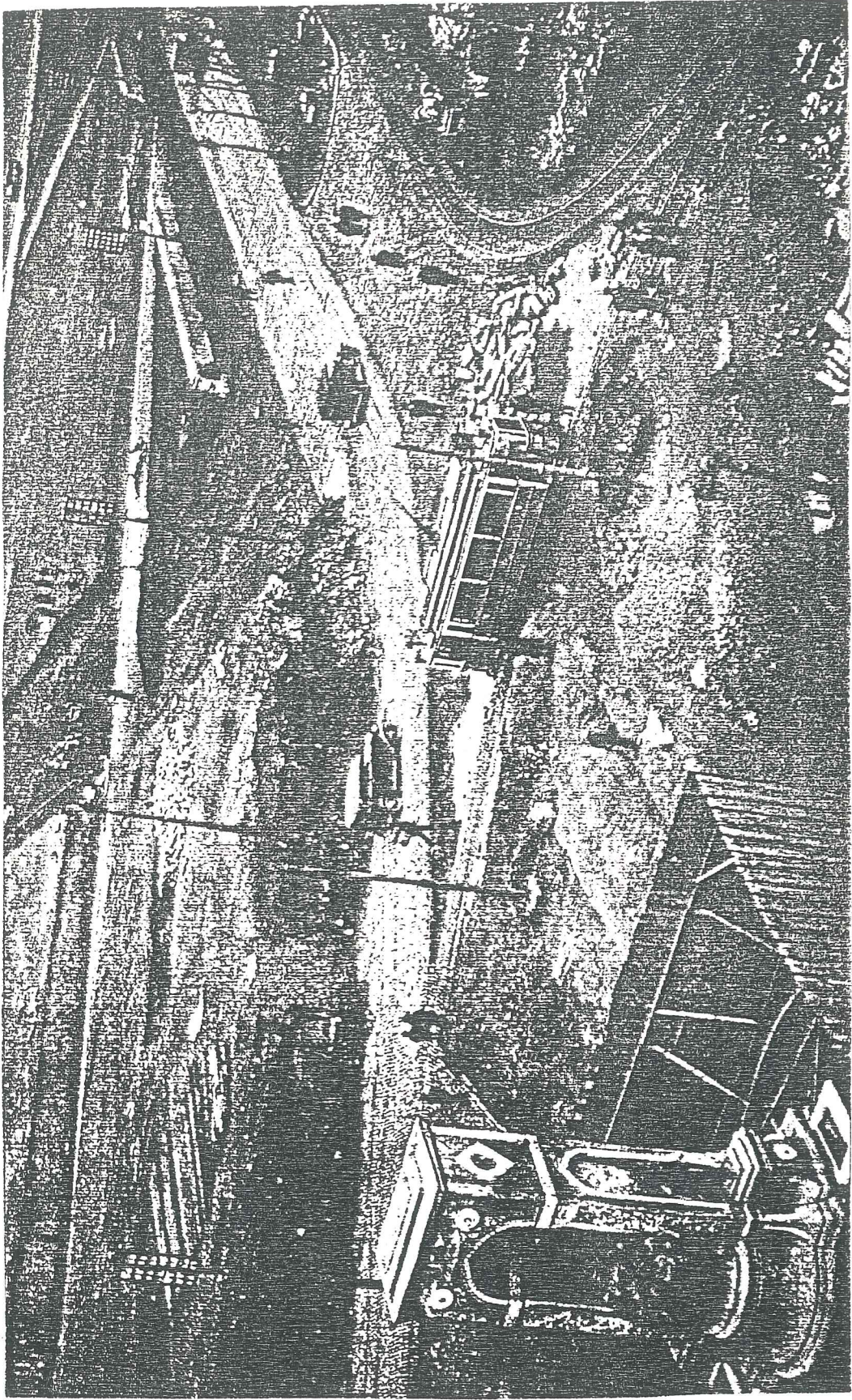

Resim 26- 1909 yılında İstiklal Caddesi, Henüz elektrikli tramvay kullanılmıyor.

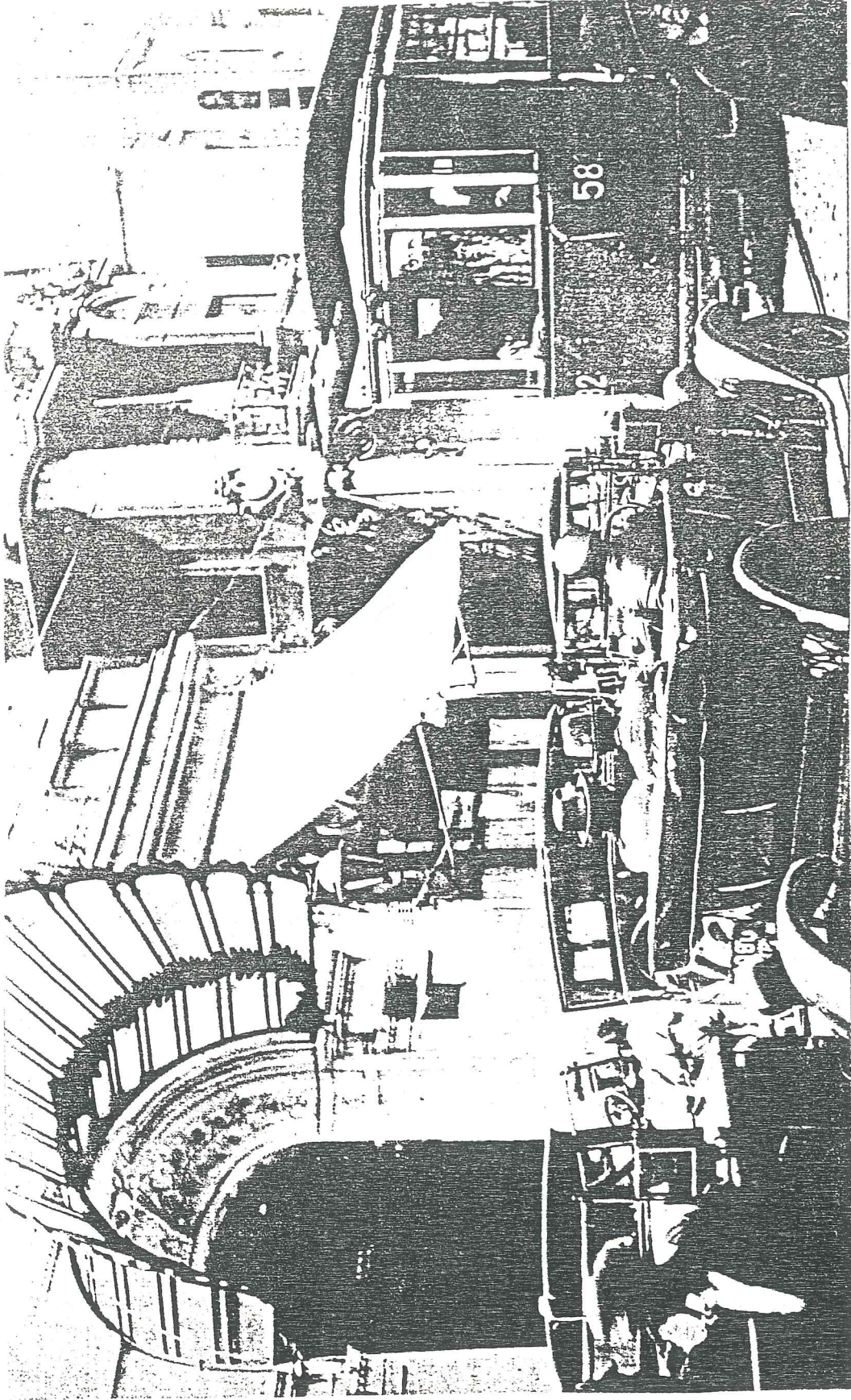
beraber İstiklâl Caddesi adını alan cadde üzerindeki cafelere devamlı gelmeleri bölgeyi sanat merkezi yaptı. Paris'in ünlü cafelerinde olduğu gibi, İstanbul'da da ünlü sanatçılar Beyoğlu'ndaki cafelerde, eğlence yerlerinde toplanırlardı. Bu isimleri sıralamak sayfalar tutabilir. Fakat herkesin bildiği bir kaç isim vermek gerekirse, Sait Faik Abasıyanık, Necip Fazıl Kısakürek, Peyami Safa, İbrahim Çallı, Orhan Veli Kanık, Behçet Necatigil, Cahit Sıtkı Tarancı, Elif Naci, Ferdi Tayfur, Sedat Simavi, Ahmet Haşim, Yahya Kemal Beyatlı, Haldun Taner, ... gibi sanat dünyamızın tanınmış kişilerini burada görmek mümkündür. Bu sanatçılardan bazılarının dünkü ve bugünkü Beyoğlu ile ilgili görüşleri daha sonra aktarılacaktır. Bu noktadan sonra dönemin anla-

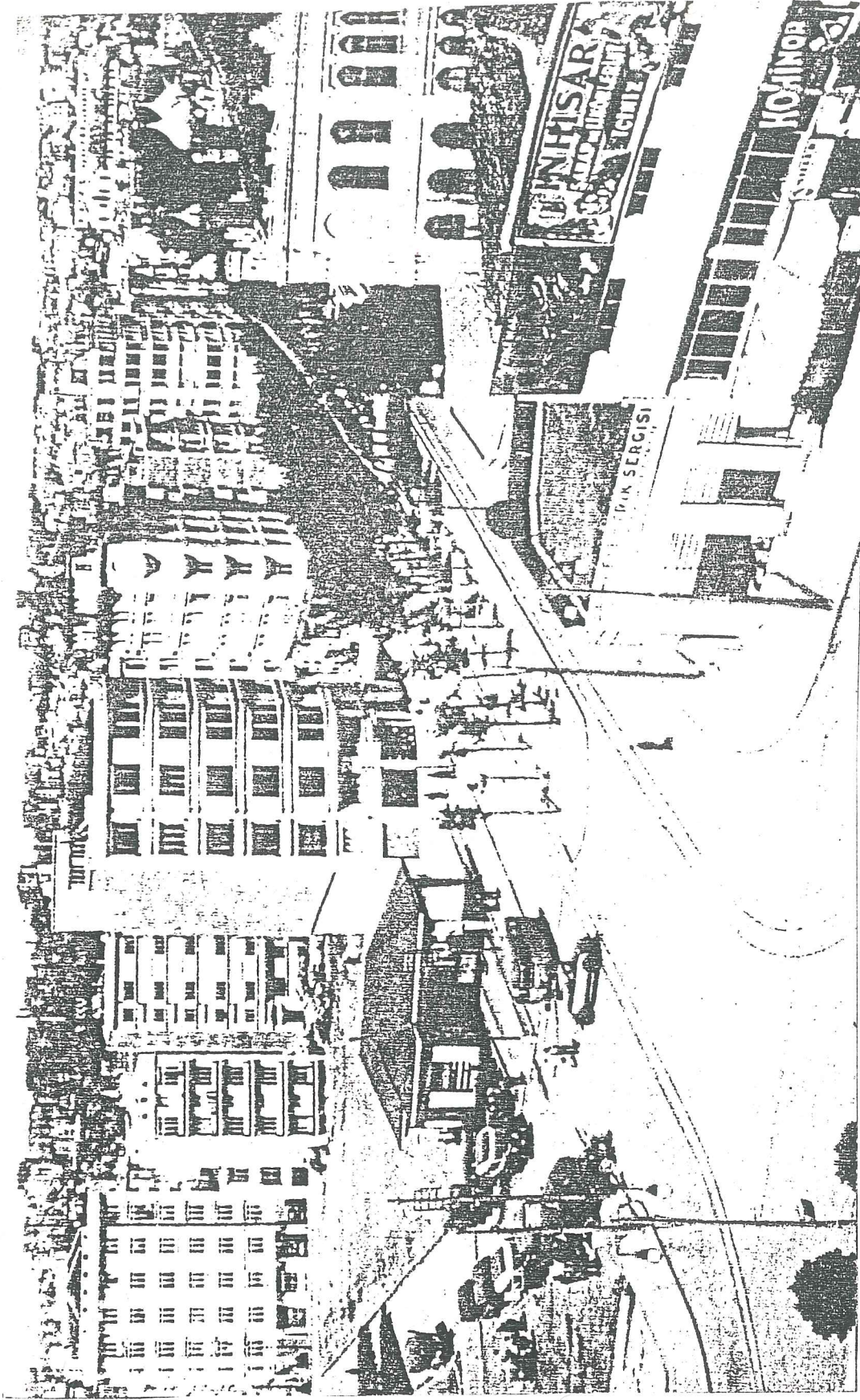
Resim 27- Taksim Anıtı'nın yerleştirildiği tarihlerde Taksim Meydanı. Arkadaki alandaki bugün Sular İdaresi'nin binası vardır.

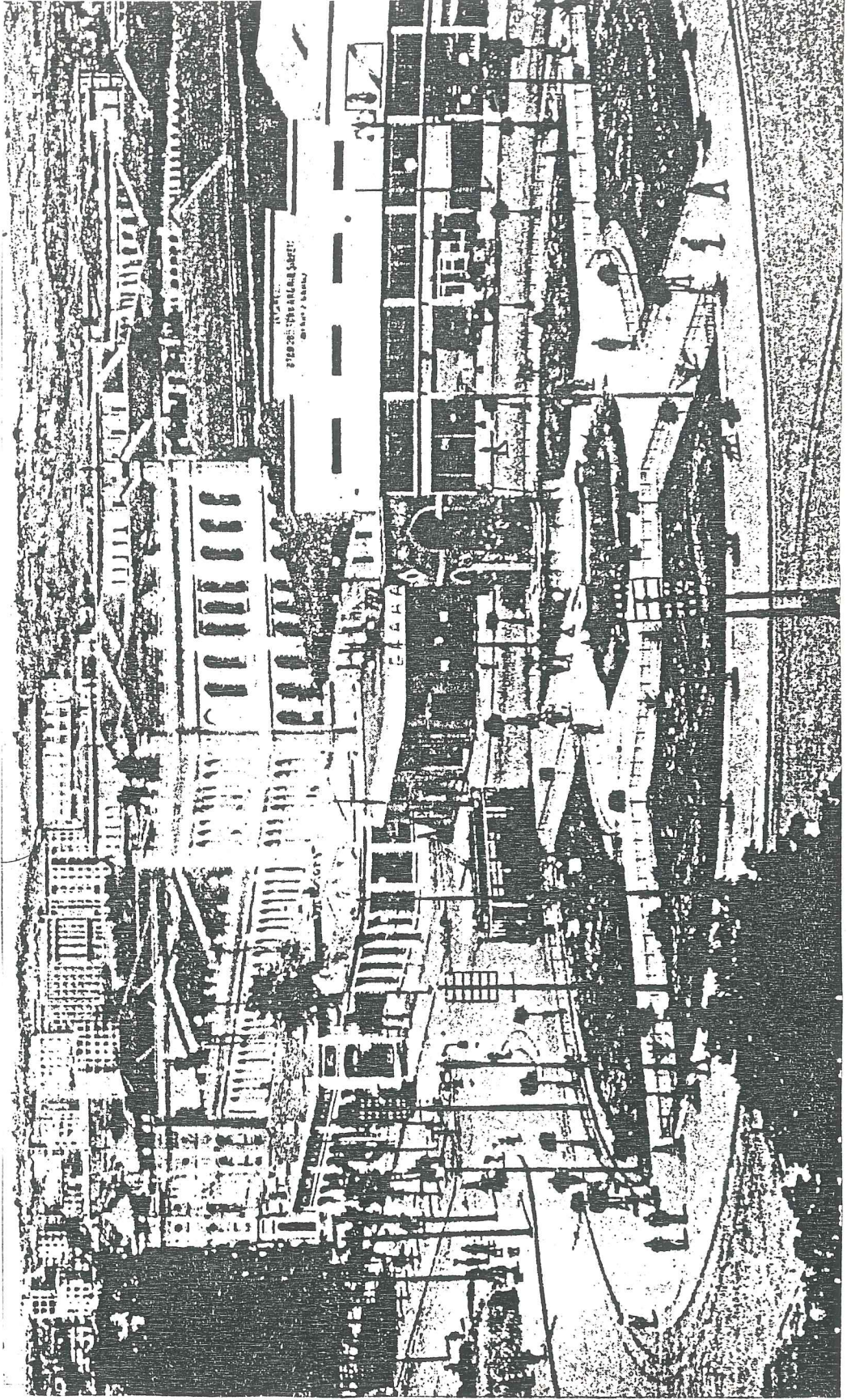
Resim 28- Anıtın yerleştirildiği tarihlerde Taksim Meydanı. Arabaların izlediği yol Harbiye'ye giden Cumhuriyet Caddesi'dir.

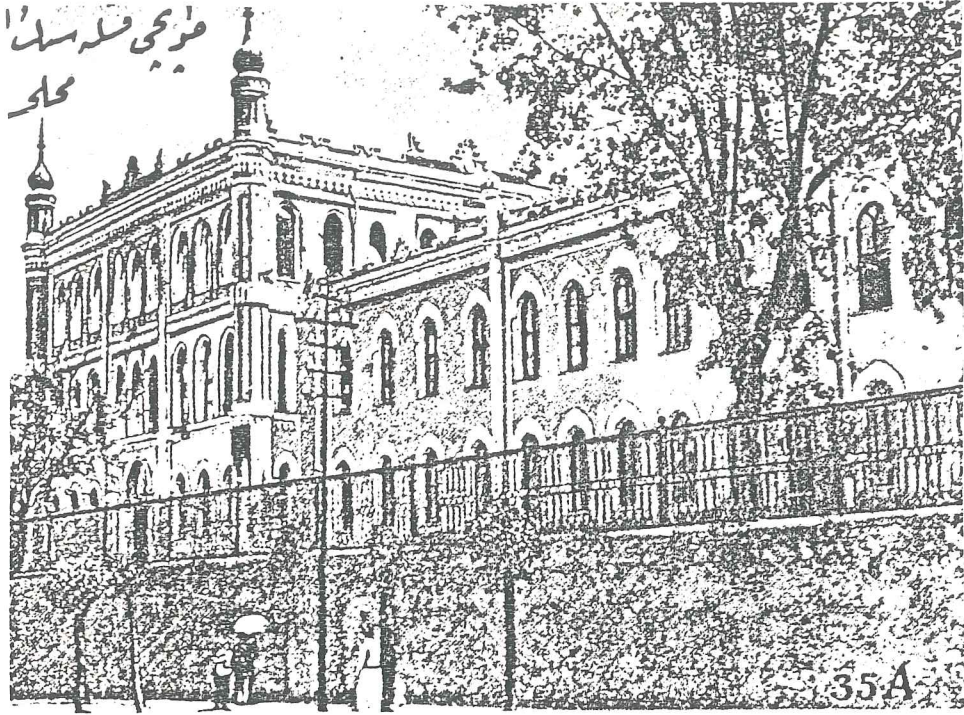
Resim 29- 1920'lerin sonlarında İstiklâl Caddesi'nin Tokatlıyan Otelı kesimi. Yıkılmış olan otelin yerinde bugün bir pasaj bulunuyor.

Resim 30- Taksim Meydanı'ndan Harbiye'ye giden Cumhuriyet Caddesi. Sağ atrafta henüz yıkılmamış olan Taksim Kışlası görülmüyor.

Resim 31- Yüzyılın ortalarına doğru çekilmiş Meydan'ın bir diğer fotoğrafı. Burada daha belirgin görülen Taksim Kışlası 1940'larda yıkılacak, yerine İnönü Gezisi yapılabilecektir.

Resim 32- Bir başka açıdan Taksim Topçu Kışlası.

Resim 33- Kışla'nın yerine yapılan İnönü Gezisi'nin 1940'lardaki görünümü.

tımını fotoğraflara bırakmak, 1930-40'ların uğrak yerlerini de, dönemi yaşamış kişilerin ifade etmesi daha doğru olacaktır.

Haldun Taner, "Dünkü Beyoğlu, bugünkü Beyoğlu" adlı makalesinde kendi döneminin İstiklâl Caddesi'ni şöyle çiziyor:

"Taksim Gezisi'ne bakan bir binada, İstanbul Klubü vardı. Bugünkü Venüs, o zamanlar Majik Sineması adı ile anılan ve kaliteli filmler gösteren bir sinemaydı. Fransız Konsoloshanesi'ni geçtikten sonra, karşı tarafta Kanzler Fotoğrafhanesi yer alıyordu. Vitrinlerinden şık ve zarif hanımlar, başta Gazi Paşa olmak üzere hepsi de fraklı devlet adamları bakarlardı. Şimdiki Lale'nin yanında Etoile Sineması, daha aşağıda Della Souda Eczahanesi, sonra Nisüaz ve Petrograd lokantası bulunurdu.

Sağ kaldırımdan yürüyorsak, Ağa Camii'nden önce Rebul Eczanesi'nden geçerdik (Bkz. Resim 34). Bugünkü Saray

Resim 34- Rebul Eczahanesi'nin de yer aldığı Cite de Rumeli Hanı. Rebul bugün de aynı yerde hizmet veriyor.

Sineması'nın yerinde Lüksemburg Sineması vardı. Emek'in yerinde de önce paten gösterileri yapılan Sketing lokali (Daha sonra yerine Melek Sineması yapılacaktır). Yine sağdan gidiyorsak, şehrin kaymak tabakasının klübü Circle d'Orient Fransız Tiyatrosu (şimdiki Ses Sineması), Tokatlıyan, Degütasyon, Çiçek Pasajı (Degütasyon 170 no ile Çiçek

Resim 35- 1928'lerde Tokatlıyan Oteli.

Pasajı'nın sağ köşesindeydi. Önceleri kumaş mağazasıydı. 1919'da "Restoran Riç" olur. Sahibi Yunanlıdır. 1921'de İtalyan Bakkaliyesi'ne dönüşür. Zamanla girişin sağ köşesine Amerikan Bar konur. Bu barı işleten İtalyan Subay daha sonra bakkaliyeyi de alır. Lokantayı genişletir. 2 katlı olan ve bir de balkonu bulunan yer, Degütasyon adını alır ve pek çok edebiyatçının uğrak yeri olur.

Nektar ise İstiklâl Caddesi'nde Galatasaray tramvay durağının karşısında, (Sahne sokağının sağ köşesindeydi. Şimdi bir ayakkabı mağazası olan Nektar 1940'larda daha çok gece gidilen 3 katlı bir meyhaneydi.⁴⁴) ve Hatay Pastanesi (Yaklaşık olarak Galatasaray Lisesi'nin karşısındaydı) yer

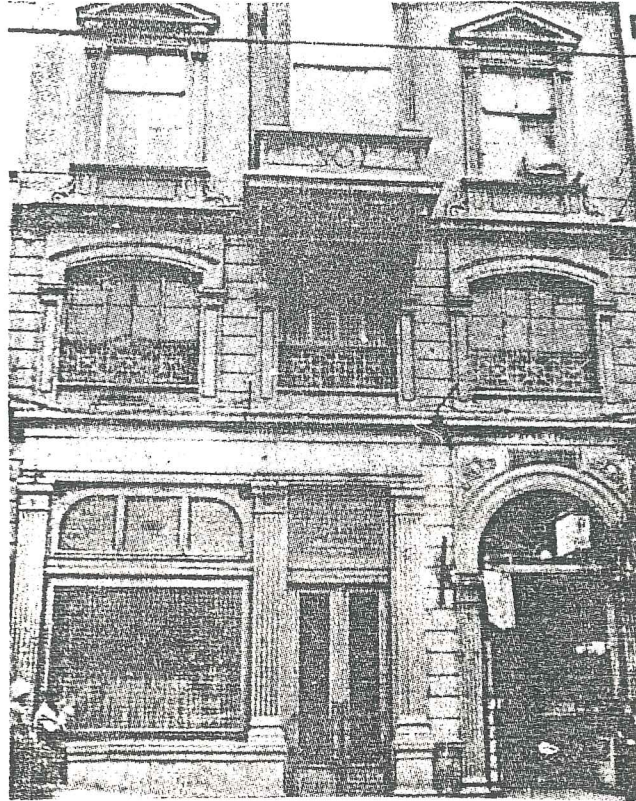
44. Birsnel, "Beyoğlu Geceleri", s.2-6.

alırdı...

Tünel'le Galatasaray arasında sağ tarafta Beyaz Rusların işlettiği, eski bir kiliseden bozma Rejan lokantası yer alırdı. Elhamra, Beyoğlu'nun en saygın sinemalarından biri olarak kaliteli filmler gösterirdi... Maya galerisi ise 1950'lerden sonra kurulmuştur.

Daha aşağıda Lebon, Markiz (Bkz. Resim 36, 37) Devlet ricalinin, diplomatların, şehrin tanınmış ediplerinin buluşma yeri olan kahveler...

Sol tarafta Hidivial Han'ı geçince yabancı dil bilen şehir aydınlarının uğrağı ve manevi takviye kaynağı Librairie Mondiale. bugünkü İsveç Başkonsolosluğu'nun köşesinde meşhur fotoğrafçı Weinberg... Karşı tarafta Narmanlı Yurdu (Bu bina Namık Kemal ve Ziya Paşa'nın Meşrutiyet anayasasını hazırladıkları yerdir. Daha sonraları ise Ahmet Hamdi Tanpınar, Bedri Rahmi Eyüboğlu'da burada kalmışlardır.)

Resim 36- Markiz Pastanesi.

Markiz

Çay Salonu – Restoran

PASTA, ŞEKERLEMÉ ve ÇİKOLATA ATÖLYESİ

Beyoğlu, İstiklâl Cad. 362 - İstanbul. Tel: 41006

İstanbulun biricik firmasıdır. Salonları bütün seçkinlerin uğrağıdır. Her türlü imalâtı özelliğı haizdir.

Resim 37- 1940 sonlarında, Markiz Pastanesi'nin bir ilânı.

Resim 38- 1950 sonlarında Galatasaray kavşağı.

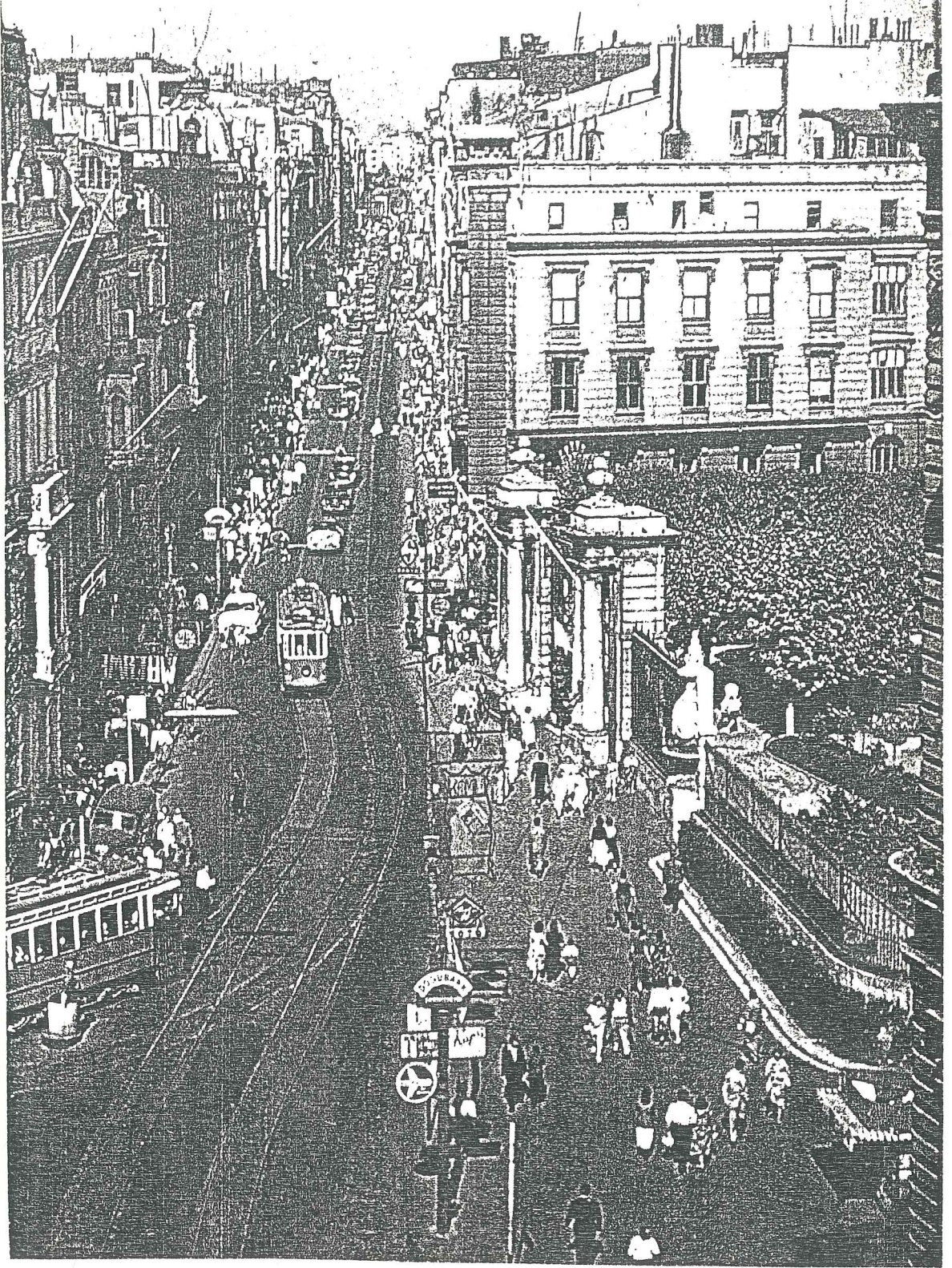
Galatasaray'dan Tünel'e değil de Tepebaşı'na sapsak, tarihi Dram Tiyatrosu'na varırdık... (Yandı.) Karşısında Londra Oteli, Bristol Oteli gibi oteller sıralanırdı. Yine burada, bir zamanlar İtalya Büyükelçiliğı olan Casa d'Italia (Şimdi İtalyan Kültür Merkezi.). Daha aşağıda,

şehrin başlıca eğlence yerlerinden olan Garden Bar. Yine sosyetenin ve Orient Express yolcularının sevgili oteli Pera Palas... (Bkz. Resim 40). Daha aşağıda zengini bir İtalyan tüccarın rezidansı olan bugünkü Amerikan Başkonso - losluğu. Daha aşağıda Çekoslovak kökenli iki isim. Otel Navatni, Otel Kohutki, alt kattaki birahaneleri ile de meşhurdurlar. Karşı tarafta biraz ötede L'Union Française ve nihayet dünkü Beyoğlu Kaymakamlığı, bugünkü Beyoğlu Belediye Başkanlığı..."⁴⁵

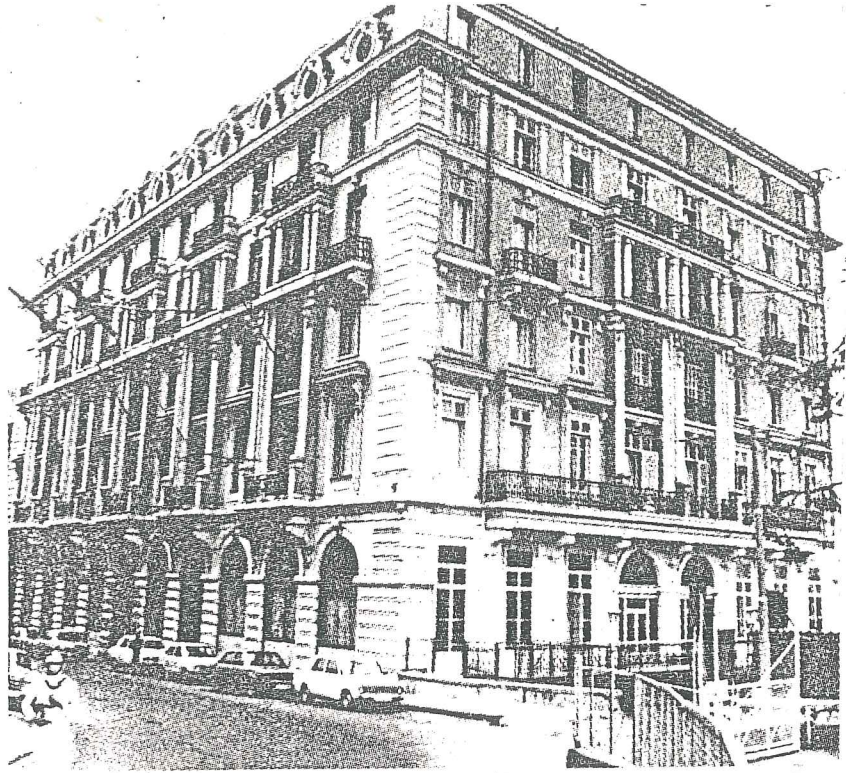
6-7 Eylül 1955'de Kıbrıs nedeniyle Yunanistan'a karşı yapılan bir gösteride bölge oldukça hasar gördü. Bunun sonrasında sanat çevrelerinin devam ettiği lokaller, eğlence yerleri kapanmış; bir süre boş kalan yerlerini daha sonra ticarethaneler, banka şubeleri aldı. Bir başka deyişle son 30 yılda Beyoğlu özelliklerini ve değerini kaybetti. Alışveriş ve eğlene merkezi Şişli yönüne doğru kaydı. Arz-talep kanunu sonucunda konutlar, işyeri ve depo olarak fonksiyon değiştirdi. Eğlence yerleri pavyon, birahane, büfe gibi işlevler kazandılar. Özellik taşıyan pasajların çoğu iş hanına dönüştü. Bütün bunlar günümüzün "İstenmeyen Beyoğlu"nu yarattı. Bu oluşumu yaratan, genelde II. Dünya Savaşı'ndan itibaren bölgeyi etkilediğini söyleyebileceğimiz, sosyal, ekonomik, psikolojik ve mimari içerikli ve çok geniş kapsamlı nedenleri vardır. III. Bölümde söz konusu nedenlere, bu durumdan kurtulmak için yapılan çalışmalara değinilecektir.

---

45. Taner, "Dünkü Beyoğlu....", s.11-13.

Resim 39- 1958 yılında Galatasaray kavşağı.

Resim 40- Pera Palas Oteli.

III. GÜNÜMÜZDE BEYOĞLU

1. SOSYO-EKONOMİK YAPISI

Son 30 yıl içinde eski önem ve özelliği yitiren Beyoğlu, bu noktadan sonra hızlı bir çöküşe girmiştir. Değişen koşullar ve talepler sonucu önce konutlar, işyeri ve depolara dönüşmüş, özelliği olan lokanta, pastane ve kahvehaneler kapanarak yerlerini birahane, dönerci, kebabçı ve pavyonlara bırakmıştır. Sinemaların bir kısmı halen mevcut ise de, kalitesiz filmler oynatan bakımsız ve ucuz sinemalara dönüşmüştür (Bkz. Resim 44). Tarihi ve mimari değeri olan, işlev bakımından değersizleşen binalar fiziksel açıdan bakımsızlığa uğrarken, bazıları da yıkılarak yerlerini işhanlarına bırakmıştır.

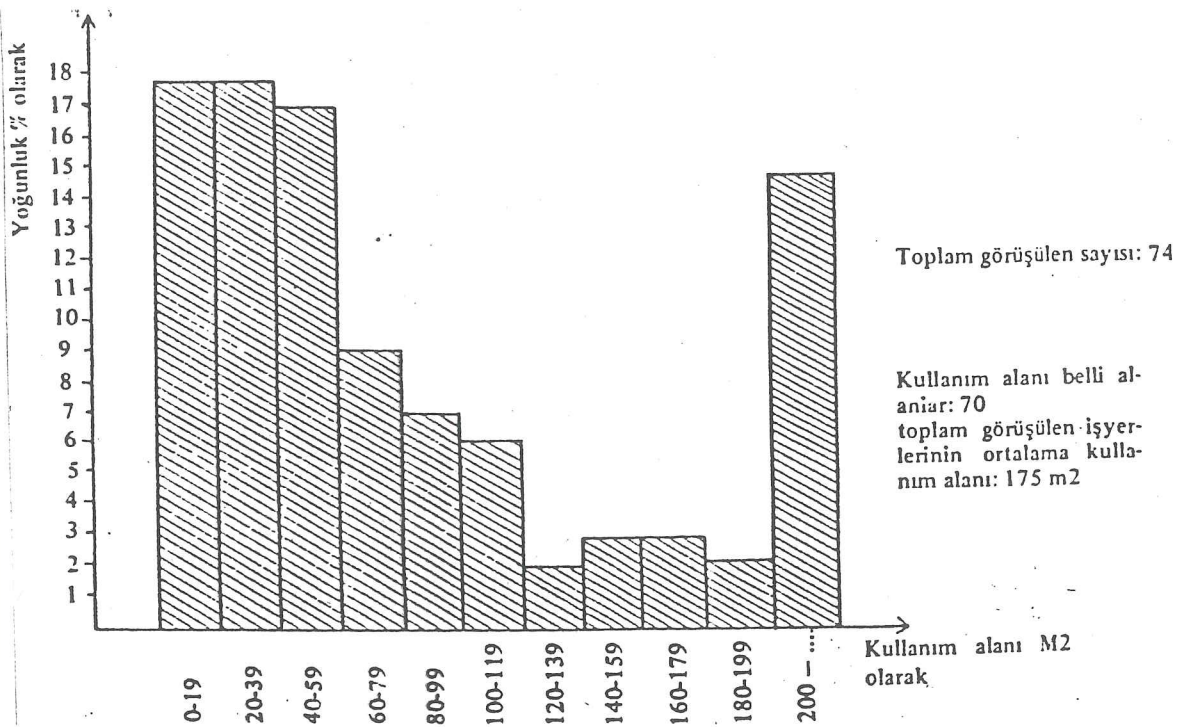
Bölge kültür ve sanat çevrelerinin merkezi olma özelliğini kaybedince, İstiklâl Caddesi yerleşik nüfusunu da kaybetmeye başlamıştır. Bunun sonucunda boşalan binalardan çok bakımsız olanlar boş kalmış, oturulabilecek olanlar ise küçük imalat atölyeleri ve bekâr odaları olarak kullanılmaya başlamıştır. Aynı durum günümüzde de aynen sürmektedir. Bugün birinci sınıf kundura imalatçıları Beyoğlu'nda, özellikle Balo sokağından itibaren Taksim'e kadar olan ve İstiklâl Caddesi ile Tarlabası Caddesi arasındaki bölgededir. Konutların çok az, iş yerlerinin çok fazla oluşu, gündüz aşırı yoğun olan kesimlerin geceleri terkedilmesini, nüfusun minimuma inmesini doğurmaktadır. Aynı zamanda nüfusunda düşüş olan İstanbul'daki tek ilçenin Beyoğlu oluşu dikkat çekicidir.

1985 yılının Nisan ayında yapılan anketlere göre

bölgedeki işyerlerinin çoğunluğu yakın tarihte açılmıştır. Yani eski Beyoğlu'na özgü işyerleri artık yoktur, azınlıkta-
dır. Görüşülen iş yerlerinin çoğunluğunun kullanım alanla-
rı 0-60 m² arasındadır. Sinemalar ve büyük iş yerlerinin
hesaba katılmasıyla kullanım alanı ortalama 175 m² olarak
hesaplanmıştır. Bu bize bölge işletmelerinin çoğunluğunun
küçük sanat atölyeleri, küçük esnaf, büro, tek odalı tica-
ret işletmeleri gibi küçük işletmeler olduğunu gösterir
(Bkz. Resim 41).

İşyerlerinin büyük bir kısmı kira ödemektedir(% 92).
Mülk sahipleri büyük oranda bir kişidir (% 53) ve bu kişi-
lerin başka birçok işyerine sahip oldukları da göze çarp-
maktadır (Bkz. Resim 42).

Bölgedeki ticarethanelerin büyük çoğunluğu kredi
kullanmamaktadır (% 81). Bu da bize bölge işletmelerinin
küçük esnaf olduğunu kanıtlamaktadır. Çünkü günümüzün

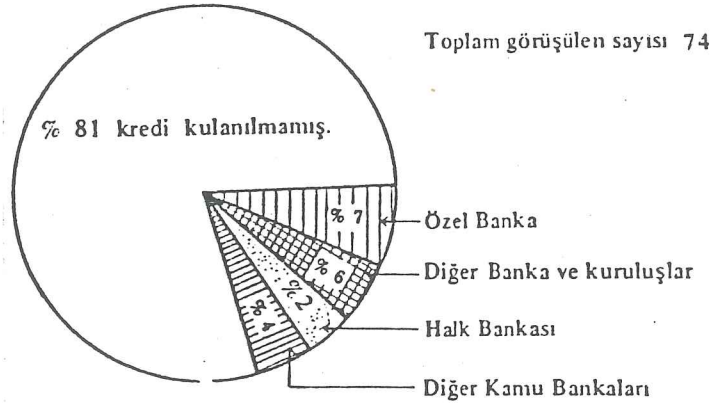

Resim 41- Görüşülen işyerlerinin m² olarak kullanım alanları.

Resim 42- Görüşülen işyerlerinin mülk sahiplerinin dağılımı.

ekonomik koşullarında faizlerin yüksek oluşu, küçük işletmelerin kredi kullanımını engellemektedir (Bkz. Resim 43). En yoğun alışveriş günü Cumartesi'dir (% 51). Bundan sonra ise hafta başı ve sonu çalışma günleri olan Pazartesi (%12) ve Cuma (%12) diğer yoğun alışveriş günleri olarak belirlenmiştir.⁴⁶

Resim 43- Kredi kullanımı çizelgesi.

Beyoğlu'nun bugünkü durumu hem duraklamış bir alt böl-

46. M.S.Ü., Beyoğlu'nun..., s.21-29.

ge, hem de aşırı yüklenmiş bir bölgeyi yansıtmaktadır. Merkezi iş alanı olarak aşırı yüklenmiş İstiklâl Caddesi ile, duraklama gösteren diğer alt bölge arasında görülebilecek belirgin farklar vardır. Bunlar:

- . Fiziksel yapıda
- . Sosyal kitlelerin yoğunluğu ve niteliğinde
- . Ulaşım araçlarının yoğunluğunda
- . Alım-satım firmaların yoğunluğu ve niteliğinde görülebilir.

Bilinen bir gerçek Beyoğlu'nun, İstanbul'da ticari açıdan gelişmesini sürdürememesine rağmen çok önemli bir yer tuttuğudur.

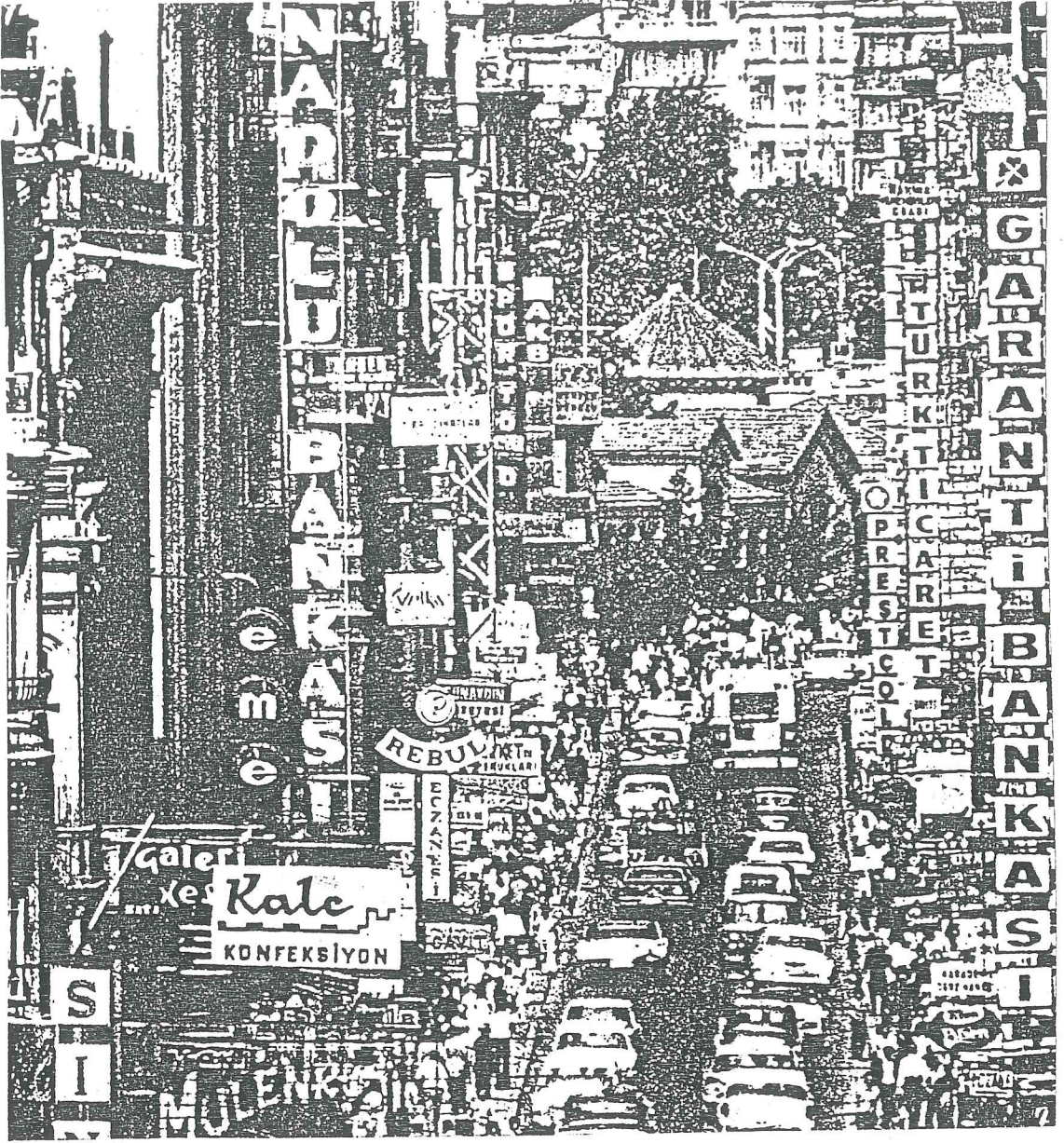
Yıkımı sürdürülen ve işlek bir cadde haline getirilecek olan Tarlabası Caddesi, yapılan plânlamaya göre aynı zamanda yeni bir iş merkezi haline getirilecek, İstiklâl Caddesi temelde trafiğe kapatılacaktır. Yapılan bu müdahale sosyo-ekonomik yapıyı çok çeşitli yönlerde etkileyecek, pek çok sorunu da beraberinde getirecektir. Öncelikle 6 şeritli hale getirilecek olan Tarlabası caddesi, yeni iş merkezinin de katkısı ile yoğun bir trafiğe sahne olacak, kısa vadede yetersiz hale gelecektir. İş merkezine ve İstiklâl Caddesi'nde oluşturulması düşünülen cafeler yemek saatlerinde yoğun kalabalığa sahne olacak, böylece fast-food türü büfeler geçerliğini koruyacak, nitelikli hale girmelerine gerek kalmayacaktır. Ayrıca İstiklâl ve Tarlabası Caddeleri arasındaki bölgede bulunan küçük işletmeler ekonomik yetersizlik nedeniyle yerlerini terkedeceklerdir. Bu gibi işletmeleri bir arada kontrol altında tutabilmek için yer gösterilmesi gereklidir.

Resim 44- Sosyal yapının bir göstergesi. Ünlü Alkazar (Alcazar: Al-kasr) sinemasının bugünkü hali.

Resim 45- Ahududu sokağında bir görünüm.

Resim 46- 1977 yılında İstiklâl Caddesi'nden Taksim yönüne bakış.

2. İMAR DURUMU VE YAPILAŞMA

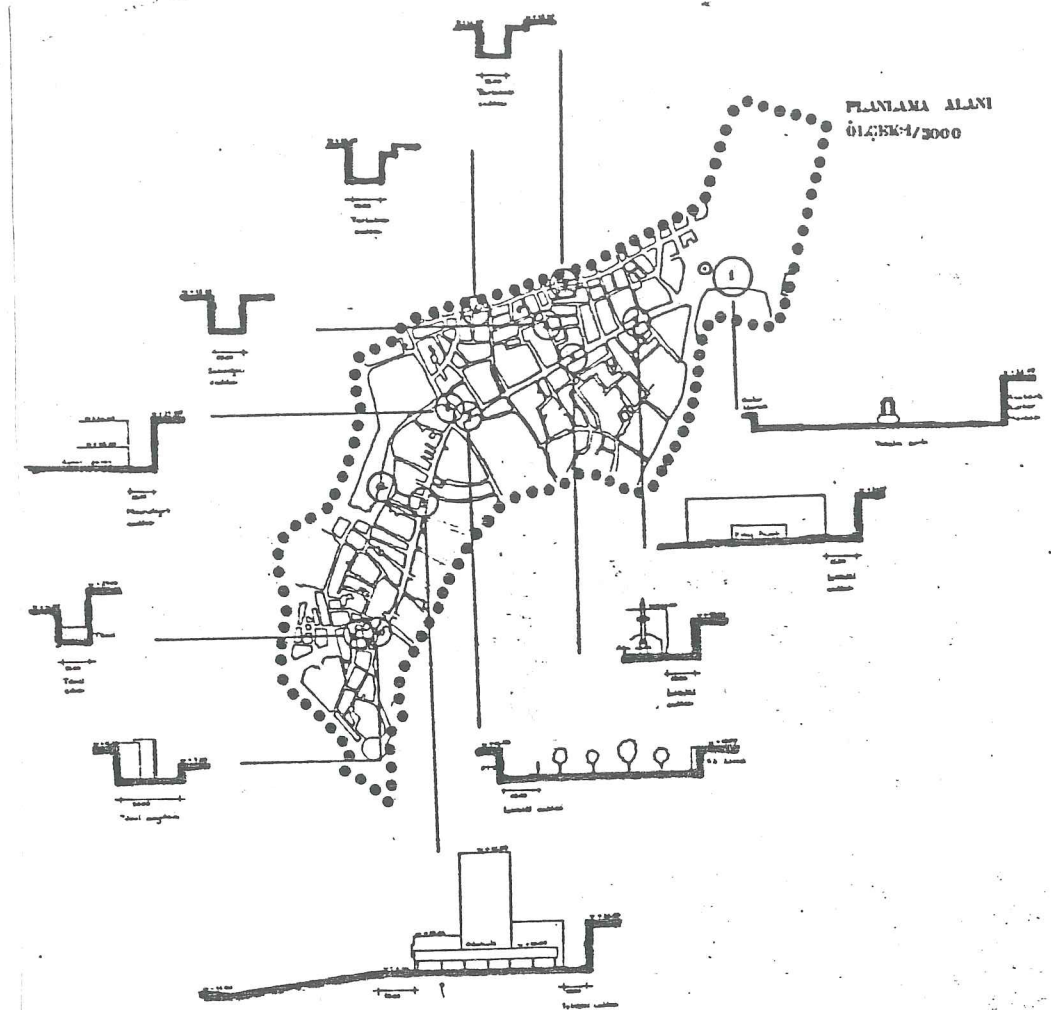
Bölgenin sosyo-ekonomik özellikleri yapılaşmayı da olumsuz yönde etkilemektedir. İlçe sınırları içindeki semtlerde boş yer kalmamıştır. Bugünkü yapısal gelişim, eski yapıların yıkılarak yerlerine yenilerinin yapılması şeklindedir. Beyoğlu'nun tarihi binaları Eklektik ve Art Nouveau akımlarının en yoğun uygulandığı bölgelerden biridir. Dola-

yısıyla yapısal gelişimin faturası da bu değerli yapılara çıkmaktadır. İstiklâl Caddesindeki binaların tescili yapılmaya kadar doku oldukça zedelenmiştir. Hatta Galatasaray-Taksim arasındaki zonda 2 adet tescilli yapının yıkılarak yerlerini iş hanlarına bıraktığını görüyoruz (Bkz. Analizler Bl.). Sonraları tahribat ara sokaklara, göze batmayacak noktalara kaymıştır. Tarlabaşı Caddesini genişletme çalışmaları da önemli bir zedelenme getirmiştir. Bu hatta oluşacak iş merkezi, ara bölgelerde ekonomik nedenlerden kaynaklanan tahribatı doğuracaktır. Beyoğlu'nun ünlü pasajları, yapıldığı devirlerin önemli caddelerini birbirine bağlayan önemli geçitlerdi. Fakat günümüzde bu caddelerin küçük sokaklara dönüşmesi, pasajların da işlevini kaybetmesine eneden olmuştur. Bazıları yıkılıp yerlerine işhanı yapılıırken bazıları da günümüzün pasaj anlayışına ayak uydurmuşlardır.

Yıkılan binaların yerine yapılan yapılar ise mimari özellik taşımamaktadırlar. Cephelerde tarihi doku hiç göz önüne alınmamıştır. Fonksiyonel bakımdan kullanım uygunluğu ve ekonomiklik başlıca hedefler olarak düşünülmüştür. İstanbul'da çok katlı yapılaşmanın ilk uygulandığı yer olması ve dönemin etkisi sonucunda bu yapılaşma oldukça yüksek gerçekleşmiştir. Analizlere göre İstiklâl Caddesi'nin 1. bölümündeki yapıların % 77.5'i 5 kat ve üzerindedir (Bkz. Resim 47).

Yeni ve eski, tüm binalarda ise zemin ve asma (yani işyerlerinin bulunduğu) katlar, dar yol ve yüksek yapılaşma nedeniyle en çok dikkat çeken bölümdür. Dolayısıyla en çok yerleşim bu katlardadır. Fakat ticari kaygının getirdiği dekorasyon, çevreyi görünüm olarak olumsuz etkilemektedir. Tarihi yapılarda binaya, yeni yapılarda ise çevreye uyumsuzluk göze batmaktadır. Özellikle ana caddede banka cephe-leri çoğunluktadır. Bu cepheler güvenlik nedeniyle demir parmaklıkla örtülmüştür. bu görünüm hem bankaların hem de caddenin görünümünü etkilemektedir. Belirli bir saatten

sonra tüm ticarethaneler aynı görünümü vermektedir.

Resim 47- İstiklâl Caddesi'nin yol kesitleri.

Tüm bu konularda yerel yönetimlerin bir standardizasyon getirmesi zorunludur. Uygulanacak olan projelerin konunun uzmanlarınca denetlenmesi akla gelen ilk çözümdür.

Gelişim için yer problemi söz konusu iken ve yıkımlara neden olurken, İstiklâl Caddesi'nde, özellikle tarihi yapıların üst katlarının boş olması dikkati çekmektedir. Analizler incelendiğinde zemin katlarda % 2,4, asma katlarda % 9.3 olan boş kat oranı üst katlarda % 30'a ulaşmakta-

dır. Ticari işyerleri genelde zemin ve asma katları beraber kullanılmaktadırlar. Mevcut yapıların restorasyonu, yeni yapılara oranla daha ekonomik, daha çevreye katkısı olan, kullanıma açılmasıyla yapıya hayat veren ve onu kurtaran bir uygulamadır. Yapılması gereken şeylerden biri, bakımsızlıktan göze hoş görünmeyen yapıları ortadan kaldırmak değil, onları kurtarmayı hedefleyen düşünce yapısının yerleştirilmesidir. Bununla beraber restorasyon için devlet ya da yerel yönetimlerin teknik ve ekonomik bakımdan destek olarak özendirici nitelik taşımaları şarttır.

Yerel yönetimlerin, Beyoğlu bölgesinde imar durumu için özellikle aldıkları kararları şöyle sıralayabiliriz:

- 1- Kademe hattı, parsel kadastral hududu olarak tespit edilen yerlerde, komşu parselden irtifa tesis edilemediği takdirde, komşu parselden 1 m. çekmek suretiyle cephe tanzimi yapılacaktır.
2. Eski eser olarak işaretlenen veya ileride bu saha dahilinde eski eser oldukları tescil edilen binalara bitişik parsellerde Anıtlar Yüksek Kurulu'ndan alınacak karara göre, belediye ilgili dairelerinde hazırlanacak tadilat müteakip tatbikat yapılacaktır.
3. Kitleler şematik olmayıp, ölçü mevcut yerlerde ölçülerine, olmayanlarda ölçeğine göre ölçülerek işlem yapılacaktır.
4. Çekme veya çatı kat yapılamaz.
5. Planda öngörülen birleştirmeler yapılmadığı takdirde H=6.50 m irtifa uygulanır.
6. İmar yönleri ada ölçüsünde verilecektir.
7. Planda eski eser olarak işaretli olup da Anıtlar Ku-

rulu'nca tescil edilmeyen parsellerde tatbikat, imar istikametine ve arka çizgiye uygun olarak yapılacaktır.⁴⁷

Bu kararların bazılarında temel hatalar mevcuttur. 2. madde eski eserin bitişik parselindeki uygulamaları Anıtlar Kurulu'na göndermektedir. Halbuki bölge sit bölgesi olarak ele alınmalıdır. 7. madde tescil edilmemiş eski eserlerin yerine yeni uygulama yapmayı uygun görmektedir. 5. madde ise alınan kararların uygulamada doğurduğu güçlüğü yansıtmaktadır. Çünkü İstiklâl Caddesi'ndeki yapılarda niteliksiz çatı katları oldukça fazladır.

3. GÜNÜMÜZÜN ŞARTLARINI OLUŞTURAN NEDENLER

Günümüzün koşullarına gelişi açıklamak için İstiklâl Savaşı'nın bittiği tarihlere dönmek gerekir. Son yüzyılda ülkenin içinde bulunduğu girdabı, politik ve ekonomik bağımlılığı yıkmayı hedefleyen ulusal hareket başarılı olduktan sonra oluşan yeni kadro genç Cumhuriyet'e dinamik bir başkent kurmayı zorunluğu gördü. Biraz da sosyo-ekonomik içerikli bu karar sonucunda merkez, İstanbul'dan Ankara'ya taşındı. Bu olay önemli bir boşalmayı da beraberinde getirdi. Bakanlıklar ve Beyoğlu'ndaki elçilikler de Ankara'ya yerleşmeye başladılar. Böylece Anadolu'dan İstanbul'a olan akımın da kesilmesi amaçlanmıştır.

Her alanda uygulanan milli politika sonucunda, yabancı kuruluşların eline geçmiş olan ülke ve şehir hizmetleri devletleştirildiği için, bu şirketlerin yabancı yönetim kadrosu Türkiye'den ayrılmak zorunda kaldı. Yabancılarla ait mahkeme ve postaneler de bunlar arasındadır. Bu değişikliklerden İstanbul'da iki bölge en fazla payı aldı. Yabancıların yazlık semti Boğaziçi ve kışlık bölge Beyoğlu.

---

47. İstanbul Anakent Bel.Arşivi, Evrak No:7.11.1973, Bak. Ta:20.4.1973 ile kayıtlı evrak.

Böylece, 1920'lerden 1940'lara kadar Beyoğlu nüfusu büyük oranda kimlik değiştirmiş, yapılarının çoğu boşalmış, sakin insanları az, binaları çok bir semt haline gelir. Ülkenin mali durumu düzeldikçe, bu görkemli yapılara, İstanbul'un yeni kimliğine uygun, kültürel kapsamlı fonksiyonlar vermeye başlanır. İstiklal Caddesi'ndeki Vezir Abraham Paşa'nın kışlık sarayı klüp ve sergi evi, Taksim Kazancı yokuşu bazındaki Lübnanlı Vezir Necip Melthame Paşa'nın konağı halk evi haline getirilir.⁴⁸ Cumhuriyetin ilanı ile 2. Dünya Savaşı arasındaki bu zaman diliminde Beyoğlu, böylece eski yabancı kültür mirası aynen yaşayan temiz ve seçkin bir semt görünümündedir. Tiyatrolar, sinemalar, eğlence yerleri ve oteller İstanbul'un bu kesiminde yer almaktadır. Bu nedenle bir eğlence ve kültür merkezi olma özelliğini korumaktadır.

2. Dünya Savaşı ülkenin etrafını sararken, içeride ekonomik problemler yaratmaya başlar. Bir çok ihtiyaç maddesi ve yiyeceğin sıkıntısı doğar. Söz konusu sıkıntı özellikle gıda ticareti ve karaborsadan zengin olan Anadolu kaynaklı tüccar tipini yaratır. Yeni ekonomik şartlardan kaynaklanan bu öge, Bu Beyoğlu'nda kendini göstermeye başlar. Dönemin eğlence merkezi olan bölgede, değişik giysileri ve zenginlikleriyle müşteri olarak dikkati çekerler.

Semtte büyük değişiklikleri getiren gelişmeler ise 1955 yılının 6-7 Eylül olayları ile başlar. 1960'lı yıllarda devam eder. Politik içerikli olaylar Beyoğlu'ndaki geriye kalan azınlıkların bir kısmının Türkiye'den ayrılmasına neden olur. İçerideki ekonomik büyümelerin zengin ettiği azınlık kesimi ise İstanbul'un daha gözde, geçerli ve yeni gelişen semtlerine yerleşir.

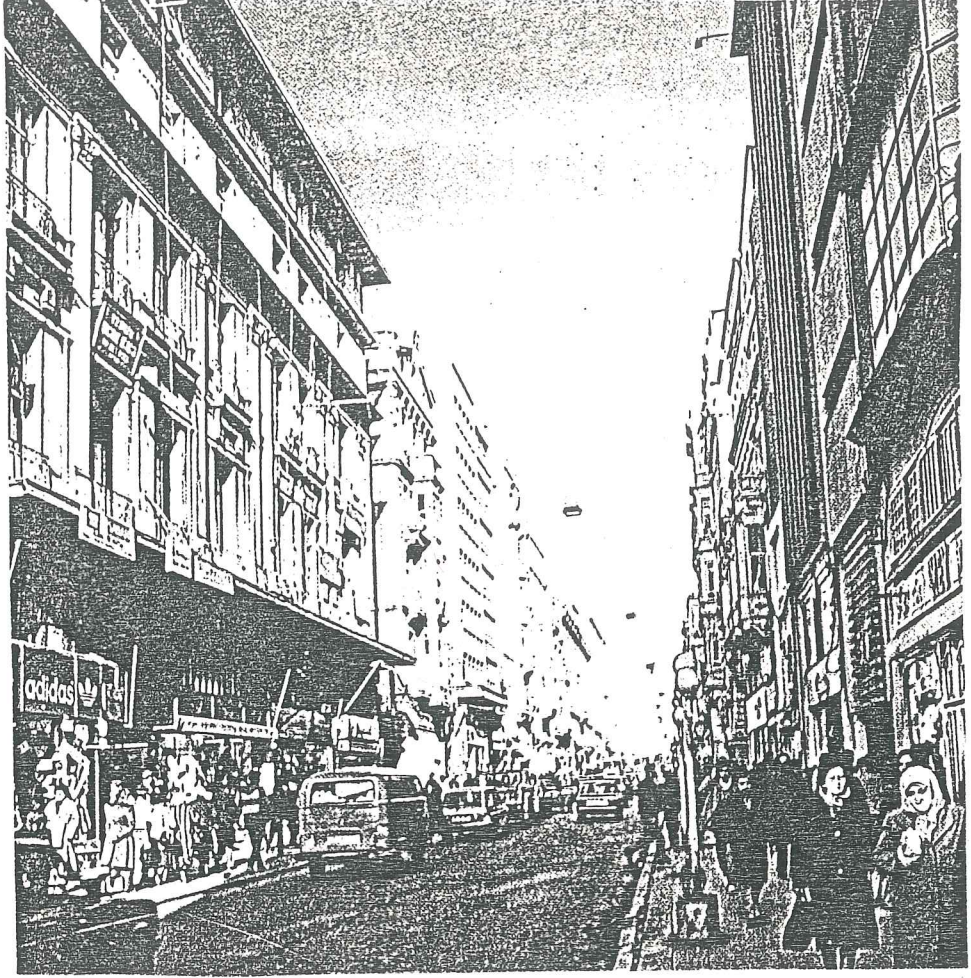
48. Gülersoy, "İstanbul'un Avrupası.", s.68.

Resim 48- 1920 sonlarında İstiklâl Caddesi.

Ekonomik koşullar, köylerden büyük kentlere göçü başlatır. Başlıca hedef İstanbul'dur. Bu nedenlerle Anadolu'dan gelen kesim, eskiden tek ailenin oturduğu, o dönemlerde boş olan bölgedeki apartmanlara oda oda yerleşir. Caddenin bir ticaret merkezi olma özelliği sürer. Fakat niteliğinden çok şeyler kaybetmiştir. Eğlence yerleri yeni nüfusun koşullarına ayak uydurur. Özelliği olan cafeler kapanır. Yerlerini ticari koşulların yarattığı yerler alır. 20-25 yıl içinde pek çok görkemli bina yıkılarak yerini sıradan binalara terkeder.

Duruma bir başka açıdan bakalım. İstanbul'un tarihi yarımadası şehrin en önemli anıtlarını içerir. Belediye, Adliye, İdari merkez gibi fonksiyonları, Osmanlı döneminde konumlandıkları yerde sürdürme düşüncesi, bu bölgedeki korumayı minimum boyutlara indirmiştir. Bu düşünce sonucunda

Resim 49- Resim 48'deki yerin günümüzde görünümü.

şehrin Beyoğlu gibi ticaret merkezleri de eski fonksiyonlarını sürdürürler. Bununla beraber, anıtların içine yerleşen küçük sanayi dikkatleri çekmeye başlar.⁴⁹ Şehrin dış semtlerinin bu merkezlere ulaşımı, Beyoğlu ile bağlantının yoğunlaşmasını, yeni arterleri ve yol genişlemelerini gündeme getirir. Bu ise yeni çarşı ve büroların doğmasına neden olmuş, olay bir kısır döngüye yönelmiştir. Böylece tarihi yapılardan oluşan, tahribata uğramış, bakımsız, fakat değerli yapıları dışında bir özelliği olmayan ticaret merkezi meydana gelir. Konutlar terk edilir.

49. Kuban, "İstanbul'da Korunulacak...", s.42.

Günümüzde de bu koşullar sürmektedir. Nüfus değişikliği, kalabalıklaşma olumsuz bir ortam getirmiştir. Farklı olan konu hakkında bilinçlenme kıpırtılarının başlamasıdır. Beyoğlu'nun fiziksel çevresi hâlâ büyük oranda yaşamaya devam etmektedir. İstanbul'un diğer semtlerinden farklı bir karakter taşıyan bu parçası, Türkiye'nin hem sosyal yaşamına, hem de ekonomisine büyük katkılar sağlayabilecek bir gizli gücü bünyesinde taşımayı sürdürmektedir.

4. KORUMA AMAÇLI KARARLAR VE ÇALIŞMALAR

Koruma, bugüne kadar yaşamış olan değerlerin, bundan sonra yok edilmemesi demektir. Tarihi çevrenin korunması ise, tarihi dokunun bugüne ulaşan niteliklerinin, gelecekteki yaşantıya entegrasyonu, yani dün, bugün ve yarını beraber yaşatabilme problemidir. Bu teknik bir sorun olmadıkça önce, ekonomik ve kültürel bir sorundur.

Bölgede bu amaçla uygulanması hedeflenen bir projenin gerçekleştirilmesini sağlayacak en önemli öge, sermaye birikimidir. Bunun sağlanması özel ve kamu kesiminin katkılarıyla olabilir. Bunlar:

- . Bölgedeki mülk sahipleri
- . Bölgedeki mevcut firmalar
- . Yerel yönetim
- . Diğer kamu yönetimleri
- . Sermaye birikimi aktaracak Beyoğlu haricindeki özel teşebbüsler olarak sıralanabilir.

Sanayileşmenin getirdiği değişimin karşıtı ise kültürel eğilimlerdir. Tarihi çevrenin korunmasında en önemli etkenlerden biridir. İstanbul'da yapılacak çevre korumalarında, ekonomik ve kültürel değerler arasında seçim yapmak, bunlar arasında kültürel değerlere ağırlık vermek zorunludur. Beyoğlu'nda yakın zamana kadar ekonomik değerler ağırlık taşımıştır. Sonrasında ise, bazı hatalarla beraber ko-

ruma gündeme gelmiştir. Bölgede çalışmaları incelediğimizde çoğunluğunun teknik ağırlıklı olduğunu görüyoruz. Bu çalışmaları kısaca özetleyelim.

Cumhuriyet Sonrasında ilk düzenleme Henri Prost tarafından gerçekleştirildi. 1934 yılında Paris Bölgesi Plânlama Kurulu Başkanı'yken, dâvet üzerine gençliğini geçirdiği İstanbul'a geldi. Bu tarihlerde şehrin nüfusu 1 milyon civarındaydı. 2 yılı aşan araştırmalar sonunda Prost, ilk önce, iki bölüme ayrılan 1/5000 ölçekil bir nâzım plân önerdi. bu iki kısım tarihi yarımada ve Beyoğlu'ydu.

Beyoğlu bölümü nâzım planında Maçka, Harbiye, Taksim ve Dolmabahçe arasında 20 hektarı aşan büyük bir park öngörülmekteydi. Taksim Meydanı da bu bütünün bir parçası olarak 2 no'lu park adını aldı. Bu park, gelişme sürecindeki yeni iskân ünitelerinin rekreasyon alanı olacaktı. Topçu Kışlası'nın yıkımı da bu tarihlere yakındır. Bununla beraber Pera'nın nabzı İstiklâl Caddesi yeni yapıların oluşmasıyla, dolaylı olarak genişletildi. Mevcut imar çizgisinden 5 m içeri çekilerek yayalar için portiko bırakıldı.⁵⁰ Bu proje tam olarak uygulanamadı. Günümüzün yerel yönetimi söz konusu portiko uygulamasını gündeme getirmiştir. Bu uygulama ve getireceği sorunlar daha sonra ele alınacaktır.

1943'ten sonra şehrin hızla büyüdüğünü görerek bir metro projesi yapmaya karar verdi. İlk ele alınacak hatlardan biri Karaköy-Taksim arasındaydı. 1878 yılında yapılmış 600 m.lik bir metro zaten mevcuttu. 1. Kademe mevcut tünelin eğimini azaltarak uzatmak ve bir dönüş yeri oluşturmak için Taksim Meydanı'na gelmekti. 2. Kademe ise bu hattı 3 ayrı noktaya doğru geliştirmekti: Şişli, Maçka ve Kurtuluş.⁵¹ (Bkz. Resim 6 ve 7). Bu düşünce de proje olarak kalmıştır.

---

50. Angel, "Henri Prost ve ...", s.34-39.

51. ibid.

Uygulanamayan bu kararların ardından 6-7 Eylül olayları gelir. 60'lı yıllarda da sosyal yapıyı etkileyen olaylar görülür. 1973 yılında yerel yönetimin aldığı imar kararları görülüyor. Aynı yılda çıkan 1710 sayılı yasanın da etkisiyle alınan kararların ana düşüncesi, tarihi yapılara bitişik uygulanacak projelerin, 1953 yılında kurulan Anıtlar Yüksek Kurulu'nca denetlenmesidir. Bu kararların kapsamlı oldukları söylenemez.

1978 yılında Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 10.538 sayılı kararıyla Beyoğlu'nun kentsel kullanımının yeniden canlandırılmasının yararları vurgulanmıştır. Eski yapıların onarılarak, zemin katlarının ticarethane, lokanta, çayevi, pastane, diskotek vb. gibi işlevlere kavuşturulması yanı sıra, üst katların pansiyon haline getirilmesinin, hattâ belirli bir kısmının tek işletme olarak otel haline dönüşmesinin düşünülebileceğine dikkat çekilmiştir. Kurul bu çalışmalar için mal sahiplerinin yanı sıra, yerel yönetimin ve Kültür-Turizm Bakanlığının da girişimde bulunmasının gereğine işaret edilmiştir.⁵²

1983'te 1710 sayılı yasa yerini kapsamı daha geniş olan 2863 sayılı yasaya bırakır. Kültür ve Turizm Bakanlığı da 1984 yılında Turizm Bankası İstanbul Planlama Bürosu'na "Beyoğlu-Galata Turizm Gelişim Projesi"ni hazırlatır. Projede tarihi sınırlar içindeki yapı adaları incelenerek değerlendirilmiş, bunlara yeni bir fonksiyon verilmesi, bölgede yaşayan insanların durumları ve gelecekleri de hesaba katılarak araştırılmıştır. Beyoğlu'nun sıhhileştirilmesi ile ilgili çalışmalara paralel olarak İstiklâl Caddesi aksı ve yakın çevresi ile, Galata suriçi bölgesinin turizm amaçlı değerlendirilmesi yapılmış; pansiyon, otel, lokanta, çarşı vb. olarak kullanılacak yapılar belirlenmiştir.

Araştırma sonucunda, bölgedeki binaların % 60'ının 19. yy. sivil mimari örneklerinden oluştuğu ve sokak mima-

risinin İstanbul'daki en ilginç örneklerinin bu bölgede yer aldığı saptanmıştır. Bulgulara göre, bölgede turizm amaçlı kullanılabilecek 17.500 yatak kapasitesi vardı. Bu sayı, İstanbul'un orta sınıf konaklama tesisleri ihtiyacını kısa ve orta vadede sağlayabilecekti. Yeni baştan konaklama tesisi için yapılacak yatırımın sadece % 20'siyle hem bu yöredeki bina sahiplerine ekonomik bir gelir sağlanacak, hem de binalar kurtarılmış olacaktı.⁵³

Ayrıca yine Kültür ve Turizm Bakanlığı, İstanbul'a ikinci bir Kültür Merkezi kazandırmak amacıyla Beyoğlu Atlas Sineması'nı satın aldı. Binadaki Küçük Sahne'nin onarılması ve özel tiyatroların kullanımına sunulması planlandı. Sinema salonu konserlere ayrılacak. Diğer bölümler ise sanat galerisi olarak kullanılacak.⁵⁴ Zemin katı ise kuyumcular çarşısı haline getirildi (Bkz. Resim 50).

Bu gayretler yakın zamanda kısmi de olsa bir bilinçlenme doğurdu. Sonuç olarak yöre halkının ve firma sahiplerinin katılımıyla Güzelleştirme Derneği, Turizm Geliştirme Kooperatifi gibi kuruluşlar doğdu. Bilinçlenmenin derecesini anlamak için bu kurumların amaçlarının bazıalarını sıralayalım:

- . Mahalli turizm potansiyelinin ihtiyaçlarını sağlamak amacı ile turizme yönelik tesisler kurmak.
- . Küçük sanatkârlarca imal edilen turistik ürünlerin pazarlama ve değerlendirilmesini sağlamak.
- . Anıtlar Yüksek Kurulu'nca tescil edilmiş eski eser sahiplerine, konutların restorasyonu ve gerekli alt-yapı tesislerinin tamamlanması, ayrıca eski eserlerin çevresinin düzenlenmesi; bu çevrede Anıtlar Yüksek Kurulu'nca öngörülmüş yapılarda, boş arsalarda çevre ile uyum sağlayacak tesislerin yapımını sağlamak.
- . Turistik tesislerin restorasyon işlemlerinin yapımı için gerekli kredileri sağlamak üzere kredi kuruluşları ile bağlantı kurmak.

---

53. Üçok, "Soru işaretleriyle...", s.77.

54. Çağdaş Şehir, "İkinci Kültür...", s.97.

- . Turistik tesisleri olup, bu tesisleri günümüze uygun amaç doğrultusunda geliştirmek isteyenlere, turistik ürün üreten esnaf ve sanatkârlara bankalardan kredi sağlamak.
- . Çevre kirliliğine karşı tedbirler almak ve önlemler geliştirmek.⁵⁵

Resim 50- Atlas Sineması.

Ocak 1987'de Yerel Yönetim şu kararları alır:

. İstiklâl Caddesi'ndeki işyerlerinin % 17'sinin banka şubelerinden oluştuğu, bu kuruluşların çalışma saati

---

55. Ölçü, "Yıkım Değil...", s.3.

bitiminde kapandıklarını ve önlerini seyyar satıcıların işgal ettiği, geceleri önlerinin karanlık olduğu belirtilir. Bunu önlemek için 1987 sonuna kadar bankaların buldukları binanın üst katına çıkmalarının isteneceği, kabul etmeyenlerin istimlâk edilmesi kararlaştırılır. Banka şubelerinin bulunduğu yerlerin alışveriş ya da sanat merkezlerine dönüştürülmesi kabul edilir.

. İstenilen şartlara uymayan, kötü dekore edilmiş, çirkin bir dış görünüme sahip birahanelerin kapatılacağına işaret edilir. Beyoğlu'na yakışır hale gelmelerinin isteneceği söylenir.

. İstiklâl Caddesi'nde isteyen dilediği işi yapamayacaktır. Önce yapacağı işi belirtecek, sonra projesini götürerek nasıl dekore edeceğini açıklayacaktır. Uygun görülürse izin verilecek, olmazsa yönetimin verdiği öneriler doğrultusunda yapılacaktır.⁵⁶

Uygulamada güçlüklerin doğacağı bu kararlardan başka Prost'un yapmak istediği portiko uygulaması tekrar gündeme gelir. bu karara göre, trafiğe kapatılması düşünülen İstiklâl Caddesi'nde tüm binaların zemin katları yatayda 5 m., düşeyde 5.40 m. geriye çekilerek portiko yaratılacaktır. Prost'un caddeyi genişletmek ve yaya yolu oluşturmak için düşündüğü proje, temelde pek çok problemler yaratacaktır. Yeni yapılar bu uygulama düşünülerek ikinci kolonları 5 m geride olacak şekilde inşa edilmişlerdir. Asıl problemler tarihi yapılarda çıkacaktır. Doğabilecek sorunları şöyle sıralamak mümkündür:

- . 5 m derinliği vermeyen tarihi yapılarda uygulama nasıl yapılacaktır?
- . 5 m içinde kalan ve yapının tüm düzey bağlantısını sağlayan merdivenlerde sorun nasıl çözülecektir?

56. Dağlı, "Beyoğlu Yeniden...", s.13.

- . Caddedeki yapıların büyük çoğunluğunun zemin katlarında ara katlar mevcuttur. Yükseklik 5.40 m alınınca, özellikle tarihi yapılarda çözüm nasıl olacaktır?
- . Portiko'nun gerisinde oluşacak yeni cepheler ve bina girişleri için neler düşünülmektedir?
- . Cadde trafiğe kapatılacağına göre, oluşacak yeni bölüme ne gibi fonksiyonlar düşünülmektedir?
- . Sokak lambaları dışında ne gibi bir aydınlatma düşünülmektedir?
- . Kaldırım düzenlemesi nasıl olacaktır?

Görüldüğü gibi uygulama, teknik ve estetik açıdan sorunlar taşımaktadır. Bu problemler için VI. Bölümde öneriler aktarılmaya çalışılmıştır. Yapılacak tüm uygulamalarda dikkat edilmesi gereken noktayı, Anıtlar Yüksek Kurulu Kasım 1986'da Beyoğlu için aldığı kararda şöyle açıklamaktadır:

"...Kent yaşayan bir organizmadır. Zaman içinde değişime uğraması doğaldır. Ancak mekansal değişimin planlı, etüdü ve gerçek ihtiyaçları karşılayacak biçimde olması gerekmektedir. Böyle düşünmek, toplumsal değişim hızı yüksek olan ülkelerin büyük kentlerinde kaçınılmaz bir durumdur..."⁵⁷

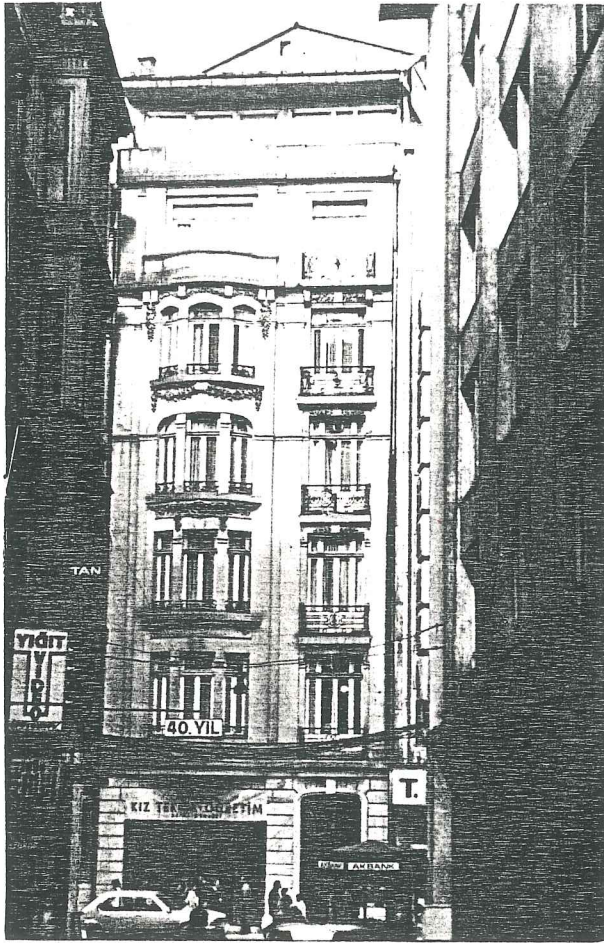
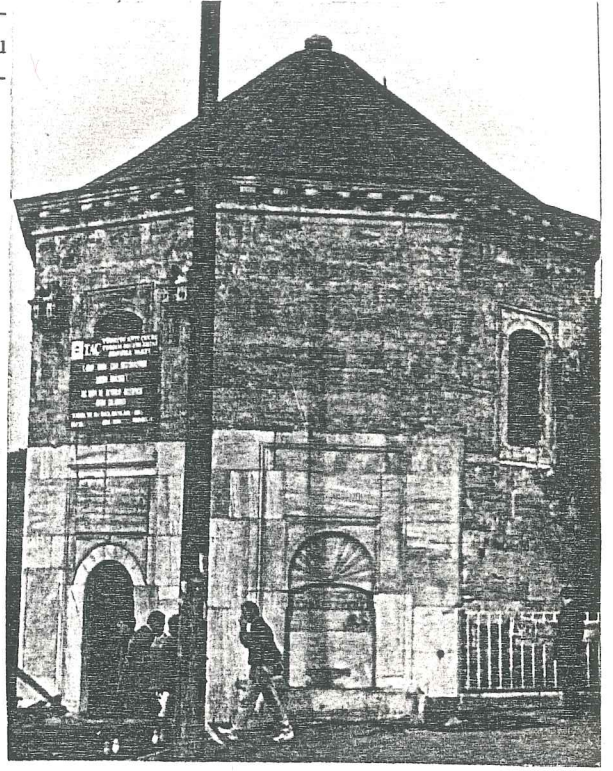
57. Gürsel, "İstanbul Metropoliten...", s.43.

IV. TESBİTLER

1. FOTOĞRAFLAR

Bu bölümde, araştırma konusu olan istiklal Caddesi'nin 1. bölümü olan Taksim-Galatasaray arasının mimarlık ve çevre açısından dikkat çeken noktalarının objektif aracılığı ile aktarılması amaçlanmıştır. V. ve VI. Bölümlerde de kısmen bu bölümün devamı ile beraber, el çalışmaları da yer alacaktır.

Resim 51- Taksim Maksemi'nin bugünkü görünümü. Restorasyonu tamamlanarak, halkın ziyaretine açılacak.

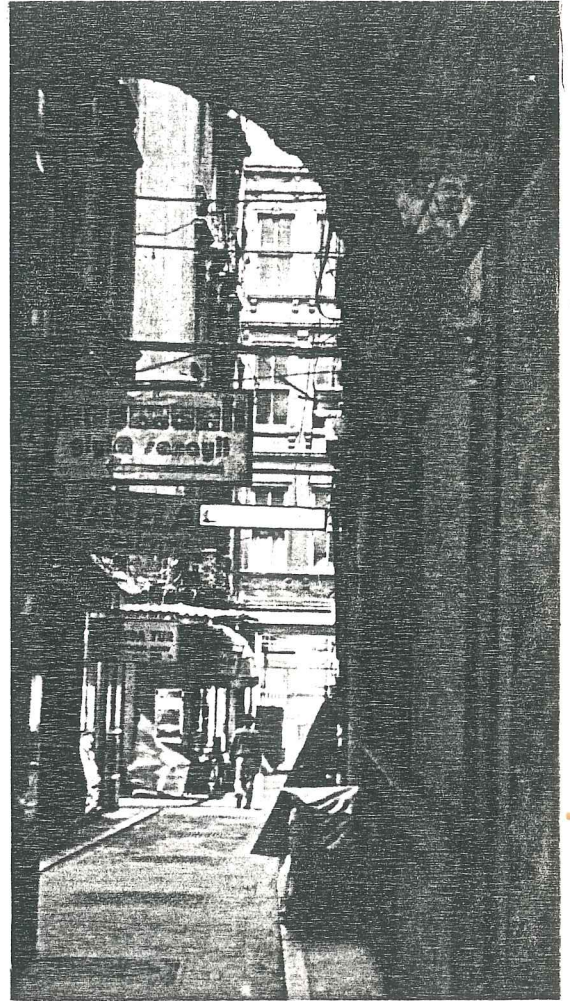

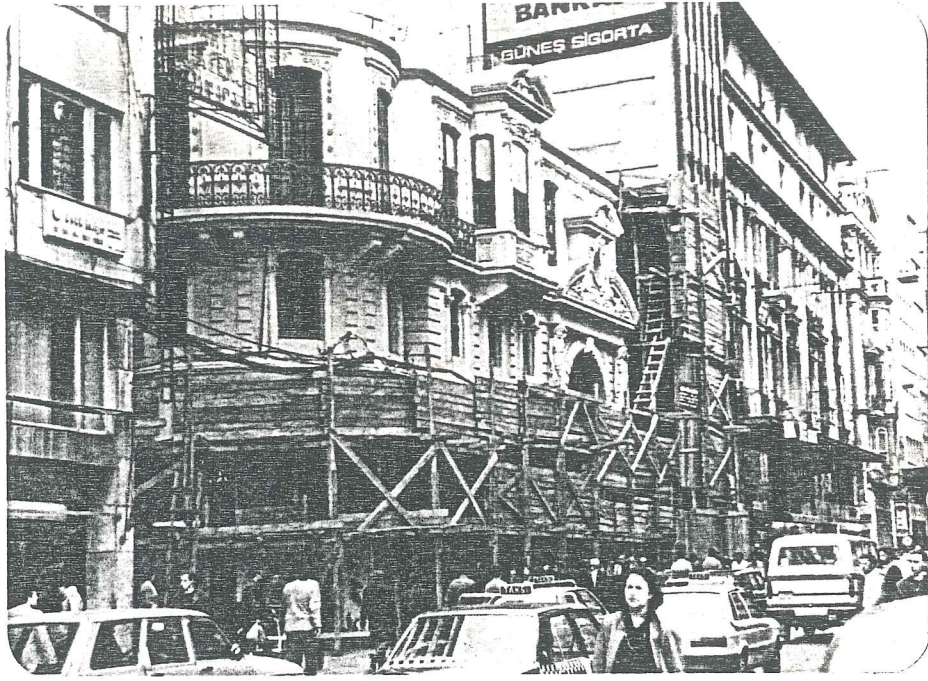
Resim 52- İstiklâl Caddesi'nde zemin katı senelerdir galeri olarak kullanılan tek yapı. Olgunlaşma Enstitüsü binası.

Resim 53- Rumeli Hanı (Cite De Roumeli).

Resim 54- İstiklâl Caddesi ile Öğüt ve Mahya sokakları arasında bağlantı kuran Rumeli Hanı pasajı. Tonozduvar bağlantısı dikkat çekici.

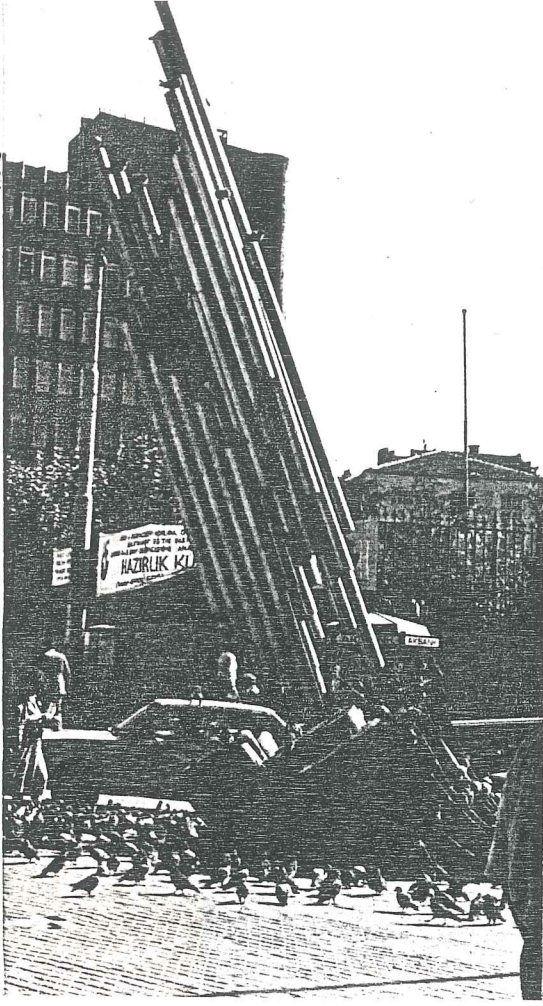

Resim 55- Çiçek Pasajı, diğer adıyla Hristaki Pasajı'nın onarım çalışmaları.

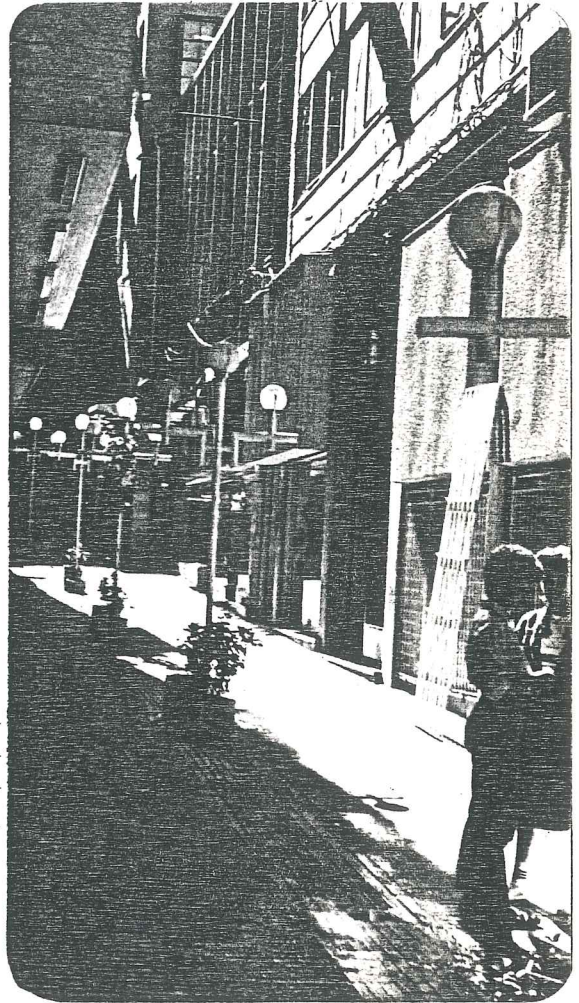

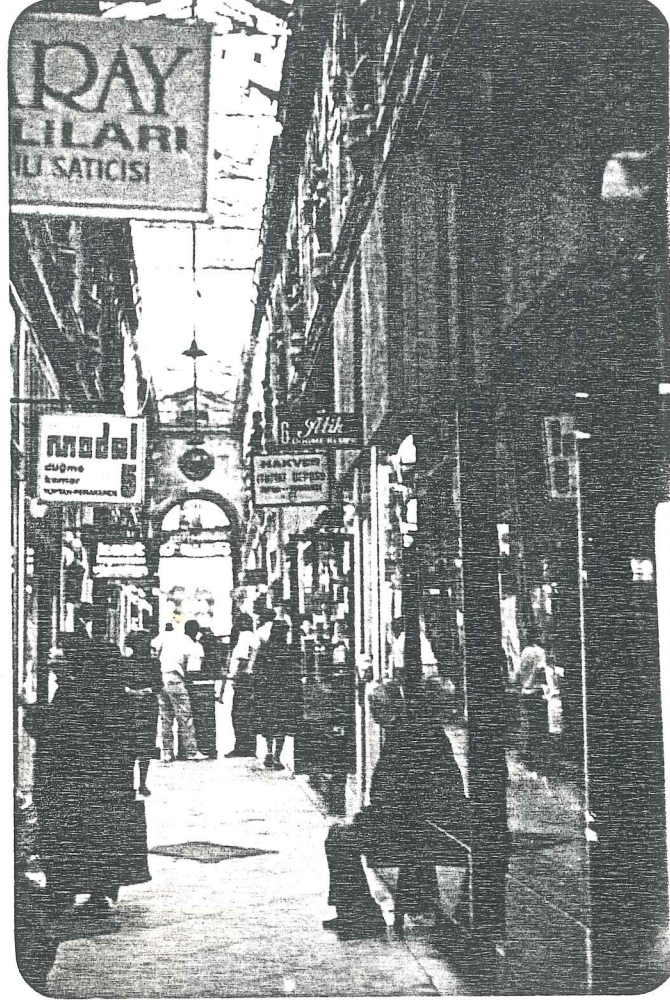
Resim 56- Galatasaray Postanesi. Daha önceleri Fransız Postanesi olan bu bina önce de Sivacıoğlu'nun konağı idi.

Resim 57- Galatasaray kavşağında, bir bankanın yaptırdığı anıt-heykel. Yerini bulup bulmadığı tartışılabilir.

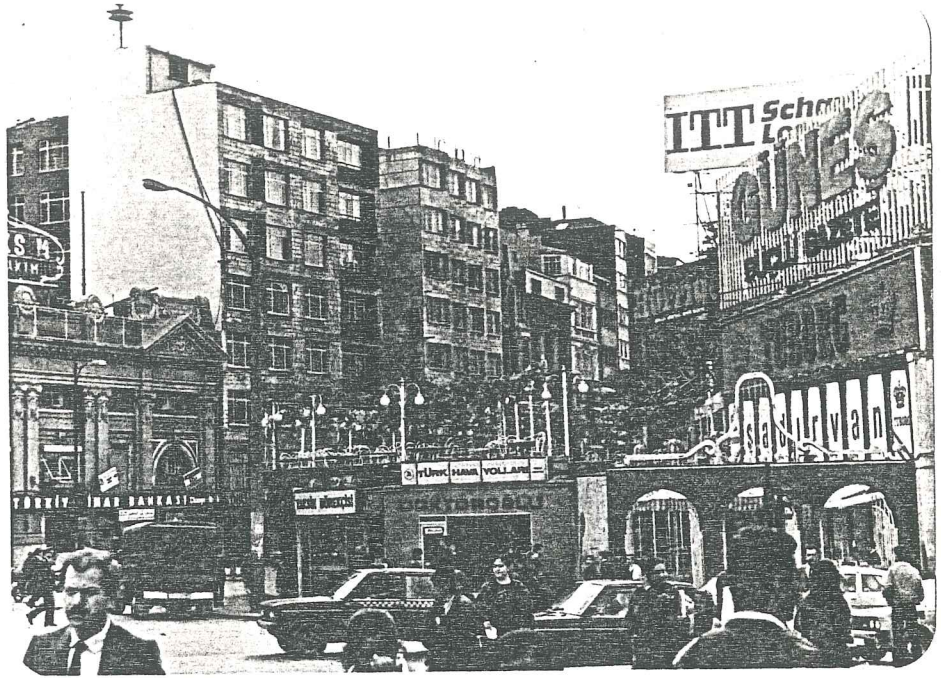

Resim 58- İstiklâl Caddesi'ne açılan Hava Sokağı'nda sakinlerinin gayretinin getirdiği çevre temizliği dikkati çekiyor.

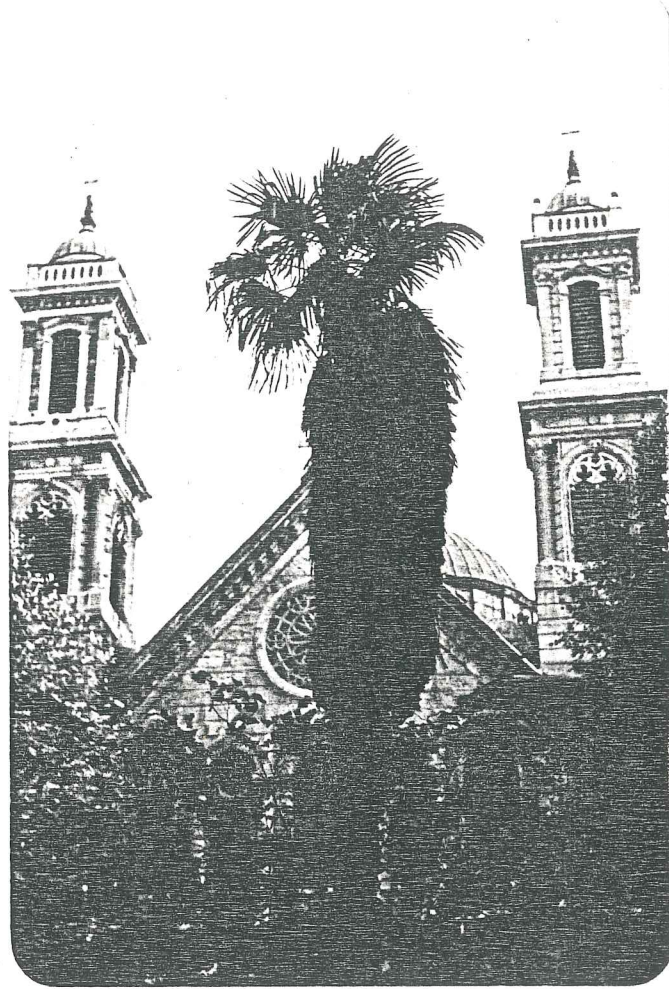
Resim 59- Meşrutiyet Caddesi ile Sahne Sokağı arasında bağlantı sağlayan Avrupa Pasajı. İşlevini hâlâ sürdürebilen ender pasajlardan biridir. Her iki cadde- nin de güncelliğini koruması bunun başlıca se- bebidir.

Resim 60- Taksim Meydanı'na bakan bu köşede küçük ve alçak yapılar vardı. Bunlar arasında en ünlüsü "Eftalapos Kahvesi" idi. Yandıktan sonra köşe, bugün yukarıdaki tabloyu çiziyor.

Resim 61- Sağdan ikinci lokanta önceleri, bu adanın arkasındaki Trinite Rum Kilisesi'nin yemekhanesiydi.

Resim 62- Küçük Parmakkapı Sokağı'ndan Trinite Rum Kilisesi'nin görünümü.

2. ANKETLER

Tarih sıralamasına göre eski ünlü gezginlerden, günümüz sanatçılara, tanınmış kişilerin Beyoğlu ile ilgili görüşlerini aktaran bu bölümde, aynı zamanda halkın bölge ve sorunları hakkında düşüncelerini yansıtması amaçlanmıştır. Burada, yörenin nereden nereye geldiğinin yanında, sorumlular ve mimarların buna bakış açılarını da görmek mümkün olacaktır. Sosyal olaylarla beraber psikolojinin de devreye girdiği görülecektir.

* 18. yy.dan itibaren Gelen Ziyaretçiler ve Dönemin Ünlüleri

. Lady Montague: (29.5.1717 tarihli mektubundan) "...Elçiliğimiz Beyoğlu'nda. Westminster Londra'nın nasıl ki varoşu ise, burası da İstanbul'un varoşu. Bütün elçiler burada birbirine yakın oturuyorlar. Elçilimizden liman, şehir, saray, Anadolu'nun uzak dağları görünüyor. Dünyanın en güzel manzarası..."

. Lamartine: (1833) "...Galata'nın, Beyoğlu'nun çeşitli semtlerinde evlerin kimi kan kırmızı boyalıdır, kimi ise siyah. Evler arasındaki geniş boş alanlar, ekilmiş tarlalar ya da bahçelerdir. Tepelerin eteklerinde yerleşim gevşek, tiaret merkezi Beyoğlu'nda ise sık bir doku oluşmuştur. Alışverişin yanında, eğlence merkezi de burada gelişmiştir. Çok katlı kâgir apartmanlaşma da bu çevreden başlayarak yaygınlaşmış, batılı görünümlü binalar sıkışık alanlarda batılı panları ve rönesans düzenini yansıtan alınlıklı pencere dizileri benimsenmiştir..."

. Julie Pardoe: (1835) "...Frenklerin semti Pera'yadik bir yokuştan çıkılır. Sokakların çoğu araba geçişine elverişli değildir. Onun yerine dört kollu sedye gibi birşey (taht-ı revan) kullanılıyor. Sokaklarda ara ara yapılmış küçük hasır kulübeler, şehrin sokak köpekleri için yapılmışlar. Halk bu köpekleri barındırdıkları gibi besliyor da..."

. Gerard de Nerval: (1842) "...Galata'nın kale kapısını geçtikten sonra, iki yanda meyhaneler, tatlıcılar, Frenk kahveleri sıralanan bir yoldan inmek gerekiyor. Kahveler, Fransa'daki kahveleri hatırlatıyor; Champs Elysee'nin Cafe Chantant'larına benziyor. Müşterileri de şık erkek ve kadınlardır. Moda giysileri satan dükkanlar, kuyumcular, İngiliz ve Fransız otelleri yol boyunca sıralanmıştır. Kişi kendini bir Paris mahallesinde sanabilir..."⁵⁸

. T.Gautier: (1852) "Avrupalıların oturdukları Pera sırtlarının üstünden yükselen taş yapıların, Tepebaşı'na kadar uzanan ahşap Türk evleriyle zıtlık teşkil ettiğini şaşarak görmemek mümkün değil. Hemen hemen tümü tahta olan bu şehirde yangın normal bir olay. 60 yıllık geçmişi olan eve nadiren rastlanabilir. Ancak, Beyoğlu'nda her yangından sonra yeni bir taş bina yükseliyor."⁵⁹

. Zairos Paşa: (1850-60 arasını şöyle anlatıyor. "...19. yy. ortalarında Beyoğlu'nda caddeler dar, sokaklar eğri bügrü idi. Sefarethaneler, zengin gayrimüslimlerin evleri ve 2. sınıf Avrupa otellerini andırır birkaç otel dışında, binalar ahşaptı ve doğaldır ki konfor yoktu. Cadde ve sokaklar da temiz değildi..."

. Ahmet Rasim: "...Beyoğlu 19. yy. sonlarında alafrangalık düşkünü Türk gençlerinin Cuma ve Pazar günleri tek eğlence yeri idi. Yine de tutucu Müslümanlar Beyoğlu'nu bir batakhaneye merkezi olarak görmekteydiler..."⁶⁰

* Günümüzün Tanınmış İsimleri

. Agop Arad: "...Eskiden Beyoğlu denince herkes için bir dünya idi. Avrupa caddelerinden farksız, kahveleri, si-

58. Türek, "Beyoğlu'nun Günümüze...", s.2-4.

59. Soysal, loc.cit.

60. Türek, loc.cit.

nemaları, tiyatroları ile cıvıl cıvıl bir yerdı. Nisuz, Petrograd gecelerini hiç unutmam..."

. Mahmut Baler: "...Eski Beyoğlu, Türkiye'nin Avrupası denilecek kadar muntazam ve zevkli, her göze huzur verecek kadar İstanbul'un değerli bir semtiydi... Beyoğlu'na çıkan herkes, esaslı giyinir ve bir Avrupa şehrini gezer gibi, göze huzur veren bir zevkle gezerlerdi. Eski gözler, halen bu zevk ve huzuru aramaktadırlar."

. Hüsamettin Bozok: "...Olan yalnız Beyoğlu'na mı oldu? Ya İstanbul? ... Bir zamanların Cadde-i Kebir'inden şimdi yanık yağ kokusundan geçilmiyor... Burası Türkiye'nin odak noktasıydı. Günlük yaşamımıza yansıyan uygarlık örnekleriyle birlikte kültür ve sanat etkinlikleri de burada biraraya gelirdi. Bugün bu yolda dinlenilecek, buluşulacak, birkaç söz edilecek bir tek pastane, temiz kahve yoktur. Eski günlerden kalan birkaç muhallebici de çok kalabalıktır..."

. Bedia Muvahhit: "...Eskiden Beyoğlu çok emniyetli bir yerdı... O zamanlar Beyoğlu sanıldığı gibi Tünel'den başlamazdı. Galatasaray'la Taksim arası idi. Şimdi (özellikleri) Osmanbey'e kaydı. Ben artık Beyoğlu'na inmiyorum..."

. Elif Naci: "...O kendine özgü özelliği olan Beyoğlu bana hep yabancı uyruklu, boyalı, pudralı, geçkin fakat fattan bir kadın gibi görünmüştür..."

. Vasfi Rıza Zobu: "Beyoğlu Tünel'den Taksim'e kadar uzanan caddenin iki yanını oluşturan binaların üst katlarında yaşayanlarla, alt katta satış yapılan dükkanlarda alışverişte bulunanlarla, içilip sohbet edilen salonlarında akşamcılık edenlerle bir zevk ve zerafet mehşeriydi. Sora bu güzellikler aheste adımlarla Şişli'ye kadar uzanmış, o güzellikler, kapatılan Galata sefaletanelerinin

Beyoğlu'na gelip çöreklenmesine kadar devam etmiştir. Ondan sonraki halini hep beraber seyretmekteyiz."⁶¹

. Sait Faik Abasıyanık: (40 ve 50'li yılları şöyle anlatır.): "... Beyoğlu bir alemdir. Beyoğlu yaşayan, cıvıldaayan, kaynaşan, rahatlayan, gülen, eğlenen, yalnızlığa çare bulan, ışıklı, hem şıkır şıkır, hem koku gibi buram buram, nefis bir caddedir. İnsanlar yarına buradan hızlanır. Uyuyan koca şehrin ortasında, iki-üç yüz metre içinde geceleri atan bir tek yüreği vardır İstanbul'un. Çıkarın, ölüversin."⁶²

. Haldun Taner: "...Bugünün Beyoğlu'su ile eski Beyoğlu'nun ilişkisi günden güne azalıyor. Hatta kalmıyor. Belki de eski başkentin ana caddesi olduğu için buradaki erozyon daha bir göze batıyor. Toplum değişti, ortam değişti, değer yargıları, estetik anlayışı değişti; daha doğrusu yozlaştı... Bütün çirkinleştirme furyasına karşın İstanbulumuzun doğasının, yine de şuradan buradan bu zevksizliğe direnmesini, eskiyi hatırlatmasını, artık Beyoğlu'ndan bekleyemeyiz. Caddelerin, değişseler bile aynı kalan mirenge noktaları olur. Beyoğlu'nda onlar da kalmadı, ya da karmaşa içinde seçilemez oldular... O günkü Beyoğlu'yla bugününün en büyük farkı edep erkân, temizlik, kalite farkıdır. Bir de tenhalık kalabalıklık farkıdır... Bugün Beyoğlu'nda estetik kuramları değil, ticaretin arz-talep kuramları at oynatıyor..."⁶³

. Attilâ İlhan: Türkler İstanbul'u 1453 yılında aldılar; Beyoğlu'na 1953 yılında girdiler... Beyoğlu İstanbul içerisinde yabancı bir şehirdi. Levanten kültürün geliştiği bir yerdi. Beyrut, Selanik, İzmir'de böyleydi. Ben Beyoğlu kültürüne 1940'larda girdim. O zaman Fransız garsonlarla karşılaşılıyordu. Fransızca yemek tarifeleri hazırlanmıştı.

61. Milliyet Sanat, "Anılarla Eski...", s.17-19.

62. Soysal, loc.cit.

63. Taner, loc.cit.

Ancak bu, şimdi olduğu gibi turistler için değil, İstanbul'da yaşayanlar için hazırlanmıştı. Bunlar azınlıklar ve alafranga merakı olan Türk'lerdi. Yabancı kitapçılar vardı. Bunlar yabancı kitap ve gazeteler satarlardı. Bu gazeteler alınıp kahehanelerde okunur, bunlar konuşulurdu. Ara sıra da konserler verilirdi."

. Ferruh Doğan: "Beyoğlu'na yeni bir kimlik kazandırılmalı. bu kimlik çağdaş kentleşmeye uygun bir konumda olmalı. Aşırı nostaljinin lüzumu yok. Eski Beyoğlu bitti. Çünkü eskisi gibi gayrimüslim azınlıklar yok. Bütün bunlar tasfiye edildi. Artık isteseler de Beyoğlu'nu ihya edemezler."

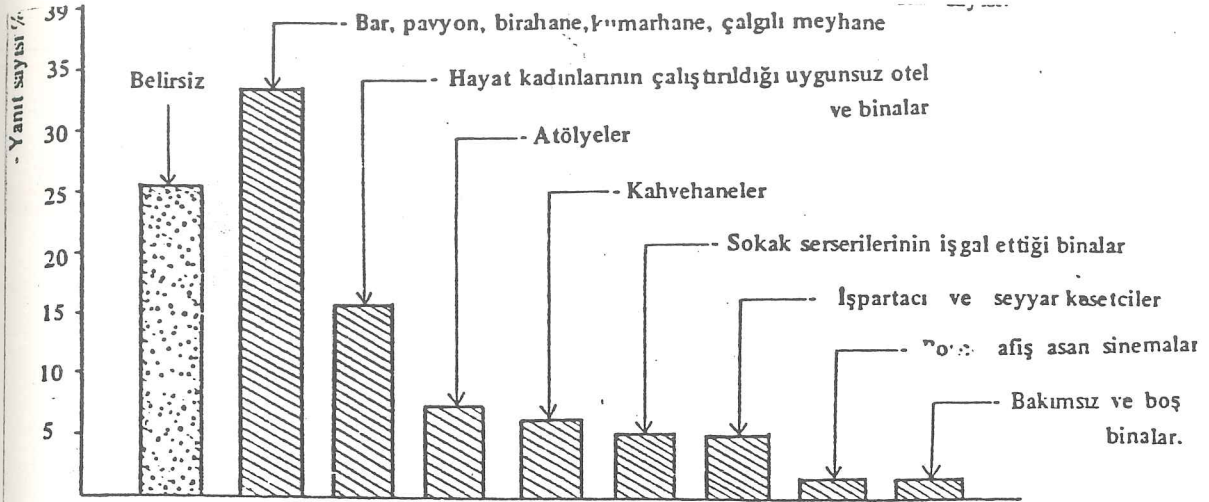
. Ali Poyrazoğlu: "Beyoğlu değişiyor değil, değişmiş vaziyettedir. Şimdi kurtarmak için çaba harcanıyor. Mimari si canlandırılıyor. Bu iyi bir adım. Ancak asıl önemlisi, eskiden Beyoğlu, İstanbul'un kültür ve sanat merkeziydi. İstanbul'un nabızı burada atardı. Beyoğlu'nda sinema ve tiyatroların yıkılmaması gerekir. Çünkü kültür kamunundur. Beyoğlu'nu kurtarmak kültüre daha saygılı olmakla mümkündür."⁶⁴

* Yöre Halkının Görüşleri

1985 yılının Nisan ayında caddedeki işyerleriyle, bölgenin sorunları ve çözümleriyle ilgili bir anket uygulanmıştır. Buna göre büyük çoğunluk (% 84) İstiklâl Caddesi ve yakın çevresinden memnun değildir. Gerekçe olarak da değerlerin çok bozulduğu, eski saygınlığının kalmadığı gösterilmiştir. Önemli bir çoğunluğun da olumsuz cevaplar verdiği dikkati çekmektedir (Bkz. Resim 63). Sorunlar araştırıldığında % 66 oranında şu dört sorun ağırlık kazanıyor:

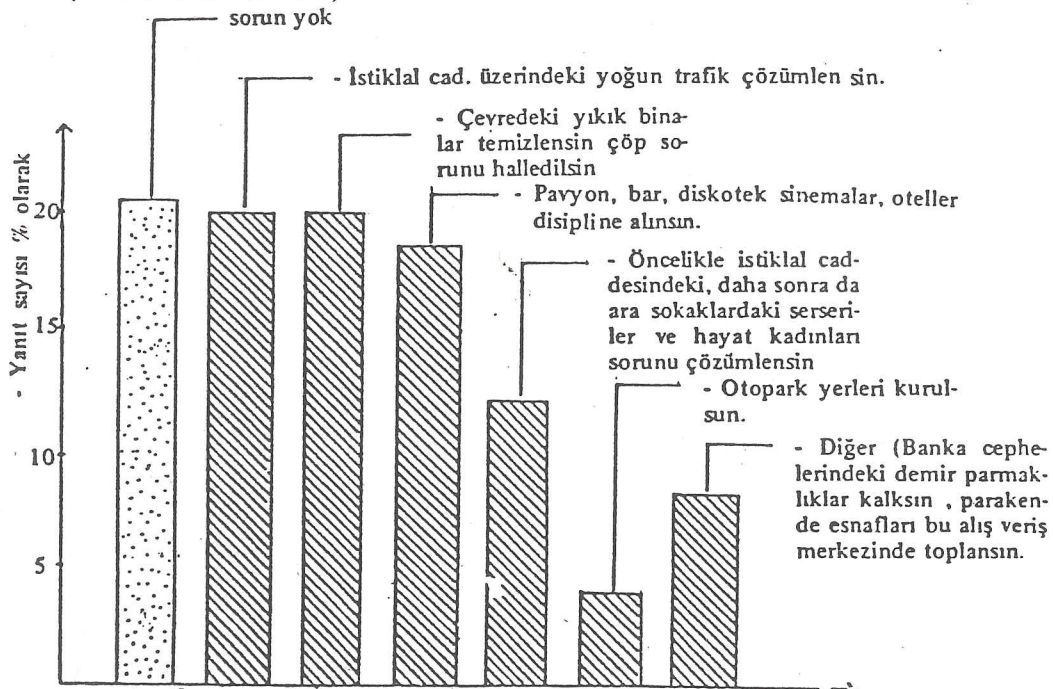
64. Pazar Güneşi, "Kendini Arayan...", s.6.

Resim 63- Çevrede olumsuz bulunan faaliyetler.

- . Caddedeki yoğun trafiğin çözülmesi
- . Çevredeki yıkık binaların temizlenip çöp probleminin halledilmesi
- . Eğlence yerlerinin disiplin altına alınması
- . Düşük yaşam seviyesinin düzeltilmesi.

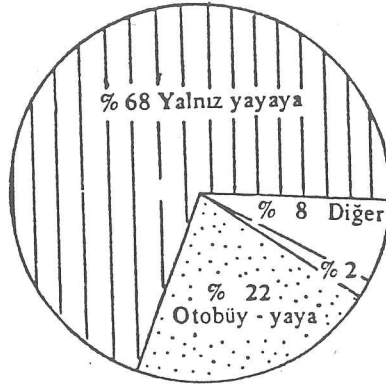
Bunun yanında % 20'si ise sorun olmadığını söylemiştir (Bkz. Resim 64).

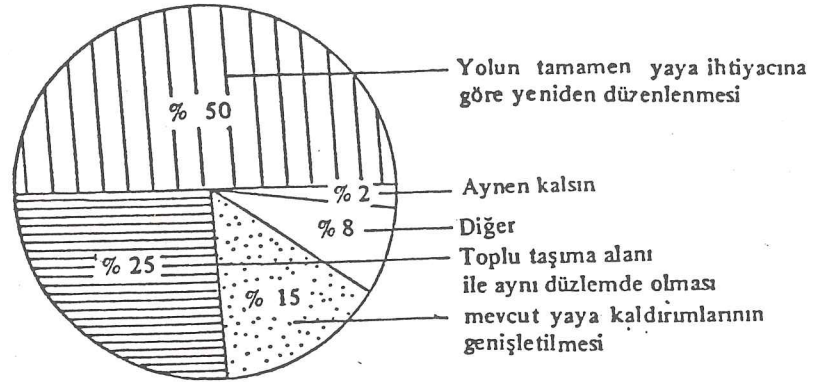
Resim 64- Halledilmesi istenen sorunlar.

Çok önemli bir problem de otopark yetersizliğidir. Kuruluşların % 75'i kendilerinin ve müşterilerinin otopark sorunu olduğunu söylemişlerdir. Cadde tamamen trafiğe kapandığında bu problem daha da büyüyecektir.

Ulaşım sistemi konusunda halkın % 68'inin caddenin yayalara ayrılmasını istediğini görüyoruz. % 22'si ise yaya ile beraber toplu taşımanın kullanılmasını önermişlerdir. Bu kişilerden % 50'sinin ayrıca caddenin yaya ihtiyaçlarına göre yeniden düzenlenmesi gerektiğini belirtmişlerdir (Bkz. Resim 65 ve 66). Yalnız % 2'si bugünkü gibi kalmasını istemiştir.

Resim 65- Yöre halkının, İstiklâl Caddesi'ndeki ulaşım sistemi tercihleri.

Resim 66- Halkın caddede tercih ettikleri yaya aksı türü.

İşyeri sahiplerinin % 49'u banka cephelerine vitrin konulmasını ve bölgenin, kültür bölgesi olduğunu hatırlatacak vitrin ve sergiler düzenlemelerini istemişlerdir. Görüşülenlerin % 52'si küçük sanayi imalathanelerinin bölgeden kaldırılmasını söylemişler, % 48'i ise gelişim bakımından faydası olmadığı gibi bu kuruluşların zararı da olmadığını söylemişlerdir.⁶⁵

Bu konuda yapılan bir başka araştırmaya göre, Beyoğlu'nda insanları mimari açıdan en fazla sıkan şey, bakımsız cepheler, karışık vitrinler, sıkıcı cadde ve sokaklar, dar kaldırımlardır. Sosyal açıdan ise insanların çok kalabalık olması, bu kalabalığın niteliğindeki düşkünlüktür. Araştırmanın uygulandığı kişilere göre, fonksiyonları düzelterek, sanatsal fonksiyonları arttırmakla, belli kesimden insanı buraya daha çok çekerek, bölgeyi kültürel bir merkez haline getirmek mümkün görünmektedir. Çalışmada ilginç bir nokta gençlerin verdiği cevaplardır. 30 yaşın altında ve özellikle öğrenci olanlar işleri düşmedikçe buradan geçmemeye özen gösterdiklerini, binaları eski yüzlü olduğu için bölgeyi sevmediklerini söylemişlerdir.⁶⁶

* Mimarların Görüşleri

. Prof.Muhteşem Giray: (T.K.T.V. Yüksek Kurulu Bşk. Yrd.) "...Beyoğlu, turizm, kültür ve ticaret hareketleriyle bütünleşirken, bunlarla birlite ortaya çıkacak yan etkenler de çözümlenmelidir. Diğer ülkelerde şehir merkezlerine bu tip fonksiyonlar verildiğinde altyapıları da beraber düşünülmemektedir. Esasen binaların fonksiyon değişikliğine uğratılması gereklidir..."

. Prof.Mehmet Çubuk: (M.S.Ü.Mim.Fak.Şehir Böl.Pl. Böl.Bşk.) "... (Beyoğlu'nda) geliştirilmek istenen kavram, bir bölge ölçeğinde restorasyon olgusuna aittir. Bu bir kentsel restorasyondur. Kavram elbette kentsel rehabilitas-

65. M.S.Ü. op.cit., s.27.

66. Türek, op.cit., s.18-19.

yonu da getirmektedir... Böyle bir restorasyon, mimari değerlerin kültür mirasının korunması yolunu seçmek benimsemek durumundadır. Öyleyse sözkonusu bölge ölçeğindeki bir kentsel restorasyon eyleminde bir koruma politikası ve stratejisi oluşturulmalıdır..."

. Yücel Gürsel: (Mim.Od.İst.Şb.Bşk.) "...Beyoğlu kendisine bağlanan yan ve arka sokaklarla, buralardaki bozulmuş fonksiyonlar ve yaşam biçimleriyle bir etkileşim ağı içindedir. Bu ilişkiler ağının bütününe bakmadan, oradaki kentsel fonksiyonlara yön vermeden, yeni ekonomik, sosyal faaliyet biçimlerini özendirmeden Beyoğlu'nu ve yaşamı güzelleştiremezsiniz. Ancak Beyoğlu ile ilişki ağı içindeki tüm bölgeye plan kararları ile genelde yıkım yapmayacak şekilde belirli fonksiyonlar verilip, konut, turistik tesis, sanatsal, kültürel, ticari pilot bölgeler seçilerek, kredi verme gibi özendirme yoluyla mevcut yapı sahipleri de yatırım yapmaya yönlendirilirse hem Beyoğlu güzelleşecek, hem de caddenin iki yanındaki fonksiyonlar bu doğrultuda canlanacaktır..."⁶⁷

Daha önce de sözü edilen araştırmaya göre, mimarların konuya yaklaşımının farklı olduğu, bölgenin değerini bildikleri sonucu çıkmıştır. Bu açıdan bakıldığında yapıların korunması ve fiziksel yenilemeden geçirilmesi gerekmektedir. Yeni yapıların rasyonel mimarinin örnekleri değil, çevreye uyan binalar yapılması öngörülmüştür. En büyük sorunlardan biri olarak yapı yoğunluğu öne sürülmüş ve bunun azaltılmasının zorunluluğu vurgulanmıştır. Fonksiyonel çözümler yapılmadan önce, mevcut fonksiyonların araştırılması ve çıkan sonuca göre hareket edilmesinin zorunluluğu belirtilmiştir. Bir görüş bölgeye turizm fonksiyonunu öngörürken, diğer görüş ticaret fonksiyonunu önermektedir.⁶⁸

67. Yapı, "Beyoğlu'nin Geleceği...", s.22-27. *Özeline Gözler* sayı 69 Ekim.

68. Türek, op.cit., s.20.

Diğer mesleklerden görüş belirten kişilerden özellikle belli bir yaşın üzerinde olanların daha duygusal davrandıkları ve eski halini bildikleri, eski Beyoğlu'nu aradıkları gözlenmektedir. Yaş oranı düştükçe daha yapıcı, geleceğe yönelik önerilerin yer aldığını; geçmişe dönmenin mümkün olmadığı düşüncesinin hakim olduğunu görüyoruz. Gençlerinse bölgeyi, tarihçesini bilmedikleri ve sevilmeyen bir yer olarak gördükleri belirlenmiştir. Bu da olayın sosyal, kültürel, psikolojik ve ekonomik boyutlarını tekrar göz önüne sermektedir.

3. ANALİZLER

Beyoğlu'na değer kazandıran, onu tarihin bir parçası yapan kuşkusuz mimarisidir. Bu özellikli mimari ana arter olan İstiklâl Caddesi'nde belirgindir. Dolayısıyla bölgeye hayat vermenin yolunun mimarisini kurtarmak, tarihi yapılarına geçerli işlevler kazandırmak olduğu, bunun da ana damar özelliği taşıyan İstiklâl Caddesi'nden başlayarak yaygınlaşması yapılması gerekenlerin başında gelmektedir. Söz konusu amaç doğrultusunda, caddenin Taksim-Galatasaray bölümü incelenmiş, Mart 1987'de yapılan analizlerle binaların günümüzdeki durumunun ortaya konması hedeflenmiştir. Beyoğlu denince ilk akla gelen bu kesim, bölgenin durumunu yansıtırken, ortaya oldukça ilginç sonuçlar çıkarmıştır. Mevcut durumu, araştırmanın sonundaki 1/1000 ölçekli haritalardan daha net bir şekilde görmek mümkündür. Burada, ortaya çıkan sonuçlar irdelenecektir. Bunun için analizleri sayılara dökmek gerekecektir.

İncelenen bölümdeki toplam bina sayısı: 124

<u>No</u>	<u>Analizin Adı</u>	<u>Bina Sayısı</u>	<u>Yüzdesi</u>
1	Tarihi Değer Analizi		
	Tarihi Değer Taşıyan Yapılar	61	49.2
	Tarihi Değeri Olmayan Yapılar	63	50.8
2	Mimari Değer Analizi		
	Anıtsal Yapılar	13	10.5
	Çevresel Yapılar	59	47.6
	Çevreye Aykırı Yapılar	52	41.9
3	Tescil Durumu Analizi		
	Tescil Edilmiş Yapılar	50	40.3
	Tescil Edilmemiş Yapılar	68	54.9
	Tescil Edilmesi Gereken Yapılar	6	4.8
4	Yapıların Bünyesel Analizi		
	İyi	77	62.1
	Orta	45	36.3
	Kötü	2	1.6
5	Strüktür Analizi		
	Yığma	76	61.3
	Betonarme	47	38.7
6	Kat Adedi Analizi		
	Tek Katlı Yapılar (Z)	5	4
	2 Katlı Yapılar (Z+1)	7	5.6
	3 Katlı Yapılar (Z+2)	11	8.9
	4 Katlı Yapılar (Z+3)	5	4
	5 Katlı Yapılar (Z+4)	17	14.5
	6 Kat ve Sonrası (Z+5+)	79	63.7
	(Hesaba ara ve ilave katlar dahildir).		

<u>No</u>	<u>Analizin Adı</u>	<u>Bina Sayısı</u>	<u>Yüzdesi</u>
7	Asma Kat Analizi		
	Asma Katı Olan Yapılar	54	43.5
	Asma Katı Olmayan Yapılar	70	56.5
8	İlave Kat Adedi Analizi		
	Eski Kat İlavesi (Orijinal)	32(17+15)	
	1 Kat (ilave edilen kat sayısı)	12	
	2 Kat	14	
	3 Kat	6	
	Yeni Kat İlavesi (Orijinal olmayan)	40(25+15)	
	1 Kat	22	
	2 Kat	12	
	3 Kat ve Sonrası	4	
	(15 yapıda hem eski hem de yeni kat ilavesi vardır.)		

	<u>Eski İlave İçeren Yapılar</u>	<u>Eski ve Yeni İlave İçeren Yapılar</u>	<u>Yeni İlave İçeren Yapılar</u>	
Bina Sayısı	17	15	25	
Yüzde	% 32.1	% 26.8	% 44.6	
	Tamamı tarihi Yapılar	Tamamı tarihi Yapılar	Yeni Yapı : 9	% 16.1
			Tarihi Yapı:16	% 28.5

Yüzdeler kat ilavesi içeren yapılara göredir. 68 yapıda ise kat ilavesi yoktur (% 54.8). Bunların 13 adedi (% 18.8) tarihi yapılardır. 55 yapı ise çağdaş malzeme ile yapılmıştır (% 81.2).

<u>No</u>	<u>Analizin Adı</u>	<u>Bina Sayısı</u>	<u>Yüzdesi</u>
9	Yapıların Zemin Kat Fonksiyon Analizi		
	Ticaret	85	68.6
	Büro	17	13.7
	Galeri	1	0.8
	Lokanta-Birahane-Pastane-Büfe	19	15.3
	Okul	1	0.8
	Kamu	2	1.6

<u>No</u>	<u>Analizinin Adı</u>	<u>Bina Sayısı</u>	<u>Yüzdesi</u>
	Dini	1	0.8
	Konut	Yok	
	Depo	Yok	
	Boş	3	2.4
	(5 yapı ise ticaretle beraber diğer fonksiyonları da içermektedir.)		
	Ticaret: 85 Bina		
	Tarihi Yapılar	35	28.3
	Yeni Yapılar	50	40.3
	Büro: 17 Bina		
	Tarihi Yapılar	8	6.4
	Yeni Yapılar	9	7.2
	Lok.-Bir.-Pas.-Büfe: 19 Bina		
	Tarihi Yapılar	10	8.1
	Yeni Yapılar	9	7.2

Ayrıca yalnız bu arter üzerinde 12 pasaj ve 4 sinema mevcuttur. Pasajların 3, sinemaların 2 adedi yeni yapılarıdır.

10 Yapıların Asma Kat Fonksiyon Analizi

Ticaret	34	63
Büro	19	16.6
Galeri		
Lokanta-Birahane-Pastane-Büfe	5	9.3
Okul		
Kamu		
Dini		
Konut		
Depo	1	1.8
Boş	5	9.3

Asma katı olan yapı sayısı 54'dür (% 46). Asma katı ticari amaçlı yapıların 15'i, büroların 2'si, lokantaların 3 adedi tarihi yapılarıdır.

<u>No</u>	<u>Analizin Adı</u>	<u>Bina Sayısı</u>	<u>Yüzdesi</u>
11	Yapıların Üst Katlar Fonksiyon Analizi		
	Ticaret	16	12.9
	Büro	58	46.7
	Galeri	Yok	
	Lokanta-Birahane-Pastane-Büfe	6	4.8
	Okul	2	1.6
	Kamu	Yok	
	Dini	Yok	
	Konut	Yok	
	Depo	17	13.7
	Boş	37	29.8

12 binada ise birkaç fonksiyon biraradadır. Bunlar da hesaba dahildir.

	<u>Ticaret</u>	<u>Büro</u>	<u>Depo</u>	<u>Boş</u>	<u>Lok.Bir. Pas.Büfe</u>	<u>Okul</u>
Tarihi Yapılar	3	30	4	25	1	2
Yeni Yapılar	13	28	13	12	5	0

<u>No</u>	<u>Analizin Adı</u>	<u>Bina Sayısı</u>	<u>Yüzdesi</u>
12	Restorasyon Analizi		
	Restore Edilmiş Yapılar (yakında ciddi onarım görenler)	17	28.4
	Restore Edilmemiş Yapılar	37	61.6
	Restore Edilmekte Olan Yapılar	6	10

Yukarıdaki analizlerin sayılarında aktarılmamış ilginç notlar vardır. Örneğin 3 no'lu analizde 2 adet tescilli yapının yıkılarak yerlerini yeni binalara bıraktığını görüyoruz (% 1.6). Bir diğer not ise 5 no'lu analizde beliriyor. Buna göre yığma yapıların % 20'sinin betonarme malzemeyle tadil edilmiştir. Bina sahiplerinin yer kazanma isteğinden kaynaklanan bu sonuç, özellikle banka binalarında dikkat çekiyor. Yüksek giriş katlarının asma katla değerlendirilmesi, bina arkalarındaki boşlukların değerlendirilmesi ve kat ilavesi yapabilmek sözkonusu takviyeyi zorunlu kılmaktadır.

Kat adetlerini veren analizde yapıların % 64'ünün 6 kat ve daha fazla katlara sahip olduğu görülüyor. Bunu bölgenin ilk çok katlı yerleşim olması sağlamıştır. Çevre koruma bilincinin oluşmadığı bir dönemde yapılan yeni binalar da buna ayak uydurmuştur. Böylece araştırılan kesimde 9 kata varan binalar yapılmıştır. Ayrıntılarıyla sayısal olarak şöyle verebiliriz:

6 Katlı Yapılar	25	% 20.2
7 Katlı Yapılar	26	% 21
8 Katlı Yapılar	23	% 18.5
9 Katlı Yapılar	5	% 4

Caddedeki yapıların bir özelliği de yüksek giriş katlarından kaynaklanan asma katlardır. Yeni yapılarda da bu özellik görülmekle beraber, yavaş yavaş kaybolmaya başlamıştır. Ortaya çıkan sayılar ve izlenimlere göre, bu katların zemin katlarıyla beraber ve özellikle ticaret ağırlıklı kullanıldığı (% 63) belirlenmiştir.

Ana caddedeki yoğunluğu en belirgin İlave Katlar Analizinde görüyoruz. Dikkat edilirse yeni kat ilavesi içeren yapılar büyük çoğunluğu oluşturmaktadır (% 44.6 + % 26.8 = % 71.4). Tek kat yeni ilaveler ise bunlar arasında en yüksek yüzdeye sahiptir (% 55). Bunlar ağırlıklı olarak

bölgeye olan aşırı talep döneminde, özen gösterilmeden oluşturulmuş çatı katlarıdır. Kat sayılarının maksimuma varışında bunun da etkisi vardır. Zamanla yozlaşmanın getirdiği koşullar sonucu talepler, özellikle tarihi yapılarda (banka binaları hariç) zemin asma ve 1. katlarla sınırlı kalmıştır. Diğer katlarda boşalma gözleniyor. Analizler de bunu doğrulamaktadır. Zemin katlarda boş yapılar % 2.5 iken (daha sonraki tarihlerde bu mekanlar da işlev kazanmışlardır. Üst katlarda bu oran % 30'a varmaktadır. Yine üst katlarda ticaret işlevi azalırken, bürolarda büyük artış (% 14'den % 47'ye çıkıyor) vardır.

Çıkan sonuca göre binaların yarısının üst katları büro olarak kullanılmaktadır ve bu binaların yarısı da tarihi yapılardır. Bu bakımdan 2. sırayı boş olan katlar alıyor. Boş yapıların % 68'i tarihi değere sahiptir. Ticaret amaçlı üst katların % 81'inin yeni binalar oluşu dikkat çekicidir. Bunların çoğunluğu da büyük işletmelerdir. Ayrıca binaları kendilerine aittir. Beyoğlu'ndaki (özellikle tarihi) yapılara olan talep azalmasının en güzel göstergesi budur.

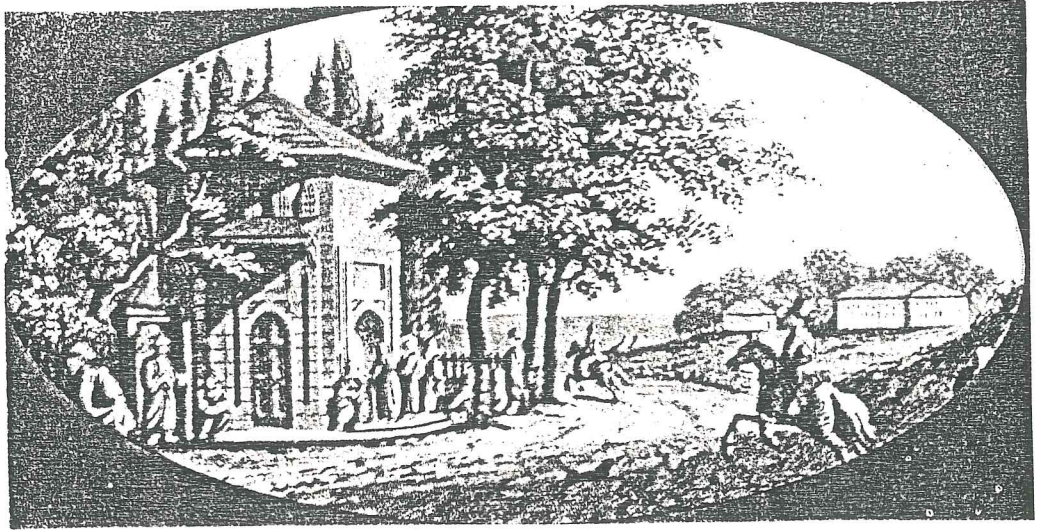
İstiklâl Caddesi'nde hiç konut bulunmaması da bir başka önemli sonuçtur. Ara sokaklarda da konutların sınırlı olduğu düşünülürse bu konunun önemi ve iyice irdelenmesi gerektiği ortaya çıkar. İş yerleri kapandığı zaman yaşantının bölgeyi nasıl etkilediğini bugün görüyoruz.

Ayrıca tarihi yapılarda pek fazla strüktürel problem olmadığı, sorunun hava kirliliğinin cephede ve malzemede yaptığı tahribat olarak özetlenebileceği, bunu da ortadan kaldırmanın (özellikle trafiğe kapatılmasından sonra) güçlük yaratmayacağı söylenebilir. Diğer sonuçlar gibi bu konuda ayrıca değinilecektir.

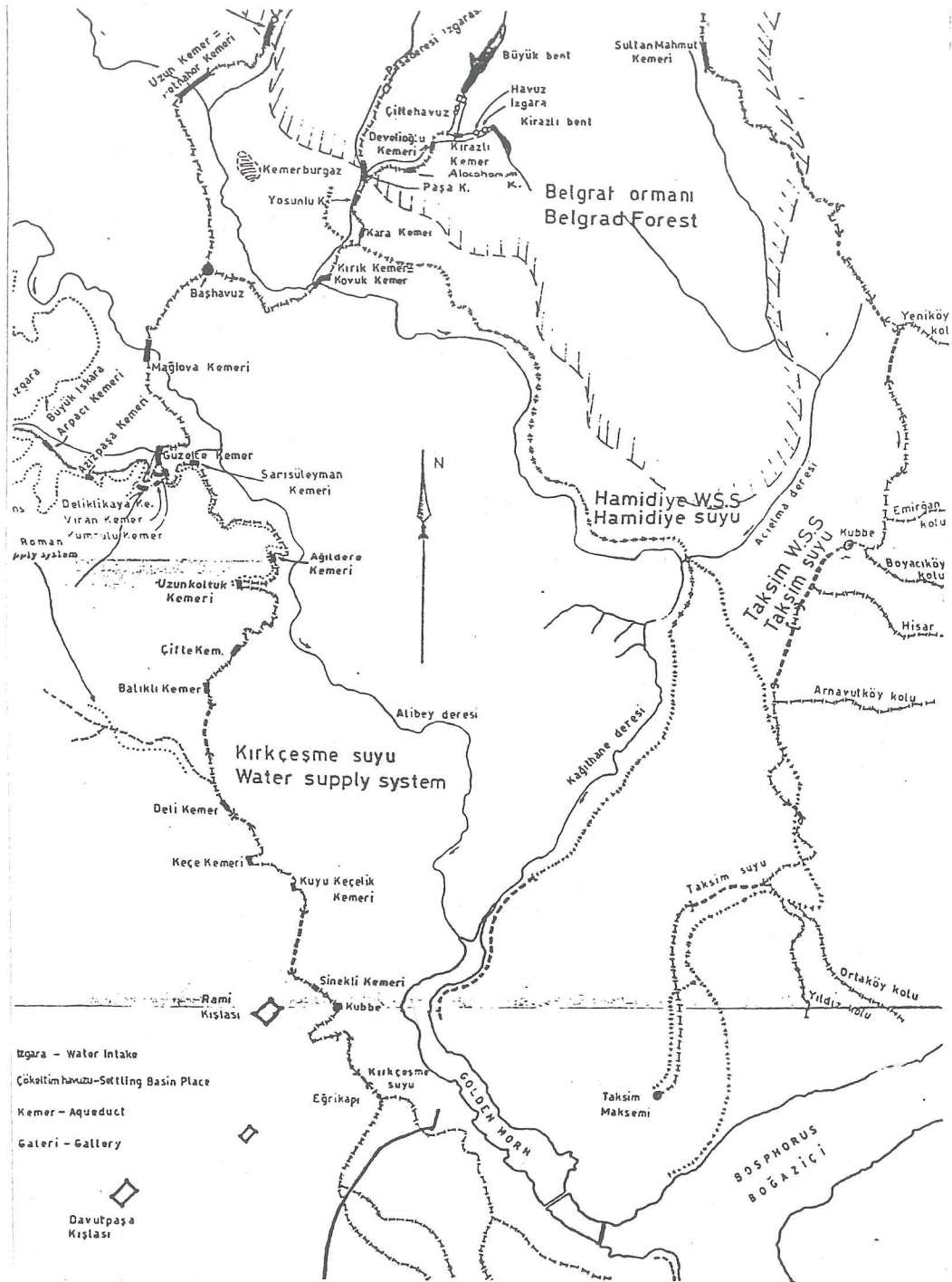
V. ARAŞTIRMA BÖLGESİNDEKİ ÖNEMLİ YAPILAR

. Taksim Maksemi

Taksim Maksemi, Haliç'in kuzey bölgesinin suyunu sağlamak amacıyla 1730-1839 yılları arasında yapılmış olan Taksim suları tesisatının en önemli bölümü ve suların depolanarak, bölünüp semtlere dağıtıldığı yapıdır. Taksim sularının en önemli özelliği budur. Tesisin ilk kısmının 1731'de I.Mahmut devrinde yapıldığı biliniyor. Önce Topuzlu Bend inşa edilmiştir. Bahçeköy'deki küçük kemerden sonra, bugün altından yol geçen Sultan Mahmud Kemer ve ulaşım hattının yapılarak, suyun Harbiye ve Taksim Maksemlerine gelinmiştir (Bkz. Resim 67 ve 68). Maksem'in bitiş tarihi 1733'dür. Harbiye Maksemi ise artık mevcut değildir.

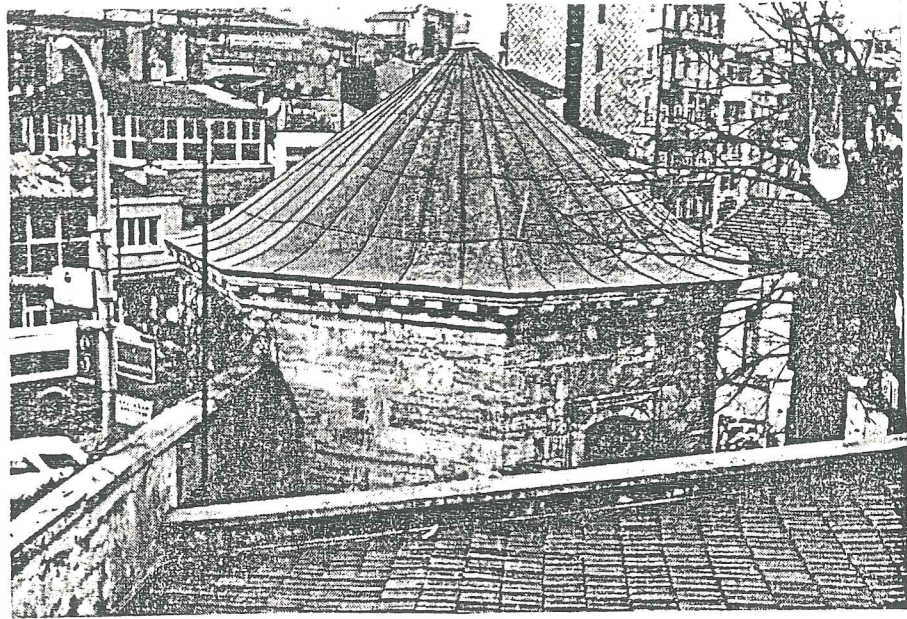

Resim 67- 18. yy. sonlarında Taksim Maksemi.

Resim 68- Taksim suyu isale hattı. Ölçek 1/50.000.

Taksim'de dış boyutları 17x90 m olan bir hazne ve haznenin 12 çift gözü vardır. Dolu savak yüksekliğine kadar depoladığı su miktarı 2780 m^3 'tür. Bu deponun yanında sekizgen şeklinde yapılmış, tavanı kubbe fakat dışarıdan piramit şeklinde görülen maksem bulunmaktadır. Girişi İstiklâl Caddesi'ndendir. Bu kapının üzerinde bir penceresi vardır. Diğer taraflara da simetrik olmak üzere toplam 4 pencere mevcuttur. Cephede, pencerelerin üst hizasında her iki tarafta çifte serçesaraylar yapılmıştır (Bkz. Resim 69).

Resim 69- Maksem'in arkadan görünümü.

İçindeki dağıtma sandığının cephesinde 20 adet lüle (boru) debi ölçümünü sağlamaktadır. Yan tarafta ise 4 lüle bulunmaktadır. Toplam lüle sayısı 24'tür. Tavan ve duvarlar Türk desenleriyle süslüdür. Giriş kapısındaki kitabede maksem'in 1145 Hicrî, 1732 Milâdî yıllarında yapıldığı yazar. Kapının tam karşısındaki suyun geldiği oluğun altındaki dolu savaklı sandık suyu 3 kola ölçerek dağıtmaktadır. 3 kol için cephede 20, yanda ise 4 lüle vardır. Fakat bunların çapları hesap edilerek akıttıkları debi lüle = 36

lt/dk alınır, Tophane-Fındıklı kolunun 18 lüle: 648 lt/dk: 10.8 lt/sn, Beyoğlu-Galata kolunun 18 lüle, Kasımpaşa kolunun 5 lüle: 180 lt/dk: 3 lt/sn su dağıttığı anlaşılır (Bkz. Resim 70, 71 ve 73).

Gelen su oluşunun iki tarafında ise iki kitabe vardır. Sol taraftaki Cezayirli Hasan Paşa'nın, Kasımpaşa Akbaba yokuşundaki çeşmelere verilmesi için getirttiği 7 masura suya ilaveten, masrafları kendisince karşılanarak, Topuzlu Bendi'nin yükseltilmesine karşılık, Kasımpaşa sahilindeki Kalyoncu Kışlası'na 3 masura su ayırttığı (Hicrî 1200, Milâdî 1785), kışla dışındaki çeşmelere 12 masura su getirilmesi konusunda izin alarak, kendi adındaki sebil, çeşme vb.'lere toplam 22 masura (4.5 x 22 = 99 lt/dk) su ayırttığı yazılıdır.

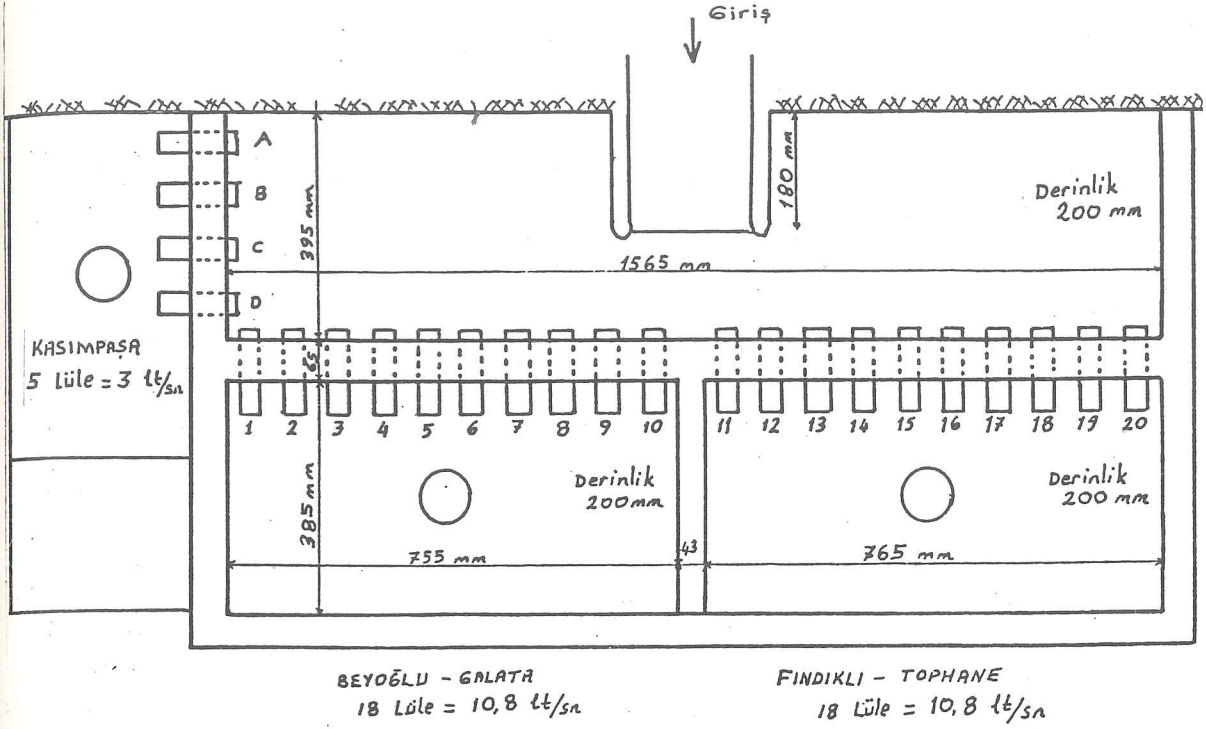
Sağ taraftaki kitabedeysel, Sadrazam Yusuf Paşa'nın, Valide Sultan kaynağındaki Kılıçpınar'a kadar olan su yollarını onartıp, sahip olduğu 1.5 masura suya ilave olarak, 6.5 masura suyu Fındıklı, Salıpazarı ve Tophane'deki 3 çeşme, 1 sahilhane ve 1 sebile ayırttığı (Hicrî 1201, Milâdî 1786-87) yazılıdır.⁶⁹ (Bkz. Resim 72)

Maksem, 1986 yılında onarılmıştır. Yapının içindeki tahribat giderilmiş kalem işleri yenilenmiştir. Dış cephe yıkama yöntemiyle temizlenmiş, su bağlantıları gerçekleştirilmiştir. Onarım sonrasında bina, Osmanlı dönemindeki bir su dağıtım merkezinin iç düzeninin gezilip görülebileceği, halka açık bir müze olacaktır.⁷⁰

---

69. Çeçen, İstanbul'da ..., s.113-142.

70. Taç Dergisi, "Değerlendirme ...", s.1.

Resim 70. Taksim Maksem'inde taksim yerinin planı ve lüleler. Ölçek 1/10.

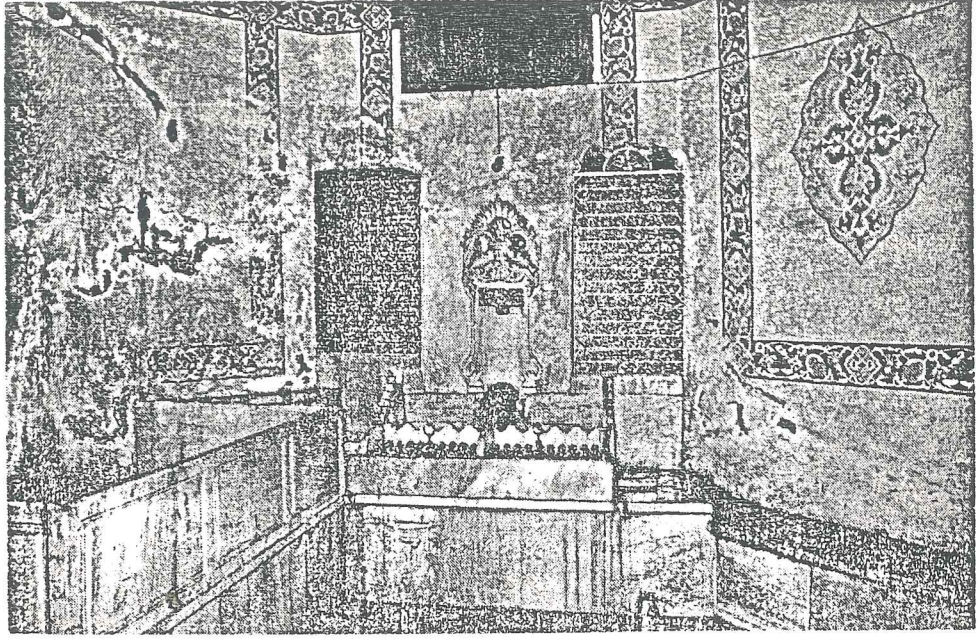

Resim 71. Maksem'deki taksim yerinin görünümü.

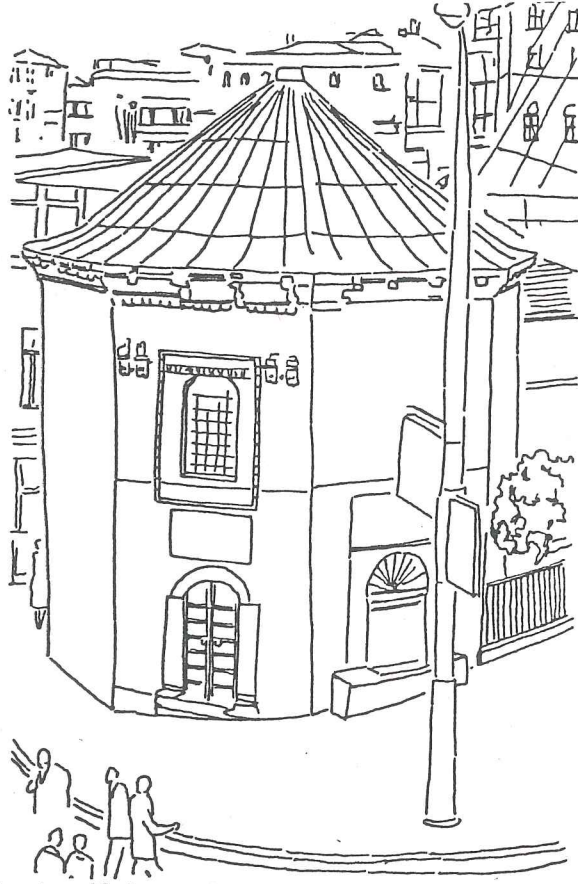
Saldan İhbarın N°	BEYOĞLU - GALATA										TOPHANE - FİNDIKLI										KASIMPASA			
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	A	B	C	D
İç Çap φ	36	33	32,5	34,5	34	34	33,5	36,5	27	25	26	26,5	33	33	32,5	33,5	33	33	33	33	33	25	25	28
Arkada	34	31,5	32	33	32	32	32	34	26	22,5	26	25	32,5	32,5	31,5	32,5	32	32	32,5	31,5	-	-	-	
Dış Çap φ	40	39	39	39	38	40	40	43	30	30	29	29	39	40	40	39	37,5	39	39,5	39	-	-	-	
Savak alt kotur- dan boru ekstansiyonunun mesafesi	100	101,5	96,5	101,5	98	100	98	99,5	99	95	97,5	97,5	96,5	101	102	95,5	102	91,5	100	97,5	-	-	-	
Boru Boyu	130	120	118	118	120	120	120	118	100	100	105	102	118	118	120	120	120	120	120	120	-	-	-	
Borunun ön taraf taki kısmının uzunluğu	44	45	42	41	42	45	45	42	28	38	28	31	41	42	42	42	45	45	44	45	-	-	-	
Yapılan hidrolik hesaba göre debi (lüle cinsinden)	2	1,75	1,62	1,87	1,87	1,87	1,75	2	1,09	0,95	1,03	1,03	1,65	1,75	1,65	1,75	1,75	1,62	1,75	1,65	1,75	1	1,25	
TOPLAM	16,80 lüle, Kayıtlara göre 18 lüle										15,65 lüle, Kayıtlara göre 18 lüle										5 lüle			

1 lüle debi = 96 lt/sn = 36 lt/dakika ≈ 52 m³/gün

Resim 72 - Taksim Maksemindeki lülelere ait ölçüler (mm olarak)

Resim 73- Taksim Maksemi'nin içeriden görünüşü. Çörtenin üzerindeki kitabeler dikkat çekiyor.

Resim 74- Taksim Maksemi

. Fransız Başkonsolosluğu

16. yy. sonlarına doğru ortaya çıkan veba salgını çok sayıda insanın ölmesine yol açar. Galata'daki ticaret merkezine gelen gemilerin başlattığı hastalık, en çok bu bölgede etkili olur. Petits Champs (Küçük Meydan) ve Grands Champs (Büyük Meydan) mezarlıklarını oluşturan ve yayılmasını da etkiler. Aynı zamanda sözkonusu mezarlıkların vebalılar mezarlığı olarak anılmasına da neden olur.

Bunun sonucunda Taksim Topçu Kışlası ile Grands Champs mezarlığının sınırladığı sokağın (bugünkü Taksim Caddesi) sol ucunda, bir Veba hastanesi kurulur. Fransızların kurduğu bu hastane (Hopital des Française de la Peste à Pera: Pera Fransız Veba Hastanesi) binası 1719 yılında tamamlandı.⁷¹

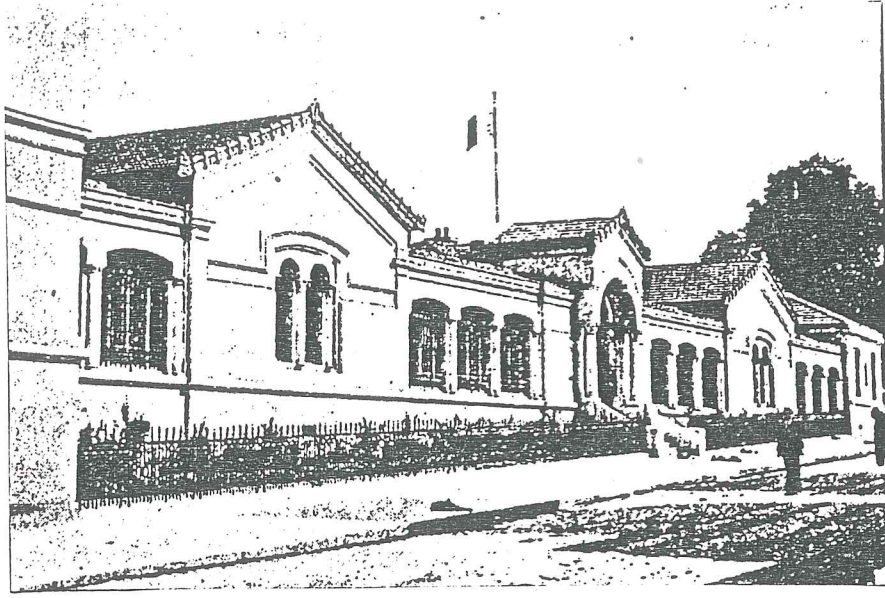
Bu hastanenin karşısında 1794 yılında bir Ermeni Hastanesi açıldığı da bilinmektedir.⁷² Sakin olduğu için hastane yapımına elverişli olan bölgenin, salgın hatalıklardan oldukça etkilendiği de bir gerçektir.

Gerçek adı Hopital Giffard olan hastane binası, kare planlı bir manastırı andırmaktadır. Kare bir avluyu çevreleyen ve esas girişi İstiklâl Caddesinden olan tek ve çok katlı binalar grubundan oluşan yapının Taksim Caddesinden

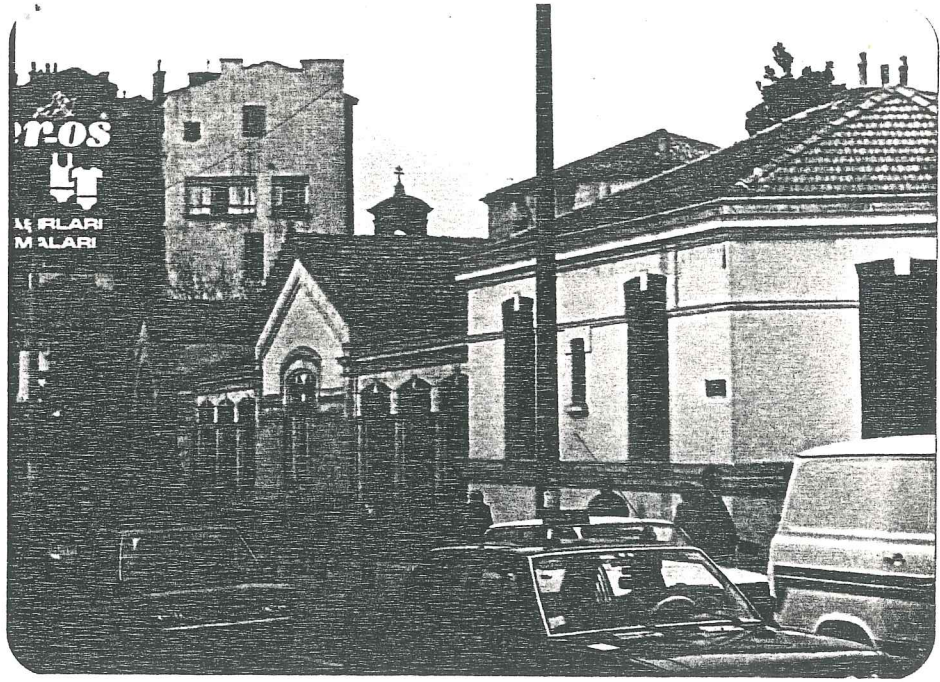
---

71. Soysal, op.cit., s.8.

72. İnciciyan, op.cit., s.94.

Resim 75- 19. yy. sonlarında Fransız Hastanesi.

Resim 76- Binanın günümüzdeki durumu.

de bir girişi vardır. Özellikle bu tipteki manastırlarda avlunun ortasında bulunan kilise, burada kenara alınmıştır. Yapıda değişik bir çan kulesi vardır.

Sonraları işlevini kaybeden bina, Fransız Konsololuğu ve kültür merkezi olarak kullanılmaya başlamıştır. Bilindiği gibi esas konsolosluk binası yine İstiklâl Caddesi'ndeki Fransız Çıkmazı'ndadır. Burada 1581'de yapılan bina 1831'de yanmış ve çok geçmeden yenisi yapılmıştır. 1628 yılında dönemin Büyükelçisi olan Philippe de Harlay'ın isteği üzerine aynı arasya St. Louis des Français Katolik Kilisesi yapılmıştır.

. Ağa Camii

Beyoğlu, İstiklâl Caddesi ile Sakızağacı Caddesi kavşağında bulunan yapı, 1506 yılında Galatasaray Ağası Şeyh-ül Harem Hüseyin Ağa tarafından yaptırılmıştır. Zamanla çok harap hale gelen bu kubbeli cami, 19. yy'da II.Mahmut tarafından onarılmıştır. Bir süre sonra ciddi bir yangın geçirmiş ve ikinci onarımı bir hayırsever yaptırmıştır.⁷³

1938 yılında yeni bir onarım geçirdi. Bu onarım sırasında çinileri değiştirildi. Yazılarını İsmail Hakkı Altınbezer yazdı. Secde yerleri ayak deşememesi için biraz yükseltildi.

İlginç bir örnek olan Ağa Camii'nin esas girişi İstiklâl Caddesi'ndendir. Mahyacı Sokağı'ndan da girişi bulunan yapının mihrabı dışarıdan algılanabilmektedir. Havuzu, fıskiyesi ve şadırvanı çok değerlidir. Fıskiye Türk taş oymacılığının en güzel örneklerindedir. Şadırvanı ise Mimar Sinan'ın Kasımpaşa'daki Sinan Camii'nden getirilmiştir.

İstiklâl Caddesi Taksim-Galatasaray bölümünde, Cami'nin bulunduğu yer, yapının yüksek olmaması ve konumu sayesinde, caddedeki loşluğun yerini ferahlığa bırakmasına neden olmuştur.

---

73. M.Larousse, "Ağa Camii", s.139.

Resim 77- İstiklâl Caddesi'nden Ağa Camii'nin görünümü.

Resim 78- Ağa Camii.

. Çiçek Pasajı

Orjinal adı Cite de Pera olan Çiçek Pasajı, II.Ab-dülhamit (1876-1909) döneminde, Hristaki adlı bir Rum zengini tarafından İtalyan Mimar Vladiko'ya yaptırılır. Bu nedenle Hristaki Pasajı da denmiştir. Daha sonra 8 kez sadrazamlık yapan Sait Paşa'ya satılır ve Sait Paşa Hanı olarak anılmaya başlanır. 1917 yılından itibaren günümüzdeki özelliklerini kazanmaya başlar. 1930 ve 40'lı yıllarda sağ köşesini tutan Degutasyon, sol köşeyi tutan Nektar sanatçıların uğrak yeri olur. 1876'da yapılmış olan binanın döşemeleri tonoz ve putrelli volta türündedir. Bodrum, zemin, asma kat, 2 normal ve geriye çekilmiş bir çatı katından oluşur. Zemin katı tadilata uğramıştır.⁷⁴

Resim 79- Çiçek Pasajı.

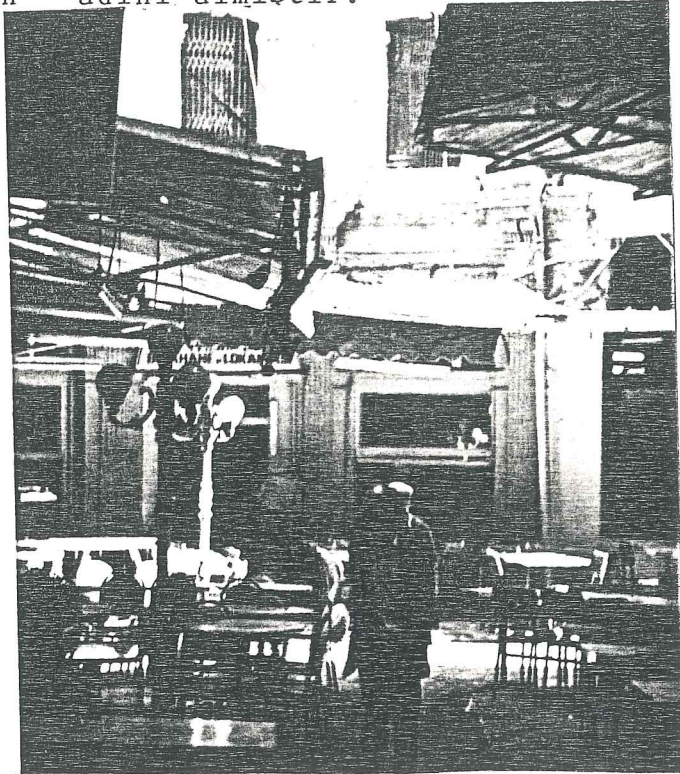
10 Mayıs 1978'de yapıda çökme meydana gelir. Bunun sonucunda ön cephe duvarı, kuzey sınır duvarı ve bazı taşıyıcı duvarlar ayakta kalır. Fakat pasajın ana girişi ve sağ taraftaki kısım yıkılır. Yıkılmayan kısım üzerindeki araştırmada çökmeye, teras ve çatı katı tavan döşemesindeki su

74. M.S.Ü., op.cit., s.10.

yalıtımının yetersizliği neden olmuştur. Yetersiz yalıtım sonucunda, döşemenin taşıyıcı çelik profillerinde korozyon oluşmuş, dolayısıyla taşıma kapasiteleri azalmıştır.

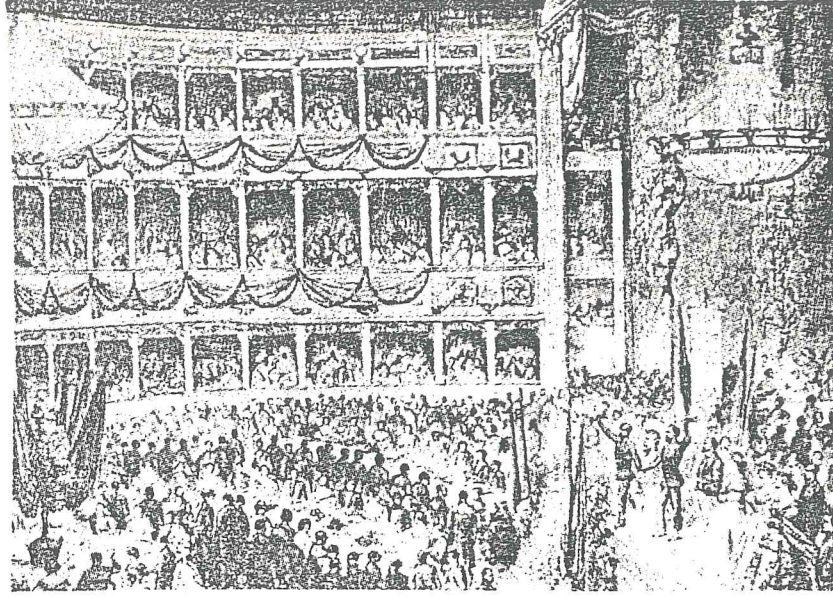
Haziran 1986'da onarıma alınan bina, pek çok anıyı da beraberinde taşımaktadır. Padişah haremini giydiren Madam İfijen Epentos çalışmalarını burada sürdürmüştür. Japon Nakamura, Japon işi ürünlerini burada sergilemiştir. Fransız modasını yakından izleyen M.Parret'de pasajda çalışıyordu.

Hristaki çarşısının yerinde daha önce Naum tiyatrosu vardı. Sahne Sokağı'nın adı buradan gelir. Büyüklük ve estetik bakımdan mükemmel bir opera biansı olan yapı Tanzimattan sonra 29 Aralık 1844'de açılmış, yönetimini üstlenen Naum Efendi'nin⁷⁵ adını almıştır.

Resim 80- Pasajdan bir görünüm.

75. Naum Efendi: Naum Michael Tütüncüoğlu: Arap asıllı Türk tiyatro yöneticisi. Suriye doğumludur. Suriye'li Katolik bir ailenin üyesidir. Naum tiyatrosu ve getirttiği yabancı topluluklarla tanındı. Beyoğlu yakasında, yabancı dilde oyun tekeli 1862'ye kadar elindeydi. Bu süre sonra 5 yıl uzatıldı. Tiyatro yandıktan sonra bu işi bıraktı. 1872'de İstanbul'da öldü.

Resim 81- Naum Tiyatrosu.

Mimarı, İngiliz konsolosluğunun da mimarı olan W.Smith'dir.^{75a} Avrupa'dan opera kumpanyaları getirilir ve ekipler Ekim ayında gösterilere başlarlar, bütün kış oyunlarına devam ederlerdi. Bütün elçiler, Beyoğlu'nun itibarlı kimseleri, vekiller, devlet büyükleri, halkla beraber seyredereklerdi. Senede birkaç defa Abdülmecit ve tahta çıktığı sıralarda Sultan Abdülaziz'in de seyretmek için geldikleri ve caddenin halıyla kaplandığı bilinmektedir.⁷⁶

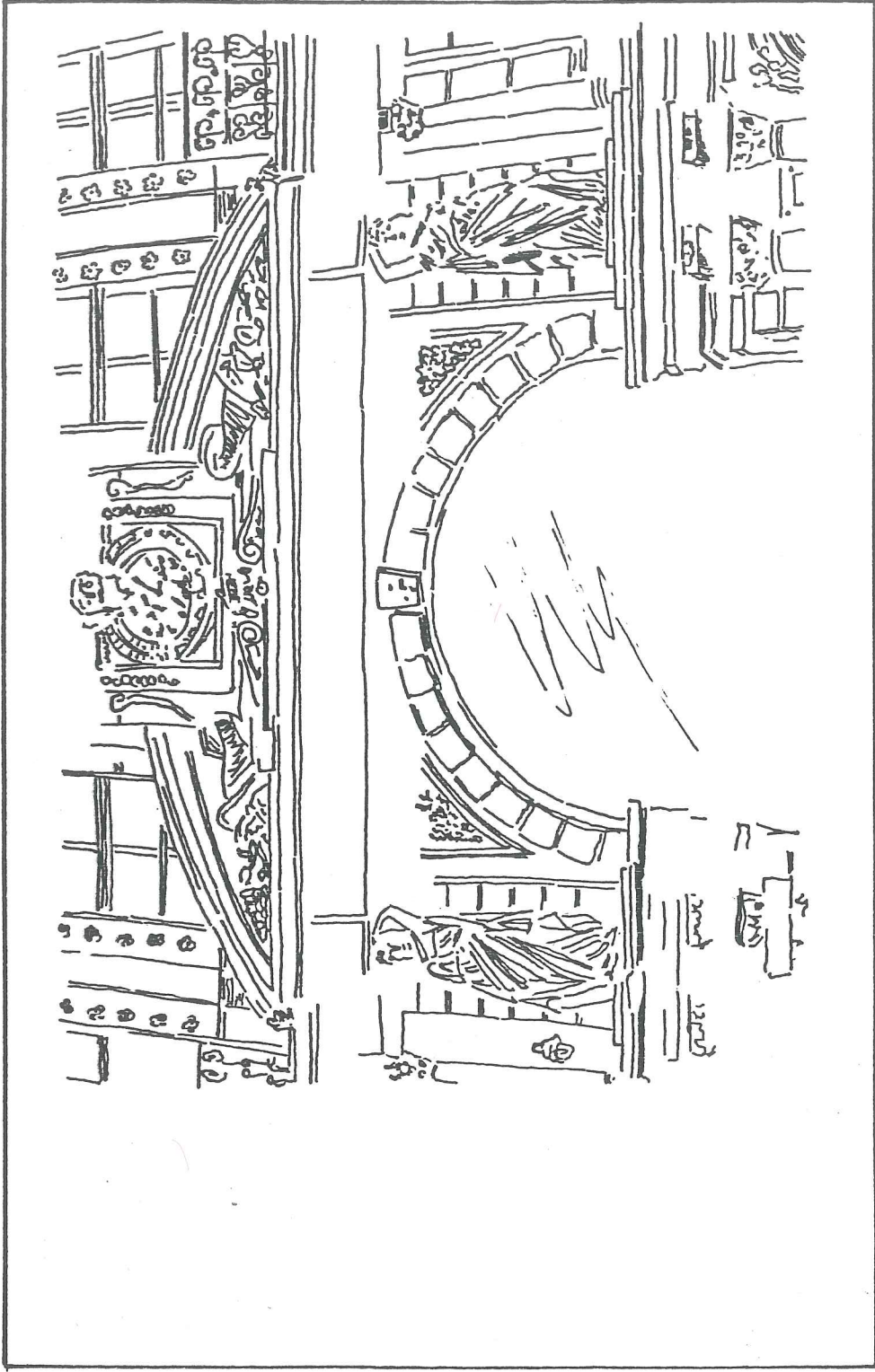
1853 yılındaki yangın yapıya büyük hasar vermiştir. 5 Haziran 1870'deki ikinci yangında ise tamamen yanmıştır.⁷⁷ 20.000 kişiyi açıkta bırakan ve büyük yangının sonrasında tiyatro yerini Hristaki Pasajına bırakır.

75a. Sözen, Tapan; op.cit., s.55.

76. Ertop, "Edebiyatımıza ...", s.15.

77. Berk, "Bir Eski ...", s.22.

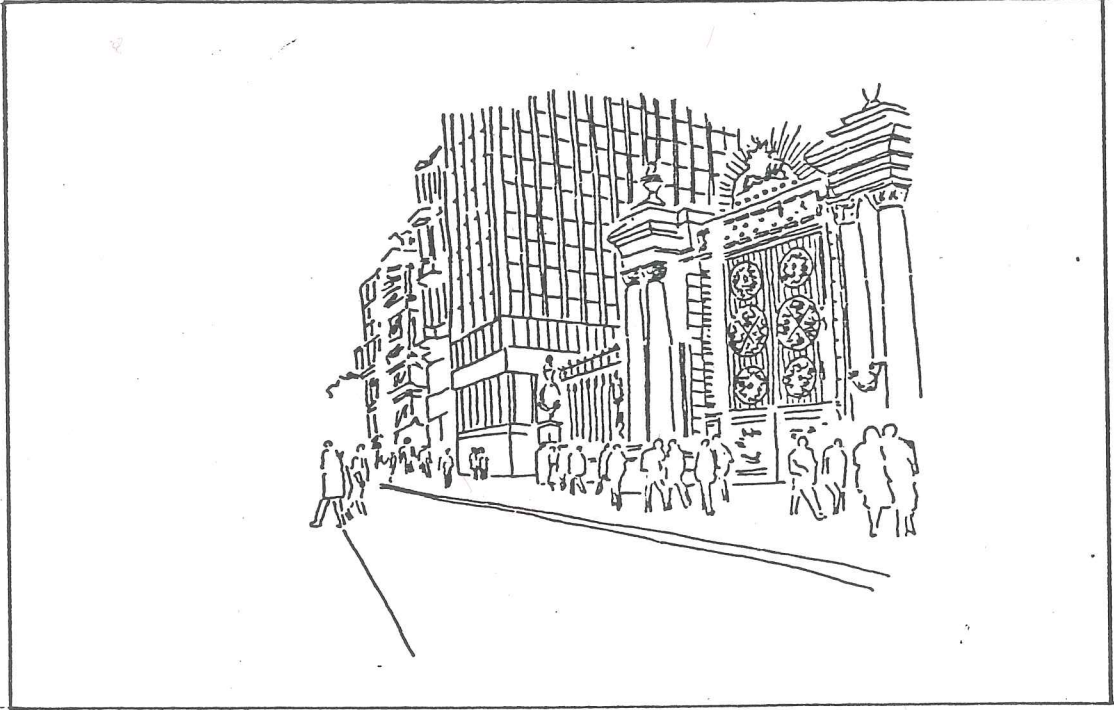

Resim 82- Çiçek Pasajı'nın İstiklâl Caddesi girişi üzerindeki saat ve karyatitler.

. Galatasaray Lisesi .

Kurulduğundan bu yana içerik olarak değişmekle beraber, İstanbul'daki geçmişi en eski okuldur. Temelleri 1482 yılında, II.Bayezid başa geçtikten bir yıl sonra atılmıştır. Etrafı duvarlarla çevrilerek, içine bir cami, üçer koğuş ve hamam ve bir mutfak yapılmıştır.⁷⁸ Dış Enderun mektebi olarak hizmet vermiştir. Kanuni'nin yaptığı islâh hareketinden sonra okula ilgi artmıştır.

16. yy.'da sürekli olarak kapsamı değiştirilir. II. Selim devrinde medreseye dönüşür. III. Murad devrinde saray okulu olduktan sonra Köprülü Fazıl Ahmed Paşa döneminde tekrar medrese olur.

Resim 83- Binanın İstiklâl Caddesi'nden görünümü.

III.Ahmed'in (1704-1730) emriyle Enderun'a alınacak acemilerin yetiştirildikleri yer haline geldi. Bu binada eğitim gören gençlerden yetenekli olanlar Padişah'ın emrine verilirdi. Padişah senede bir defa Galatasaray'a gelerek

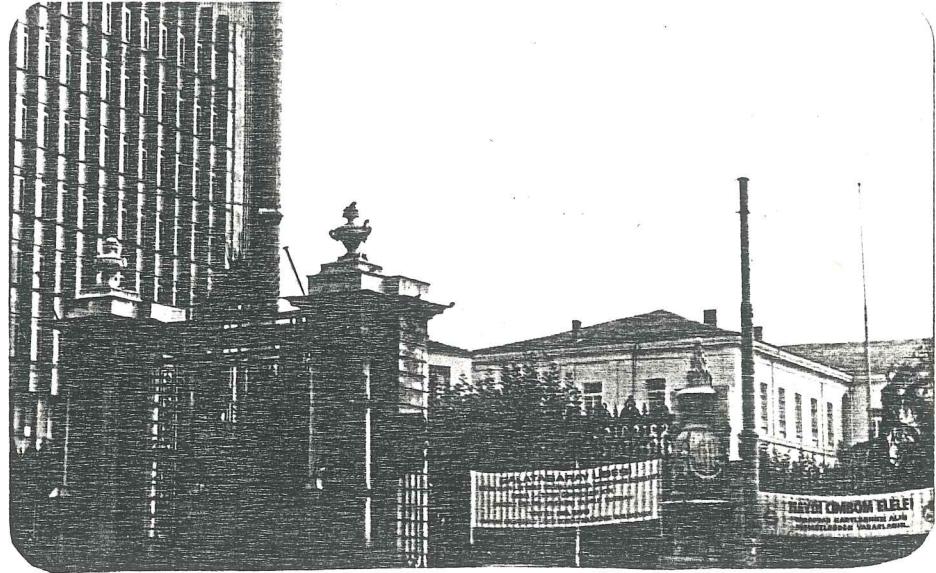
78. Dalkılıç, op.cit., s.131.

gençlerden birkaçını kendisi seçer ve onları saraya götürdü. Okulun bulunduğu yolun biraz ilerisindeki çeşitli sanatlar için kullanılan dükkanlar Galatasaray'ın gelirini temin ederdi.

I. Mahmut bahçesine kütüphane yaptırmıştır. Hovanesyan'a göre 1801 yılında, binaya ait bazı yerler Hristiyanlar'a satılmıştır. Onların da buraya bahçeli evler yaptırdıkları aynı notlar arasındadır.⁷⁹

II. Mahmut (1808-1839) döneminde yanmış olan okul 1821'de yaptırılmış fakat 1849 yılında tekrar yanmıştır. Bundan sonraki onarımda pekçok değişiklik geçiren yapı, Abdülaziz (1861-1876) tarafından 1 Eylül 1868'de Mekteb-i Sultani adıyla açılmıştır.

Uzun süre, Asmalı Mescid'le, Galata Mevlevihanesi ile beraber, Beyoğlu'nda Osmanlı niteliğini korumuştur. U şeklindeki planı, pik döküm şebekeleri ve anıtsal kapısıyla dikkat çeken yapının giriş kapısındaki fenerler bir ara kaldırılmıştır. Daha sonra yerine konulan fenerlerin yerinin bu kapı olduğuna Resim 23'de görülmektedir.

Resim 84- Galatasaray Lisesi

79. İbid, s.93.

VI. BÖLGEDE KORUMA VE YENİLEME

1. FONKSİYONEL YAKLAŞIM

Bir çevre iki ana öğeden oluşur. Yapılar, onları meydana getiren ve yaşatan insanlar, insanların doğurduğu sosyal, kültürel, ekonomik etkileşim ağı yapıları ve mimariyi, dolayısıyla da çevreyi etkilemiştir. Binaların yaşayabilmesi için kuşkusuz fiziksel bozulmalar önemlidir. Fakat aslında onu yaşatan fonksiyonu, insan ögesidir.

Tarihi çevrede bu konu daha önem kazanır. Dokunun günümüzdeki niteliklerinin geleceğe aktarılması ve uyumu gerekmektedir. Dünü, bugünü, yarını beraber yaşatabilmek zorunludur. Koruma da zaten bu demektir.

Beyoğlu, İstiklâl caddesi'ne koruma ve fonksiyonel yaklaşımla bakıldığı zaman yukarıda söylenenleri kavramak, yapılan hataları görebilmek daha kolaydır. Geçmişteki Beyoğlu'nu geri getirmek artık mümkün değildir. Günümüzdeki durumunun da kimseyi memnun etmediğini söylemeye gerek yoktur. Öyle ise hedef geçmişe saygılı, onu koruyan ve anımsatan geleceğin Beyoğlu'nu yaratmaktır.

Bunun için tüm bölgeyi, yakın çevresiyle ele almak; bir bölgesel restorasyon ve yenileme çalışması yapmak gerekecektir. Bu çalışmada İstiklâl caddesi yörenin ağırlık merkezi olduğu için, niteliği de farklı olacaktır. Daha önce de belirtildiği gibi tarihi yapılarda strüktür problemleri çok azdır. Gerçek problem sosyal, kültürel ve ekonomik etkilerin olumsuz yönde çevreye yaptığı etkilerdir. Bunu ortadan kaldırabilmek, boş yapılara hayat verebilmek için,

strüktürel onarım sonrasındaki çağdaş fonksiyonel yaklaşımdır.

Çağdaş yaklaşımın sonrasında, yapıların hangi fonksiyonları olacağı gündeme gelmektedir. Aslında bu her yapıya göre değişebilecek, başlı başına bir araştırma konusudur. Fakat bölgenin özelliklerini göz önüne alarak genelde yaklaşmak mümkündür. İstiklâl Caddesinin en önemli niteliği, geçmişte bir kültür ve eğlence merkezi olarak anılmasıdır. Bu nedenle günümüzde de gözler bu özelliği aramaktadır. Günümüzde cadde ticari ağırlık taşımaktadır. Yapılan bir araştırmaya göre çevredeki evler turistik pansiyon olmaya elverişlidir ve 20.000'e yakın yatak kapasitesini içermektedir. Sonuç olarak ortaya tarihi çevreler için istenen, oturmuş, birbiriyle bağlantılı bir üçgen çıkmaktadır: Kültür, Turizm ve Ticaret.

Bölgeye turistik nitelik kazandırılması sonucu, İstiklâl Caddesi kendiliğinden ticaret ve kültür ağırlıklı fonksiyonları alacaktır. Aşamayı bu noktaya getirdikten sonra seviyeyi koruyabilmek için yapılacak şey, gerçek anlamda denetimlerdir. Böyle bir ortamda insanlar da değişmek zorunda kalacak, yöreye giren ekonomik kaynak değeri anlaşılınca, sakinlerince de korunacaktır.

Kültürel ve ticari faaliyetlerin caddede uygulanması güç değildir. Çünkü ortam hazırdır. Ticari faaliyetlere seviye kazandırmak, sahiplerini bilinçlendirmek zor olmayacaktır. Kültürel çalışmalar için çok sayıda yapı mevcuttur. Sinema ve tiyatroların yanında sergiler ve pasajlar vardır. Ayrıca bazı yapıların zemin katları da galeri olarak düşünülebilir. Zemin katlarda, özellikle cadde trafiğe kapatıldıktan sonra kültürle kaynaşan, daha önce de yaşamış olan cafe'ler oluşturulabilir. Oluşturulması düşünülen portikolar bu fonksiyon için en uygun ortam olacaktır. Şu anda karanlık olan üst katlar yaşayan mekanlara dönüştürülür. Geceleri yapılacak aydınlatma, binaların kirli yüzeylerinin

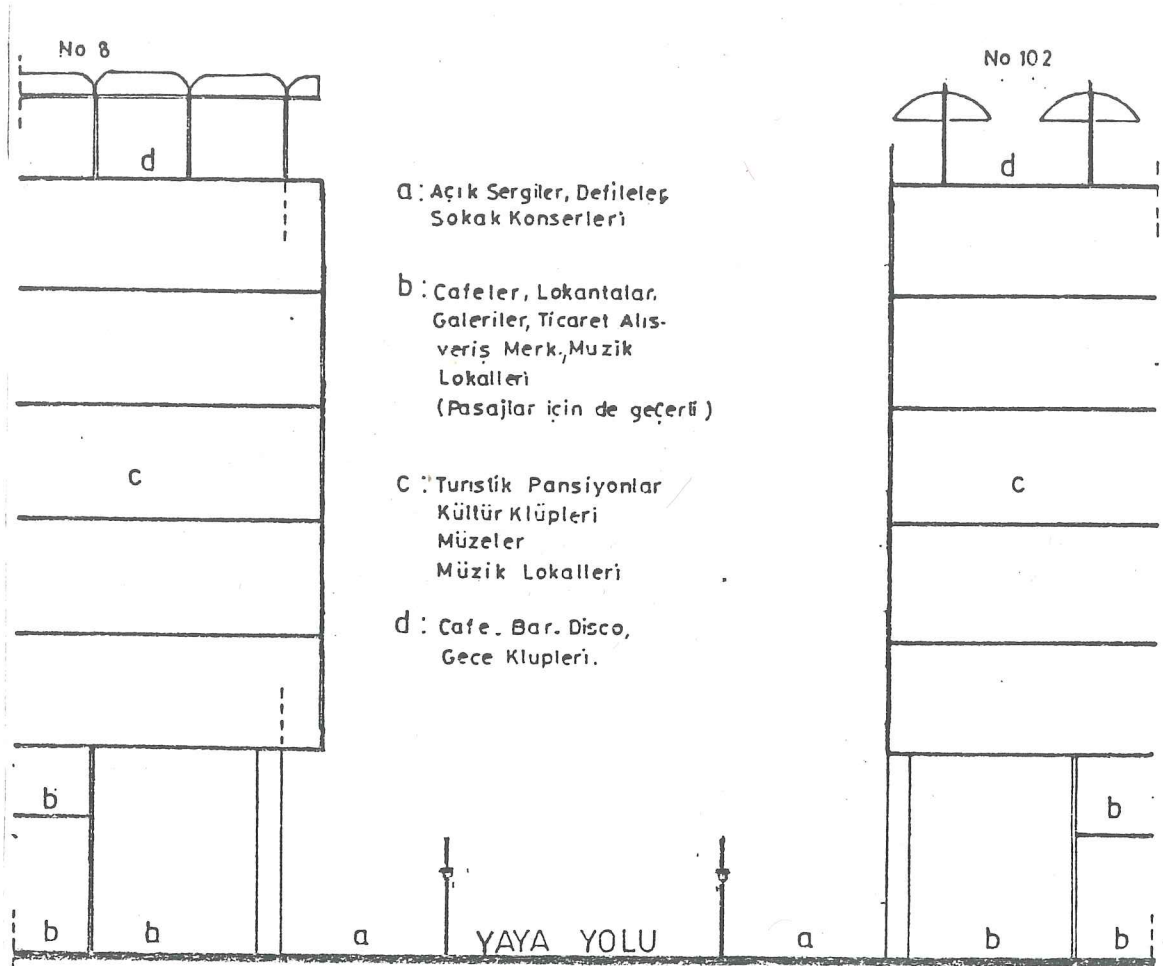
temizlenmesi sonucunda, Şu anda kasvetli bulunan görünüm ortadan kalkacaktır. Bunların yanında kültür klüpleri, müzeler, teŐhir salonları, antikacılar, müzik lokalleri, küçük sanat eylemleri, ilginç perspektifleri değerlendiren dinlenme köŐeleri olmalıdır (Bkz. Resim 86). Bütün bunlar tarihi çevrenin kimliğini bozmadan yapılmalıdır.

Resim 85- İstiklâl Caddesi'nde 251-253 no'lu yapının pasajı. Restorasyon sonrasında aędaŐ bir kullanım kazanmıŐ.

Bu noktadan sonra, Beyoğlu cafelerine değinmek bir zorunluluktur. Geçmişte Paris cafelerine benzetilen, Beyoğlu'nun cafeleri geleceğin Beyoğlu'nda nasıl yerler olmalılar? Hayalimizdeki "Parisienne Beyoğlu"nun bir parçası olan bu dinlenme yerlerini, günümüzde Paris St. Germain Bulvarı'nda bulmak mümkündür. Paris cafeleri kadına ve erkeğe açıktır, her toplumsal kesime hitap eder. Her zaman dönemin ünlülerinin, sanat dünyasının uğrak yeri olmuşlardır. Tanınmış bulvar cafeleri, kentin eğlence yerleri arasına girmiŐlerdir. Bu yerlerin bir başka özelliği de çok amaçlı çalıŐmalarıdır. Bir cafe aynı zamanda lokanta, pas-

tane, bar, tek el bayii, PTT hizmetlerini yürütüyor. Zaman zaman ücretsiz bir tiyatro salonu olan cafelerde, kaldırım masalarında kısa sokak konserlerini dinlemek mümkündür (Bkz. Resim 89). Fakat Paris'te de cafelere rakip olan "fast food" türü büfeler hızla yayılmaktadır.

Resim 86- İstiklâl Caddesi'nde portiko uygulaması sonrasında önerilen fonksiyonel yaklaşım.

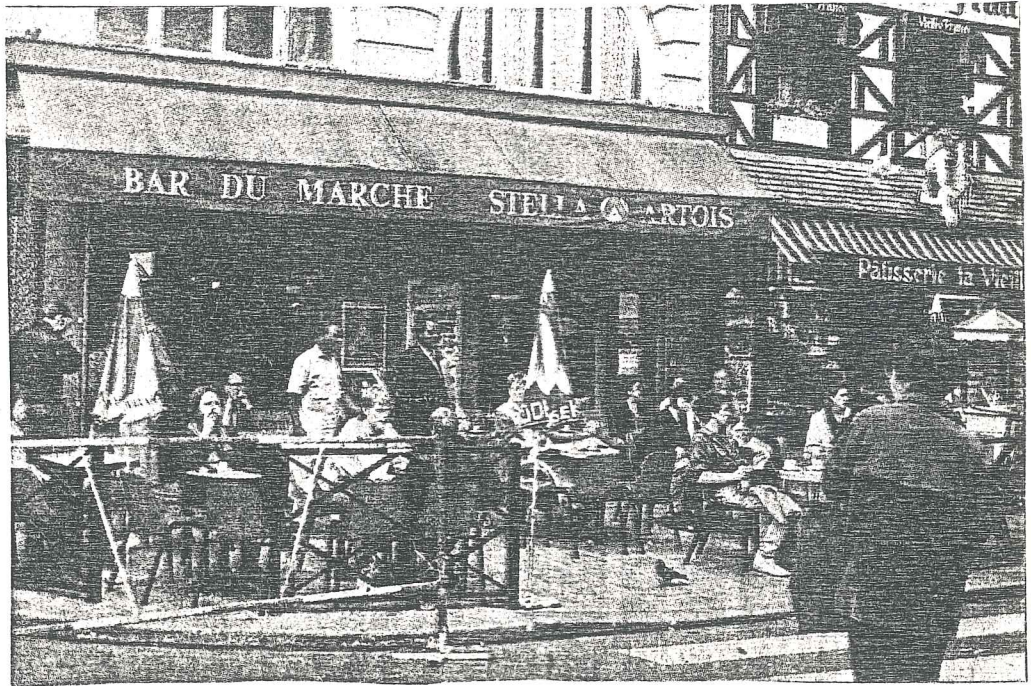
1672 yılında İstanbul'dan giden bir gayrimüslim, Paris'te Türk usulü kahve yaparak ünlü cafeleri başlatmıştır. İlk cafeleri de levantenler açmıştır.⁸⁰ Osmanlılar tarafın-

80. Ünsal, "Paris'te ...", s.2.

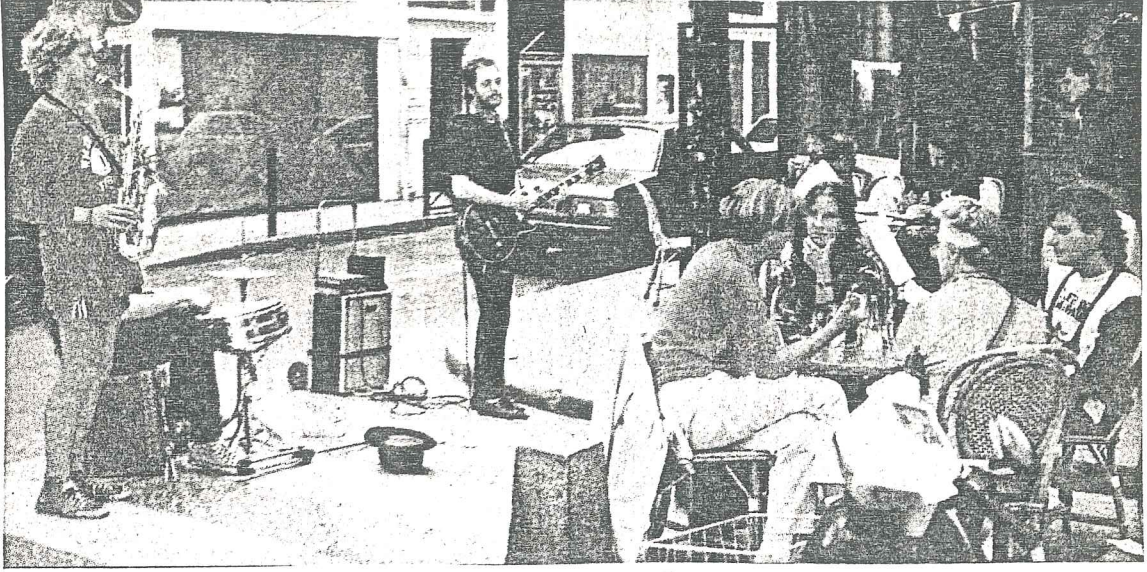
dan Fransa'ya götürülen kahve kültürü, daha sonra, geçmişte kalan Beyoğlu'nu yaratmakta, zamanla yok olan bu havayı oluşturma çabaları bizi yine Paris'e götürmektedir. Bu cafelerdeki tiyatro gösterileri Türk kültürüne ait olan meddahın çağdaşlaşmış şeklidir.

Resim 87- Paris'in ünlü cafelerinden bir görünüm.

Resim 88- Pekçok işlevi beraber yürüten Paris cafeleri, aynı zamanda bir sanat merkezi ve eğlence yerleridirler.

Resim 89- Bu cafelerden birindeki kısa bir sokak konseri.

Bütün bunlar bize problemlerin çevre-insan-zaman üçlüsü içinde oluştuğunu gösteriyor. Birbiriyle etkileşim içindeki bu üç nokta, sonuçlarını somut olarak çevreye yansıtıyor ve yapılarda gözle görülür hâle geliyor. Bu etkileşimi olumlu yöne çevirmek büyük gayretler gerektirmektedir. Zaman içinde çevre-insan ikilisine etkimek ise hareket noktasıdır.

2. MALZEME AÇISINDAN YAKLAŞIM

Daha önce de değinildiği gibi Beyoğlu'nda, ünlü İstanbul yangınlarından çekinen levantenler, biraz da kendi mimarilerinin etkisiyle kâgir ve taş malzemeye yönelmişlerdir. Sivil mimari dışındaki Osmanlı yapıları ise taş malzemeyle yapılmışlardır. Sonraları yasaklanan ahşap mimariye burada rastlamak mümkün değildir. Daha sonra ise betonarme örnekler görülmektedir. Bu bölümde tarihi yapıları oluşturan kâgir ve taş malzeme ele alınacak, özellikleri, bozulma nedenleri, koruma ve temizleme yöntemleri incelenecektir.

a) Özellikleri

Ahşap ve taşın zor bulunduğu ya da kullanılmak istenilmediği yerde malzeme tuğladır. Kerpiçin pişirilerek tuğla haline gelmesi sonucu taşa eşdeğer bir malzeme oluşturulur. Doğal bir malzeme olan taşla tuğlanın bir harçla birleştirilmesinden oluşan malzeme kâgirdir. Sertleşince yükler karşısında monolitik bir özellik gösterir. Taş gibi basınca dayanıklı olması, hammaddesinin her yerde bulunması ve ucuz oluşu tercih edilme sebepleridir. Beyoğlu'nda bu malzemeye ağırlık verilmesinin nedeni, binaların yapıldığı dönemlerde (18-19. yy.) İstanbul taş ocaklarının tükenmeye başlamasıdır. Bunun için taştan ekonomi uygulandığını giydirme taş tekniğinin geliştiğini ve serçesarayları görüyoruz (Bkz. Taksim Maksemi).

Mekanik özelliklerini harcın mekanik özellikleri belirler. Çekme kuvvetlerine mukavemeti çok zayıf olup uygulamada sıfır kabul edilir. Basınca dayanıklılığı nedeniyle taşıyıcı olarak kullanılır. Normal bir kâgirin basınç emniyet gerilmesi $2-6 \text{ kg/cm}^2$ 'dir. Türk Kâgiri de denilen Horasan'da basınç mukavemeti $15-30 \text{ kg/cm}^2$ 'yi bulur.⁸¹

Halkın mukavemeti kâgirin mukavemetini belirlediğine göre, harcın mukavemetini arttırmak için harcı sertleştirmekte kullanılan kireç ya da tuğla tozunun çok ince kullanılması gerekir. Restorasyonlarda harcın içindeki kum ve bağlayıcının minerolojik özellikleri mevcut yapıdan alınan örneklerde incelendikten sonra buna uygun olarak yeni harç üretilmelidir.

Taş malzeme ise genellikle dış etkilere dayanıklıdır. İstanbul yangınlarına karşı mimarın kalıcılığını sağlamıştır. Taşları üç ana gruba ayırmak mümkündür:

---

81. Çamlıbel, "Temellerin ...".

a) Özellikleri

Ahşap ve taşın zor bulunduğu ya da kullanılmak istenilmediği yerde malzeme tuğladır. Kerpiçin pişirilerek tuğla haline gelmesi sonucu taşa eşdeğer bir malzeme oluşturulur. Doğal bir malzeme olan taşla tuğlanın bir harçla birleştirilmesinden oluşan malzeme kâgirdir. Sertleşince yükler karşısında monolitik bir özellik gösterir. Taş gibi basınca dayanıklı olması, hammaddesinin her yerde bulunması ve ucuz oluşu tercih edilme sebepleridir. Beyoğlu'nda bu malzemeye ağırlık verilmesinin nedeni, binaların yapıldığı dönemlerde (18-19. yy.) İstanbul taş ocaklarının tükenmeye başlamasıdır. Bunun için taştan ekonomi uygulandığını giydirme taş tekniğinin geliştiğini ve serçesarayları görüyoruz (Bkz. Taksim Maksemi).

Mekanik özelliklerini harcın mekanik özellikleri belirler. Çekme kuvvetlerine mukavemeti çok zayıf olup uygulamada sıfır kabul edilir. Basınca dayanıklılığı nedeniyle taşıyıcı olarak kullanılır. Normal bir kâgirin basınç emniyet gerilmesi $2-6 \text{ kg/cm}^2$ 'dir. Türk Kâgiri de denilen Horasan'da basınç mukavemeti $15-30 \text{ kg/cm}^2$ 'yi bulur.⁸¹

Halkın mukavemeti kâgirin mukavemetini belirlediğine göre, harcın mukavemetini arttırmak için harcı sertleştirmekte kullanılan kireç ya da tuğla tozunun çok ince kullanılması gerekir. Restorasyonlarda harcın içindeki kum ve bağlayıcının minerolojik özellikleri mevcut yapıdan alınan örneklerde incelendikten sonra buna uygun olarak yeni harç üretilmelidir.

Taş malzeme ise genellikle dış etkilere dayanıklıdır. İstanbul yangınlarına karşı mimarının kalıcılığını sağlamıştır. Taşları üç ana gruba ayırmak mümkündür:

---

81. Çamlıbel, "Temellerin ...".

. Volkanik Taşlar: Billursal olmakla beraber amorf olabilirler. Sert, yoğun, homojendirler, izotropurlar. Örnek olarak granit, bazalt, andrahit verilebilir.

. Tortul Taşlar: Doğadaki kimyasal maddelerin donması sonucu buldukları kitleyi toz haline getirmeleriyle oluşurlar. Kolay işlenebildikleri için tercih edilirler. Örnek olarak kalkerler, kumtaşları, greler, sleksler, konglomeralar, sülfatlı kireç taşları verilebilir.

. Metamorfik Taşlar: Tortul taşların yüksek basınç ve ısı altında oluşmuş şekilleridir. Tabakalaşma özelliği gösterirler. Mukavemetleri daha azdır. Örnek olarak gnaysler, şistler verilebilir.

Homojenlik taşın değişik noktalardaki sertliğinin uyumudur. Çatlak ve yarıklar bunu bozar. Bazılarında tel denilen 0.5 mm kalınlıkta çok dayanıklı bir tabaka görülür, (genellikle gre ve kumtaşında vardır, kalkerlerde görülmez). Birim ve özgül ağırlığının fazla oluşu basınca dayanıklı olduğunu gösterir. Basınç mukavemeti yüksek olan taşların çekme mukavemeti düşüktür. Bu da taş lento açıklıklarının sınırlar. Bölgedeki düşey dikdörtgen pencere formlarının nedeni de budur. Porozitesi yani boşluk oranı fazla olan taşların direnci de düşüktür. Aderansı olan, bünyesini koruyan taşlar tercih edilir.⁸²

Kılcallığı (kapilarite) çok dikkat edilmesi gereken bir özelliktir. Genleşme katsayısı da bir diğer önemli noktadır. Isının yükselip düşmesi büyük yüzeylerde çatlama ve yarılmalar doğurur. Yangınlar sonucunda oluşabilen bu tahribat taşın homojenliğini yitirmesine neden olur. Bu nedenle genleşme katsayısı düşük taşlar seçilmelidir. Kimyasal açıdan ise kükürt ve karbon bileşikleri özellikle porozitesi fazla taşlarda kırılmaları oluşturur. Ayrıca kapilarite

---

82. ibid.

sırasında kükürt cipsi oluşturarak yosunlaşmaya ortam hazırlar. Aynı zamanda kapilarite çiçeklenmeyi doğurur.

Kimyasal özellikleri taş ve kâgir malzemenin İstiklâl Caddesi ortamı için en zayıf noktalarıdır. Bozulma nedenlerinde konu ayrıntılarıyla açıklanacaktır.

b) Bozulma Nedenleri

Malzemedeki bozulma, binanın bulunduğu çevreye bağlı fiziksel (ısı, nem, donma, çözülme, tuzların yeniden kristallenmesi, rüzgar, doğal afetler, insan etkisi vb.), kimyasal (hava kirliliğine bağlı asit etkisi, oksidasyon vb.), biyolojik (bakteri, mantar, yosun, makro bitikler vb.) nedenlere dayanır. Bunların uygun yöntemle kaldırılması ve ayrıca kimyasal, mekanik sağlamlaştırma gereklidir.

Bu nedenlerin taş yapılardaki etkilerini daha ayrıntılı inceleyelim. Kâgir yapılar için de aynı nedenler geçerlidir.

. Farklı türde iki taşın birarada kullanılması sonucu, farklı özellikler nedeniyle zayıf olan taşta bozulmalar başlar. Bağ olarak kullanılan kenetler oksitlenerek hacim genişlemesi yapar. Çevreyi zorlayarak taşı zayıf noktasından koparır. Çiçek Pasajının çökmesinin nedeni de döşeme-deki profil demirlerin oksitlenmesi ve taşıma gücünün azalmasıdır.

. Kükürt, karbon, klor ve azot (S, C, Cl, N) bileşikleri atmosferdeki nemle birleşerek asitlerini oluştururlar. Bu bileşikler atmosferde iklimlere göre az ya da çok bulunurlar. Hava kirliliğinin sebebini oluşturan bu bileşiklerin meydana gelen çeşitleri taşta etkiyerek bozulmasına neden olurlar. İstiklâl Caddesi'nin sözkonusu etkileşim için çok uygun bir ortam olduğu bir gerçektir. Deniz nede-

niyle nem oranının yüksek olduğu bölgede, trafik nedeniyle petrol yakımı, binaların ısınması amaçlı kömür yakımı sebebiyle de hava kirliliği çok ileridir. Bunun için bileşiklerini ayrıntılarıyla ele alalım:

- Kömür ve petrolün yakılarak kullanıldığı yerleşimlerde kükürt (S) havadaki oksijenle birleşerek SO_2 (kükürt dioksit) yi oluşturur. SO_2 havadaki nemle birleşerek H_2SO_3 (sülfüroz asit) i oluşturur. Bu asit kalkerli taşlarda nötr bir tuz olan $CaCO_3$ 'e etkimesi sonucu $CaSO_3$ (kalsiyum sülfat) meydana gelir. $CaSO_3$ 'ün nemle reaksiyonu sonucu $CaSO_4$ (kalsiyum sülfat) oluşur ve taşın yüzünde kristalize alçıyı yani jips'i yaratır ve bozulmayı sürekli kılar.

- Atmosferdeki SO_2 oksijenle birleşip SO_3 'e dönüşür. Bu gaz nemle ya da yağmur suyuyla birlikte H_2SO_4 (sülfirik asit)'ü oluşturur. H_2SO_4 'le taşıdaki $CaCO_3$ (kalsiyum karbonat) ın reaksiyonu sonucu $CaSO_4$ oluşur. Nem geçirmez olan $CaSO_4$ taş yüzeyinde kabuklanmalar ve çatlamlar yaratır. Kabuğun temizlenmemesi yapının bozulmasına neden olur.

- Yine hava kirliliği nedeniyle, atmosferde normalin üzerinde olan CO_2 (karbon di oksit) nemle birleşip H_2CO_3 (karbonik asit) i oluşturur. Bu zayıf asit suda az eriyen $CaCO_3$ 'ün bozulmasına ve suda çözülen $Ca(HCO_3)_2$ (kalsiyum bi karbonat)'a dönüşmesine neden olur. Bu da taşların bozulup aşınması demektir.

- Klorürler havadaki nemle birleşerek HCl (hidroklorik) ve $HClO$ (hipoklorik) asidi oluşturur. Bunlar kalkerli taşlarda bozulma ve aşınmalar yapar.

- Azot bileşikleri ise atmosferde yoğunlaştıkça az da olsa HNO_3 (nitrik asit) i oluştururlar. Bu asit kalsiyum karbonata etkir ve bozulmaya yol açar.⁸³

83. Erdal, "Malzeme de...".

. Atmosferdeki kurum, is gibi yanmamış karbonlar, yoğun yerleşme alanlarında gözeneklere yerleşerek renk değişikliği oluşturur. En bariz örneklerini İstiklâl Caddesi'nde görmek mümkündür (Bkz. Resim 90). Bu görünüm psikolojik olarak kasvetli bir hava yaratmaktadır.

Resim 90- İstiklâl Caddesi'nde araştırma no'ları 31 ve 32 olan yapılar. Restore edilmiş ve edilmemiş iki yapı arasındaki bariz fark dikkat çekici.

. Rüzgarın getirdiği toz ve zerreciler aşınmaya yol açar. Bunlar derzlerde yerleşerek bitkileri oluşturur. Bitkiler oldukça zararlı etkiler yaratır. Yosun türleri, bitkiler, mantarlar ve bakteriler çözülen tuzları yoğunlaştırdıkları gibi, doğrudan taşa da etkiler. Bu organizmalar ölünce çürüyerek humus oluştururlar ve böylece başka bitkilerin gelişmesini, organik kalıntıların artmasını sağlarlar. Kalıntıların yardımıyla çözülebilen tuzların sızması kolaylaşır.

. Isı değişimi sonucunda güneş gören taşın dışı içinden sıcak olur; bu farklılık nedeniyle oluşan genleşme-

lerle çatlaklar oluşur. Buradan sızan sular, getirdikleri tuzları çatlaklara biriktirirler. Tuz kristallerinin hacim genişlemesi sonucu çatlaklar büyür ve kırılmalar oluşur. Kış aylarında don olayı olduğunda, suyun donmasıyla oluşan % 10 genişleme taşları çatlatır. Ayrıca mekanik açıdan yağmur aşınma yapar.

. Taş boşluksuz bilinse de suya karşı geçirgendir. Yeraltı suyundaki erimiş tuzlar, kılcallık sonucu toz bünyesine girer ve yapının en üst katına kadar çıkabilir. Taşın dış yüzeyinde buharlaşması sonucu taştaki erimiş tuzlar, yüzeyde lekeler oluşturur. Efloresans (çiçeklenme) adını alan olaya Beyoğlu'ndaki yapılarda çok sık rastlanır.

Görüldüğü gibi Beyoğlu bölgesinin koşulları, yapılarında daha çok kimyasal tahribata yol açmaktadır. Bunun başlıca nedeni hava kirliliğidir. Yani petrol ve kömür yanmasındaki kontrol dışı durum ve aşırılıktır. Aynı zamanda bu yapılardaki tahribatı yaratan öğeler içinde kontrol edilebilme özelliğine sahip, en önemli unsudur. Yapılardaki restorasyon ve temizleme işlemleri sonrasında, yapılması gereken şey tüm bu öğeleri kontrol altına almak, periyodik bakımları gerçekleştirmektir. Bu gerçekleştirilmediği takdirde, fiziksel bakımdan geriye dönüş çok kolay olmaktadır.

c) Temizleme Yöntemleri

Özellikle taş malzemede kullanılan temizleme yöntemlerini şöyle sıralayabiliriz:

- Su İle Temizleme: Suyun eritici gücünden yararlanır. Gözenekli taşlarda ve demir kenetlerin yüze yakın olduğu yerlerde kullanılmaz. İç yüzeyinde duvar resimleri, süslemeler ve çini kaplama gibi sudan etkilenecek malzemelerin olmadığı yerlerde kullanılır.

. Düşük Basıncılı Suyla Temizleme: Derzlerdeki harçların etkilenmeyeceği durumlarda kullanılır. Maksimum basınç 3 atmosferdir. Basınç temizlenecek yüzeyin özelliklerine göre değişir. Düşük basınç-uzun süre her zaman tercih edilmelidir. Basıncılı su özellikle Beyoğlu'ndaki gibi işlenmiş yapılarda kullanılmamalıdır.

. Püskürtme Su İle Temizleme: Büyük ve düz yüzeylerde kullanılır. Suyun püskürtülmesi esasına dayanır. Pek tercih edilen bir yöntem değildir. Kirliliği tam gidermediği gibi fazla su gerektirir. Bu da yüzeyde zararlı etkiler yaratabilir.

. Buhar İle Temizleme: Su ile beraber de kullanılabilir. Buharın fazla basınçlı verilmesi ısı farkı nedeniyle genleşmeye ve gözeneklere yol açar. Onun için basınç 3 atmosferi geçmemelidir. İyi durumdaki, gözeneksiz granit, diabloz, porfir, serpantin ve masif mermer malzemelerin düz yüzeylerinde uygulanır.

. Atomize Suyla Temizleme: Suyun küçük damlacıklar halinde, basınçsız ve endirekt olarak yüzeye püskürtülmesidir. Şu anda en geçerli, yeni bir yöntemdir. Daha az su ile daha fazla noktaya ulaşabilmekle beraber pahalı değildir. Damlaların ufak olması, yüzeyden yavaşça geçmeleri başka bozulmalara yol açılmamasını sağlar. Yöntemde sera çiçeklerini sulamada kullanılan borular kullanılır. Taşa uygulama mesafesi yaklaşık 1 m'dir. Kirin yoğunluğuna göre 4-8 saat uygulanır. Gerekirse aynı yöntem daha değişik biçimde (örneğin plastik fırça ile beraber) tekrarlanabilir. Kullanılan su arı su olmalıdır. Aynı su arıtılarak tekrar kullanılabilir. Kirlenen suyun temiz yüzeylere gitmesini önlemek için bu yüzeyler plastikle örtülür. Büyük şehirlerdeki kirli yüzeyler için tercih edilen bu yöntem, donma olan yerlerde kullanılmamalıdır.

- Hamur Halindeki Jeller İle Temizleme: Taşlardaki tuzların ve organik kirlerin temizlenmesinde kullanılır. Kil ve saf su 1/1 oranında karıştırılarak hamur oluşturulur. Bu oran kilin su emme özelliğine göre değişir. Oluşan hamur taşa yapıştırılır. Çabuk kurummasını önlemek için üzerine plastik bir örtü örtülür. Birkaç saat sonra örtü kaldırılır. Amaç suyun kilden buharlaşmasını sağlamaktır. Kilin çatlamaması için hamura az miktarda kağıt hamuru karıştırılabilir. Kurumaya başlayınca yüzeyden kaldırılır. Gerekliyse bu yöntem birkaç kez uygulanır. Aynı amaçla kağıt hamuru ya da karboksi-metil selüloz jeli de kullanılabilir. Organik kirlerde hamura su yerine organik çözücüler kullanılır.

- Kimyasal Maddelerle Temizleme: Düzgün yüzeyli, gözeneksiz taşların (granit, diabaz, serpantin, porfir, mermer, kireçtaşı) temizlenmesinde kullanılır. Bu maddeler kuvvetli asit ve bazlardır (HCl: Tuzruhu, klorür asidi; HNO₃: kezzap, nitrik asit; H₂SO₄: sülfirik asit; KOH, NaOH vb.). Kullanılan maddelerin bileşimi çok iyi bilinmelidir. Bu maddeler ve karışımları taşla, harçla vb. reaksiyona girmemelidir; eriyen tuzlar oluşturmamalıdır. O nedenle daha önce denenmelidirler. Kuvvetli asit ve bazlar kullanılmamalıdır. İşlem sonrasında bünyeye girebilecek tuzları almak için hamurla temizleme yöntemi uygulanmalıdır.

- Mekanik Yöntemlerle Temizleme:

. Kum Püskürterek Temizleme: Düzgün yüzeyli, gözeneksiz taşlarda uygulanır. Kullanılan malzeme kirden sert, taştan yumuşak olmalıdır. Taşın kendi kumu veya Al₂O₃ (Alüminyum oksit) kullanılabilir. Basınç 3 atmosferi geçmemelidir.

. Islak Kumlama Yöntemiyle Temizleme: Kum püskürtme yöntemi, suyla beraber karışım halinde uygulanır. Pek kul-

lanışlı bir yöntem değildir.

. Kazıma Yöntemiyle Temizleme: Spatul, dişçi matkabı, bisturi ve kıl fırça kullanılarak kabuk halindeki kirler kaldırılır. Bu yöntemde spiral, tel fırça, zımpara ve tarak gibi aşındırıcı aletler kullanılmamalıdır.

Tüm bu yöntemler, yapının orjinalitesini bõzmamak için en basitinden denenmeye başlamalıdır. Yetersiz görölürse diğery yöntemlere geçmelidir. Bunun sonrasında uygulanan kimyasal ve mekanik sağlamaştırma sağlayan malzemeler şu özellikleri sağlamalıdır:

- . Uygulandığı yüzeyden kolayca geri alınabilmelidir (Reversible).
- . Malzemenin doğal görüntüsünü doku ve renk olarak bozmamalıdır.
- . Yüzeylerde derinlere işleyebilmeli, malzemenin fiziksel dayanıklılığını arttırmalıdır.
- . Suya karşı geçirimsiz, su buharına karşı geçirimli (nefes olabilen), buhar difüzyonuna açık olmalıdır.
- . Dış etkilere karşı dayanıklı olmalıdır.
- . Renk değişimine uğramamalıdır.
- . Fiziksel özellikleri, malzemenin özellikleriyle uygun olmalıdır. Gerekliyorsa tamamlayıcı olarak kullanılan doğal ve yapay taşlar orjinalleri ile aynı özelliklere sahip olmalıdır.⁸⁴

Bütün bunların öncesinde ise neme karşı çatı izolasyonu, temel drenajı ve duvarda ısı farkı ile oluşan nemin (kondansasyon) uygun detaylarla çözölmesi gereklidir.

---

84. ibid.

Resim 91- İstiklâl Caddesi'nde 120-132 kapı no'lu yapı. Yüze-
yinin yarısı temizlenmiş. Yan yüzeyde ise ka-
buklanmalar görülüyor.

3. ÇEVRESEL YAKLAŞIM

a) Bölgedeki Mimari Üsluplar

Beyoğlu'ndaki yapılar üslupları bakımından oldukça ender örnekler oluşturmaktadırlar. Bir mekân olarak İstiklâl Caddesi'ne yapılacak çevresel yaklaşımda, üslupları incelemek zorunluluk olmaktadır. Böylece yapıların değerinin daha iyi anlaşılması sağlanacağı gibi, yaklaşımın ne yönde olması gerektiği de daha net saptanacaktır.

19. yüzyılın başından itibaren İstanbul'da görülen üslupların, belirgin örnekleri Beyoğlu'nda yer almaktadır. Bunları şu şekilde sıralamak mümkündür:

1. Eklektik (Seçmeci) Akım
2. Art Nouveau akımı
3. Neoklâsik akım
4. Neorönesans ve neogotik akım
5. Bauhaus

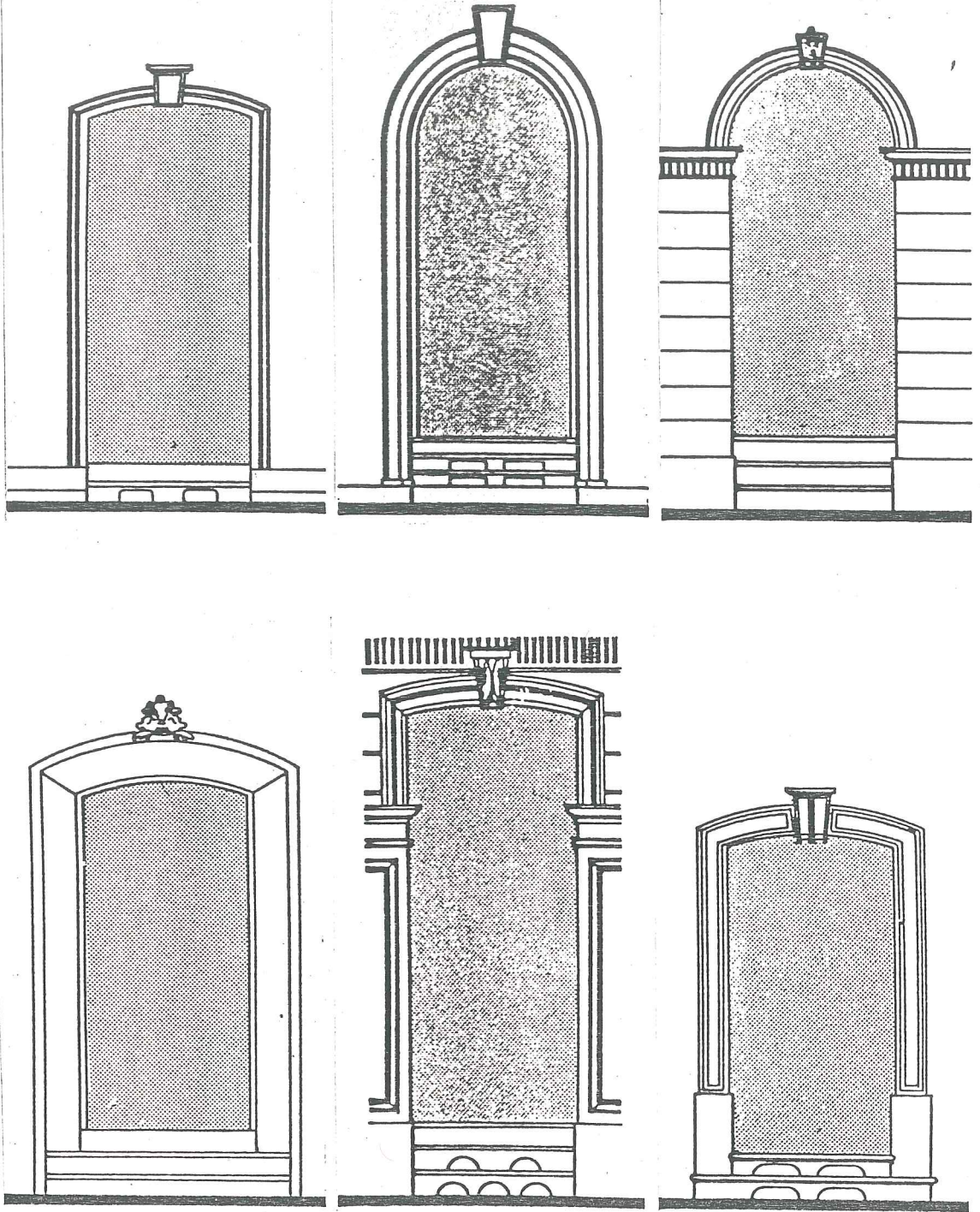
. Eklektik Akım: Çeşitli üslupların, süsleme kaygısıyla bian yüzlerinde karmaşık olarak kullanılmasından doğmuştur. Klâsik-barok, gotik-barok, rönesans klâsik vb. birleşiminden oluşur.

Ortak özellikler pencere üzeri alınlıklar, konsollar, pencere yanlarındaki plastr veya boydan boya uzayan kanelürlü kolonlar, çatı katından başlayarak hemen her katta tekrar edilen korniş ve silmelerdir. Pencere üzeri alınlıkları Roma, Rönesans ve klâsik üsluptadırlar.⁸⁵ (Bkz. Resim 92, 93, 94). Kolon başlıkları da iyonik, korent, kompozit olarak değişmekte, bazen bu kolonların yerini karyatidler almaktadır (Bkz. Resim 44, 82, 91).

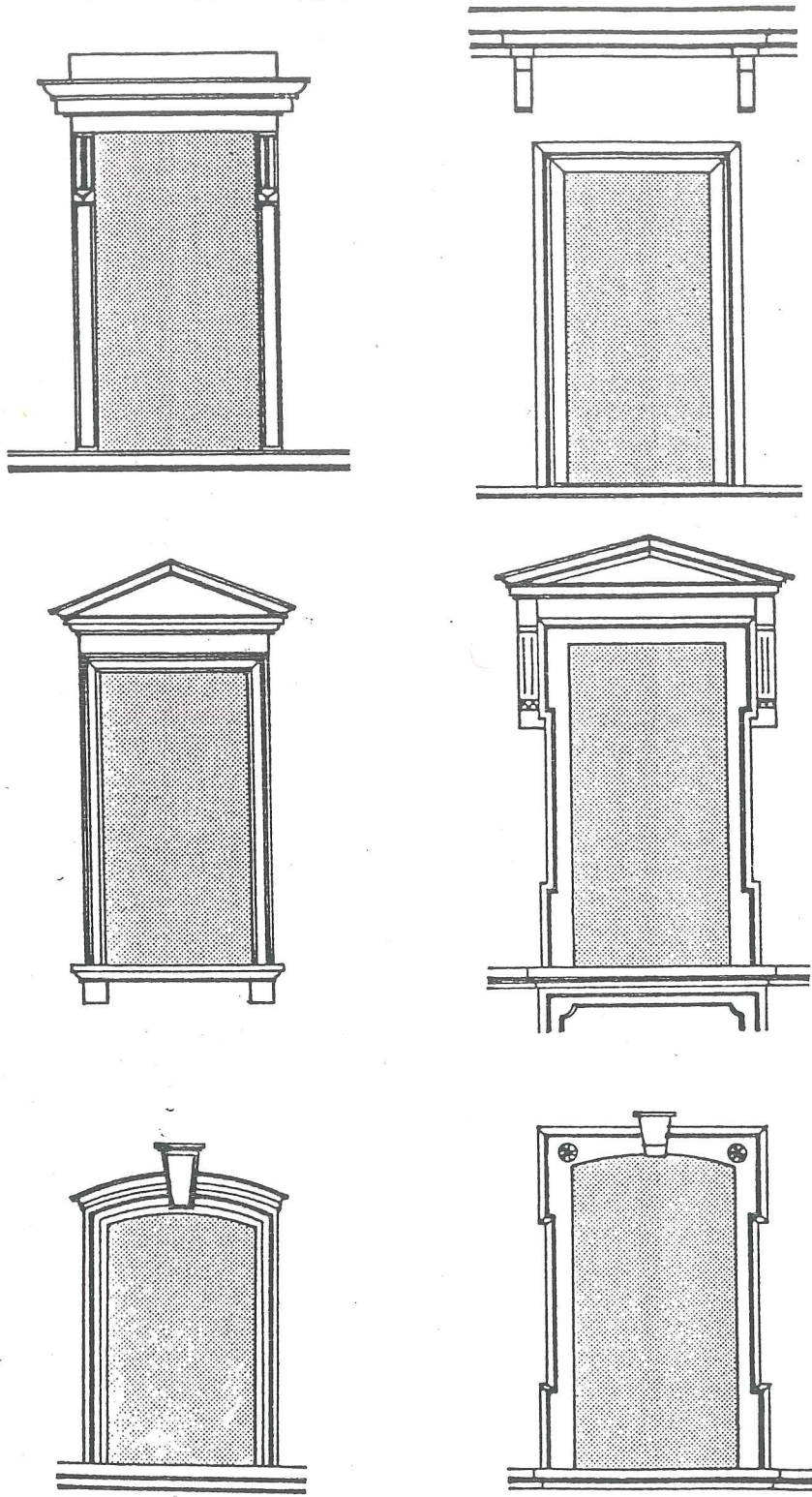
Kısaca bu akımda mimarlar cepheleri gerginleştirmek için elemanları istedikleri gibi yorumlayıp, oranlarını değiştirerek süsleme amacıyla kullanmışlardır. Beyoğlu'nda yapılan çok katlı yapılarda ortak oranlar ve özellikler vardır. Bazılarında mimarın hayal gücü öne çıkarak daha zengin cepheler oluşmuştur. Binanın önemli görülen kısımları da frontonlarla, süslü alınlık ve plastrlarla taçlandırılmışlardır. İstiklâl Caddesi'nde ağırlıklı olarak bu üslubun geçerli olduğu söylenebilir.

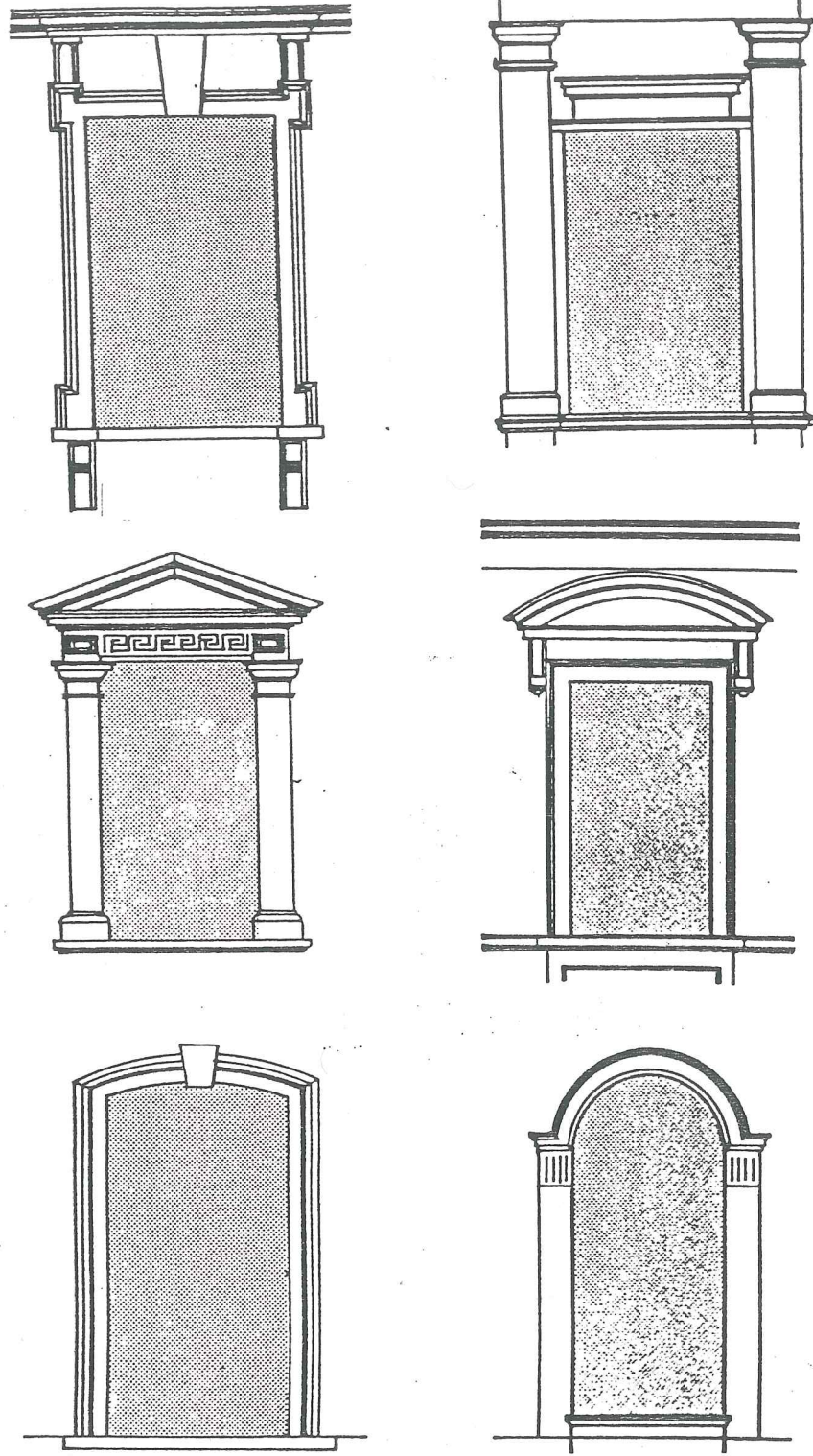
85. Türek, 19. yy. ..., s.35-40.

Resim 92- Dikkat çeken kapı formları.

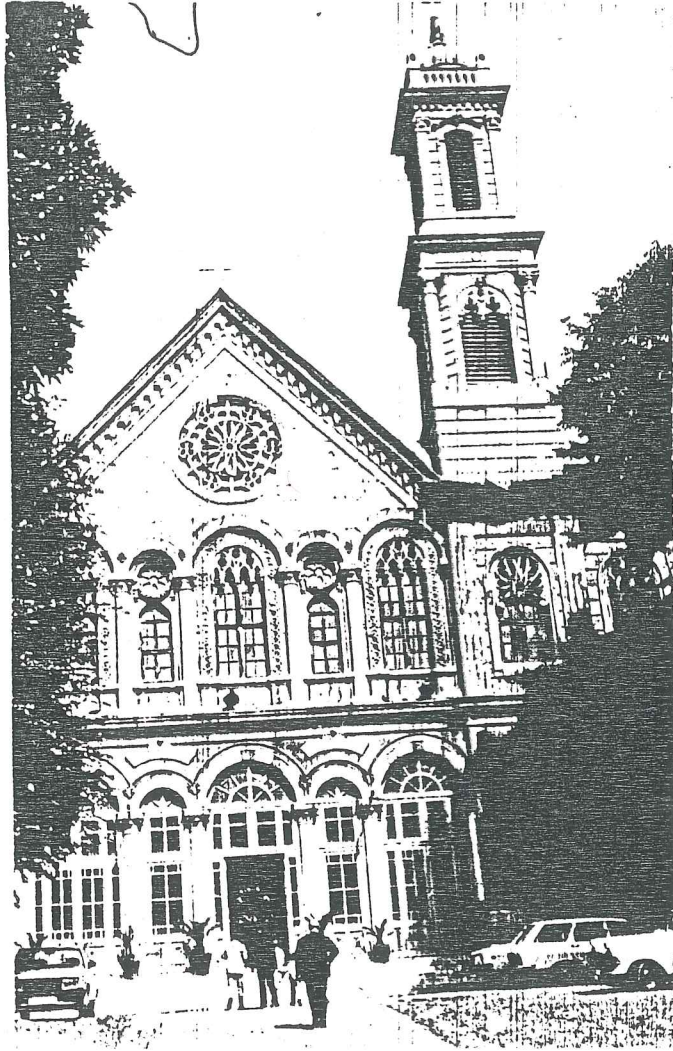
Resim 93- Dikkat çeken pencere formları.

Resim 94- Dikkat çeken pencere formları.

Üslubun en belirgin örnekleri, Barburini'nin 6. Daire binası, Vallaury'nin Union Française binası ve şu anda Belçika Konsolosluğu olan Campanaki'nin 1882'de yaptığı bina sayılabilir (Bkz. Resim 96, 97, 98).

Eklektik dini mimari örneği de Campanaki'nin mimarı olduğu 1882 tarihli Taksim Rum Trinite kilisesidir. Giriş cephesindeki gül pencereler, yuvarlak kemerlerin içine oturtulmuş küçük suni kemerleri, sivri çatısı, neogotik özellikler gösteren bu cepheye bitişik çan kuleleri barok özellikler gösterir. Arka cephede, apsis kesimlerinde çatı örtüsü Bizans örneklerini hatırlatan bir kubbedir (Bkz. Resim 62 ve 95).

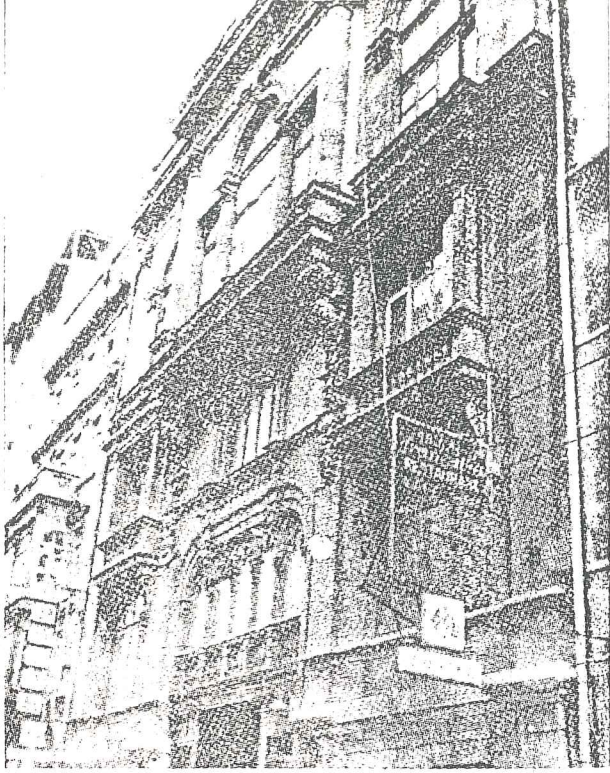
Resim 95- Taksim Trinite Kilisesinin girişi.

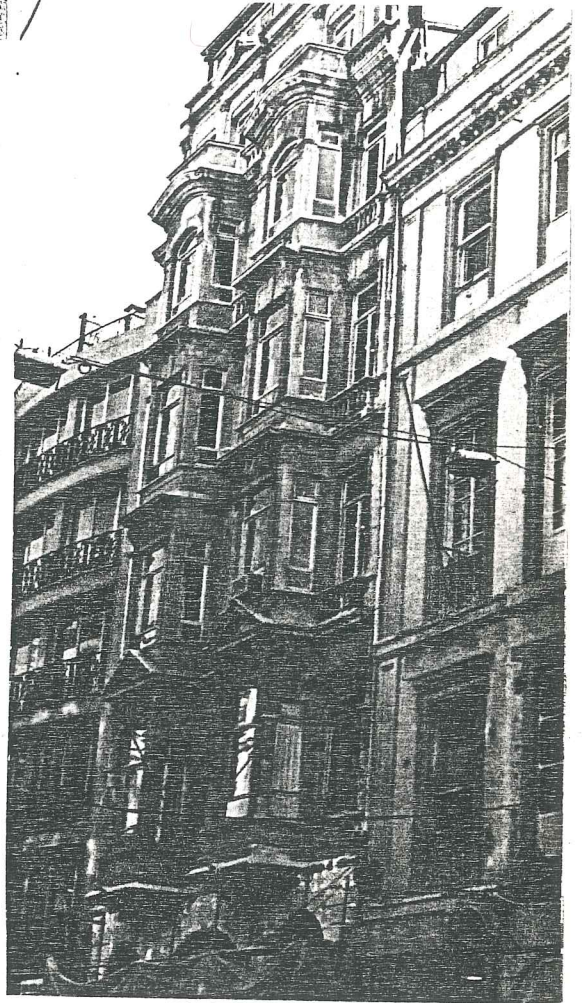
Resim 96- Barbarini'nin 6. Daire Binasından Ayrıntı.

Resim 97- Belçika Konsolosluğu Binası.

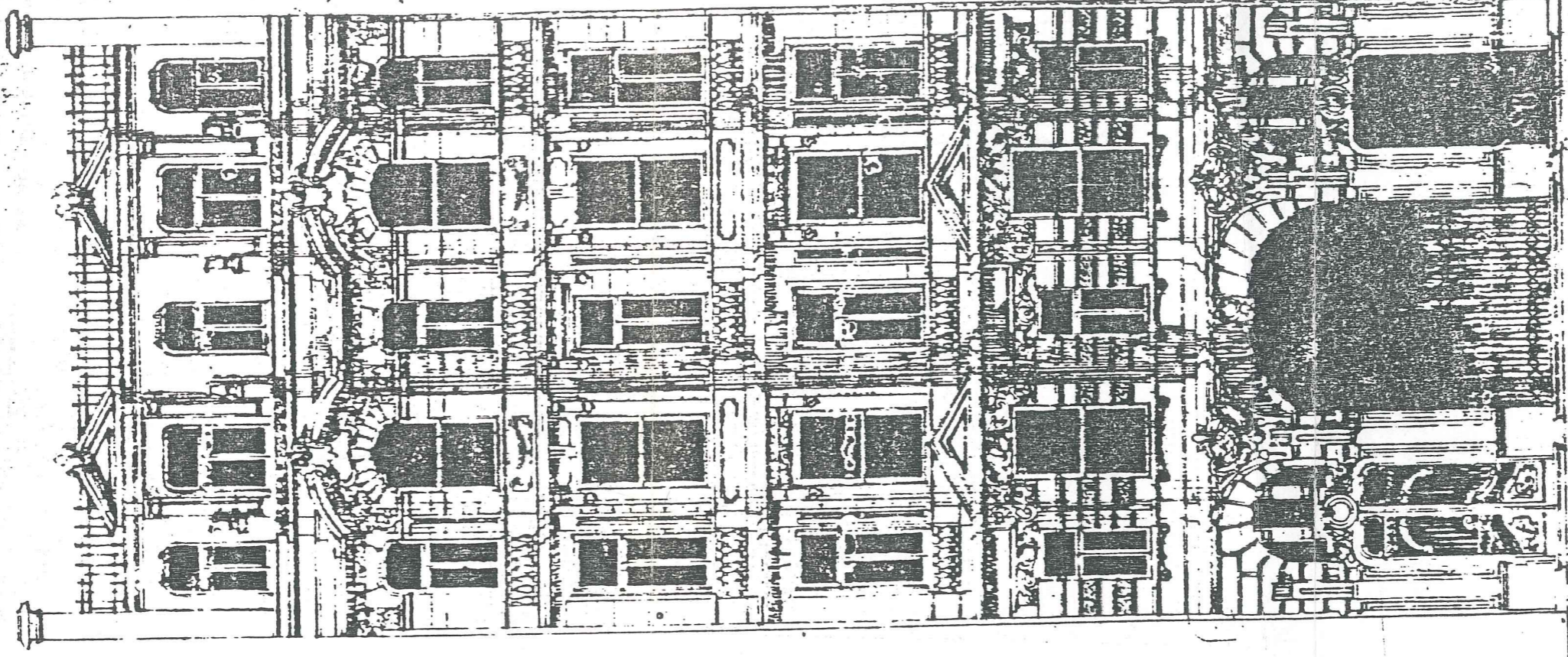
Resim 98- 1896 Tarihli Union
Française Binası.

Resim 99- İstiklal Caddesi'nde 217-
219 no'lu yapı bu üslubun
ilginç örneklerinden.

IMMEUBLE PINTO-AMAR
GRS RUE DE PERA

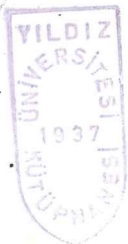
FRANÇHE 75
FAÇADE PRINCIPALE

I NAHOUM ARCHITECTE
47 ISMIRLIOGLU HAN
GALATA
TELEPHONE 1307

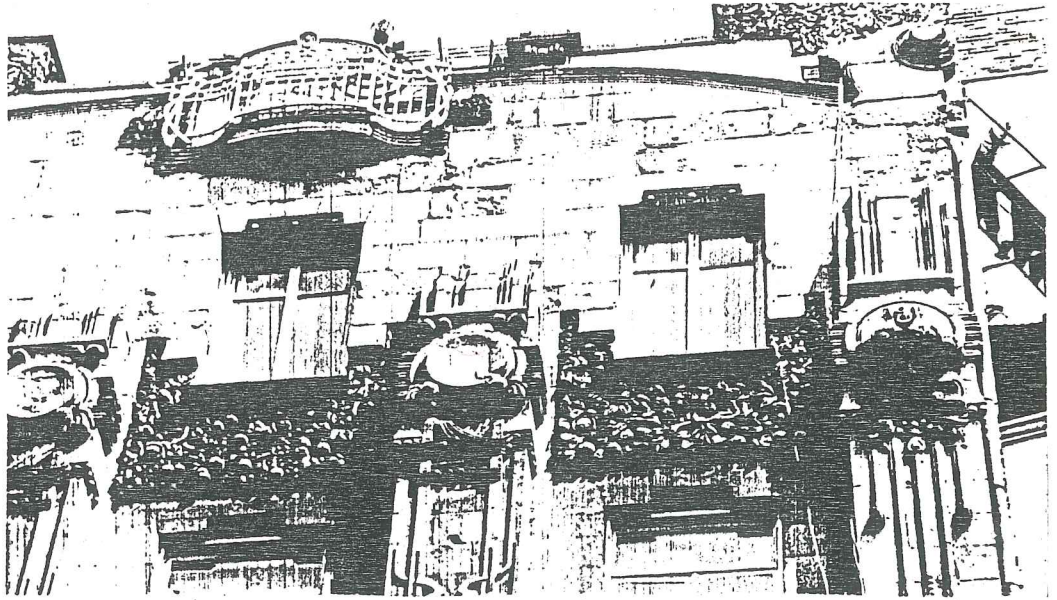
1 2 3 4 5
EHELLE 1/50
10 MÈTRES

L'ARCHITECTE

Resim 100- Resim 99'daki yapının bir Fransız mimar tarafından çizilmiş orijinal cehesi.

. Art Nouveau Akımı: Bu akımda da süsleme ön plandadır. Fakat eklektik akımdaki gibi tekrarlar şeklinde değil, yeni formlar bularak cepheye uygulamak şeklinde süslemeler yapılmaktadır. Akımda üç form söz konusudur. Lineer, floral ve geometrik.⁸⁶ Cephe detaylarında bu üç özelliği de görebiliriz. Üslubun özelliklerinden biri de kadın başıdır, (Bkz. Resim 56). Postanenin yanındaki 188 no'lu yapı buna en güzel örnektir. Sınırlı sayıdaki örneklerden olan Raimondo D'Aronco'nun inşa ettiği İstiklâl Caddesi'ndeki Botter apartmanı'nda bu özellikleri gözlemek mümkündür (Bkz. Resim 101). Art Nouveau'nun Türkiye'deki tek önemli temsilcisi D'Aronco'dur. Sonraları bazı mimarlar, örnekleri sadeleştirmek ya da tek öğeyi süslemede kullanmak yolunu denemişlerdir.

Resim 101- Botter apartmanı cephe detayları.

. Neoklâsik Akım: Akıma göre binalar tamamen antik tapınaklardan esinlenerek yapılmıştır. Bu da ancak büyük yapılara uygulanacak bir cephedir. Büyük yapıları tasarlayanlar da seçmeci mimarının kolaylığına sığınmakta, karı-

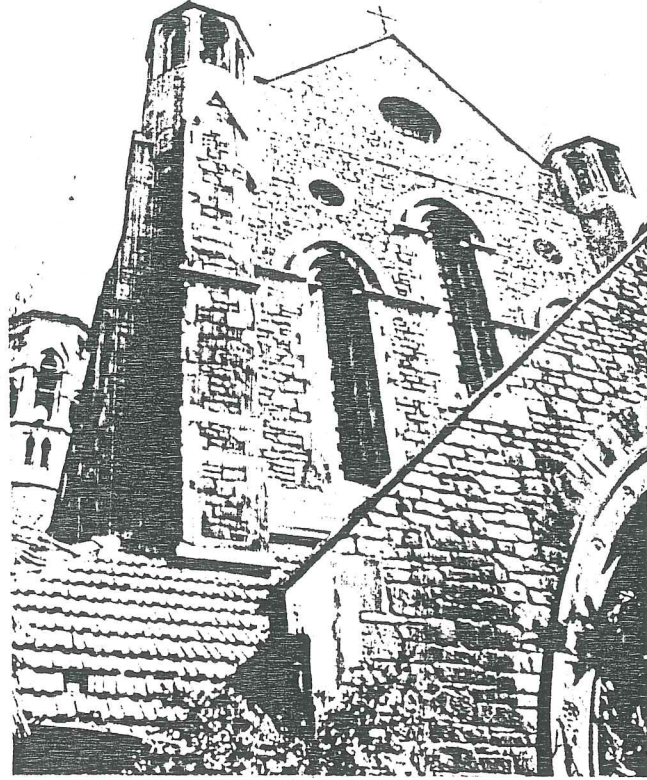
---

86. ibid.

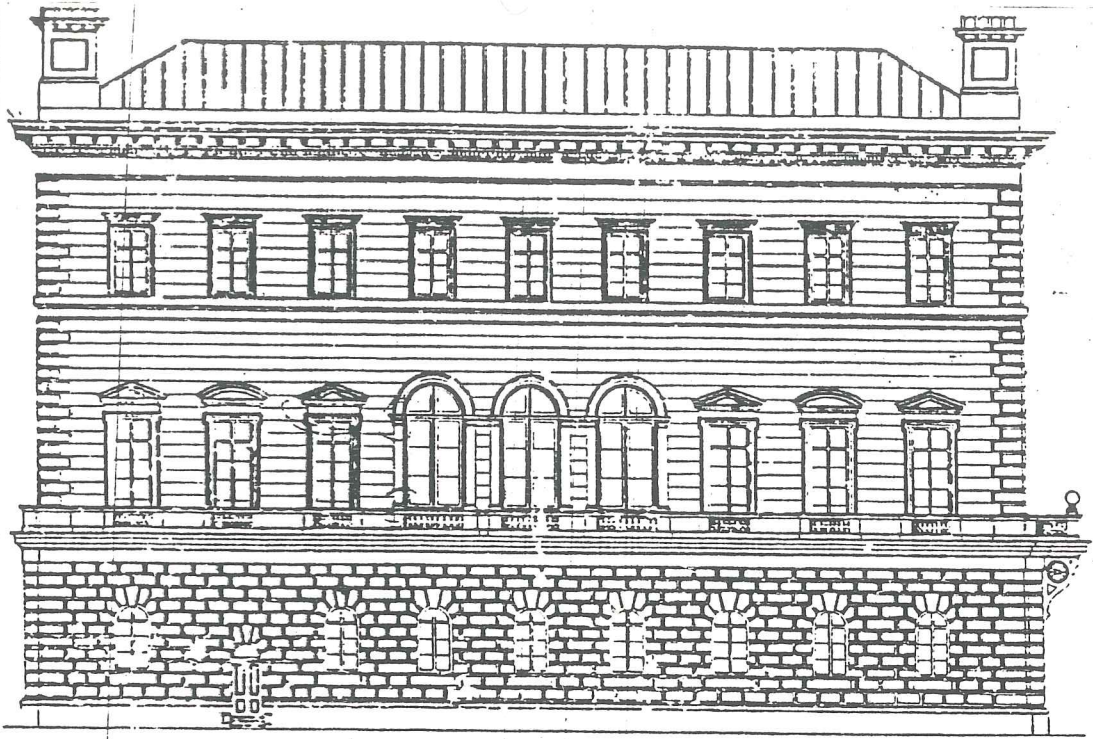
şık cephelerin daha zengin durduğuna inanan saray çevresince desteklenmektedirler. Bu nedenle İstanbul'da örnekleri yok denecek kadar azdır. Beyoğlu'nda ancak İtalyan neoklâsik üslubuna örnek olarak Fosatti kardeşlerin 1838-47 yıllarında yaptıkları Rus Konsolosluğu sayılabilir.

. Neorönesans ve Neogotik Akım: Neogotik akımın tek örneği sayılabilecek yapı Tüneldeki Kırım Kilisesi'dir. Sıvri kemerli pencere ve kapıları, külahlı kuleleri, sembolik gül pencereleri, taş işçiliği ile Roman kiliseden Gotik kiliseye geçişi hatırlatmaktadır (Bkz. Resim 102). Yapının mimarı C.E.Street'dir.

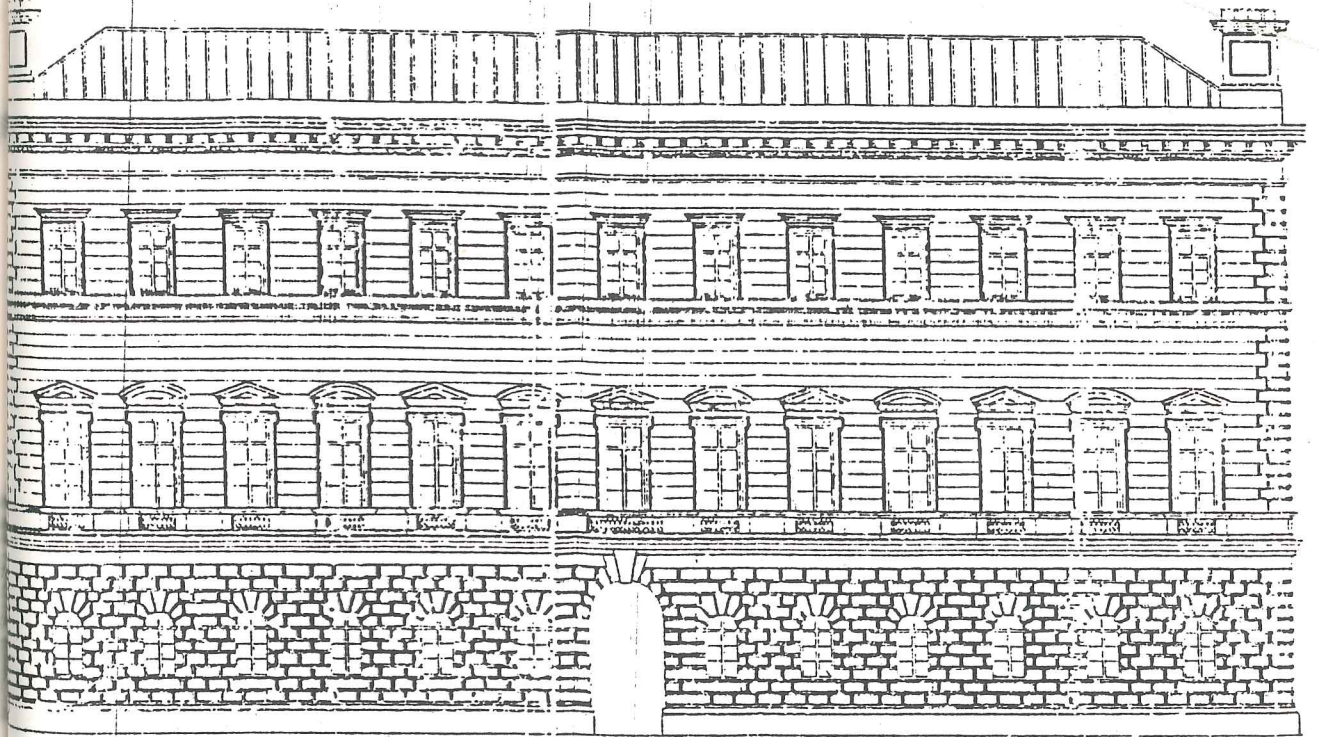
Neorönesans (Early Victorian üslup) akımının örneği olan İngiliz Büyükelçiliği ise bir İtalyan Pallazo'su görünümündedir. Mimarı 1840'larda İstanbul'da kalan Naum tiyatrosunun da mimari olan W.J.Smith'dir. Binanın son şeklini Westminster katedralinin mimarı olan Sir Charles Barry vermiştir (Bkz. Resim 103).

Resim 102- 1864-69 arasında yapılan Kırım Kilisesi.

FLANK ELEVATION

ENTRANCE FRONT.

Resim 103- İngiliz Konsolosluğu'nun ön giriş ve yan cephe-
leri.

. Bauhaus ve Modern Mimari: Ülkemizde 1910 sonrasında Batı Eklektisizm'inden farklı olarak ulusal bir bilinç yaratma çabası başlanmış ve dini mimarinin elemanları yeni binalarda aynen kullanılmaya çalışılmıştır. Fakat Avrupai niteliği nedeniyle Beyoğlu bu akımdan etkilenmez.

1900-30 arasında Batıda amaca uygunluğun yanında ekonomiklik de yapı biçimlenişlerinde ilke olmuştur. Küçük bir sanatçı grubu olan De Stijl'in estetikte aradığı evrenselliği ekonomik ve teknik olarak sağlam temellere oturtan Bauhaus, Gropius'un önderliğinde çağdaş örnekler vermiştir. Hakim özelliklerini şöyle sıralamak mümkündür:

- Mimari evrensellik
- Toplumun gerçek gereksinimlerine en uygun mimari
- Rasyonel bir fonksiyon anlayışı

Ülkemizde 1927 sonrası yurda gelen yabancı mimarların etkisiyle mimarimiz bu doğrultuda bir görünüm kazanır. Fakat rasyonellik yalnız görünümde. 1930-50 arası aynı zamanda bu akıma karşı olan, sivil mimari elemanlara ağırlık veren bir ulusal mimari doğar. Bu dönemlerde batıda modern mimari dünyaya yayılmaktadır. 1950 sonrasında ise mimarimiz ünlü mimarların eserlerini kopya etmeye yönelmiştir.⁸⁷

Beyoğlu ise II. Dünya Savaşına kadar bilinen çizgisini, Bauhaus'tan da etkilenerek sürdürmüştür. Savaş sonrası oluşan ekonomik koşullar ve insan tiplerinin beraberinde getirdikleri ticari amaçlı mimari bölgede etkenlik kazanır. Tarihi yapılar yerlerini sıradan beton binalara terk ederler. Ülkemizde 70'li yıllarda ortaya çıkan koruma kavramı sonrasında ise, artık eski ve yeni birarada yaşamaya alışmak zorundadır.

---

87. Sözen, Tapan; op.cit., s.107, 249.

Statik ve malzeme ile beraber yapı üslupları, yapı-
lara ait en önemli fiziksel verilerdir. Yenileme ve resto-
rasyon çalışmalarında sosyo-ekonomik verilerle beraber
ağırlık kazanmaları gerekir. Özellikle restorasyonlarda li-
berasyon, reintegrasyon ve rekonstrüksiyon uygulamaları ge-
rekliyse (ki İstiklâl Caddesi'nde liberasyon zorunludur)
önemle ele alınması gereken konu yapı tarzları ve bu konuy-
la ilgili çalışmalardır.

b) Çevreye İlaveler

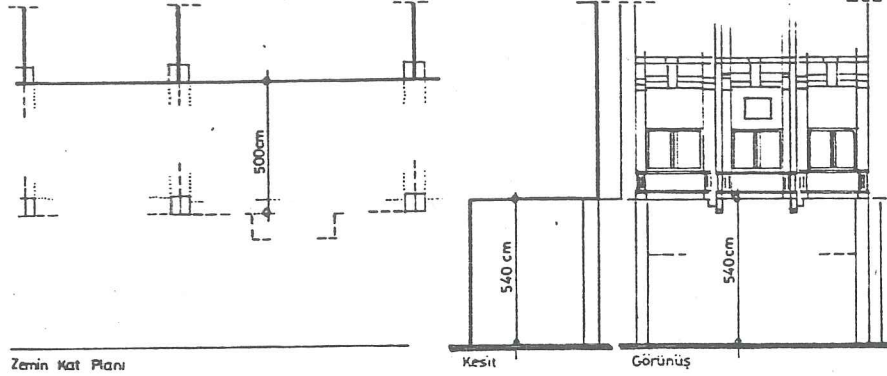
İstiklâl Caddesi'nde uygulanması düşünülen portiko
uygulaması, caddeye yapılması düşünülen önemli bir ilave-
dir. Uygulama beraberinde daha önce de değinildiği gibi mi-
mari problemler de getirecektir.

. 5 m derinlik vermeyen yapıların askıya alınması
gerekecektir.

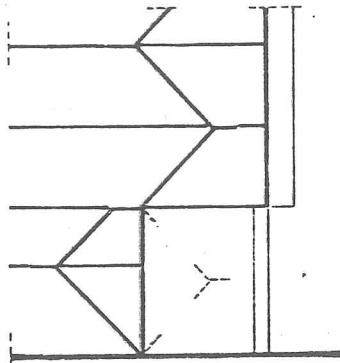
. Düşey bağlantıyı sağlayan merdiven ve asansörler,
5 m'lik hat içinde kaldıkları takdirde zemin kat bağlantı-
larını geriye almak gerekecektir. Ya da portiko hattında
şeffaf asansörler ve zemin katla bağlantıyı sağlayan döner
merdivenler düşünülebilir (Bkz. Resim 104).

. Aks üzerindeki yapıların önemli bir özelliği de
ara katlardır. 5.40 m'lik hat içinde kalacak olan ara kat-
ların da 5 m geri çekilmesi gerekecektir. Bir diğer çözüm
de portikoda ara katları bir gömme balkon gibi korumaktır
(Bkz. Resim 104 ve 105).

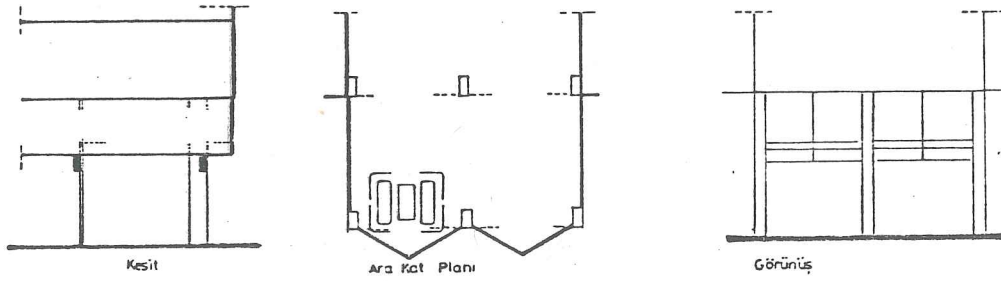
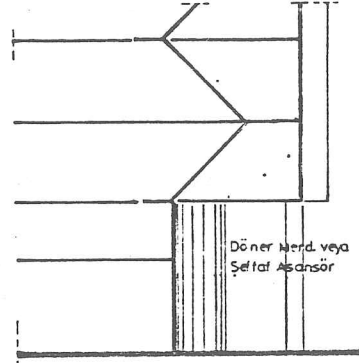
. Uygulama sonrasında oluşacak mekanların fonksiyon-
ları kuşkusuz zemin ve ara katlarla bağlantılı olacaktır
(Bkz. Bölüm VI.1).

* Portiko Uygulamasında Ölçüler

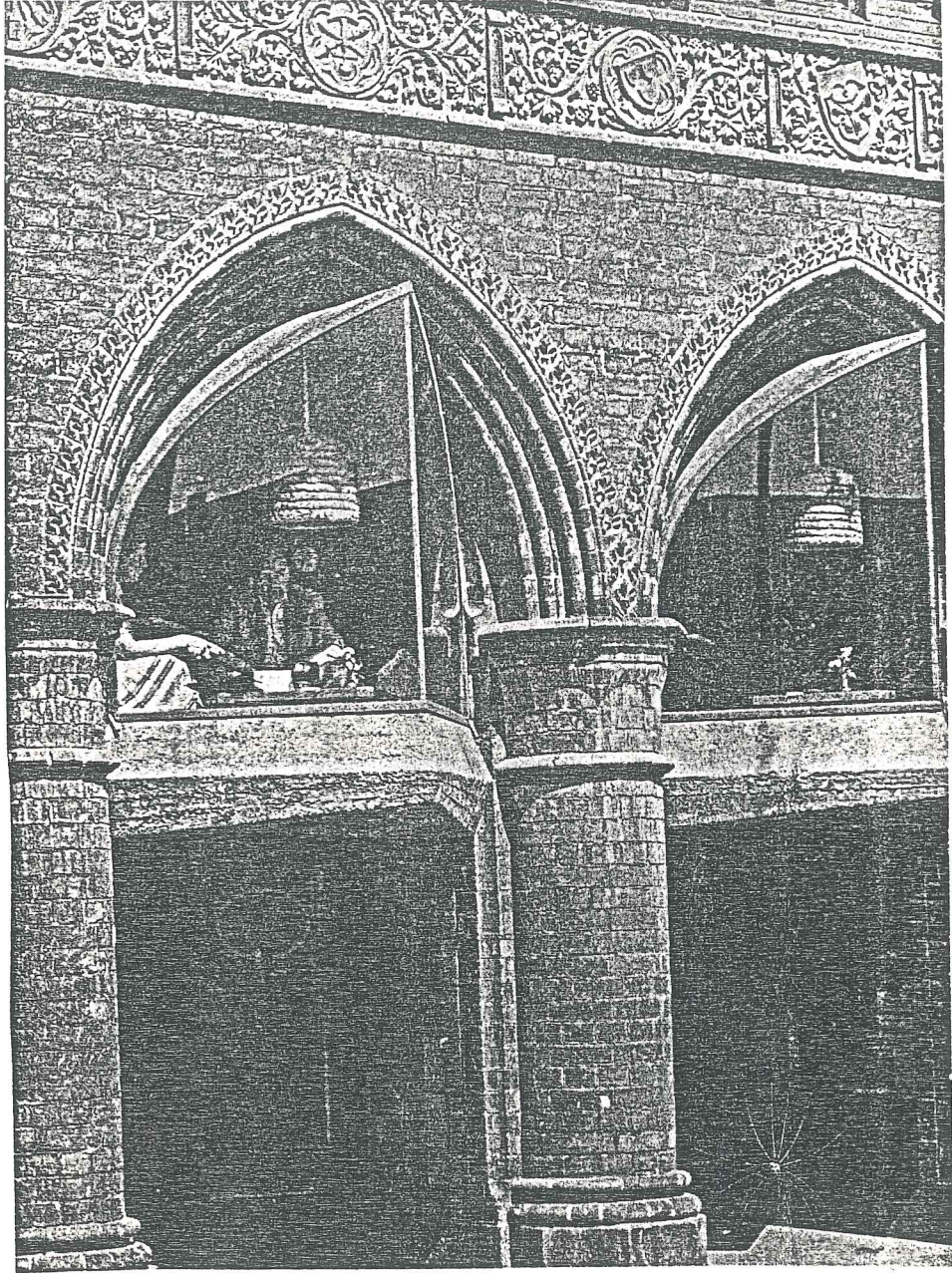

* Merdiven Problemine Bir Öneri

* Ara Kat Problemine Bir Öneri

Resim 104- Portiko uygulaması.

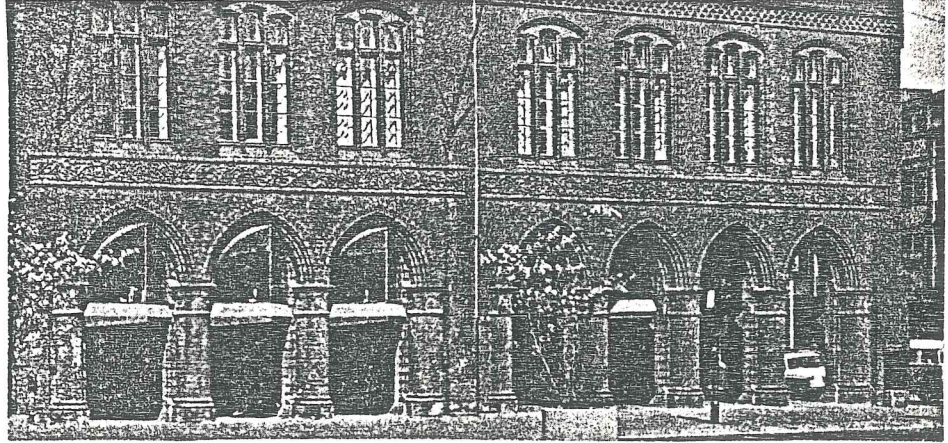
Resim 105- Portikoda ara kat uygulamasına bir örnek.

. Bir diğ er sorun portiko gerisinde oluşacak yeni cephelerin nasıl olması gerektiğ idir. Genelde yapıya ve çevreye uyması gereken zemin kat cepheleri, mümkün olduğ unca şeffaf ve nötr olmalıdır.

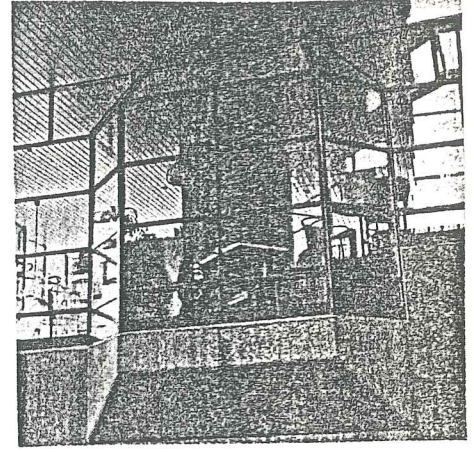
. Aydınlatma, mekanların etkisini hissettiren önemli bir öğedir. Oluşacak portikoda da bir aydınlatma fonksiyonla bağlantılı olarak gereklidir.

. Yapılarda ikinci kolon aksı 5 m'nin gerisinde ise olabilecek çıkıntılar da cephe ile aynı espride olmalıdır (Bkz. Resim 107).

Bu bölümde ele alınacak olan cephe aksesuarları ve kentsel mobilya öğeleri de, binaların özellikleri ve fonksiyonları ile beraber, portiko uygulaması da göz önüne alınmıştır.

Resim 106- Binanın bütününde uygulamanın görünümü.

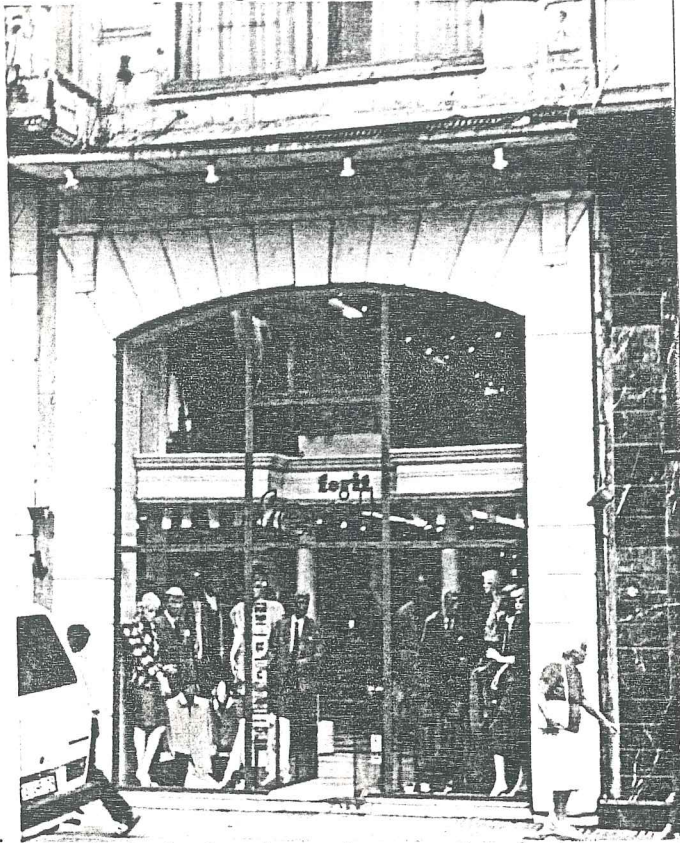
Resim 107- Portiko'da olabilecek çıkıntılar ve ara katlar arasında uyum.

İstiklâl Caddesi ticari bir aks olduğundan ve gelecekte de bu özelliğini koruyacağı için zemin katlarda en önemli öge vitrinlerdir. Günümüzde caddedeki tarihi yapılarda genellikle yapıya uymayan ya da özgün olmayan örnekler olduğu gibi binaya saygılı örnekler de vardır. Aynı şey yeni yapılarda çevreye uyum ve saygı için geçerlidir (Bkz. Resim 108, 109, 110).

Vitrinler bu tür bölgelerde kentsel mobilya öğeleri olarak da kullanılabilir. Cadde trafiğe kapandıktan sonra aks üzerinde hareket ve canlılık kazandıracaktır (Bkz. Resim 111,112).

Bir problem ise dükkanlar kapandıktan sonra kepenklerin hoş bir görüntü vermediğidir. Bunun için koruyucu

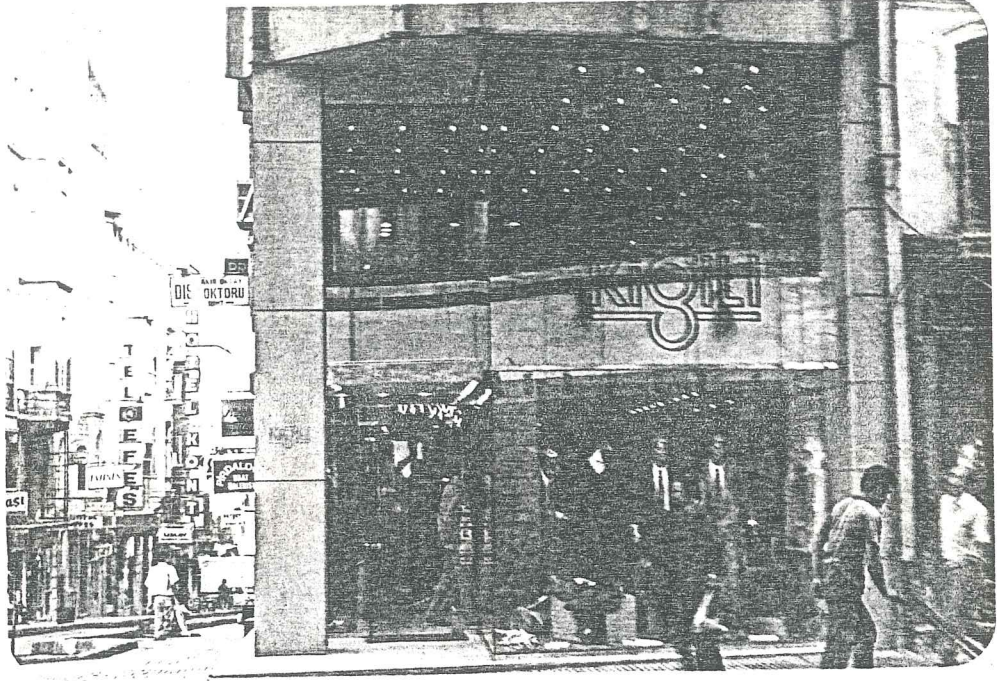
elemanları vitrinlerin gerisinde düşünmek mümkündür (Bkz. Resim 112).

Resim 108- Özelliğini kaybetmiş zemin katta, yapının bütünüyle ele alınmamış post-modernist bir uygulama. Araştırma No: 63.

Resim 109- Yapının özelliğini bozmayan bir örnek. Araştırma No: 51.

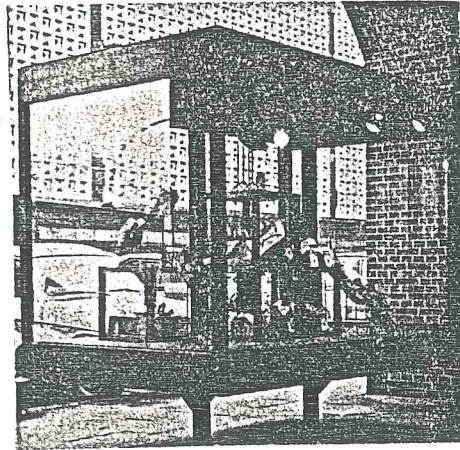
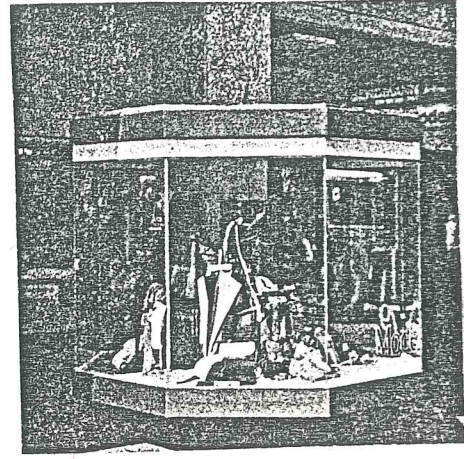
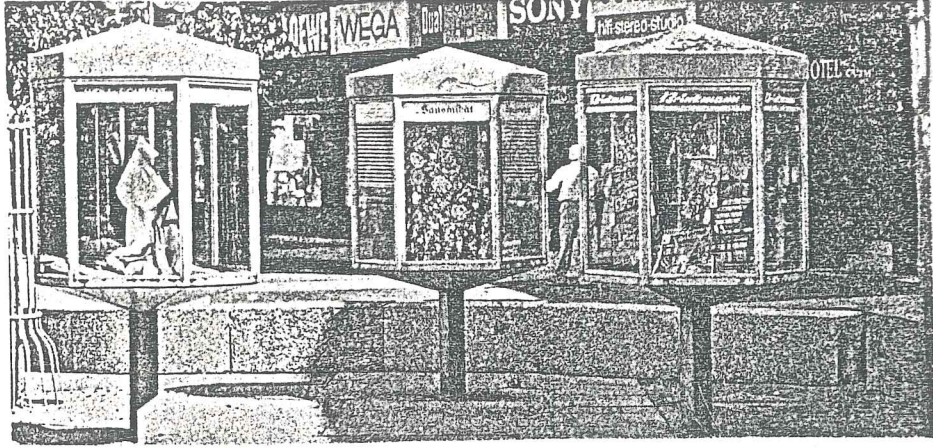
Resim 110- Tamamıyla şeffaf bir vitrin. Araştırma No: 17.

Vitrinlerle bağlantılı bir konu, mağazalardaki yarım pergolalardır. Daha çok ara katı olmayan yapıların zemin katlarında görülen bu uygulama standardizasyon gerektirmektedir. Ayrıca teras katlarının eğlence ağırlıklı bir fonksiyona yönlendirilmeleri sonucu, buraları kapalı mekânlar haline getirmek yerine, pergolalarla örtmek ve böylece yapıların kat adetlerini arttırmadan kullanımlarını sağlamak mümkündür. Uygulamada belli standartlar konulması ise zorunludur (Bkz. Resim 113,114,115).

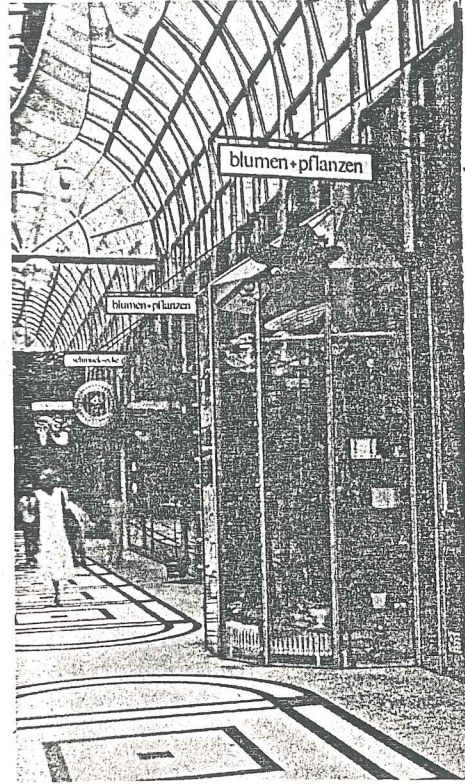
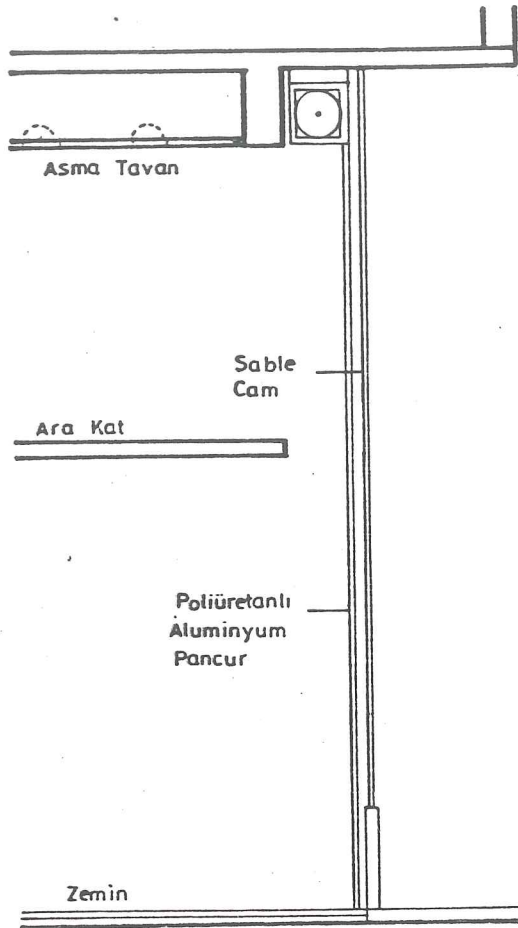
Cephe aksesuarları ve kentsel mobilya öğelerinde temelde iki seçenek vardır:

. Modern, herşeyiyle bugüne ait olduğunu hissettiren elemanlar.

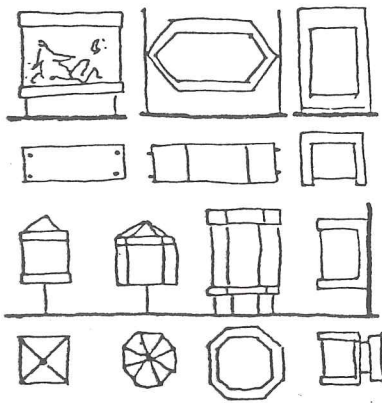
. Yapılara uyma kaygısıyla dönemin üslubundan etkilenerek hazırlanmış elemanlar. İstiklâl caddesi gibi bir

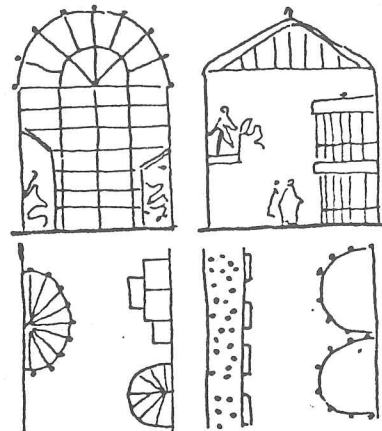
Resim 111- Kentsel mobilya ögesi olarak vitrinler. En alttaki örnek portikonun taşıyıcılarında kullanılabilir.

*Kepenler İçin Bir Öneri

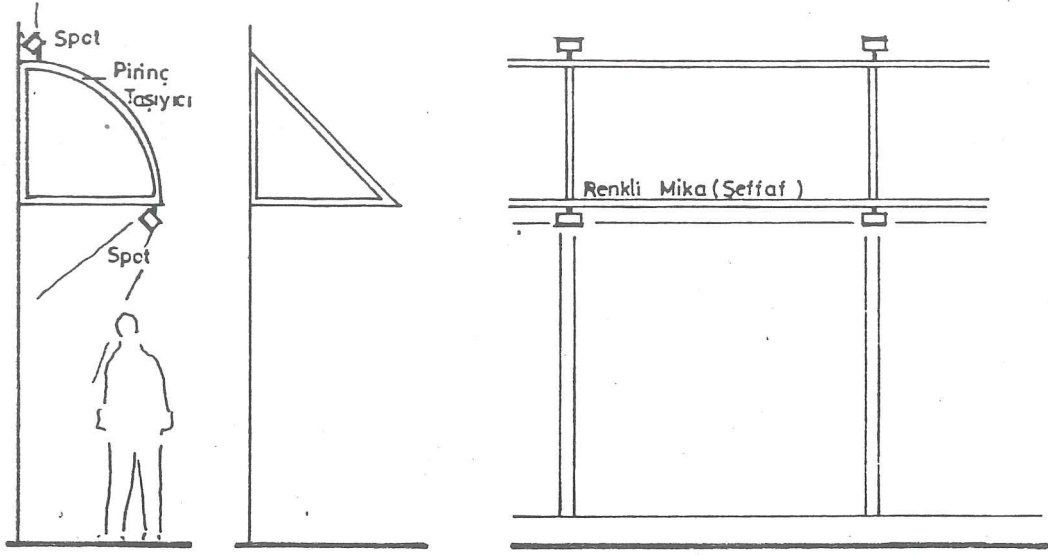

*Kentsel Mobilya Türünde Vitrin Örnekleri

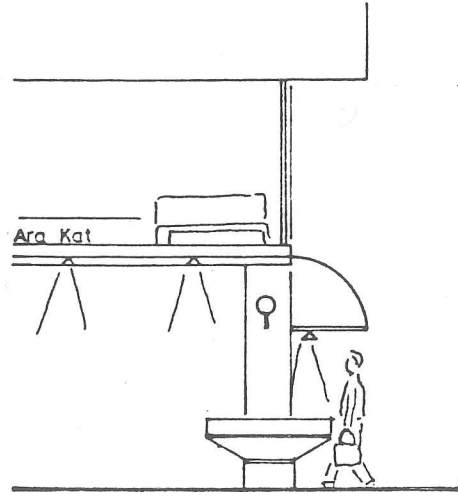

*Pasajlarda Vitrinler

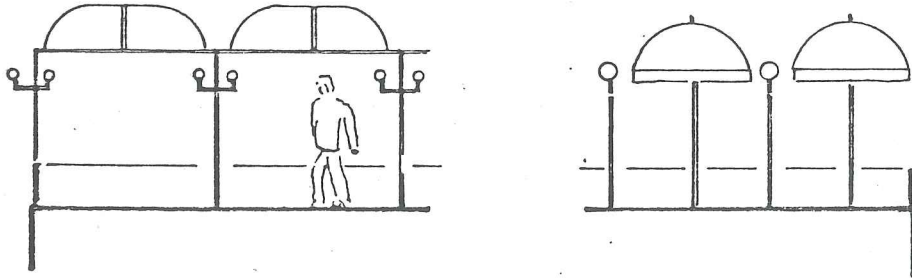
Resim 112- Vitrin önerileri.

*Vitrin Önü Pergola Örnekleri

*Pergola Uygulaması Sonrasında Durum

*Terasların Değerlendirilmesi

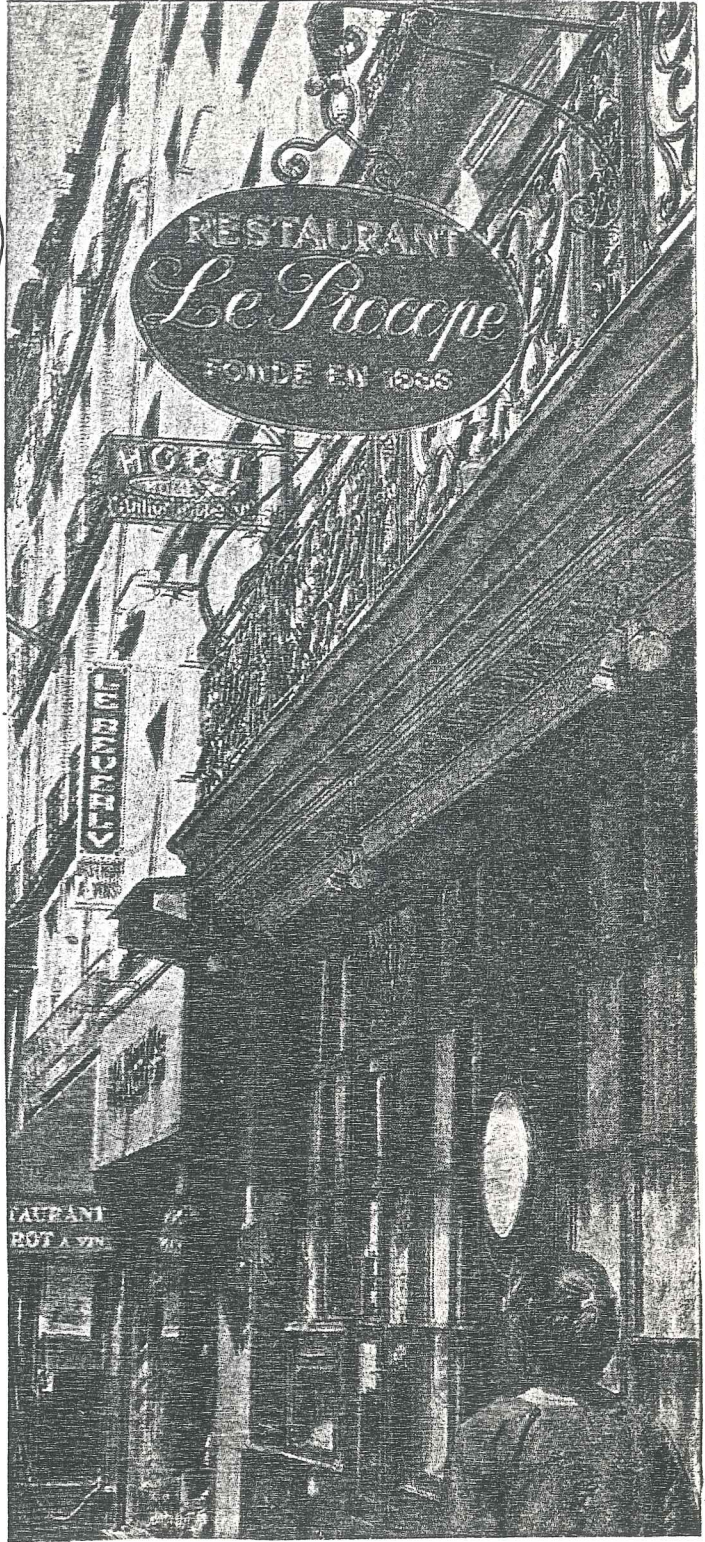
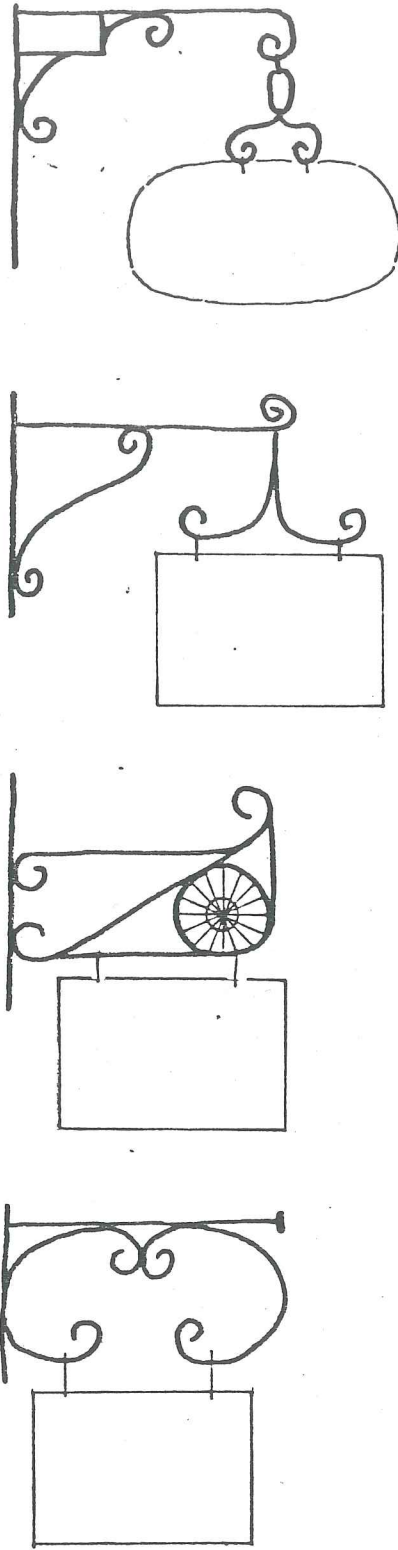
Resim 113- Zemin katlarda ve teraslarda pergola uygulaması.

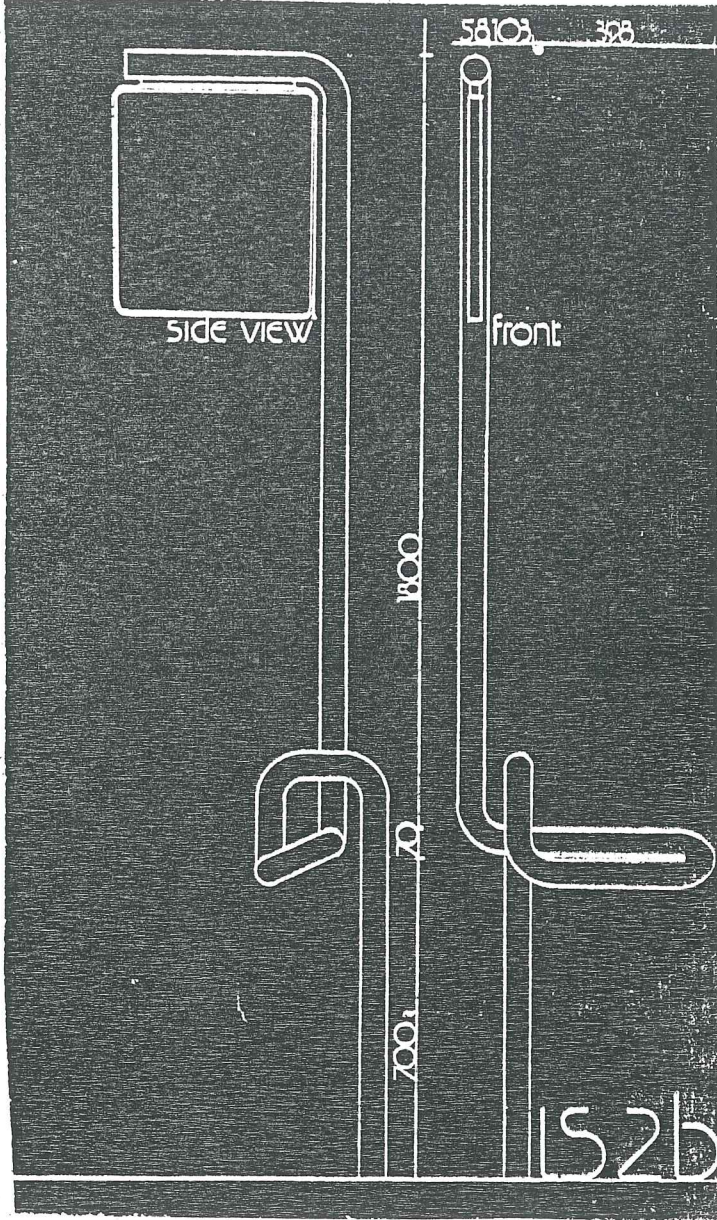
Resim 114- Bir vitrin önü tente uygulaması. Araştırma No: 32.

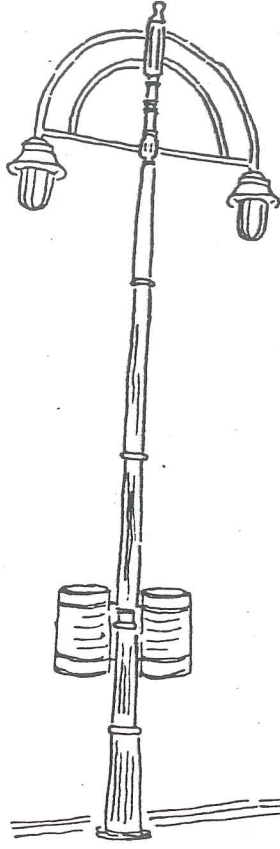
Resim 115- Bir diğer örnek. Araştırma No: 86.

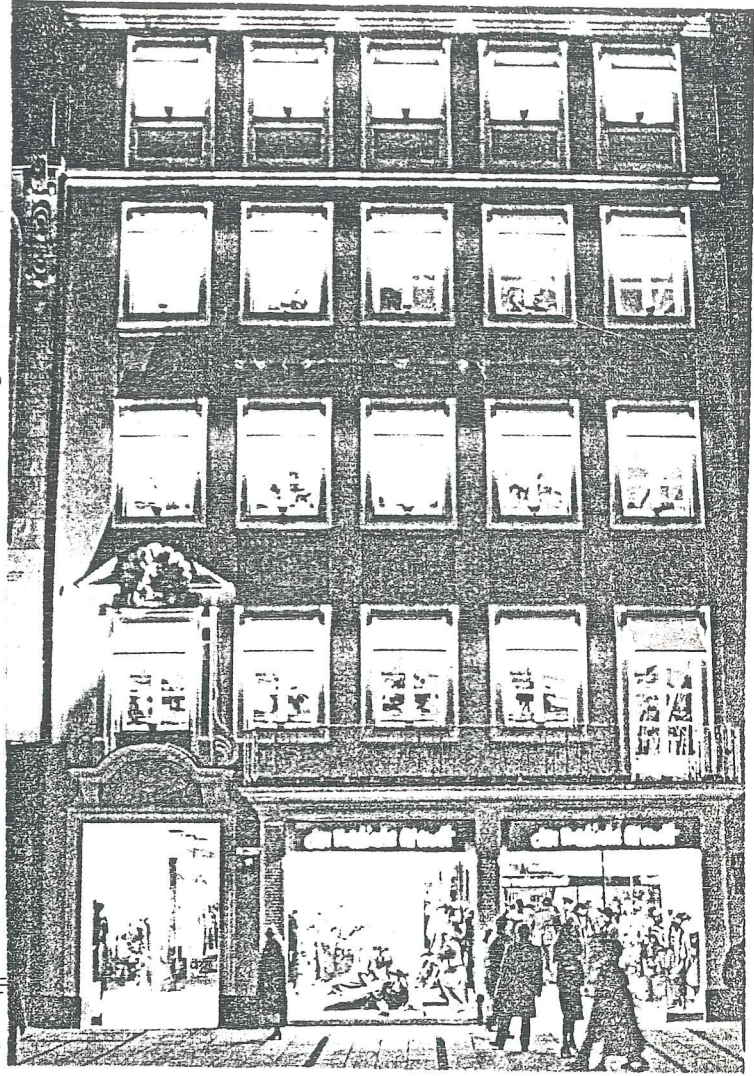
Resim 116- Reklam taşıyıcı örnekleri. Standardize olması gereken örnekler zemin ve asma katlarda kullanılabilir.

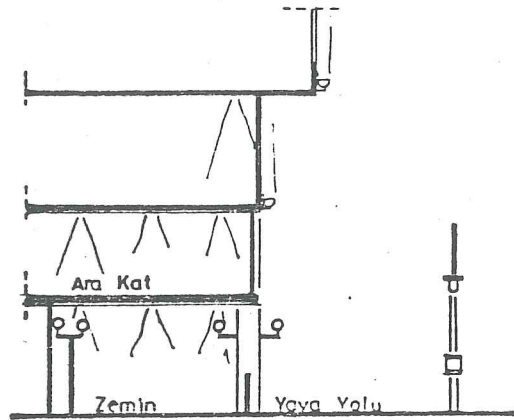
Resim 117- Çağdaş bir reklam taşıyıcısı. Bu dizayn aynı zamanda cadde ismini belirtmek amacıyla da kullanılabilirdiği gibi fonksiyoneldir.

* Caddede Uygulamaya Konulan Sokak Lambaları

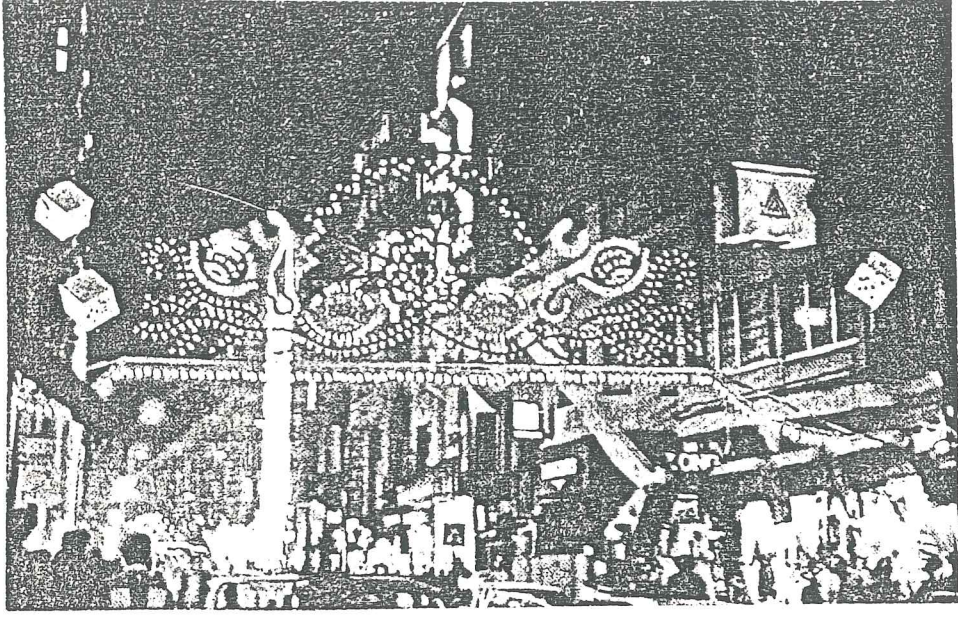

* İsviçre'den Bir Örnek Feldpousch Fashion Store

* Portiko Uygulaması Sonrasında Aydınlatma

Resim 118- Aydınlatma ve örnekler.

Resim 119- İstiklâl Caddesi'nde Aralık 1986 ve 1987'de ışıklandırma çalışmaları.

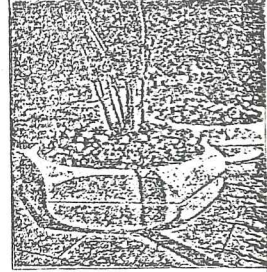
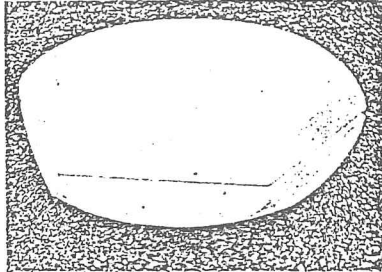
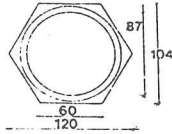
ortamda hangi tarzın seçileceği söz konusudur. Cephe aksesuarlarında yapılması gereken şey tarihi yapılarda üsluplarına uygun, yeni yapılarda modern elemanları kullanmak, tüm çevreyi etkileyen kentsel mobilyalarda ise iki akımın ortası bulunarak mimariye ters düşmeyecek yönde seçim yapılmalıdır (Bkz. Resim 116,117).

Kentsel mobilyalar aynı zamanda altyapı ile beraber çözülmelidir. Altyapı gözönüne alınmadığı takdirde yapılan çalışmalar ve masrafların boşa gideceğini söylemek yanlış olmayacaktır. Tamamlanan altyapı sonrasında, bir mekânı tefriş edercesine, doğabilecek problemler de düşünülerek yerleştirilen elemanlar isteneni vereceklerdir (Bkz. Resim 120-126).

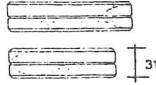
Bir mekân olarak düşünüldüğünde, caddede uzun zaman gözardı edilen bir konu da aydınlatmadır. Bilindiği gibi aydınlatmada celikten önemli unsur, niteliktir. Bu nedenle ayrı bir uzmanlık dalı olan konu ayrıntılı şekilde ele alınmalı ve aks üzerindeki yapılar vurgulanmalıdır (Bkz. Resim 118,119).

BKB-051

Madalyon

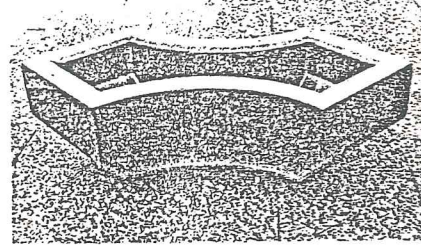
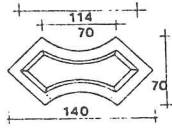

ebat (cm) : 120x104x31
renk : beyaz
ağırlık : 280 kg/ad.
brüt beton

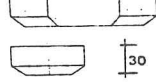

BKA-052

Fiyonk

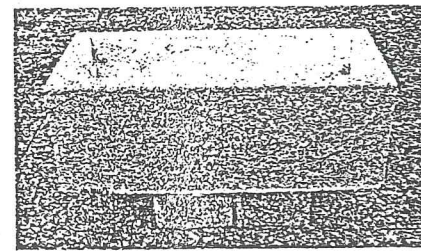
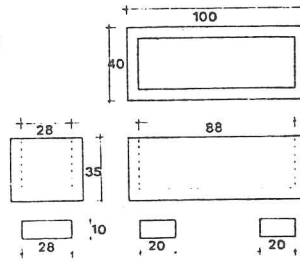

ebat (cm) : 140x70x30
renk : kırmızı
ağırlık : 270 kg/ad.
brüt beton

BK1-162-W

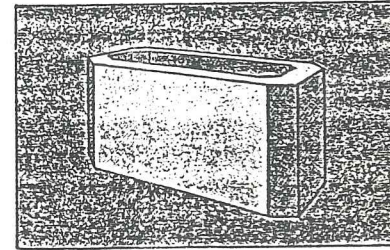
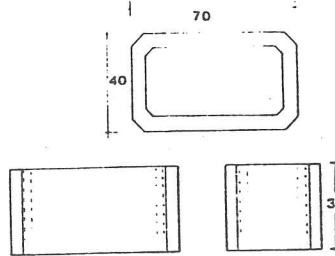
Zembil
Bilecik Yeşil

ebat (cm) : 100x40x35 (45)
renk : yeşil
ağırlık : 200 kg/ad.
wasch beton

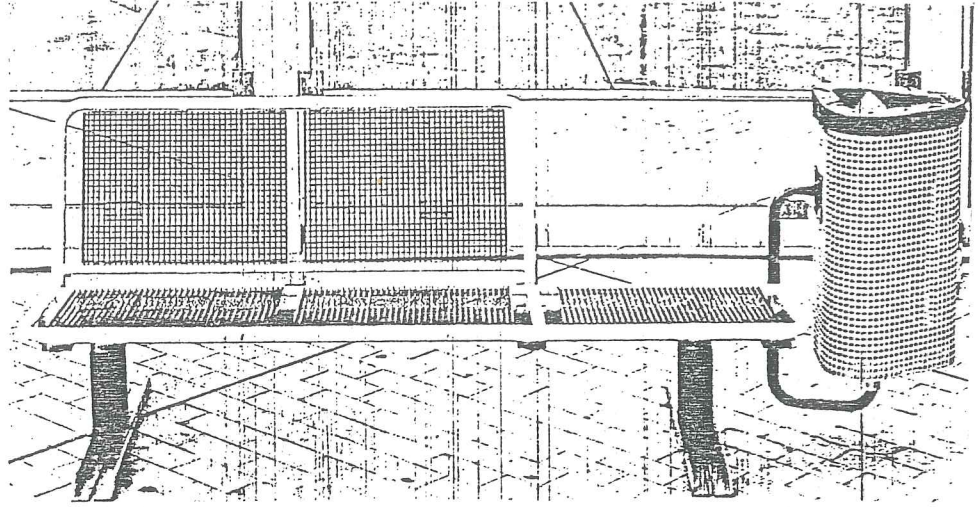
BK2-182-W

Sandık
Bilecik Kahve

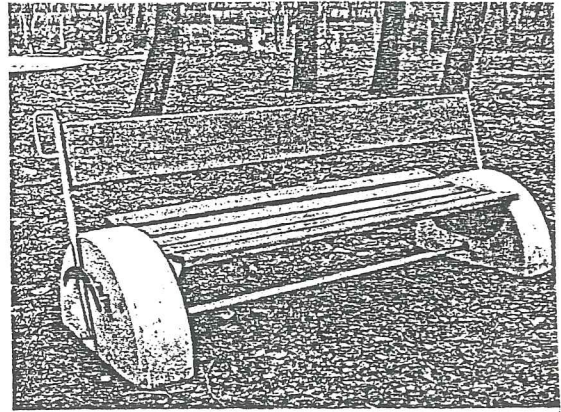
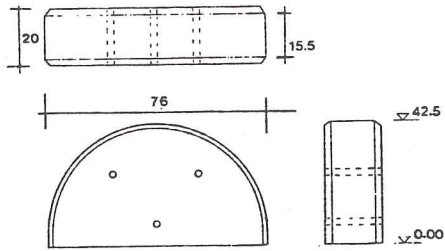
ebat (cm) : 70x40x35
renk : kahverengi
ağırlık : 100 kg/ad.
wasch-beton

Resim 120- Kentsel mobilya örnekleri - çiçeklikler.

ebal (cm)
renk
ağırlık

76x42,5x - 180
beyaz
235 kg/adet
bank uzunluğu istenilen
boyda değişebilir.

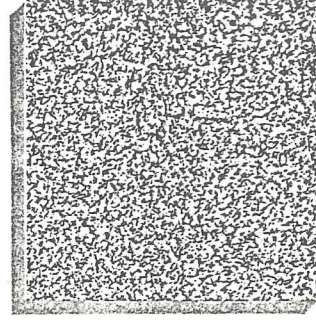

Resim 121- Kentsel mobilya örnekleri - oturma yerleri.

W55-160

Bilecik Yeşil

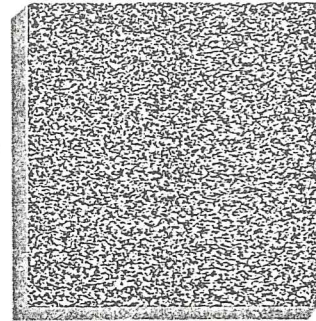
ebat (cm) : 50x50x5
renk : yeşil
ağırlık : 31.0 kg/ad., 124 kg/m²
adet/m² : 4.00
agrega : mermer pirinci

W55-180

Bilecik Kahve

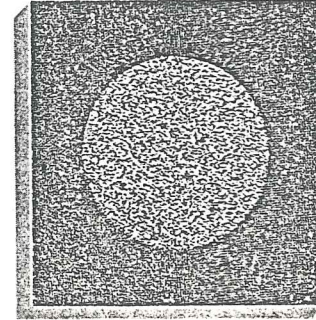
ebat (cm) : 50x50x5
renk : kırmızı
ağırlık : 31.0 kg/ad., 124 kg/m²
adet/m² : 4
agrega : mermer pirinci

W55-180-DB

Bilecik Kahve
daire-boş yıkanmış

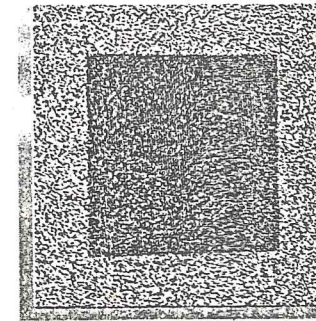
ebat (cm) : 50x50x5
renk : kırmızı
ağırlık : 31.0 kg/ad., 124 kg/m²
adet/m² : 4
agrega : Mermer pirinci

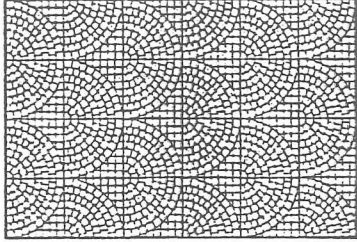
W55-180-KD

Bilecik Kahve
kare-dolu yıkanmış

ebat (cm) : 50x50x5
renk : kırmızı
ağırlık : 31.0 kg/ad., 124 kg/m²
adet/m² : 4
agrega : mermer pirinci

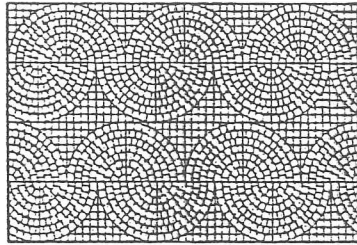

Resim 122- Kentsel mobilya örnekleri - Wasch beton döşeme plakları.

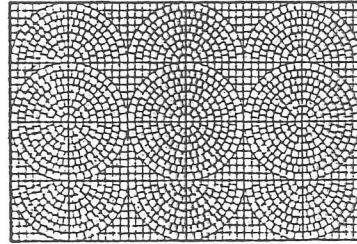
R 01-44B

ebat (cm) : 40x40x4
renk : Beyaz
ağırlık : 16 kg/ad., 100 kg/m²
adet/m² : 6,25
yüzey : düz desen

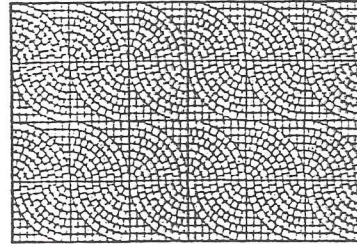
R 01-44G

ebat (cm) : 40x40x4
renk : Gri
ağırlık : 16 kg/ad., 100 kg/m²
adet/m² : 6,25
yüzey : düz desen

R 01-44S

ebat (cm) : 40x40x4
renk : sarı
ağırlık : 16 kg/ad., 100 kg/m²
adet/m² : 6,25
yüzey : düz desen

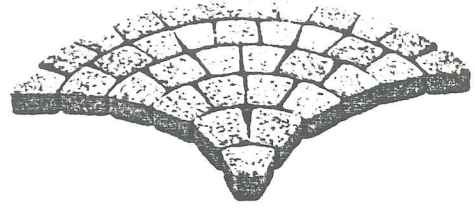
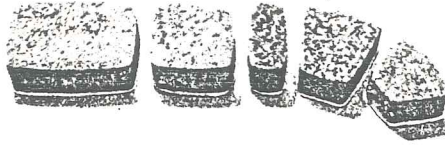
R 01-44A

ebat (cm) : 40x40x4
renk : kırmızı
ağırlık : 16 kg/ad., 100 kg/m²
adet/m² : 6,25
yüzey : düz desen

Resim 123- Kentsel mobilya örnekleri - rölief döşeme plakları.

BPA

Beton Parke ANTİK

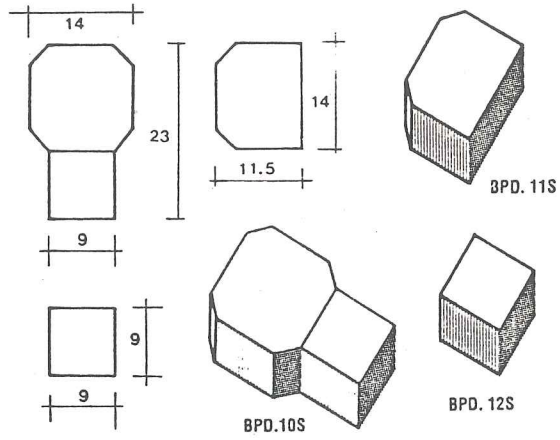
Kod No	BPA.01B	BPA.02B	BPA.03B	BPA.04B	BPA.05B
ebat cm	11,5x17,2	11,5x11,5	5,7x11,5	11,2x11,5	8,6x11,1
yükseklik cm	8	8	8	8	8
kg/Ad.	3,7	2,5	1,2	—	—
kg/m ²	175	175	175	—	—
ad./m ²	50	75	150	—	—
renk*	beyaz	beyaz	beyaz	beyaz	beyaz

BPD

Beton Parke DAMLA

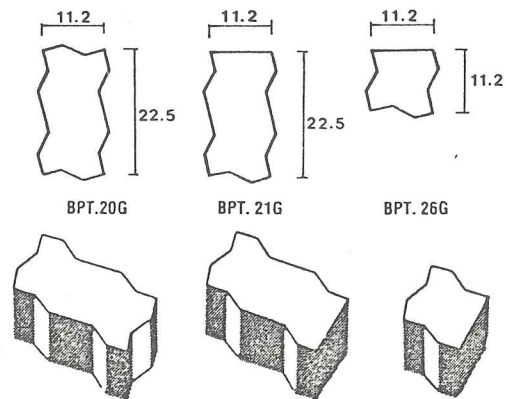
Kod no	BPD.10S	BPD.11S	BPD.12S
Ebat cm	9 x23 14	11,5x14	9x9
Yükseklik cm	8	8	8
kg/adet	5	—	—
kg/m ²	190	—	—
adet/m ²	38	—	—
renk*	Sarı	Sarı	Sarı

BPT

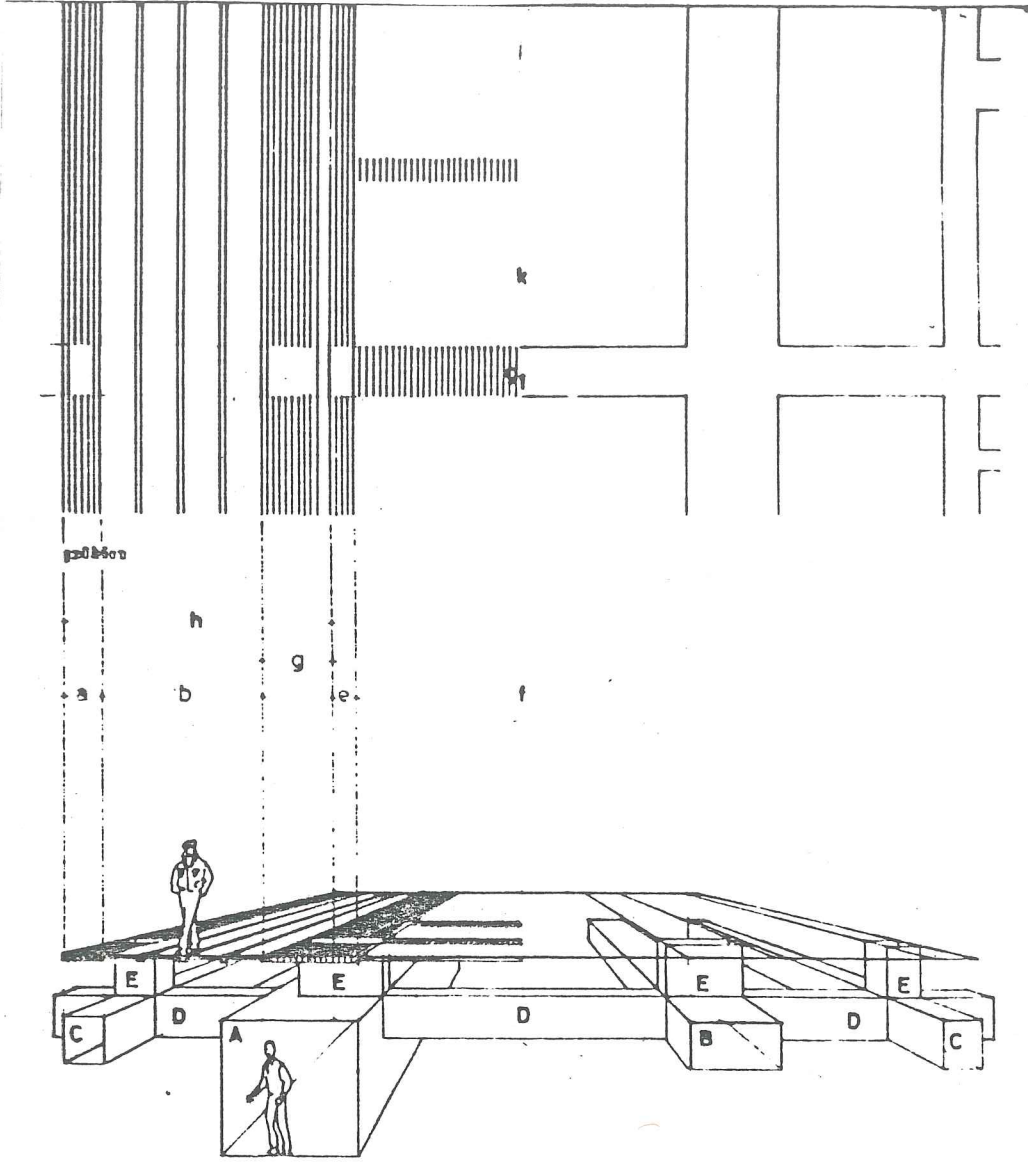
Beton Parke TIRTİL

Kod no	BPT.20G	BPT.21G	BPT.22G
Ebat cm	11,2x22,5	11,2x22,5	11,2x11,2
Yükseklik cm	10	10	10
kg/adet	5,9	5,9	2,9
kg/m ²	230	—	—
adet/m ²	39	—	—
adet/m	—	4,5	9
renk*	Gri	Gri	Gri

* Standart renklerimizde imal edilirler. Kod no. da son harf rengi belirler.
Renkler: G: Gri, B: Beyaz, S: Sarı, Y: Yeşil, A: Kırmızı, K: Siyah

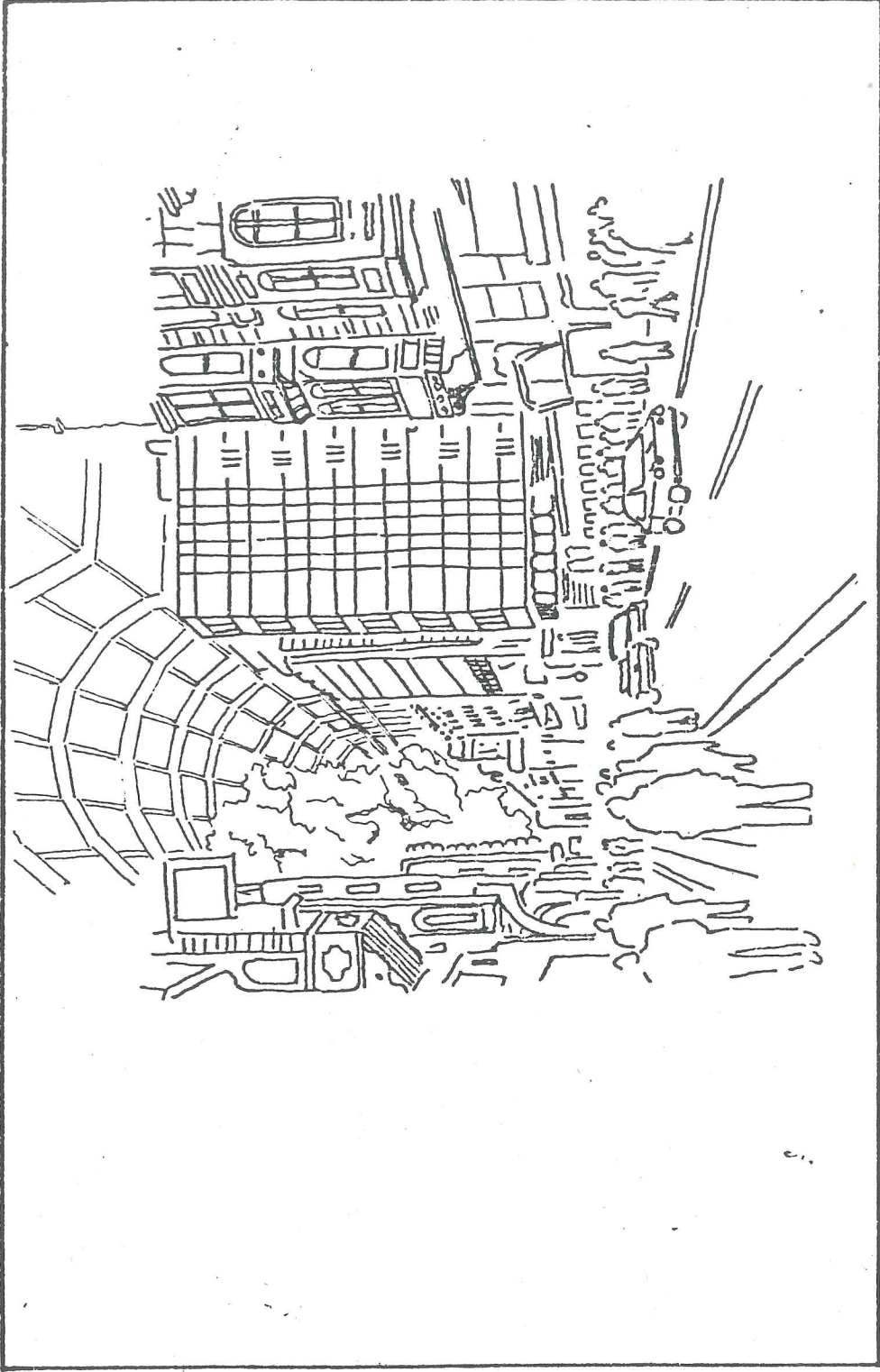
Resim 124- Kentsel mobilya örnekleri - beton parke döşeme plakları. Bugün İstiklâl Caddesi'nde, BPA modeli 50x50 cm'lik beton plaklarla beraber uygulanmaktadır. Malzemenin özelliği onarım gerektiğinde zedelenmeden sökülebilmesidir.

- a) Tampon Bölge (özel bağlantı onarımları, Bkz. Resim 124)
b) Kaldırım
g) Kentsel Mobilya Alanı ve Bordur Taşı
e) Su Kanalı
f) Yaya Yolu (Günümüzde Oto Yolu)
g₁) Altyapı Bağlantı Kanalı Yüzeyi

- A- Bakım ve Onarım Galerisi
B- Toplama Galerisi (Karşı Kaldırım İçin)
C- Özel Bağlantı Galerisi
D- Bağlantı Galerisi
E- Kentsel Mobilyaların Yüzey Bağlantıları

Resim 125- Caddeye mekânsal düzenleme ve altyapı açısından yaklaşım.

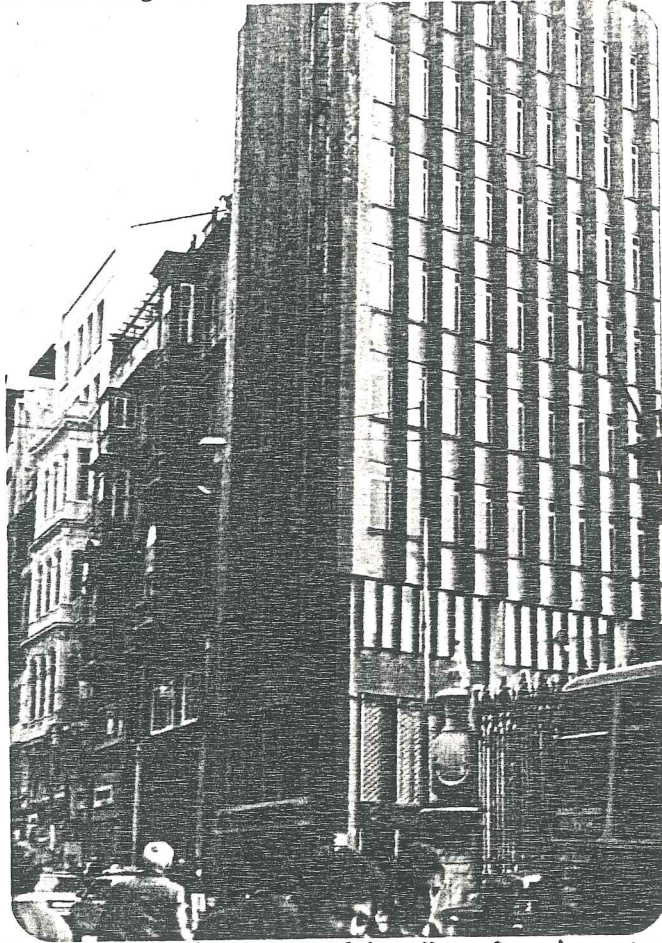

Resim 126- Üzeri şeffaf malzeme (Glass-Passage) ile örtülmüş bir İstiklâl Caddesi.

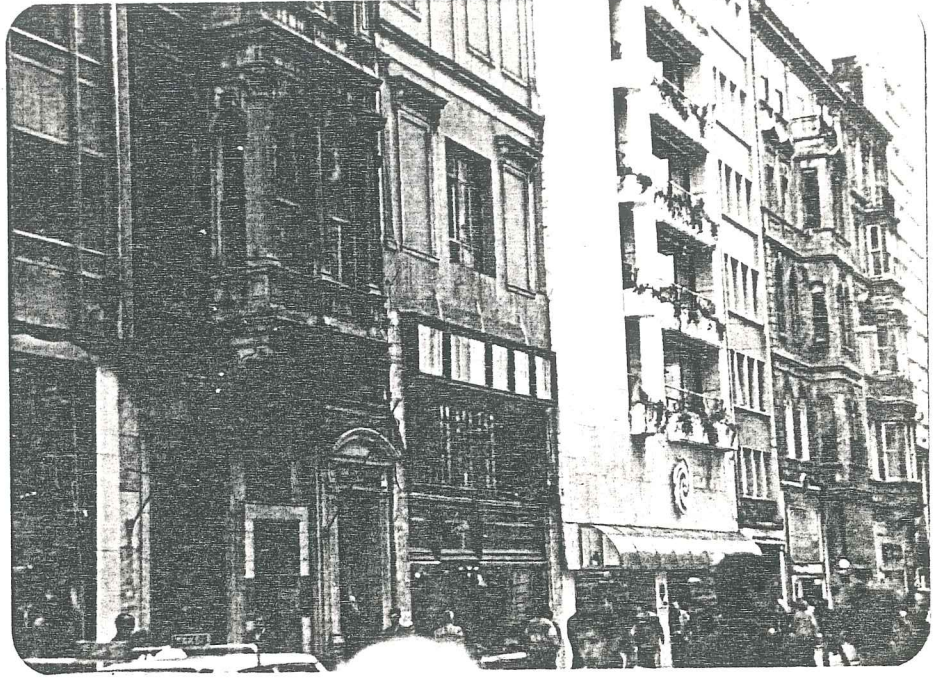
c) Yenileme ve Yapılaşma

Daha önce de belirtildiği gibi İstiklâl Caddesi ticari kuralların etkisindedir. Fakat genelde ticaret mimariyi olumsuz yönde etkilemiştir. Bunun bir nedeni de ufak çapta kuruluşların çoğunluğu oluşturmasıdır. Finansman problemi olmayan kuruluşlar ise bölgedeki çok katlı yapılaşmanın sınırlarını zorlarken (Bkz. Resim 127) bazıları ise ellerindeki niteliksiz yapılara özellik kazandırmaya, çevreye karşı tarafsız kalmaya çalışmışlardır (Bkz. Resim 128 ve 129).

Caddede bir uyum sağlanabilmesi için yenileme çalışmalarında yapılacak sosyo-ekonomik ve fiziki yapıdaki değişiklikler belli bir program dahilinde olmalıdır. Ortaya çıkan sonuç da bu doğrultuda daha net olacaktır (Bkz. Resim 130-133).

Resim 127- Yüksek yapılaşmaya bir örnek. Araştırma No: 48.

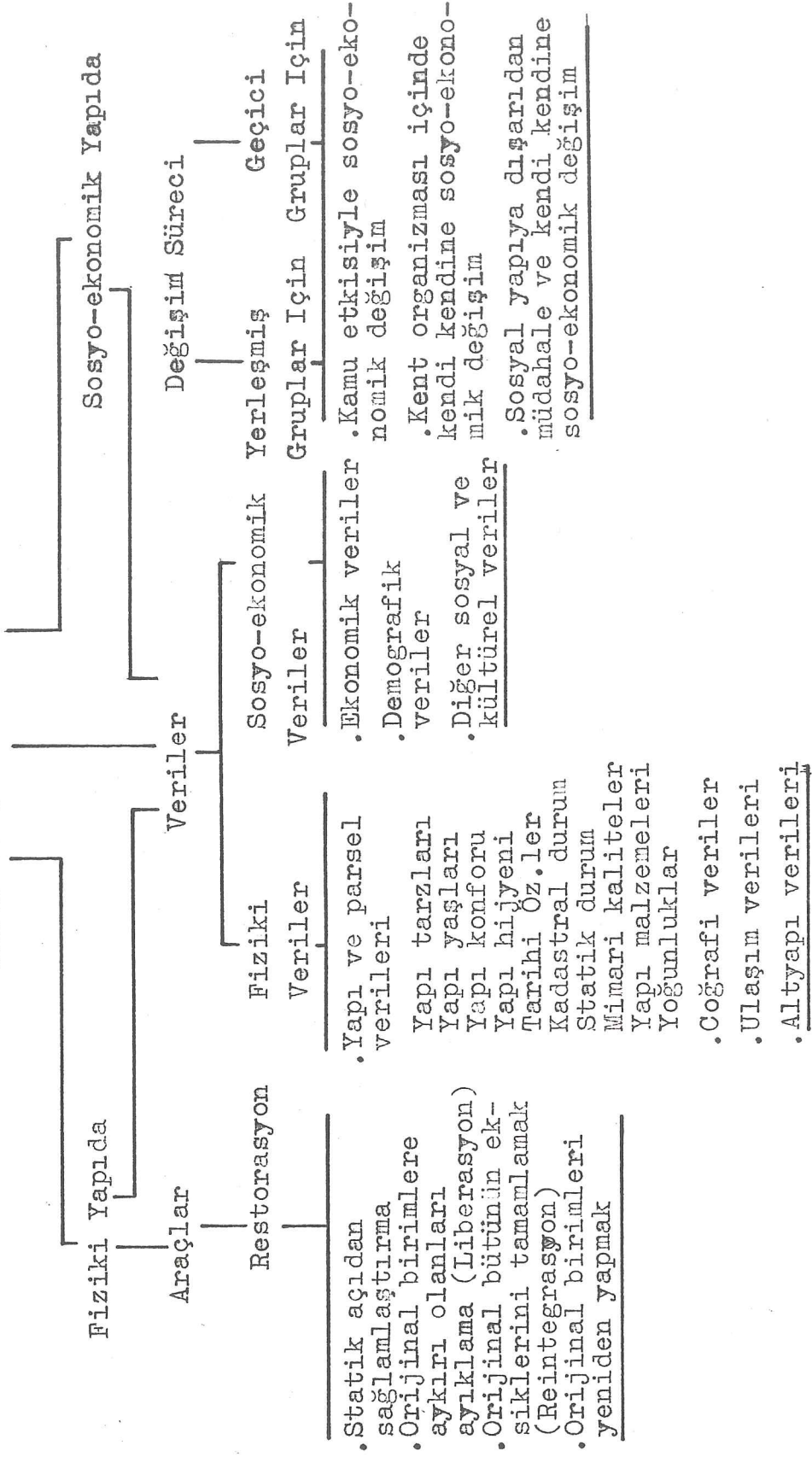
Resim 128- Tarafsız kalmaya çalışan bir cephe. Araştırma no: 86.

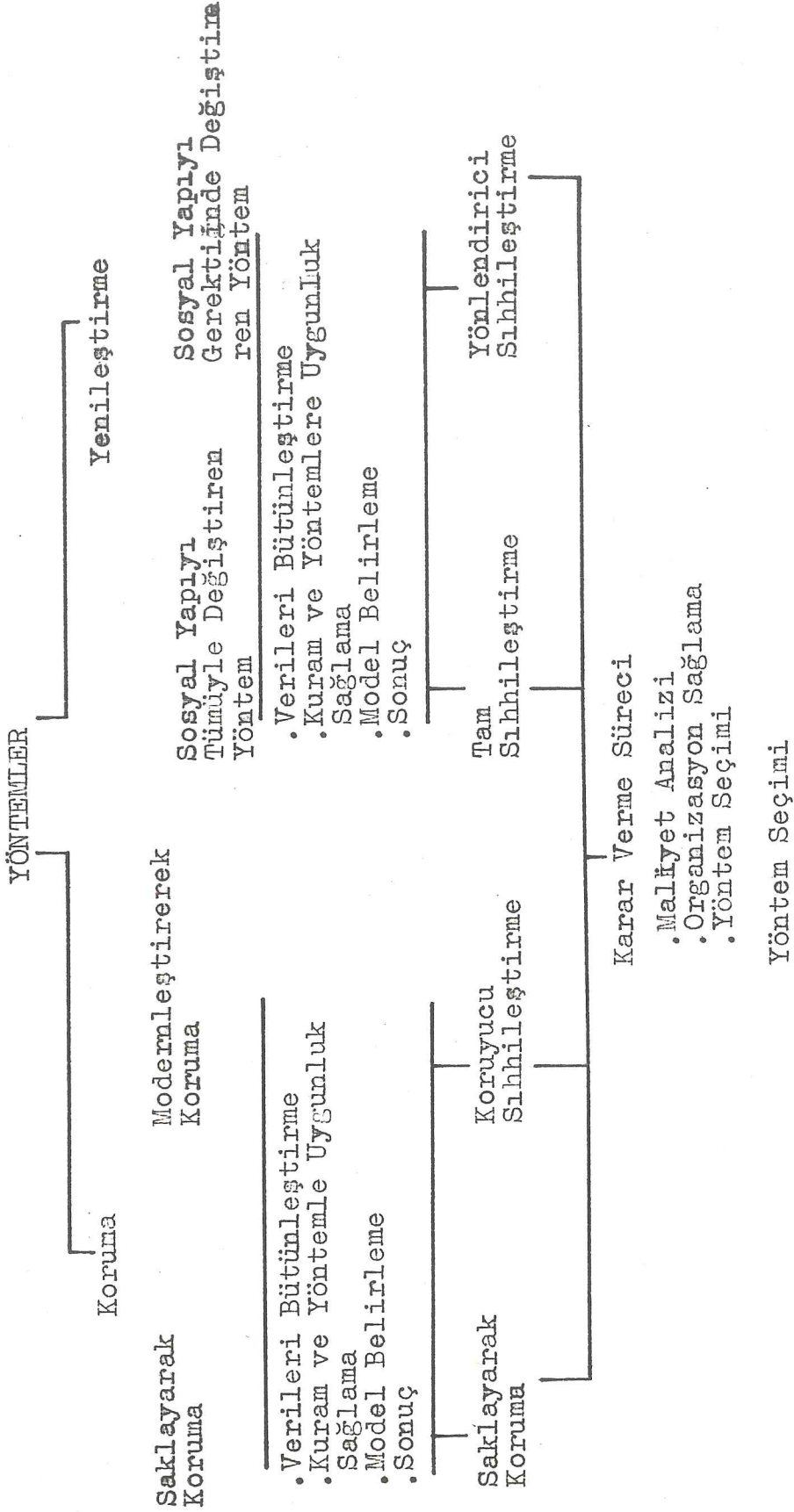

Resim 129- Giydirme elemanlarla özellik verilen bir cephe. Araştırma no:73.

YENILEME

Karar ve Yöntemleri

YENILEME SÜRECİNDE
FİZİKSEL BİRİMLERİN DIŞ KABUGUNDA
DÜZENLEMELER

Özel Alanlara Ait Yüzeyler Kamusal Alanlara Ait Yüzeyler

Kamunun Görsel Etkisine Açık
Cepheler Arasında Uyum

İlgili Verilerin Saptanması

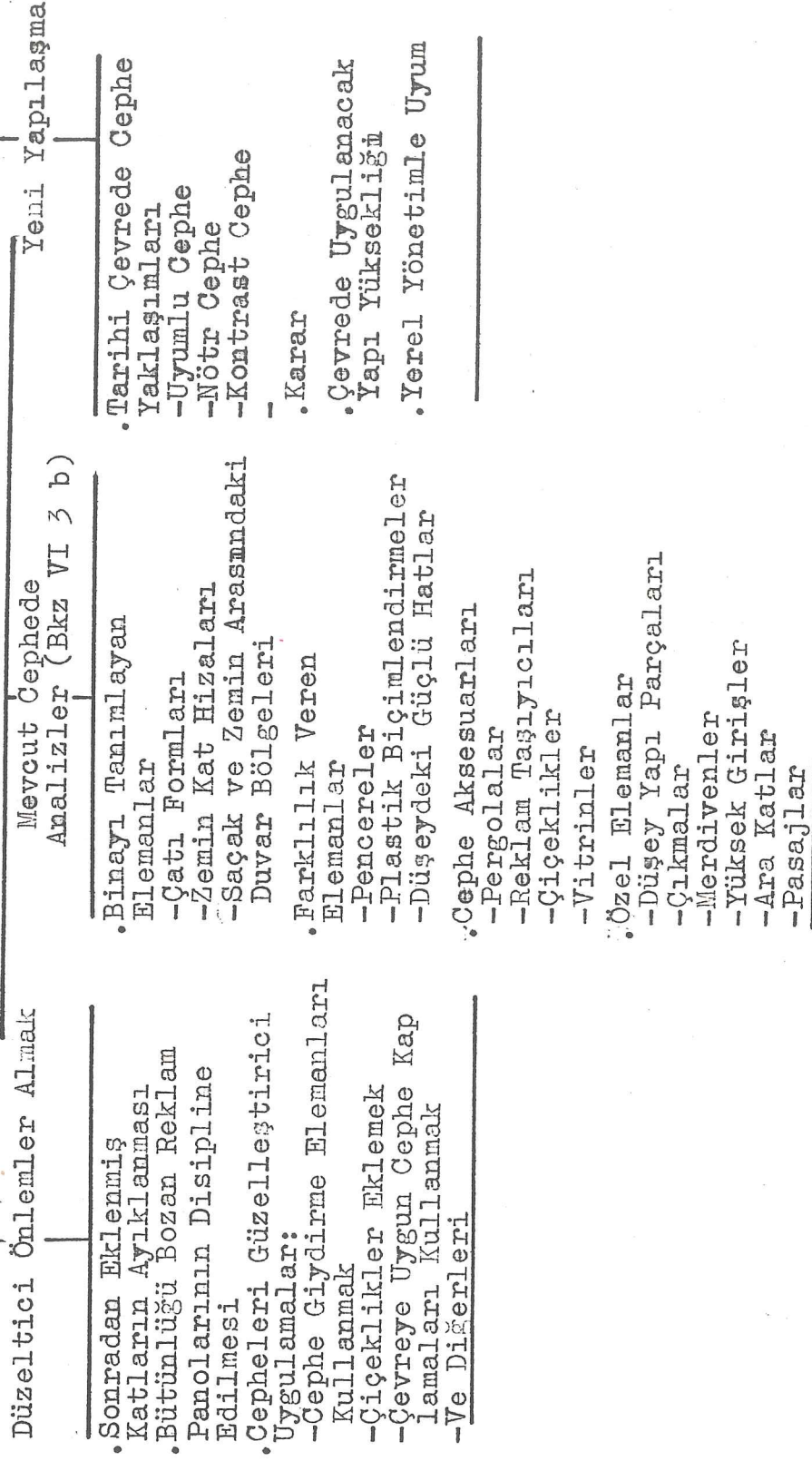
İlgili Yöntemlerin Saptanması

- . Tarihi Birimlerde Yöntemler
- . Tarihi Olmayan Birimlerde Yöntemler

Uygulama Ortamı

- . Kullanıcıları İkna Etme
- . Değerlendirme
- . Karar Verme

TARİHİ OLMAYAN
BİRİMLERDE YÖNTEMLER

VII. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bilindiği gibi koruma, günümüze kadar gelebilen değerlerin, bundan sonra da yaşaması demektir. Bu doğrultuda, tarihi çevrenin korunması, dokunun bugüne ulaşan özelliklerinin, gelecekteki yaşam tarzına uyumunu sağlamaktır. Amaç dünü, bugünü ve yarını birarada yaratabilmektir.

Bu problem herşeyden önce ekonomik ve kültürel kökenlidir. Şehirleşme, nüfus artışları ve sanayileşmenin çevreyi etkilemesi kaçınılmazdır. Sonuçta görünümde, boyutta, fonksiyonel özelliklerde yepyeni bir güç ve etki oluşmaktadır. Sözkonusu olan değişimin karşıtı ise kültürel yaklaşımdır. Tarihi çevrenin fiziksel görünümünü yaşatan, koruyan bu yaklaşım ve bu konudaki bilinçlenmedir. İstanbul'da tarihi değerleri korumak gerektiğinde ekonomik ve kültürel değerler arasında bir seçim yapmak gerekmektedir ve seçilen kültür olmalıdır. Araştırma konusu olan İstiklâl Caddesi'nde de, Beyoğlu özelliğini yitirdiğinden beri ekonomik güçler ağır basmıştır. Kültürel değerlerin korunması ve bu konudaki bilinçlenme ülkemizde olduğu gibi bölgede de yeni oluşmaktadır.

Çevrenin yaşamasını sağlamak, onu günümüze fonksiyonel olarak katıp, bu doğrultuda şehrin tümü ile kaynaştırarak olacaktır. Bunun için bugünün fonksiyonlarını tanımlamak ve geçmişin verilerini de senteze katmak gerekmektedir. Geçmişten gelen değerleri bir kültürün ifadesi olarak görmek gerekir. Zaman, ihtiyaçlar sonucunda ortaya çıkanı, bir kültürün süzgecinden geçirerek strüktürü oluşturmakta-

dır. Bu strüktür geçmişi yaratan olayların ifadesinin bileşimidir. Sıhhileştirmenin amacı sözkonusu dokunun canlandırılması olduğuna göre, aynı zamanda dokunun ortadan kalkmasının nedenlerini de analiz etmek gerekir. Ekonomik standardı düşük kesimlerin bölgeyi işgal etmesi, yapıları korumak ve onarmak için gerekli tekniklerden yararlanılmaması nedenler arasında sayılabilir.

Sıhhileştirme çalışmalarında, birinci sınıf eski eserler hariç, yapıların cephelerini korumak, iç düzenlerinde ise gerekli değişiklikleri yapmak zorunludur. Bu değişiklikler, projeleri ilgili kuruluşlarca yapılmak üzere, mal sahipleri tarafından yaptırılabilir. Bu amaçla devletin vereceği düşük faizli ve uzun vadeli teşvik kredileri yararlı olacak, bölgede önerilen fonksiyonlar doğrultusunda yapılacak yatırımlar destek sağlayacaktır.

Caddenin önemli bir problemi olan trafikten arınmanın çözümü ise toplu taşımaya ağırlık verilmesinden geçmektedir. Asıl hedef ise tarihi dokunun olduğu tüm bölgelerde yapılması gerektir. Bölgenin tamamen trafiğe kapatılması olan hedef, kısa vadede mümkün görünmemektedir. Ancak trafiği yerin altına alarak mümkün olabileceği düşünülen bu projenin gerekliliği, ticaret bölgesinden geçmesi nedeniyle, bir süre sonra Tarlabası Caddesinin yetersiz kalmasıyla ortaya çıkacaktır.

Sonuç olarak, geçmişteki özlem duyulan Cadde-i Kebir'i yaratmak mümkün değildir. Amaç bu döneme de saygı duyarak, gelecekte de varolacak, günümüz insanının hoşlanarak dolaştığı bir İstiklâl Caddesi yaratmak olmalıdır. Zaman içinde değişim ve gelişim göstermeli, yaşamalı, bu yaşamın içinde mimariden başka geçmişten bazı çizgiler de olmalıdır. Aksi halde cadde yalnız hayallerde yaşayacaktır.

Bu noktadan sonra, Anıtlar Yüksek Kurulu'nun Kasım

1986'da bölge için aldığı karardaki şu sözler oldukça dikkat çekicidir: "...Kent yaşayan bir organizmadır. Zaman içinde değişime uğraması doğaldır. Ancak mekânsal değişimin planlı, etüdü ve gerçek ihtiyaçları karşılayacak biçimde olması gerekmektedir. Böyle düşünmek, toplumsal değişim hızı yüksek olan ülkelerin büyük kentlerinde kaçınılmaz bir durumdur...".

KAYNAKLAR

- * Angel, Aron.
"Henri Prost ve İstanbul'un İlk Nazım Planı".
Mimarlık, 87/1, Sayı: 222, Yıl 25, s.34-39.
- * Bayrı, Mehmet Halit.
İstanbul.
İstanbul, Hayat Yayınları, 1951.
- * Belgil, Vehbi.
"Yazı ve Güzü İstanbul'da Geçiriniz".
Tarih ve Toplum, Mayıs 1985, sayı 17, s.359-360.
- * Berk, İlhan.
"Bir Eski Zaman Kraliçesi - Hristaki Pasajı".
Çağdaş Şehir, Mayıs 1987, s.20-22.
- * Bevilacqua, Carlo; Bucciotti, Emilio.
Visioni Di Istanbul.
Novara, Istituto Geografico De Agostini, 1958.
- * Çamlıbel, Nâfiz.
"Temellerin Takviyesi".
- * Çeçen, Kâzım.
İstanbul'da Osmanlı Devrindeki Su Tesisleri.
İTÜ Bilim ve Teknoloji Tarihi Araştırma Merkezi No: 1.
İstanbul, İ.T.Ü. İnşaat Fakültesi Yayını, 1984.

- * "İkinci Kültür Merkezine Doğru".
Çağdaş Şehir, Mart 1987, s.97.
- * Dalkılıç, Hamza.
Beyoğlu-Galata, Tarihsel-Mekânsal Gelişimi ve Çağdaş Rehabilitasyonu.
İstanbul, Y.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, 1986.
- * Dağlı, Atilla.
"Beyoğlu Yeniden Düzenleniyor"
Hürriyet, 10.1.1987, s.13.
- * Ertop, Konur.
"Edebiyatımıza yansıyan çizgileriyle İstanbul'un gözbebeği Beyoğlu'nun yükselişi ve çöküşü".
Milliyet Sanat, Yeni Dizi No: 97, Haziran 1984, s.14-17.
- * Gülersoy, Çelik.
"İstanbul'un Avrupası".
Çağdaş Şehir, Mart 1987, s.68-73.
- * Gülersoy, Çelik.
Taksim.
İstanbul, T.T.O.K. Yayınları, 1986.
- * Grelot, G.J.
Rel. Nouv. D'un Voyage De Constantinople.
Paris, 1680.
- * Gürsel, Yücel.
"İstanbul Metropolitan Alanlarındaki İmar Hareketleri".
Mimarlık, 87/1, Yıl 25, Sayı: 222, s.42-43.
- * "İstiklâl Caddesi Yılbaşında 'Avrupalı' Olacak".
Hürriyet, 7.12.1986, s.18.

- * "Tünel 112 Yaşında".
Hürriyet, 17.1.1987, s.13.
- * "Beyoğlu Gelin Gibi".
Hürriyet, 27.12.1987, s.24.
- * İnciciyan,P.G.
18. Asırda İstanbul.
İstanbul, İstanbul'un Fethi Derneği, 1956.
- * "İstanbul".
İslâm Ansiklopedisi, Cilt 5, Kısım 2, s.1138-1141.
- * Koçu,Reşat Ekrem.
"Alkazar Sineması"
İstanbul Ansiklopedisi, c.3, s.724.
- * Kuban,Doğan.
"İstanbul'da Korunulacak Bölgeler İçin Ayrıntılı Özellik-
ler ve Koruma Modüliteleri".
Şehircilik Enstitüsü Dergisi, 1971/1, s.42-70.
- * "Design"
La Mia Casa, N.162, Novembre 1983, p.112-117.
- * Löwenhielm,Carl Gustaw.
"İstanbul Resimleri".
Mimarlık, 87/1, Yıl 25, Sayı 222, s.15-17.
- * "Ağa Camii".
Meydan Larousse, cilt 1, s.139.
- * "Alkazar".
Meydan Larousse, cilt 1, s.329.

- * "Beyoğlu".
Meydan Larousse, cilt 2, s.343-344.
- * "İstanbul".
Meydan Larousse, cilt 6, s.484-508.
- * "Naum Tiyatrosu"
Meydan Larousse, cilt 9, s.251.
- * "Anılarla Eski Beyoğlu".
Milliyet Sanat, Yeni Dizi No: 97, Haziran 1984, s.17-19.
- * Mimar Sinan Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü.
Beyoğlu'nun Rehabilitasyonu.
İstanbul, 1985.
- * Niederwöhrmeier, Heidi Kief; Niederwöhrmeier, Hartmut.
Neue Glaspässagen.
2. Auflage.
Leinfelden, Verlagsanstalt Alexander Koch, 1987.
- * Öcalır, Nazan.
"Peran Bağları'ndan Beyoğlu'na"
Pazar Güneşi, 17.5.1987, s.6.
- * "Galata ve Beyoğlu Ulaşımı"
Ölçü, 15.1.1987, Yıl 1, Sayı 2, s.7-8.
- * "Yıkım Değil Yapım İstiyoruz".
Ölçü, 15.1.1987, Yıl 1, Sayı 2, s.3.
- * "Koruyucu Kent Yenilemesine İnsanca ve Demokratik Bir Yaklaşım".
Ölçü, 1.2.1987, Yıl 1, Sayı 3, s.3, 7.

- * "Kendini Arayan Beyoğlu İçin Neler Söylediler?"
Pazar Güneşi, 17.5.1987, s.6.
- * Pracht, Klaus
Moderne Erker
Stuttgart, Deutsche Verlags-Anstalt, 1980.
- * Soysal, İlhami.
"Beyoğlu'nun Tarihçesi".
Milliyet Sanat, Yeni Dizi No: 97, Haziran 1984, s.7-9.
- * Sözen, Metin; Tapan, Mete.
50. Yılın Türk Mimarisi.
Kültür Yayınları No: 122, İkinci Baskı.
İstanbul, Türkiye İş Bankası Yayınları, 1973.
- * Store Design.
Editor: Franz Wohlwend.
Atlanta, Inspiration Press Corp., 1987.
- * Taner, Haldun.
"Dünkü Beyoğlu, Bugünkü Beyoğlu".
Milliyet Sanat, Yeni Dizi No: 97, Haziran 1984, s.10-13.
- * Tanpınar, Ahmet Hamdi.
Beş Şehir.
İstanbul, Milli Eğitim Bakanlığı, 1969.
- * Türek, Tülin.
Beyoğlu'nun Günümüze Dek İnsanlar Üzerindeki Etkileri ve Kullanıma Yönelik Çağdaş Çözüm Önerilerinin İncelenmesi.
İstanbul, Y.Ü. Mimari Tasarım Doktora Araştırması, 1985.
- * Türek, Tülin.
19. Yüzyıl Başından İtibaren İstanbul'u Etkileyen Mimari Akımlar - Mimarlar ve Detay Özelliklerinin İncelenmesi.
İstanbul, Y.Ü. Mimari Tasarım Doktora Araştırması, 1985.

- * "Beyoğlu"
Türk Ansiklopedisi, Cilt 6, s.293.
- * Üçok, Ayşe.
"Soru İşaretleriyle Kaplanan Semt".
Çağdaş Şehir, Mart 1987, s.74-82.
- * Ünsal, Artun.
"Paris'te Kahve Keyfi".
Hürriyet, 6-12.9.1987, s.2.
- * Ünüvar, Rahmi.
İlçemiz Beyoğlu: Toplum ve Çevre İncelemeleri.
İstanbul, 1969.
- * "Beyoğlu'nun Geleceği Üzerine Görüşler".
Yapı, Sayı 69, Ekim 1986, s.22-27.
- * "Beyoğlu'nun Tarihsel Gelişimi".
Yapı, Sayı 71, Şubat 1987, s.42.
- * Ziyaoğlu, Rakım; Lokmanoğlu, Hayrettin; Erer, Emin Raşid.
Turistik İstanbul Rehberi.
İstanbul, Halk Basımevi, 1950.

MEHMET ERDEVECİ

1965 yılında İstanbul'da doğdu. İlk öğrenimini Taksim Aydın İlkokulu'nda; orta ve lise öğrenimini ise Işık Lisesi'nde tamamladı. 1981-82 öğretim yılında Yıldız Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'ne girdi. 1985 yılında mimar olarak buradan mezun oldu. İngilizce biliyor.